

p_v
1

MITROPOLIA BANATULUI

REVISTA OFICIALĂ A ARHIEPISCOPIEI
TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI
ȘI A EPISCOPIEI ARADULUI

10-12 / 1977

ANUL XXVII

BIBLIOTECĂ DE CĂLĂRĂ
Secția colecții speciale

C U P R I N S U L

pag.

* * * Avem un nou Patriarh — — — — — 647

* * * Alegerea, confirmarea și înscăunarea celui de-al patrulea
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române — — — — — 654

DREAPTA ÎNVĂȚĂTURĂ A BISERICII

Pr. VASILE FRENȚIU: Idoli și icoane — — — — — 670

S T U D I I

Pr. prof. IOAN G. COMAN: Hristos și Biserica, taină de mîntuire
după Sf. Părinți — — — — — 677

Pr. prof. NICULAE ȘERBĂNESCU: Mănăstiri și biserici ctitorite de
Mihai Viteazul — — — — — 692

INDRUMĂRI OMILETICE ȘI CATEHETICE

Pr. ION BUNEA: Iubirea vrăjmașilor — — — — — 704

Pr. prof. SORIN COSMA: Sensul iubirii creștine — — — — — 708

Pr. IOAN GAȘPAR: Exemplul unei vieți trăită în Hristos — — — 713

Prot. dr. PETRU DEHELEANU: „Cartea neamului lui Iisus Hristos”... 715

P R O B L E M E P A S T O R A L E Ș I L I T U R G I C E

Prot. dr. SIMION RADU: Hramul bisericii și însemnătatea lui — 718

A N I V E R S Ă R I

* * * Republică biruitoare — — — — — 723

C H I P U R I D E Î N A I N T A Ș I

Pr. TRAIAN MAGOȘ: Pictorul Bartolomei Delliomini — — — 726

U R M E D I N T R E C U T

Prof. ATANASIE POPA: „Criptograma” de la mănăstirea Săraca din
Banat — — — — — 729

Prof. ION NICOLA: Adevăratul nume al lui Ștefan Herce — — — 734

TREPT E A L E D E Z V O L T Ă R I I P A T R I E I

Noul Imn de Stat al Republicii Socialiste România. Conferirea „Me-
daliei de Aur a Păcii” Președintelui țării. Expresia unității noastre.
Recensămîntul: cifre și semnificații. Mai multă fontă și oțel.
Brașov: un tractor la fiecare șase minute. Materiale de construcție.
Arad: 27 tipuri de ceasuri. Noi unități comerciale. Drumuri jude-
tene asfaltate. Străvechi moșteniri tracice. Relicve arheologice. — 737

P. III 9.317

PV 1

MITROPOLIA BANATULUI

10-12

ANUL XXVII 1977

EDITURA MITROPOLIEI BANATULUI

COMITETUL DE REDACȚIE :

Președinți : I. P. S. NICOLAE, Mitropolitul Banatului

P. S. VISARION, Episcopul Aradului

Vicepreședinți : P. S. Episcop Vicar TIMOTEI LUGOJANUL

P. S. Arhieru Vicar GHERASIM HUNEDOREANUL

Membrii : P. C. Pr. CONSTANTIN COMȘULEA, consilier la Arhiepiscopia Timișoarei și Caransebeșului

P. C. Pr. SORIN COSMA, profesor la Seminarul teologic
din Caransebeș

Redactor responsabil : C. Preot PETRU DOROBANȚU, Centrul Eparhial al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului

Redacția și Administrația : Arhiepiscopia ortodoxă română, 1900 Timișoara I, bd. Victoriei nr. 7. Cont virament BNRSR, Filiala Timișoara, nr. 45.10.8.192.

AVEM UN NOU PATRIARH

La sorocul rinduit de Acela în mîna căruia sînt vremile și toate făpturile, s-a întîmplat ca vrednicul de pomenire Patriarh Justinian să treacă în veșnicie. În urma-i golul unanim resimțit a cerut tot la vremea rinduită și plinirea cuvenită. Biserica Ortodoxă Română trebuia să-și dobîndească Întîistăitorul ca pe o întruchipare a Celui ce singur este Cap al Bisericii, Domnul și Mintuitorul nostru Iisus Hristos Care îi cîrmuiește destinele. Și după cum văduvirea scaunului patriarhal a aruncat întristare în inimile tuturor celor ce alcătuiesc Biserica noastră, așa și dobîndirea unui nou arhipăstor a adus în loc bucurie negrăită. Aceasta întrucît a avea un patriarh înseamnă a avea exprimate la cel mai înalt nivel însușirile Bisericii de unitate, sfințenie, sobornicitate sau sinodalitate și apostolicitate, temeinicia misiunii ei de a edifica în cele dumnezeiești și a binecuvînta viața omenescă în toate manifestările ei, de a călăuzi pe cei încredințați spre desăvîrșire, slujind patria pămîntească și idealurile nobile ale lumii. Într-adevăr odată cu formarea încă în primele veacuri creștine a Bisericilor particulare independente adică autonome și autocefale, păstrînd legătura unității cu celelalte, se cristalizează și instituția patriarhală. În acest fel patriarhatul devine forma supremă de organizare bisericească. Cele dintîi Biserici autocefale organizate ca patriarhate sînt cele ale Romei, Constantinopolului, Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului, temeluite pe însemnătatea orașelor de reședință. La aceasta s-au adăugat cu timpul Bisericile autocefale naționale, constituite pe baza principiului etnic formulat de canonul 34 apostolic și ridicate la rangul de patriarhate (a se vedea Pr. prof. Eae Braniște, 90 de ani de la recunoașterea autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și 50 de ani de la înființarea Patriarhiei Române, în „Glasul Bisericii“ XXXIV (1975) nr. 11—12 p. 1126).

Instituția canonică a patriarhiei a rămas normativă în Ortodoxie, consacrată la sinodul IV ecumenic de la Calcedon, în anul 451, legiferarea poziției și drepturilor patriarhului ca cea mai înaltă treaptă ierarhică făcîndu-se prin novela 123 a împăratului Justinian în veacul al VI-lea.

Procesul nașterii noilor patriarhii ca de altfel și al celor cinci patriarhate istorice enumerate deja, relevă ca principii definitorii pe cel etnic, pe cel ierarhic, exprimat prin autocefalie și sinodalitate, pe cel al organizării bisericești în strînsă legătură cu organizarea de stat. Aceste trei principii caracterizează unitatea în diversitate, caracteristică Ortodoxiei, mijlocînd

integrarea Bisericii în realitățile sociale și naționale ale poporului căruia îi aparține ca Biserică, păstrându-și identitatea și avind un aport specific la îmbogățirea reciprocă a tuturor. Patriarhatul dă astfel expresie și susține sobornicitatea Bisericii Ortodoxe ecumenice (Pr. lect. Dumitru Gh. Radu, *Semicentenarul Patriarhiei Române. Coordonate, semnificații și înfăptuiri*, în „Glasul Bisericii” XXXIV, 1975, nr. 11—12, pp. 1160—1161).

În ceea ce privește Biserica Ortodoxă Română pe lângă alte momente însemnate din istoria țării, unirea Principatelor în 1859 i-a determinat o nouă organizare ca Biserică autonomă cu o autoritate sinodală centrală, avind întiiistătător un mitropolit cu titlul de primat. Recunoașterea formală a autocefaliei Bisericii noastre de către Patriarhia Ecumenică la 25 aprilie 1885, a fost urmarea firească a proclamării independenței de stat a României în 1877. Formarea statului național unitar român, în 1918, a impus în spiritul canoanelor 34 apostolic și 17 Calcedon, care vorbesc despre Biserica unei națiuni și organizarea acesteia în strinsă legătură cu organizarea statului, premisele ridicării Bisericii Ortodoxe Române autocefale la rangul de „Patriarhie”. De altfel Biserica noastră a avut încă de la începutul organizării ei o situație deosebită față de celelalte Biserici Ortodoxe surori, titularul scaunului mitropolitan al Ungrovlahiei deținind de la înființarea sa atribuțiunile patriarhale ca „exarh al plaiurilor”. Împlinire și desăvârșire a autocefaliei, patriarhatul Bisericii noastre dreptmăritoare consacră deplina independență suverană a Bisericii și a poporului român în organizarea și desfășurarea vieții lui religioase, contribuind la păstrarea și adâncirea unității spirituale a obștii românești statornică în legea și credința strămoșească (a se vedea Pr. lect. D. Radu, art. cit. pp. 1163—1165, 1183). Cei ce au fost chemați la această înaltă demnitate au căutat după harul dumnezeiesc și strădania proprie să-i dea spor de putere și prestigiu.

Începînd cu cel dintîi patriarh dr. Miron Cristea, conștiința apartenenței la neamul și pămîntul strămoșesc și cea a îndatoririlor față de acesta, a întreținut ca un foc sacru munca urmașilor. Cu dragoste nețărnută față de cultura românească, al doilea patriarh Nicodim Munteanu, ca un adevărat patriarh biblic, a lăsat drept moștenire prețuirea pentru geniul creator al poporului nostru. Cel de-al treilea patriarh, Justinian Marina, cu sufletul deschis spre înnoirile unei Români libere și suverane în fața căreia stătea un viitor marel, a rămas în amintirea tuturor ca patriarh al reîntregirii și consolidării unității Bisericii din Transilvania și patriarh al „apostolatului social”.

În galeria acestor mari personalități ce au ilustrat magnific demnitatea patriarhală s-a înscris cu venerație la 19 iunie 1977 numele Prea Fericirii Sale Părintele Patriarh dr. Iustin Moiescu. O nouă ștafetă de lumină și evlavie, de patriotism și avînt pornește spre culmile la care se ridică priviri pline de nădejde în bogată reușită pentru ceea ce însemnează mărirea sfintei Biserici și propășirea țării. Clipele așteptării acestor roade coincide însă cu clipa găsirii celui ce prin pricepere și hărnicie garantează arătarea lor neîntîrziată.

Desigur că spre fiecare din cei chemați să ocupe un loc de înaltă răspundere se îndreaptă ochii tuturor încercînd a-i descifra gîndurile și proiectele bunelor pliniri. Pentru un conducător bisericesc un astfel de program nu s-ar putea concepe în afara observării cu evlavie a aspectelor esențiale ale misiunii Bisericii Mintuitorului și anume de a edifica pe credincioși în învățătura de credință creștină ortodoxă, de a-i sfinți și consacra spre slujirea binelui, aducînd totodată jertfe duhovnicești pentru mîntuirea lor, de a-i îndruma spre plinirea celor de folos sufletelor și trupurilor, spre propășire obștească. Acest cadru își mărește nemăsurat dimensiunile prin conlucrarea întru iubire cu alte Biserici sau culte creștine și necreștine, tot așa cu organizații mondiale ce au în vedere problema asigurării unui viitor pașnic și prosper întregii omeniri. De asemenea el își primește un nimb specific prin legătura tradiției milenare a poporului nostru, răsfrîngere a spiritului unității și continuității sale.

Dar toate aspectele ce conturează profilul firesc al vieții bisericești, îmbracă un caracter nou marcat de însăși personalitatea celui chemat să împlinească această lucrare ca o împletire a propriei sale ființe cu a mădurelor trupului tainic al Mintuitorului Hristos. Iar lucrarea este posibilă prin aceea că însușirile deosebite ce caracterizează pe un cîrmuitor spiritual se întrepătrund cu cele pe care Biserica le deține în măsura desăvîrșirii. Astfel previziunea, și mai mult încă, garanția unor făuriri demne sînt îalesnite de elementele trăirii personale a Întîistătătorului imprimare aspeciilor menționate ale vieții bisericești, acestea la rîndul lor într-o reciprocitate perfectă dîndu-le vigoarea spirituală necesară, la coeficientul dăinuirii veșnice. Așadar răspunderea celui ce s-a dedicat întru totul realizării înaltelor idealuri, programul unei activități dintre cele mai promițătoare pentru Biserica noastră, nu se reduce la o schemă, chiar dintre cele mai complexe, nici la o formulare de valoare a unui crez, ci se axează necesar și permanent pe obiectivul explorării continue a tuturor dimensiunilor ogorului nesfîrșit al Bisericii. Sub acest unghi privită viața Întîistătătorului Bisericii Ortodoxe Române apare ca o identificare cu cea a instituției căreia i-a dăruit-o, întreaga agoniseală prin dar de sus și multă rîvnă punîndu-o în slujba lui Dumnezeu și a credincioșilor.

Într-adevăr făcînd acum o referire la latura învățătoarească a Bisericii Ortodoxe Române, am putea cunoaște că ea se afirmă plenar, Patriarhul ei fiind înzestrat cu o mare înțelepciune pe care a sporit-o neîncetat prin cîni îndelungați de studii în țară și peste hotare, în centre vestite ca București, Atena și Strasbourg, incununați cu un strălucit doctorat în Teologie, premiat de Academia teologică ateniană, prin cercetări aprofundate mai apoi ca profesor în învățămîntul seminarial și cel universitar la Varșovia, Suceava și București, legat mai ales de dreapta tilcuire a Sfintei Scripturi, nedespărțită de profunzimea mesajului Sfinților Părinți. Grijă pentru știința sacră a sporit-o și mai mult cînd de la catedra școlii a trecut la amvonul ierarhilor pe care îl ilustrează cu elocvență izvorită din convingerea în veracitatea credinței propovăduite și-l împodobește cu roada tiparnițelor bisericești ce pun în lumină fie frumusețea înnelor și rugăciunilor bisericești, ca de pildă cărțile de slujbă, fie vechea slovă româ-

nească, așa cum s-a consemnat în Psaltirea lui Dosoftei, fie monumente ale geniului poporului nostru, ca minunate lucrări despre bisericile și mănăstirile moldovene, fie erudiția teologiei noastre ca în atâtea studii de înaltă ținută academică și încă multe altele. Peste acestea se adaugă și grija față de viitoarele cadre ale Bisericii, prin școlile teologice, care întregesc imaginea unui Patriarh ctitor de cultură românească.

Latura bisericească în care se așteaptă un suflu nou e și cea liturgică, sfințitoare și duhovnicească. Pe aceasta Prea Fericitul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române este în succesiunea sfântă a marilor arhieriști ținută în deosebită cinstită de poporul dreptcredincios și care au adus cu adevărată pietate la altarul Bisericii și al neamului jertfa dragostei față de Dumnezeu și față de credincioși, după grăitoarea pildă a Arhiepiscopului veacurilor. O viață jertfelnică, însăși închinată binelui și înaltelor idealuri ale oamenilor, reprezintă adevărata lucrare sfințitoare și de înnoțire pe care prin sfințirea slujitorii ei Biserica o îmbie tuturor membrilor săi. Față de această lucrare Prea Fericirea Sa a arătat mereu osîrdia caracteristică unui adevărat ales. Și nimic din ceea ce se leagă de frumusețea rînduiei Ortodoxiei n-a rămas în afara veghierii stăruitoare a Înaltului Ierarh. Restaurarea vechilor ctitorii voievodale, amintitoare a împlinirii istoriei bisericești cu cea a națiunii, ridicarea sau împodobirea a noi lăcașuri de rugăciune, reprezintă o preocupare de competență în activitatea Bisericii, o investire nobilă a credinței înaintașilor transmisă cu devoțiune urmașilor. Tot ce se întreprinde în acest sens constituie o oglindă minunată a vieții într-o transpunere îndumnezeită, aducătoare de pace și înălțare sufletească. De aceea și la inima Părintelui nostru Patriarh, așa cum arăta în clipa suirii treptelor înaltului scaun ierarhic, stau cuvintele de îndemn ale Apostolului către unul dintre cei apropiați ai săi: „slujba ta fă-o deplin“.

Latura misionară pe care totdeauna se pot face dezveleniri este cea a activității pastorale, de călăuzire duhovnicească. Nu s-ar putea obține o imagine concretă cu privire la aceasta fără o referire la câteva din sarcinile ce revin constant conducerii bisericești. Așa bunăoară în atenția permanentă a acesteia se află buna funcționare a Administrației Patriarhale și a tuturor instituțiilor centrale bisericești, și ca un dat implicit, strînsa legătură dintre toate eparhiile temeluită pe prosperitatea materială și spirituală a parohiilor ca și pe rolul coordonator al protopopiatelor. În această muncă atât de complexă se profilează statornică încredere a Ocîrmuitorului Bisericii noastre în bogata experiență de conducere a tuturor treburilor eclesiastice, capacitatea sa deosebită de cugetare asupra căilor și mijloacelor celor mai sigure de realizare a imperativelor vremii, totodată darul organizării amăsurat scopului final, cel al propășirii și mîntuirii. În acest fel Prea Fericirea Sa a devenit din bună vreme inspiratorul a noi făuriri, influențînd tot cursul desfășurării unor ample acțiuni ce pun în valoare potențele creației spirituale ale mădularilor Bisericii noastre. Măiestria ce-și pune pecetea pe întregul edificiu bisericesc stă mărturie odată mai mult despre personalitatea ce se află la cîrma ei. Membrii Sfințitului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, găsesc la Întîistătătorul lor certitudinea elaborării soluțiilor celor mai judicioase în rezolvarea probleme-

lor bisericești esențiale, adoptînd în unanimitate ansamblul măsurilor hotărîte și competente atunci cînd se cere. Și alături de Înălții Ierarhi, preoții și credincioșii își urmează întru toate Arhipăstorul pătrunși de puterea convingerii părintelui duhovnicesc spre lucrarea a tot binele.

Întreita misiune a Bisericii de a învăța, sfinți și călăuzi pe toți membrii, în perspectiva împlinirii ei în Biserica Ortodoxă Română prin dobîndirea unui nou Patriarh își mărește capacitatea după cum s-a putut intui, în contextul legăturilor ecumenice tot mai frecvente în ultima vreme. Nu doar avîntul bunelor relații create între cultele religioase din țara noastră ocazionate de climatul deplinei libertăți asigurate de statul român, ci și participarea directă la activitatea unor foruri ecumenice mondiale demonstrează o viziune concretă asupra contribuției pe care Biserica noastră bine îndrumată o are la progresul general.

Aportul Prea Fericitului Patriarh Iustin în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor și altor organizații internaționale bisericești împreună cu prilejul altor misiuni împlinite ca reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, constituie o elocventă dovadă despre aceasta. Și pretutindeni în constelația prieteniei și păcii ivită pe firmamentul Bisericii strălucește Ortodoxia românească prin afirmarea constantă și răspăcată a adevărurilor fundamentale de credință, izvor al întregii activități bisericești aflată în continuitatea tradiției apostolice.

Din acest cadru se desprinde și responsabilitatea față de problemele majore ale umanității. Dragostea de om, dorința de a-i asigura bunul spor, fericirea pămîntească și cea cerească, animă întreaga muncă a Arhipăstorului Bisericii noastre în care angajează pe toți păstoriții Săi. Și fiecare dintre mădularele Bisericii după exemplul Întîistătătorului acesteia dovedește sensibilitatea cuvenită față de aspirațiile unei lumi în devenire, proiectîndu-și întrebările spre ceea ce înseamnă și poate reprezenta comunicarea spirituală dintre oameni. Participarea Bisericii noastre la activitatea Conferinței Creștine pentru Pace sau a Conferinței Bisericilor Europene, cel mai adesea prin însuși Prea Fericitul Patriarh Iustin, sînt o exemplificare pentru înaintarea continuă pe calea buneînțelegeri între popoare, a sălășluirii împărăției cerurilor pe pămînt.

Dar pentru a realiza obiectivele propuse pe plan general uman, Biserica se inspiră din însăși realitatea concretă a pămîntului pe care își desfășoară lucrarea. Patriotismul luminat este însuși farul călăuzitor, veacuri de-a rîndul Biserica împletindu-și viața cu a țării. Alegerea actualului nostru Patriarh în Marele Sfat al Țării, Marea Adunare Națională, în mai multe legislaturi, în Consiliul Național al Frontului Unității Socialiste și în Comitetul Național pentru Apărarea Păcii vestesc peste timp și spațiu, contribuția Bisericii la bunul mers al treburilor obștei. Climatul social al țării, cu toate condițiile optime concrete ce permit angajarea hotărîtă în efortul colectiv și care garantează bunăstarea generală, cadrul instituțional mereu perfecționat constituie un cîmp de manifestare fertil al activității bisericești. În devotamentul față de popor și înțeleapta conducere a aces-

tuia, reafirmat în clipa preluării toiagului arhipăstoresc, Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin nu va precupeți osteneală a-l evidenția nici pe mai departe subliniind astfel valorile superioare ale creației românești, frumusețea sufletului acestui popor, gata totdeauna cu jertfelnicie de a împlini inițiativele mărețe ale celor mai buni fii ai săi spre gloria patriei. Și iarăși prezența Prea Fericii Sale în fiecare dintre domeniile vieții bisericești, analiza realității și raportarea continuă la fapte, aplicarea consecventă a unor principii călăuzitoare a întregii munci sînt cheazășii dintre cele mai temeinice mersului propășitor împreună cu poporul.

Toate aceste împliniri se așează în albia continuității poporului nostru, a legii românești pe care au apărât-o vrednicii înaintași și o respectă cu sfințenie urmașii lor de azi. În felul acesta ierarhia, clerul și poporul dreptcredincios în frunte cu Întîistătătorul Bisericii îmbogățesc nespuse moștenirea tainică a slujitorilor și închinătorilor altarelor străbune. Receptivitatea față de nou face în lucrarea tuturor mai vie prezența tradiției de veacuri și milenii a pămîntului pe care trăim și îl stăpînim. Preluarea acesteia pentru a o transmite mai departe aduce un reviriment binefăcător întregii Biserici. Altoită pe trunchiul preexistent noua lucrare a Bisericii este promițătoare prin desăvîrșirea ei pe temeliile trainice ale pietrei unghiulare care este Domnul nostru Iisus Hristos.

Unitatea de credință și trăire, cult și organizare, corespondența pe plan bisericesc a unității naționale concentrează eforturile Prea Fericitului Patriarh Iustin. Dezvoltarea unitară a tuturor părților componente ale instituției bisericești, conducerea unitară a acesteia, legislația unitară pe temeliile canonice de totdeauna sînt realități ce denotă viziunea de ansamblu și de asemenea de amănunt a problemelor bisericești în concepția Prea Fericitului Patriarh Iustin. N-au rămas în afara acestei legături a unității nici parohiile românești aflate în diferitele colțuri ale lumii, toate răspunzînd cu fiască supunere la purtarea de grijă părintească. Consolidarea unității credinței strămoșești, într-o singură Biserică Ortodoxă Română intră deci ca o datorie sfîntă în sfera acestei conștiințe nestrămutate.

Ar rămîne ca toate strădaniile ce se depun, și din care doar o mică parte au fost aci enumerate, să-și primească încununare prin însăși ortodoxia mărturisită de strămoșii noștri. Înnoirea vieții duhovnicești, imboldul resimțit în întreaga muncă depusă în Biserică după îndrumarea Întîistătătorului ei deja în perioada ilustrată ca locțiitor de Patriarh, atmosfera înmiresmată de o înaltă ținută creștină, sursele reale faptice, starea de spirit necesară oricărui act creator și în orice domeniu de activitate, afirmarea cu pregnanță a realizărilor, reflectă cu prisosință osîrdia depusă în duhul lăsamintelor celor mai sfinte. Efervescența muncii întregi, înprimarea unui nou spirit, darea orientării dorite în direcția formării conștiinței noi a credinciosului, constituie un tezaur al etapei inaugurate în Biserică Ortodoxă Română prin Prea Fericitul Patriarh Iustin. În acest spirit nou, trebuie să simțim adierea însuși a duhului dumnezeiesc, ce se îngemănează cu aspirația spre mai bine a ființei noastre de creștini și români. Perso-

nalitatea Prea Fericitului nostru Părinte Patriarh Iustin este cea care mijlocește această stare mereu reînnoită de înaintare duhovnicească, de satisfacție pentru cele plinite, dar totodată și de neîncetate strădanii spre desăvârșire.

Din încrederea gata de ascultare fiiască de care este înconjurat pornește și dorirea ca întru zile îndelungate cu neîmpuținată putere de muncă și nemărginită mulțumire să sporească nemăsurat zestrea spirituală a Bisericii Ortodoxe Române pentru vecie.

ALEGEREA, CONFIRMAREA ȘI ÎNSCĂUNAREA CELUI DE-AL PATRULEA PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

În ziua de duminică 12 iunie 1977, îmbrăcîndu-și înălțimea într-o frumoasă haină de sărbătoare, Dealul Patriarhiei din culmea căruia plecau îmbietoare undele armoniei clopotelor catedralei, vestea pretutindeni momentul alegerii de către întreaga obște a Ortodoxiei românești a celui de-al patrulea cîrmuitor al Bisericii noastre.

Încă din preziua preoți și credincioși din Capitală și alte părți ale țării au venit să asiste la slujba priveghierii. Sfînta liturghie săvîrșită cu deosebită solemnitate de soborul preoților și diaconilor avînd în frunte pe Prea Sfințitul Roman Ialomițeanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, a fost îndată urmată de slujba Chemării Duhului Sfînt. Această a fost pontificată de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos, luînd parte membrii Sfîntului Sinod și ai Colegiului Electoral Bisericesc.

Împlinindu-se rînduiala cuvenită s-a trecut în cortegiu la Palatul Patriarhal unde la orele 11,30, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei și Locțiitor de Patriarh a deschis ședința Colegiului Electoral Bisericesc pentru alegerea de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungro-Vlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, fiind de față delegații autorității de stat Domnul Miu Dobrescu, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste — din partea Guvernului Republicii Socialiste România și Domnul Virgil Teodorescu, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale — din partea supremului for legislativ al țării, Domnul Ion Roșianu președintele Departamentului Cultelor împreună cu colaboratorii săi apropiați.

După rostirea rugăciunii, Înalt Prea Sfințitul Patriarh Locotenent a rugat pe Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor să dispună citirea acordului forului de stat pentru deschiderea Colegiului Electoral.

A luat apoi cuvîntul Înalt Prea Sfințitul Președinte făcînd mai întîi elogiul personalității adormitului întru fericire Patriarh Justinian, indicînd în continuare scopul întrunirii Colegiului Electoral Bisericesc și procedura statutară de urmat.

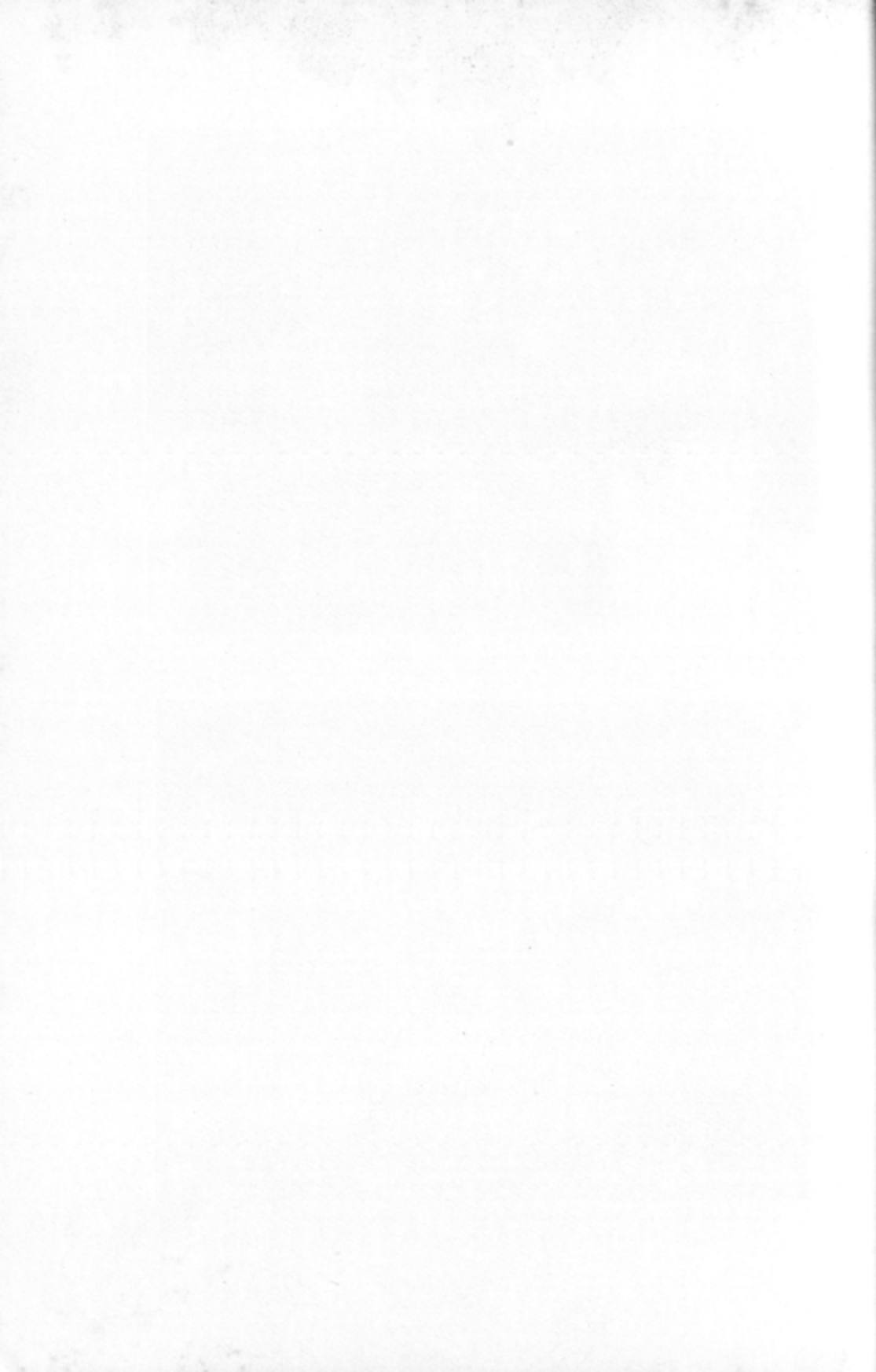
După suspendarea ședinței pentru ca alegătorii să se consulte între ei, lucrările au fost reluate.

Nou alesul Patriarh Iustin rostindu-și cuvîntul după alegere, în fața Colegiului Electoral Bisericesc.

Domnul Ion Roșlanu, președintele Departamentului Cultelor, felicitînd pe noul Patriarh.

S-a dat apoi citire art. 130 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române privitor la procedura alegerii, după care s-au distribuit buletinele de vot, trecându-se totodată la votare.

Urmind despuierea scrutinului, Înalt Prea Sfințitul Președinte deschizând primul buletin de vot constată că acesta avea înscris numele său. Potrivit prevederii că în situația în care președintelui Colegiului Electoral i s-au atribuit voturi, poate declina președinția în continuare altui ierarh, Înalt Prea Sfinția Sa a rugat ca să fie preluată conducerea ședinței de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Olteniei. Citindu-se deci în continuare numele de pe buletinele de vot s-a constatat că în personalitatea Înalt Prea Sfințitului Iustin s-au întruchipat nădejile celor chemați să reprezinte însăși voința slujitorilor și închinătorilor altarelor.

Atunci în numele Colegiului Electoral Bisericesc cuvîntul adresat nou alesului Patriarh a fost rostit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist, care făcînd referire la viața și activitatea celui chemat să călăuzească Biserica noastră, a arătat că evenimentul alegerii se leagă firesc de momentele importante ce au însemnat rîvna și strădania străbunilor, închinători și mărturisitori ai Ortodoxiei românești. Cuvîntul s-a încheiat cu prezentarea entuziasmelor felicitări și alesele urări pentru o activitate rodnică și îndelungată celui găsit vrednic a urca treptele tronului patriarhal.

A luat apoi cuvîntul nou-alesul Patriarh, Înalt Prea Sfinția Sa dr. Iustin Moisescu. După ce a arătat că peste vredniciile proprii, înalta chemare ce i s-a făcut are la temelie vrednicia scaunului mitropolitan al Moldovei și Sucevei, ca și cel al Ardealului, pe care le-a ocupat mai bine de două decenii, Înalt Prea Sfinția Sa a subliniat principiile esențiale care-i vor călăuzi activitatea între care cel al autocefaliei, ce implică adaptarea Bisericii la condițiile de viață locală, națională și socială, integrarea în viața poporului, de asemenea cel al unității de credință ortodoxă, legat de însăși unitatea neamului românesc, de apărarea libertății, independenței și suveranității, la fel cel al conlucrării cu celelalte Biserici și culte religioase, atît pe plan bilateral, cît și pe plan general, totodată și cel al lucrării pentru apărarea păcii între popoare. De la bun început, Înaltul Ierarh a afirmat următoarele: „Cu inima lărgită acum, așa cum spunea cîndva Sfîntul Apostol Pavel, pentru a putea cuprinde în ea pe dreptmăritorii creștini de pe întinsurile tuturor meleagurilor românești, îndreptîndu-mi pașii spre viitor, pornesc cu hotărîre înainte, potrivit cu porunca Mîntuitorului care zice că: „nimeni din cei care pun mîna pe plug și se uită înapoi nu este vrednic de împărăția lui Dumnezeu“ (Luca 9, 62). Privind înainte, mă voi strădui să trag brazdă nouă în ogorul Bisericii, brazdă de înnoire adîncă, cuprinzătoare și permanentă a vieții noastre religioase în spiritul învățăturii Sfintei Scripturi, al tradiției marilor părinți ai Bisericii și al vieții noastre ortodoxe românești“.

În încheiere a mulțumit membrilor Colegiului Electoral Bisericesc pentru votul încrezător ce l-au dat asigurîndu-i de întreaga prețuire, cerînd tuturor a sta alături cu rugăciunea, sfatul și faptele lor. S-a încredințat totodată celor ce și-au pus nădejdea în rodnică sa arhipăstorie, la fel Bisericii, fiindcă în plinătatea ei ecumenică va desfășura activitatea,

țării fiindcă pe ea o slujește bisericește, lui Dumnezeu fiindcă în numele lui Hristos și cu puterea Sfintului Duh va păstori turma încredințată. În ovațiile tuturor, cu cel mai mare respect a omagiat pe Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, ca pe ocîrmuitorul înțelept al patriei iubite, prețuit în toată lumea contemporană.

Înalt Prea Sfinția Sa a declarat apoi închisă ședința, după care pe rînd membrii Colegiului Electoral Bisericesc au exprimat personal nou alesului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, respectuoasele lor felicitări.

A urmat agapa oficială oferită la Palatul Patriarhal, la sfîrșitul căreia s-au rostit toasturi pentru conducerea bisericească și a statului. Tuto-
rur celor prezenți a mulțumit pentru participare nou alesul Patriarh.

În ziua următoare, luni 13 iunie 1977, orele 12 a avut loc sesiunea ordinară a Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care a făcut cercetarea canonică a alegerii noului Patriarh, întărindu-o totodată.

Ceremonia înmînării înaltului Decret Prezidențial de recunoaștere a noului Patriarh a avut loc sîmbătă 18 iunie a.c. orele 11 la Palatul Marii Adunări Naționale. Înminarea s-a făcut de către Domnul Ștefan Voitec vicepreședinte al Consiliului de Stat al Republicii Socialiste România, fiind de față Domnul Emil Bobu, vicepreședinte al Consiliului de Stat, Domnul Ion Dincă, primarul general al Capitalei, Domnul Miu Dobrescu președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Domnul Mihai Marinescu, viceprim-ministru al Guvernului, Domnul Virgil Teodorescu, vicepreședintele Marii Adunări Naționale, Domnul Eugen Jebeleanu, vicepreședintele Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor.

La ceremonie au mai luat parte membrii Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În numele Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, vicepreședintele Consiliului de Stat Ștefan Voitec a adresat Înalt Prea Sfințitului Iustin calde felicitări cu ocazia investi-
turii.

Odată cu primirea însemnatului act de stat, alesul și întăritul în demnitatea patriarhală a rostit un cuvînt de mulțumire pentru încrederea arătată și de făgăduință că va munci cu jertfelnicie în slujba Bisericii și a patriei.

După ceremonia înmînării decretului, la orele 12, Întîistătătorul Bisericii noastre, însoțit de membrii Sinodului Permanent, Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți Nicolae al Ardealului, Teoctist al Olteniei și Nicolae al Banatului, a fost primit de către Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România.

La primire au participat Domnii : Manea Mănescu, Emil Bobu, Cornel Burtică, Paul Niclescu, Ștefan Voitec precum și Domnul Ion Roșianu președintele Departamentului Cultelor.

Ca Patriarh ales și confirmat de înalta conducere a statului, Înalt Prea Sfințitul Iustin a adresat Domnului Președinte al Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu mulțumiri profunde pentru recunoașterea sa în

Domnul Ștefan Voitec, vicepreședinte al Consiliului de Stat, vorbind cu ocazia înmînării Decretului Prezidențial de recunoaștere a Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române, în prezența reprezentanților înaltei Ocîrmuiri a statului.

Domnul Ștefan Voitec, vicepreședinte al Consiliului de Stat, felicitînd pe Prea Fericitul Patriarh Iustin, după înmînarea Decretului Prezidențial.

demnitatea de cirmuitor al Bisericii Ortodoxe Române, arătînd totodată, că întregul cler mărturisește sentimente de caldă prețuire, dragoste fierbinte și adîncă recunoștință pentru Președintele Republicii Socialiste România, care se identifică cu destinele neamului românesc, pe care-l slujește cu înțelepciune și vigoare, cu dragoste fierbinte și dăruire. Înalt Prea Sfinția Sa a arătat că înfăptuirile din domeniul construcției socialiste și creșterea prestigiului României în lume sînt indisolubil legate de numele Președintelui țării. Totodată a exprimat mulțumiri pentru libertatea de care se bucură Biserica Ortodoxă Română, ca și celelalte culte din țară cu care aceasta are legături de prietenie. De asemenea a dat glas hotărîrii Bisericii Ortodoxe Române de a sprijini activ opera istorică pe care o înfăptuiește poporul de zidire a României noi, a unei Români fericite, subliniind faptul că, statornic clerul urmează conducerea țării în strădaniile de înfăptuire a visului poporului de a-și crea o viață fericită și de a trăi în pace, prietenie și cooperare cu toate popoarele lumii. Ca o făgăduință Înalt Prea Sfinția Sa a spus între altele :

„Împreună cu mine, întreaga Biserică Ortodoxă Română Vă mărturisește acum sentimentele ei de caldă prețuire, îmbrățișîndu-Vă cu dragostea ei fierbinte și cu adîncă ei recunoștință pentru identificarea Domniei Voastre cu destinele neamului românesc pe care-l slujiți, cu înțelepciune și vigoare, cu dragoste fierbinte și jertfelnică dăruire, călăuzîndu-l statornic spre împlinirea aspirațiilor lui înalte de a-și făuri o viață nouă, frumoasă, fericită și de a trăi în pace, prietenie și cooperare cu toate popoarele lumii . . .

„În zilele noastre, cînd totul se înnoiește în țara noastră, sub înțeleapta cîrmuire a poporului nostru de către Domnia Voastră Domnule Președinte, Biserica, aflîndu-și locul cuvenit în societatea noastră, continuă să-și îplinească rostul ei tradițional de sprijinire a poporului în toate strădaniile sale pentru zidirea vieții celei noi în patria noastră“.

Domnul Președinte al Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu l-a felicitat pe nou alesul Patriarh cu prilejul desemnării și investirii sale în fruntea Bisericii Ortodoxe Române. Referindu-se la tradițiile bogate ale acesteia, Președintele țării a arătat că, în condițiile istorice actuale, cînd poporul român își făurește o viață nouă, socialistă, în care fiecare cetățean își poate manifesta din plin personalitatea, poate participa la edificarea patriei libere, independente și fericite, Bisericii Ortodoxe Române — ca și celorlalte culte religioase — îi revine îndatorirea de a sprijini din toate puterile această măreață operă constructivă. Evidențiînd libertatea de care se bucură cultele religioase din țara noastră, în spiritul prevederilor constituției, Domnia Sa a subliniat necesitatea ca acestea să slujească în orice împrejurări interesele patriei, ale poporului, activitatea lor desfășurîndu-se în spiritul respectului deplin față de legile țării.

Exprimînd convingerea că, întotdeauna, cultele își vor face datoria față de popor și față de patrie, Președintele Republicii Socialiste România a exprimat nou-alesului Patriarh cele mai bune urări.

Domnul Nicolae Ceaușescu Președintele Republicii Socialiste România s-a întreținut apoi cordial cu Înalt Prea Sfințitul Iustin Moisesescu și cu membrii Sinodului Permanent.

La orele 14, în saloanele hotelului „Intercontinental” Președintele Departamentului Cultelor, Domnul Ion Roșianu, a oferit un dejun oficial cu prilejul înmînării Înaltului Decret Prezidențial de recunoaștere a alegerii Prea Fericitului Iustin ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Din partea conducerii superioare de Stat au luat parte Emil Bobu și Ștefan Voitec, vicepreședinți ai Consiliului de Stat, Virgil Teodorescu, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale, Miu Dobrescu, președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Eugen Jebeleanu, vicepreședinte al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste.

Au luat parte membrii Sfințului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și conducătorii cultelor din Republica Socialistă România.

De asemenea au fost prezenți funcționari superiori din Departamentul Cultelor.

Luînd cuvîntul președintele Departamentului Cultelor Ion Roșianu a felicitat călduros pe noul Întîistătător al Bisericii Ortodoxe Române, adresîndu-i urări de viață îndelungată, sănătate și rodnică arhipăstorie.

Au rostit apoi toasturi conducătorii cultelor religioase.

La sfîrșitul dejunului a luat cuvîntul vicepreședintele Consiliului de Stat, Emil Bobu. Felicitînd pe Prea Fericitul Patriarh Iustin pentru înalta demnitate bisericească în care a fost recunoscut, a subliniat bunele raporturi dintre Biserica Ortodoxă Română și stat și și-a exprimat convingerea că Prea Fericitul Patriarh Iustin nu numai că va continua aceste tradiționale raporturi, ci le va da un nou impuls. Domnia Sa a urat noului Patriarh multă sănătate și bogate împliniri în activitatea sa bisericească și patriotică.

În răspunsul său, Prea Fericitul Patriarh Iustin a mulțumit vorbitorilor și i-a asigurat de întreaga sa colaborare precum și de promovarea celor mai bune raporturi dintre Biserica Ortodoxă Română și stat, spre propășirea și înflorirea patriei noastre.

Prea Fericirea Sa a rugat pe distinșii reprezentanți ai conducerii de stat să transmită Președintelui Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu, urări de sănătate, viață lungă și noi succese în nobila și bogata sa activitate de ridicare a poporului român pe cele mai înalte trepte de civilizație, bunăstare și fericire.

Dejunul a luat sfîrșit într-un spirit de încredere reciprocă și de cordialitate.

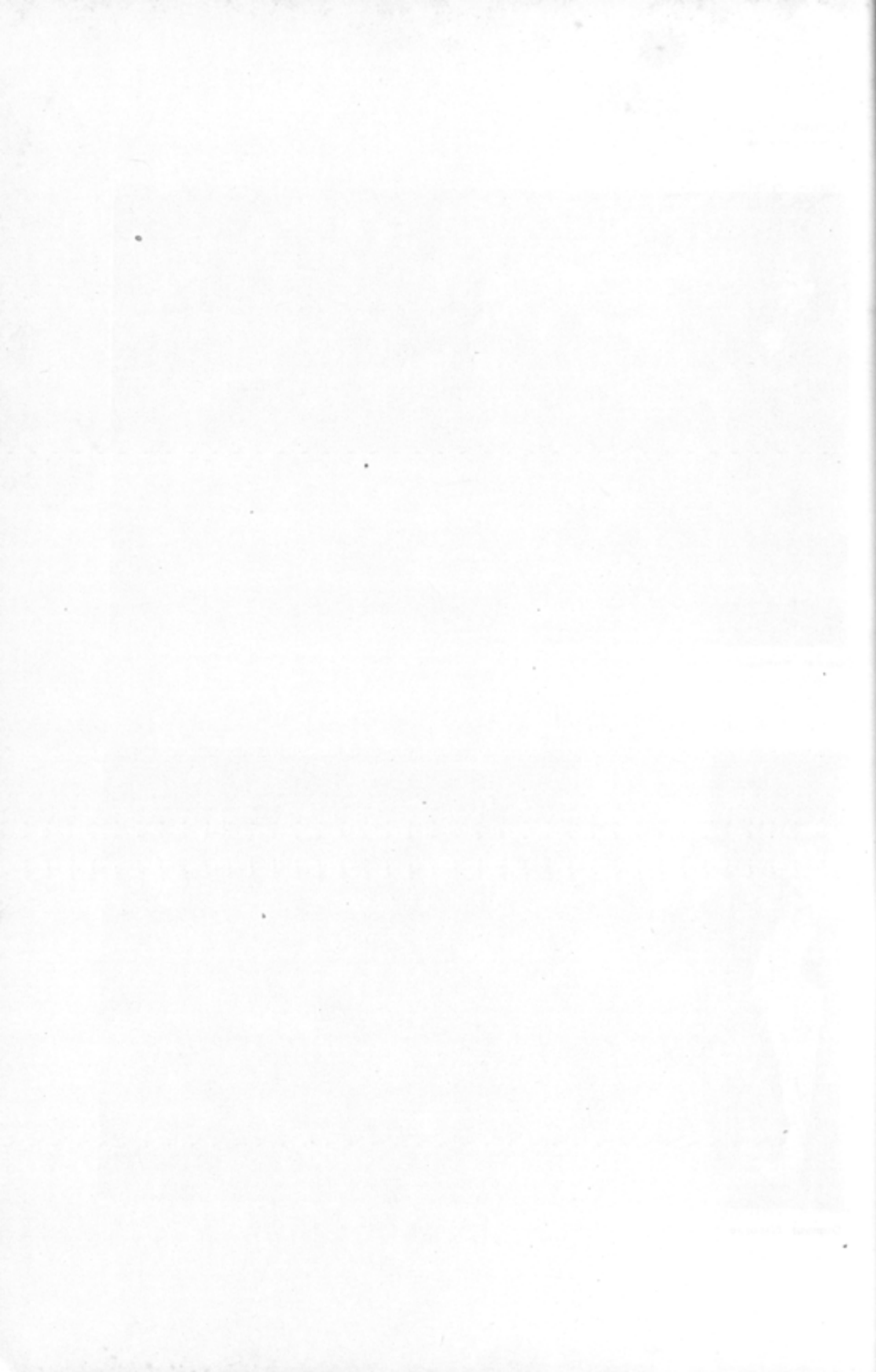
În după masa zilei la cabinetul patriarhal s-au perindat delegațiile sosite de peste hotare spre a aduce omagiul lor respectuos celui care va purta de acum înainte făclia călăuzitoare a Bisericii Ortodoxe Române pe calea propășirii întru toate și a mîntuirii credincioșilor. Primind salutul Bisericii surori, a Bisericii și confesiunilor creștine, a organizațiilor bisericești internaționale și bucurîndu-se de considerația deosebită a reprezentanților acestora, Înalt Prea Sfințitul Iustin s-a întreținut cordial

Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, primind noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și pe membrii Sinodului Permanent.

Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România, întreținându-se cu Prea Fericitul Patriarh Iustin.

cu fiecare în parte, la darurile primite răspunzând cu daruri ce pururea să amintească de frățietatea ce o manifestă lămurit Biserica Ortodoxă Română.

Potrivit rînduielilor tradiționale, în catedrala patriarhală s-a săvîrșit la orele 17 slujba vecerniei celei mari împreună cu litia, de către un sobor în frunte cu Prea Sfințitul Adrian Botoșăneanul, Episcopul vicar al Arhiepiscopiei Iașilor.

După îndeplinirea tuturor dispozițiilor statutare și canonice privitoare la alegerea de către Colegiul Electoral Bisericesc, la examinarea canonică și la recunoașterea de către Conducerea de Stat a noului Patriarh s-a hotărît ca în ziua de 19 iunie să aibă loc festivitățile intronizării Prea Fericitului Părinte Iustin în scaunul de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. La aceste festivități au luat parte : membrii Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ; reprezentanții autorității de stat : Domnul Virgil Teodorescu vicepreședinte al Marii Adunări Naționale, Domnul Miu Dobrescu președinte al Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Domnul Eugen Jebeleanu vicepreședinte al Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste ; Domnul Ion Roșianu președintele Departamentului Cultelor. Au luat parte de asemenea : funcționari superiori din Departamentul Cultelor, Domnul prof. Virgil Cîndea, secretarul general al Asociației „România“, Domnul prof. Stanciu Stoian și Domnul prof. D. Dogaru, foști conducători ai Departamentului Cultelor, alți invitați.

Duminica din 19 iunie a.c. Biserica Ortodoxă Română prin clerul și credincioșii ei trăia cu vie emoție o zi de sărbătoare înfrîntă doar la mari răstimpuri, cea a înscăunării la cîrmă a Părintelui chemat să-i asigure un drum propășitor. Era însăși bucuria dobîndirii unui Întîistătător pentru scaunul patriarhal văduvit. De aceea din vreme și de pretutindeni au venit slujitori și închinători ai altarelor să-și întîmpine cu entuziasm Patriarhul.

La orele 9 a început slujba sfîntei liturghii săvîrșită de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teoctist al Olteniei și de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Antim al Tomisului și Dunării de Jos și Teofil al Clujului, înconjurăți de soborul preoților și diaconilor, răspunsurile fiind date de corala catedralei patriarhale.

La orele 10,30 într-un cortegiu desfășurat între Palatul Patriarhal și catedrală preoți și diaconi purtînd crucea patriarhală, ripidele, ca și insignele patriarhale, urmați de reprezentanții organizațiilor intercreștine, apoi de cei ai Bisericilor Angliei, Suediei și Vechilor Catolici, a celei Vechi Orientale și Romano-Catolică, a celor Ortodoxe în ordinea ierarhică a scaunelor, aceștia în mantele arhieresti. Cortegiul se încheia cu noul Patriarh la fel în mantie, precedat de membrii Sfîntului Sinod.

În catedrală în acordurile solemne ale corului, înalții ierarhi au luat loc în strane, în restul sfîntului locaș aflîndu-se vicari și consilieri eparhiali, precum și alți ostenitori bisericești împreună cu numeroși preoți și credincioși. Îndată a început săvîrșirea rînduiei speciale de așezare a Pa-

triarhului de către Înalt Prea Sfințirii Mitropoliți Nicolae al Ardealului, Teoctist al Olteniei și Nicolae al Banatului. În timpul împlinirii acesteia, Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul Vicar patriarhal a citit „Gramata de înscăunare“, care între altele avea înscris următoarele :

„Noi, membrii Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, pe temeiul celor arătate mai sus, emitem și dăm Prea Fericitului Părinte Patriarh dr. *IUSTIN MOISESCU* această gramată sinodală drept mărturie că Prea Fericirea Sa are jurisdicție de Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Ungro-Vlahiei, cu dregătoria înaltă și prerogativele de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și Președinte al Sfintului Sinod, pe temeiul soborniceștilor canoane, al legilor și regulamentelor noastre bisericești, cu dreptul de a face toate cite i se cuvin ca Ierarh și Întiistătător al Bisericii Ortodoxe Române, spre zidirea duhovnicească a poporului dreptcredincios și paza dreptei credințe.

„Sintem încredințați că Prea Fericirea Sa va fi și mai departe pildă de dragoste frățească, de neobosită lucrare, bună înțelegere și înțelepciune părintească, spre a ne fi tuturor călăuză și îndemn întru întărirea, paza, ținerea și cinstirea tuturor tradițiilor bisericești, în duhul ecumenicității apostolice, al iubirii evanghelice și al păcii între neamuri și popoare.

„Tuturor celor din cinul preoțesc și călugăresc, precum și tuturor dreptcredincioșilor creștini din de Dumnezeu păzita Arhiepiscopie a Bucureștilor, Mitropolie a Ungro-Vlahiei și Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române, le recomandăm cu toată căldura și dragostea pe Prea Fericitul Patriarh *IUSTIN*, îndemnind pe toți să-l respecte și să-l asculte cu toată supunerea, ca pe Chiriarhul legiuit al lor și de întiistătător al nostru, ca Patriarh și Președinte al Sfintului Sinod, înțelegând și noi să ne plecăm, cu toată voia, arătându-i în toate împrejurările cinstire și ascultare, ca frați întru Domnul, urîndu-i să păstorească cu spor în adevăr, blîndețe, dreptate și iubire de popor, stăruind în răbdare și cumpăt în lupta cea nebiruită a propovăduirii păcii și cuvîntului dumnezeiesc și privind necontentit la dreptarul și plinitorul credinței noastre, Domnul și Mintuitorul nostru Iisus Hristos, căruia se cuvine toată mărirea, cinstea și închinăciunea, acum și pururea și în vecii vecilor, Amin“.

Apoi într-un mod impresionant și în cîntarea tradiționalului „Vrednic este“ ierarhii slujitori au predat celui chemat la marea demnitate, însemnele patriarhale, crucea și cele două engolpioane, camilafca albă și cîrja patriarhală. Slujba s-a încheiat cu îndătinatul polihroniu pentru Prea Fericitul Patriarh *Iustin*, Conducătorii țării, ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române. Au urmat apoi cuvîntările oficiale.

În numele Sfintului Sinod, cel dintîi a luat cuvîntul Înalt Prea Sfințitul Mitropolit dr. Nicolae Mladin. Înaltul Ierarh a făcut o incursiune în istoria Bisericii Ortodoxe Române, afirmînd strînsa ei legătură cu cea a țării și scoțînd în evidență personalitățile din rîndul clerului ce i-au făcut cînte ei și patriei. În acest context Înalt Prea Sfinția Sa, evocînd figuri luminoase din trecut, le punea la inima celui căruia se adresa astfel :

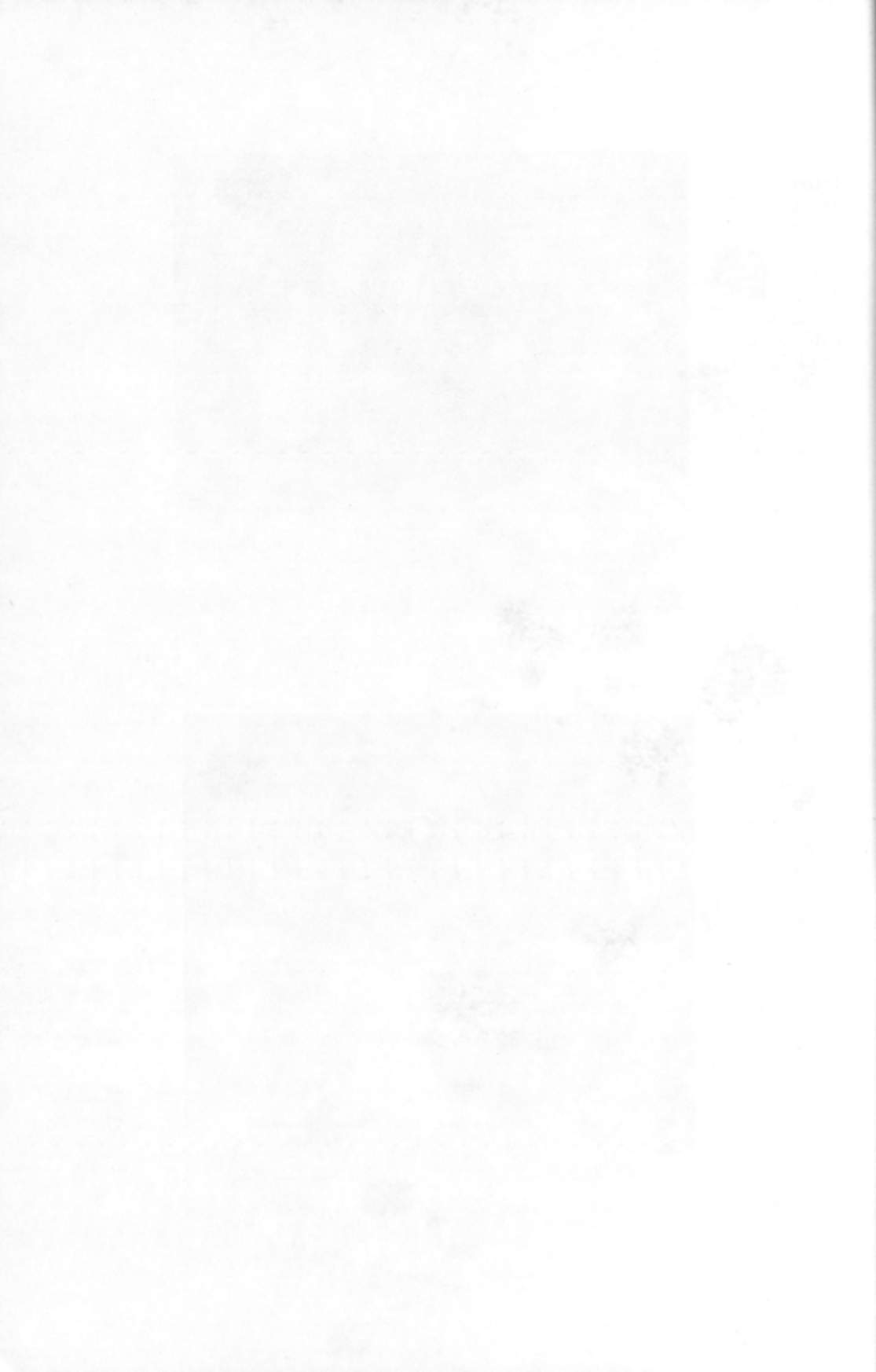
„Aceștia să Vă fie, Prea Fericite Părinte, un model de urmat, un îndemn de a fi Patriarhul, Întiulstătător al Bisericii Ortodoxe Române, om

Domnul Emil Bobu, vicepreședinte al Consiliului de Stat, vorbind la
dejunul oficial oferit de președintele Departamentului Cultelor,
Domnul Ion Roșianu.

Prea Fericitul Patriarh Iustin rostindu-și discursul la dejunul oficial oferit
de președintele Departamentului Cultelor, Domnul Ion Roșianu.

al zilelor noastre, al epocii noi care se făurește azi în țara noastră. Tim-pul nu stă pe loc, istoria merge înainte. Prea Fericea Voastră sînteți fiul acestei epoci, cel care merge în pas cu vremea, în pas cu epoca sa. Sînt convins că veți fi Patriarhul vremurilor noi, Patriarhul gata la che-marea patriei, la chemarea Bisericii noastre strămoșești, Patriarhul păs-trător al tezaurului de cultură românească, fiul ales din sinul Bisericii ca să-i conducă destinele în această măreață epocă de înfăptuiri nu mai pu-țin mărețe“.

Referindu-se apoi la întreaga și rodnică activitate a Prea Fericitului Patriarh Iustin pe toate planurile vieții bisericești, ancorată în noile rea-lități ale vremii noastre, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardea-lului a spus :

„Aceste calități îmbinate armonice cu un suflet ales, cu un su-flet mare, cu un gânditor profund, cu un teolog distins, sînt trăsături esențiale ale personalității noului Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Sîntem încredințați că veți conduce destinele Bisericii Ortodoxe Române cu multă pricepere, înțelepciune și dreptate, ca astfel credincioși și ierarhi să se bucure din plin de măreția zilelor pe care le trăim. Și precum oare-cînd senatul roman din dorința ca noul împărat să intrunească toate ca-litățile făcea urarea „să fii mai fericit decît August și mai bun decît Traian“ — tot așa zicem și noi, ierarhii, preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române cu marele Apostol Pavel : „Tu însă fii treaz întru toa-te ... fă lucrul evanghelistului ; slujba ta fă-o deplin“ (2 Timotei 4, 5) ca să binemeritați de la Biserica noastră și de la patria noastră scumpă, România Socialistă“. A adresat apoi cuvenitele felicitări pentru noua în-credințare la cirna Bisericii.

În cuvîntul său Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, a apreciat aportul cultelor religioase la opera de zidire a Româ-niei Socialiste și modul în care slujitorii acestora, alături de toți cetățenii, muncesc cu însuflețită dăruire pentru înfăptuirea programului de dez-voltare economică și culturală a țării. Scoțînd în evidență personalitatea Prea Fericitului Patriarh Iustin, Domnul Președinte a spus următoarele : „Sîntem siguri că încrederea ce V-a fost arătată de cei ce prin votul lor V-au chemat în scaunul patriarhal, reprezintă în același timp anga-jamentul Sinodului Bisericii Ortodoxe Române și al clerului său de a Vă fi permanent alături în realizarea unei armonii depline între activitatea bisericească și cea social obștească, străbătută de nobilele sentimente pa-triotice care Vă animă. Vă asigurăm că, pe acest drum veți întîlni căldura sprijinului nostru neprecupețit în a sluji cu devotament poporul român și interesele sale fundamentale“.

În încheiere a exprimat tradiționalele urări pentru o viață îndelun-gată și rodnică activitate.

Mai departe au luat cuvîntul conducătorii delegațiilor bisericești de peste hotare și anume : Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bisericii Orto-doxe Bulgare, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Meliton de Calcedon din partea Patriarhiei Ecumenice, Sanctitatea Sa Vasken I, Catolicosul Bise-ricii Armene, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Sinesios de Nubia din partea

Patriarhiei Alexandriei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Spiridon de El-Khory din partea Patriarhiei Antiohiei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Hrisantos de Eleuteria din partea Patriarhiei Ierusalimului, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Filaret al Kievului din partea Patriarhiei Moscovei și întregii Rusii, Prea Sfințitul Episcop Visarion al Virșetului din partea Patriarhiei Sirbe, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Alexandros din partea Bisericii Greciei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Elias de Suhumi și Abbazi din partea Bisericii Ortodoxe a Georgiei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Vasile al Varșoviei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dorotei de Praga, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Paavali al Careliei și a toată Finlanda, Eminența Sa Cardinalul Jan Willebrands din partea Bisericii Romano-Catolice, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Gregorios de Delhy, din partea Bisericii Siriene din Malabar-India, Eminența Sa Arhiepiscopul Marinus Kok, Primatul Uniunii Vechilor Catolici de la Utrecht, Grația Sa Episcopul Mervyn Stockwood din partea Bisericii Anglicane, Excelența Sa Episcopul G. F. Jakson din partea Bisericii Anglicane a Canadei, Eminența Sa Episcop Hans Heinrich Harms din partea Bisericii Evanghelice din R. F. Germania și totodată a organizației „Diakonische Werk“, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Atenagoras al Tyatiorelor și al Marii Britanii și dr. Allan Brash din partea Consiliului Ecumenic al Bisericilor.

Totodată vorbitorii au prezentat Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, daruri simbolice, legate de însăși misiunea de învățător, arhieru și cîrmuitor ce revine celui chemat la această sfință slujire după modelul Mintuitorului Iisus Hristos.

Cinstirii arătate ca și bunelor urări exprimate a răspuns Prea Fericirea Sa prin următorul cuvînt :

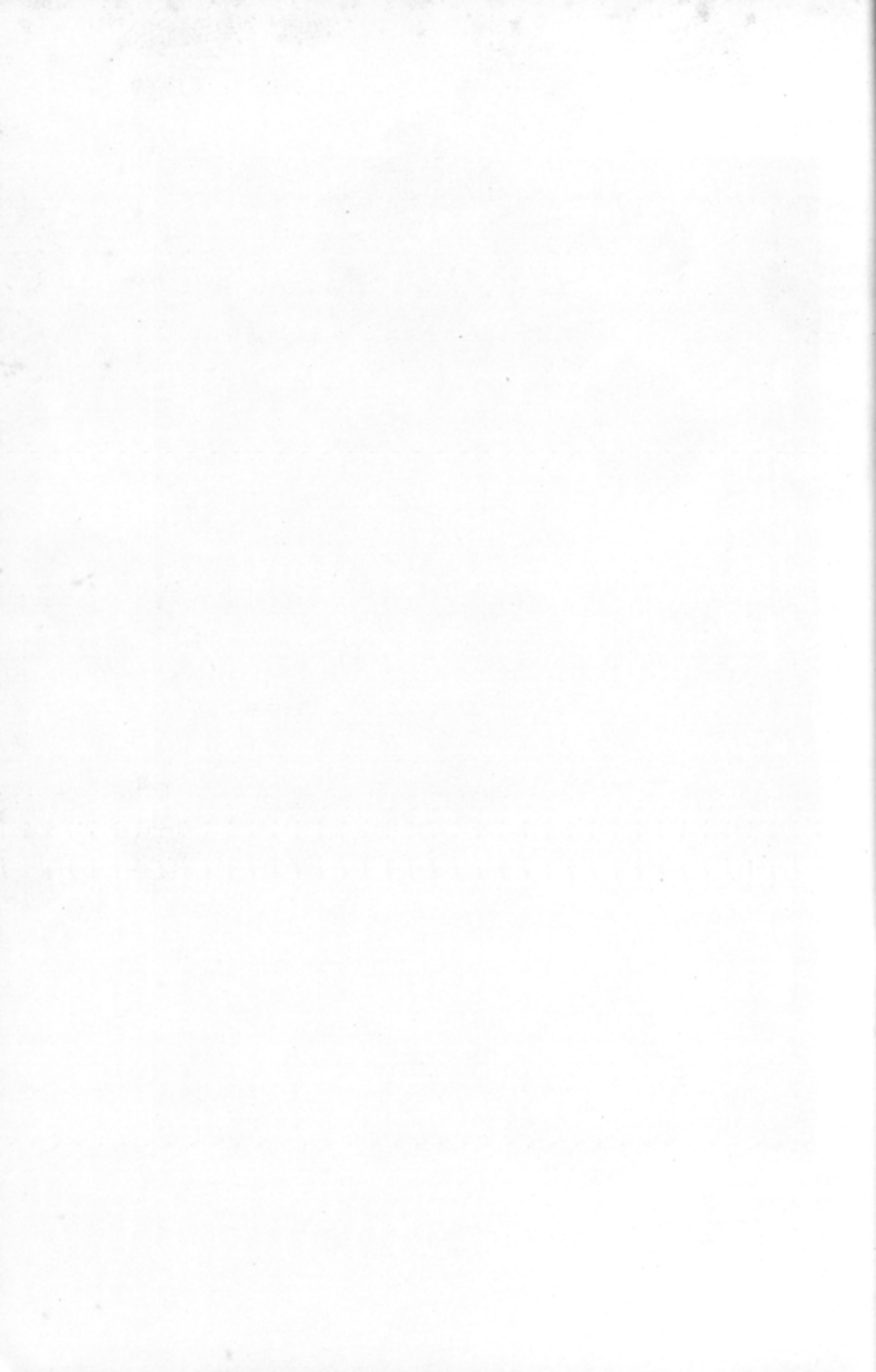
„Din bunăvoința Tatălui, în numele Domnului nostru Iisus Hristos și cu puterea Sfîntului Duh, smerenia mea a urcat astăzi treptele tronului patriarhal. Reflectînd la acest eveniment, prin fața ochilor minții mele au trecut chipurile marilor ierarhi care au stat la cîrma Arhiepiscopiei Bucureștilor, a Mitropoliei Ungro-Vlahiei și a Patriarhiei Ortodoxe Române, veghind la păstrarea dreptei credințe și la viețuirea părinților, moșilor și strămoșilor noștri întru cuvioșie, curăție sufletească și dragoste frățească. Totodată, aruncîndu-se în valurile vieții poporului nostru, ei s-au dovedit nu rareori martiri. Neamul nostru a înscris în cartea vieții sale nume de eroi care au intrat de multă vreme în legendă, iar Biserica Ortodoxă Română a lăsat în conștiința și cinstirea de către credincioșii ei, pe sfinții săi, români neaoși sau iubitori de neamul nostru.

„O străveche tradiție, păstrată pînă în zilele noastre, mărturisește că Sfîntul Apostol Andrei a vestit cuvîntul Evangheliei în părțile de răsărit ale țării noastre, îndeosebi pe malurile Mării Negre. Sîntem, așadar, o *Biserică apostolică* în cel mai autentic înțeles al acestui cuvînt. Pînă tîrziu, în secolul al VI-lea, se mai vorbea încă de episcopiile înființate de Apostolul Andrei în ținuturile noastre.

„Cu toate că știrile istorice se intrerup din vreme în vreme, cunoaștem astăzi din descoperirile arheologice și din tradiții consemnate în scris, mai tîrziu, că șirul marilor ierarhi ai Bisericii noastre vechi începe chiar

Prea Fericitul Patriarh Iustin la ceremonia înscăunării.

în secolul al III-lea. Se cunosc acum nume de mari ierarhi la Tomis, teologi învățați, scriitori iscusiți, apărători ai Ortodoxiei și organizatori ai vieții monahale.

„Astfel, *Vetranion* a fost mare apărător al dreptei credințe, *Gherontie* era numit oficial „îndreptar de credință“, *Theotim* s-a distins ca scriitor bisericesc, iar *Ioan Casian* și *Dionisie cel Mic* au plecat de pe meleagurile noastre pentru a ajunge la Roma mari bărbați ai Bisericii.

„În secolul al VIII-lea, rezumînd oarecum știrile despre viața creștină de pe malurile Pontului Euxin — cum mai era încă numită Marea Neagră — Patriarhul Fotie spune într-una din scrisorile sale următoarele: „Pontul Scitic era cîndva axinos — neprimitor de străini. Era o înghițitoare, de care se înfricoșau cînd auzeau de ea chiar cei mai iscusiți navigatori străini. Miletienii, prin iubire de oameni și viețuire liniștită... l-au schimbat în Pont Euxin — bine primitor de străini. Acum... nu numai Euxin — bine primitor de străini este, dar și evlavios el este și așa se numește“.

„Aceeși viață religioasă activă s-a păstrat și în secolele următoare, dezvoltîndu-se în atît de mare măsură, încît năzuințele de autocefalie, care existau încă din secolul al V-lea, s-au manifestat cu tărie la reorganizarea Bisericii în Țara Românească, la fel ca în Moldova, în noile condiții de viață ale statelor noastre feudale.

„Din secolul al XIV-lea înainte, știrile despre marii noștri ierarhi sînt mai bogate. În șirul lung al mitropoliților Ungro-Vlahiei, — cum se numea atunci de către cancelariile domnești sau bisericești Țara Românească, adică Muntenia și Dobrogea —, se disting ierarhi care, odată cu strădaniile lor de propovăduire a dreptei credințe, au ajutat poporul să-și mențină libertatea și independența sa, să-și păstreze limba și sufletul românesc, să-și faurească o cultură a sa, pe scurt, să-și dăltuiască viața sa proprie.

„Alături de voievodul Nicolae Alexandru Basarab, care lupta pentru libertatea țării, mitropolitul Iachint, care venise de la Vicina la Argeș, se străduia să apere autonomia Bisericii. Ca și Iachint, mitropolitul Hariton sprijinea legăturile noastre cu Muntele Athos. Împreună cu Vlaicu Vodă, el s-a făcut ctitor al Mănăstirii Cutlumuși, numită deseori după aceea „Lavra Țării Românești“. Mitropolitul Macarie spre sfîrșitul secolului al XV-lea, stăruia pentru bune legături între Țara Românească și Ardeal, iar Maxim, cîteva decenii mai tîrziu, izbutește să oprească vărsarea de sînge între frați, împăcînd pe Radu cel Mare cu Bogdan Vodă, cărora le-a arătat că sînt „creștini și o seminție“ moldovenii și muntenii. Un alt Macarie care a trăit pe vremea lui Neagoe Basarab —, dacă în adevăr este una și aceeași persoană cu ieromonahul Macarie, tipograful —, trebuie ținut la loc de mare cinste în istoria culturii românești. Mitropolitul Eftimie a fost multă vreme bun sfințic și sol al lui Mihael Viteazul la străini. Un mare rol politic a jucat mitropolitul Grigorie, pe vremea lui Matei Basarab. După Teofil, și-a agonisit mari merite mitropolitul Ștefan în mișcarea culturală a vremii — ca și Teodosie, Antim Ivireanul, Ștefan, Neofit și alții. Dionisie Lupu a sprijinit o vreme mișcarea lui Tudor Vladimirescu, Grigore Dascălul a purtat grijă de cler, s-a ocupat de școli și de mănăstiri,

ca și Nifon, unul din cei mai vrednici ierarhi ai Țării Românești. Pe vremea lui Calinic Miclescu (1875—1886), a luat ființă Facultatea de Teologie din București, iar tipografia a cunoscut o rodnică activitate. Prin grija lui Ghenadie Petrescu au fost construite sau înnoite 380 de biserici. El a stăruit pentru restaurarea ctitoriei lui Neagoe Basarab de la Curtea de Argeș.

„Un loc cu totul aparte în viața Bisericii și a poporului român au avut cei dintii patriarhi ai noștri: Miron Cristea, Nicodim Munteanu și Justinian Marina.

„Trecînd munții spre țara-mamă, episcopul de Caransebeș Miron Cristea, venea în fruntea unei solii ca să aducă „actul de unire“ a Transilvaniei cu România. El luase parte la alcătuirea lui la Alba Iulia în ziua de 1 decembrie 1918. Totodată, el aducea cu sine nu numai întreg trecutul de luptă al românilor din Transilvania pentru libertate și viață omească, dar și prestigiul său personal patriotic și arhieresc.

„Noua organizare a statului, de care Biserica totdeauna ține seamă, potrivit cu rînduielile sale tradiționale, impunea după primul război mondial schimbări de structură administrativă și în organizarea Bisericii.

„Cea dintii mare realizare în acest domeniu a fost ridicarea Bisericii Ortodoxe Române la treapta de patriarhie, în anul 1925.

„Patriarhul Miron dorea însă ca Biserica să se înnoiască și în activitatea ei. El cerea preoților o mai activă muncă de ajutorare a săracilor, a văduvelor și orfanilor. Voia ca „Biserica să iasă cît mai des cu corabia sa în largul lumii, în valurile frămîntărilor sociale, contribuind astfel la salvarea poporului din nevoile și mizeriile zilnice, nu numai cu cuvîntul, ci și cu fapta“.

„Înalte demnități politice pe care le-a deținut vreme de cîțiva ani, îi vor fi adus și unele satisfacții de moment. Dar acestea au fost coplesite de multe necazuri. Astfel, plin de amărăciune și ros de o necruțătoare boală, patriarhul Miron a închis ochii pentru totdeauna la 6 martie 1939, departe de țara sa pe care a iubit-o și a slujit-o.

„Cel de al doilea patriarh, Nicodim Munteanu, și-a început arhipăstoria sa în anul 1939 și a murit în anul 1948. El a apucat vîrtejul politic al anilor premergători războiului, apoi războiul și în urmă greutățile prin care a trecut țara ani de-a rîndul.

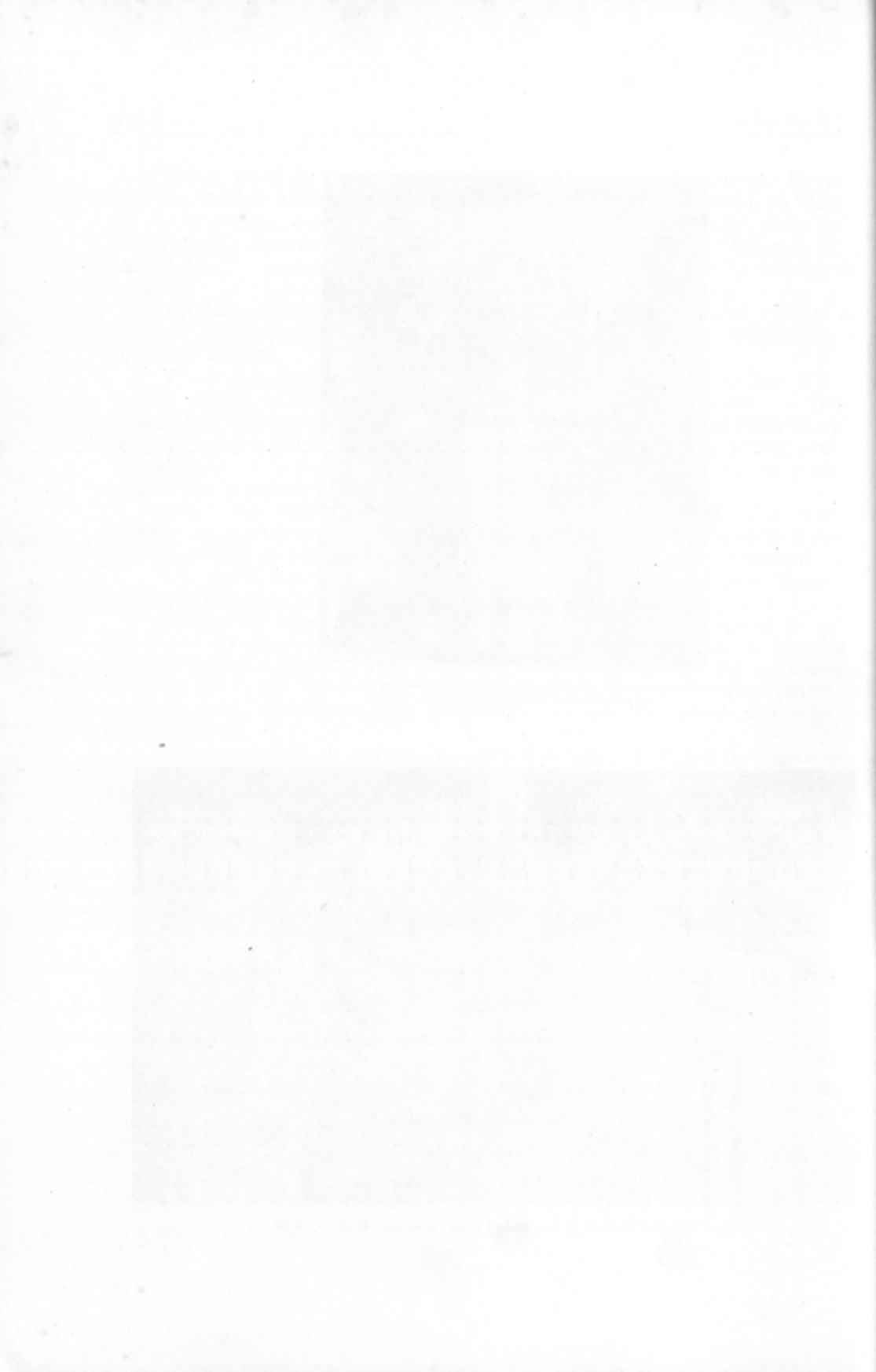
„Robust la chip și la gîndire, bărbat crescut în vatra mănăstirilor și la umbra codrilor seculari de la Neamț, el a fost ucenic al călugărilor dimprejur. Apoi, ca mitropolit al Moldovei, a sorbit din izvorul înfăptuirilor marilor săi înaintași. De la Iosif Mușat va fi luat el rîvna pentru păstrarea autocefaliei bisericești; Grigore Roșca și Anastasie Crimca i-au ascuțit spiritul artistic, iar de la Dosoftei, stihuitorul psalmilor în limba română, a luat îndemn să scrie în frumosul grai al țaranilor moldoveni în mijlocul cărora și-a petrecut anii copilăriei. Pentru folosul preoților și al credincioșilor, patriarhul Nicodim a întocmit sau a tradus din alte limbi numeroase scrieri teologice. În tiparnița nemțeană deșteptată la viață prin osîrdia lui, el a tipărit, în tîlmăcirea sa, Noul Testament și Psaltirea, precum și alte scrieri ale sale.

Reprezentanții Inaltei Conduceri a Statului la înscăunarea Prea Fericitului Patriarh Iustin.

Serviciul religios al înscăunării Prea Fericitului Patriarh Iustin.

„Cu toate că principala latură a activității sale rămâne strădania cărturărească a unui păstor luminat, patriarhul Nicodim n-a fost străin de viața vremii sale. Îndeosebi, el a depus stăruințe pentru a ajuta poporul să-și vindece rănila pricinuite de război.

„În amintirea celor care l-au cunoscut, el se înfățișează nu numai ca „stareț al munților“, cum era el numit din pricina trudei de a da mănăstirilor din munții Neamț o viață nouă, ci și ca un adevărat patriarh biblic.

„Odată cu moartea patriarhului Nicodim, s-a încheiat o etapă din istoria Bisericii noastre. Cu urcarea mitropolitului Moldovei și Sucevei, Justinian Marina, pe scaunul patriarhal, a început o viață nouă de împliniri trainice în Biserică. Patriarhul Justinian a intrat în istorie ca patriarh al reîntregirii și consolidării unității Bisericii din Transilvania. O nouă legislație a tuturor sectoarelor de activitate a Bisericii a fost alcătuită pe vremea lui. Instituțiile de învățământ teologic și mănăstirile au fost reorganizate. O nouă orientare a fost dată preoților pentru desfășurarea activității lor în duhul unui apostolat social nou. Biserica își înțelege acum rostul ei de slujitoare a poporului, în înțelesul cel mai înalt al învățurii creștine.

„Patriarhul Justinian a iubit țara și Biserica cu toată ardoarea sufletului său mare. El a închinat păstrării dreptei credințe și sprijinirii strădaniilor depuse de popor pentru un trai mai bun, întreaga sa viață. Îndeosebi el s-a manifestat ca slujitor statornic al unității neamului și al unității Bisericii noastre strămoșești.

„Cu celelalte Biserici a stabilit legături trainice; comunitățile noastre ortodoxe de peste hotare le-a sprijinit și întărit; pentru apărarea păcii în lume el și-a adus o importantă contribuție.

„Om al faptelor, la încetarea sa din viață, fericitul întru adormire patriarh Justinian a lăsat Biserica noastră: unificată, consolidată și pregătită pentru a-și împlini misiunea ei în sinul poporului nostru, în vremea de acum.

„Mergînd acum pe făgașul slujirii poporului nostru, Biserica de astăzi, sorbind cu nesaț din izvorul curat al tradițiilor ei românești, din moștenirea lăsată de marii ei părinți și din învățătura Sfintei Scripturi, își îndeplinește rostul său binefăcător în viața poporului nostru românesc.

„Ca și alte Biserici creștine, Biserica noastră, împletindu-și destinele cu poporul nostru, și-a făurit un chip propriu, potrivit cu chipul neamului nostru. Poporul român n-a putut niciodată, să suporte pe grumazul său un jug străin; el este puternic îndrăgostit de libertate. Se voiește independent, suveran. Și așa și este. Această trăsătură adîncă a caracterului credincioșilor români a determinat desigur și întărirea autonomiei bisericești. Luptele duse de poporul nostru, veac după veac, pentru a-și apăra ființa sa națională, unitatea sa, nu puteau, deopotrivă, să nu se răsfrîngă și în viața religioasă a credincioșilor noștri. Ei se știu că sînt și voiesc să trăiască cu toții ca adevărați frați uniți între ei. Apoi, legăturile dintre stat și Biserică n-au constituit niciodată o adevărată problemă pentru noi. De cînd ne știm, noi simțim că sîntem români și ortodocși. Conștiința ortodoxiei noastre este contopită cu conștiința noastră națională. De aceea

sintem slujitori convinși ai patriei noastre, atât de scumpă pentru noi, după cum sintem slujitori convinși ai Bisericii noastre ortodoxe, de la sinul căreia nu ne vom deslipi niciodată.

„În slujirea noastră ca Întăistător al Bisericii Ortodoxe Române, purtînd în suflet lungul șir al marilor noștri înaintași, care s-au dăruit cu trup și suflet Bisericii și neamului românesc, din rivna lor sfîntă, sfîntă rivnă vom lua pentru slujirea Bisericii întru sfințenie, iar din dragostea lor jertfelnică, jertfelnică dragoste de poporul nostru vom lua pentru a-l sluji cu dragoste. De legea necruțătoare a uitării nu ne vom lăsa stăpîniți. Sorbind îndemn și putere din izvorul de cleștar al faptelor mari ale înaintașilor noștri, pe cei care întru cinste au slujit Biserica și neamul, întru cinste îi vom ține pururea în inima noastră și pildă vom lua din faptele lor.

„Cu privirile statornic ațintite spre poporul nostru, care ostenește să zidească o viață fericită pentru el și urmașii săi, ne vom strădui să dovedim, cu fapta, că Biserica noastră aduce o contribuție din zi în zi mai mare la opera istorică pe care o înfăptuiește poporul nostru acum.

„Împreună cu întreaga noastră ierarhie bisericească, potrivit cu porunca Sfîntului Apostol Pavel, cu timp și fără timp vom îndemna clerul și credincioșii noștri „să se supună cîrmuirilor și stăpînirilor și să fie gata spre tot lucrul bun“ (Tit. 3, 1). Dorința noastră este ca fiecare cleric sau credincios să-și aducă propria sa contribuție la săvîrșirea binelui obștesc, la zidirea României noi, României fericite.

„Întru prețuire și cinstire vom ține întreaga Cîrmuire a patriei noastre, vădindu-ne sentimentele noastre bune prin lucrarea de sprijinire a tuturor înfăptuirilor la care năzuiește, cu devotament față de popor, să le dea viață. Iar pe Ctitorul României noi, Domnul Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii noastre Socialiste, care trăiește cu toată ființa sa bucuriile și entuziasmul realizărilor poporului nostru, ca și zbuciumul durerilor și tragediilor, care uneori se abat asupra țării, îl urmăm statornic în toate strădaniile de înfăptuire a visului poporului de a-și crea o viață fericită și de a trăi în pace, prietenie și cooperare cu toate popoarele lumii, purtîndu-l în inimile noastre calde cu sentimente de respect, dragoste și recunoștință.

„Slujirea unui popor de către o Biserică nu împiedică nicidecum participarea sau cooperarea ei la slujirea altor popoare sau a lumii întregi.

„Ca slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române și ai neamului nostru românesc, noi avem în pază — așa cum ne învață Sfînții Apostoli — turma credincioșilor lui Dumnezeu încredințată nouă, Bisericii Ortodoxe Române, spre mîntuire. Dar, fiind părtași ai Bisericii de pretutindeni și de totdeauna, noi sintem împreună — lucrători cu Dumnezeu la mîntuirea tuturor oamenilor. Sintem deci datori atât față de cei de aproape, cît și față de cei de departe.

„De aceea, lucrarea noastră bisericească, săvîrșindu-se în Biserica de totdeauna și de pretutindeni, își împletește firele ei cu firele lucrării altor Biserici. Împreună cu ele ne rugăm pentru toți oamenii, împreună cu ele cercetăm chestiuni teologice, împreună cu ele ne străduim să aducem par-

Prea Fericitul Patriarh Iustin rostindu-și discursul cu prilejul înscăunării.

tea noastră de contribuție la soluționarea tuturor problemelor care frământă astăzi omenirea.

„Întrucît această cooperare între Biserici este latura cea mai folosită și cea mai frumoasă a activității Bisericii, în vremurile noastre, ne vom strădui să o intensificăm și să o lărgim.

„În marile organizații creștine actuale (Consiliul Ecumenic al Bisericilor, Conferința Bisericilor Europene, Conferința Creștină pentru Pace), în întrunirile interortodoxe, în dialogurile cu celelalte Biserici, în contactele și consfăturile bisericești bilaterale, Biserica noastră va aduce în viitor o contribuție sporită, în spiritul idealurilor pe care le slujește ea.

„În mod cu totul deosebit, vom spori eforturile noastre pentru apărarea păcii, întrucît pacea se află plasată în însuși centrul misiunii noastre religioase. Împăcarea credincioșilor cu Dumnezeu, pacea în sufletul omului și viețuirea oamenilor în pace desăvîrșită, unii cu alții, constituie țelul cel mare al religiei noastre. De aceea, în slujba păcii, noi punem adevărurile noastre de credință, căldura dragostei și zelul nostru statornic de înfăptuire a ei“.

În încheierea cuvîntării, Prea Fericitul Patriarh Iustin s-a adresat distinșilor oaspeți, antevorbitorilor și celor de față spunînd :

„Primindu-vă cu dragoste frățească în mijlocul nostru, vă exprimăm calde mulțumiri pentru osteneala luată de a participa la ceremonia ridicării mele în tronul patriarhal, rugîndu-vă să transmiteți Bisericii pe care le reprezentați aici frățească salutare din partea Bisericii Ortodoxe Române și urări de prosperitate pentru credincioșii și țările dumneavoastră.

„Prin glasul meu, Biserica Ortodoxă Română vă asigură de prețuirea pe care o acordă Bisericilor dumneavoastră și de cooperare strînsă în toate domeniile care intră în sfera îndatoririlor noastre comune.

„Un cuvînt cald de frățească mulțumire adresez acum Înalte Prea Sfințitului Nicolae, Mitropolitul Ardealului, care a pus în fața mea gîndurile și speranțele Sfințitului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în arhipăstoria mea. Făgăduiesc tuturor că mă voi sili, cu timp și fără timp, să nu dezamăgesc pe nimeni, străduindu-mă să-mi fac în adevăr slujba mea depîn, potrivit cu îndemnul Sfințitului Apostol Pavel.

„Îndreptîndu-mi acum privirea către Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, reprezentantul autorității de stat, îi mulțumesc din inimă pentru cuvîntul său și-l rog să transmită Înaltei Cîrmuiri a statului întreaga mea recunoștință și cinstire adîncă, asigurînd-o de întreg devotamentul față de țară și Biserica strămoșească.

„Rotîndu-mi acum privirile către toți cei adunați astăzi aici, vă îmbrățișez pe toți cu pîrintească dragoste, dîndu-vă patriarhicească binecuvîntare.

„Darul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfințitului Duh, să fie cu voi toți, totdeauna acum și pîrura și în vecii vecilor, A m i n !“

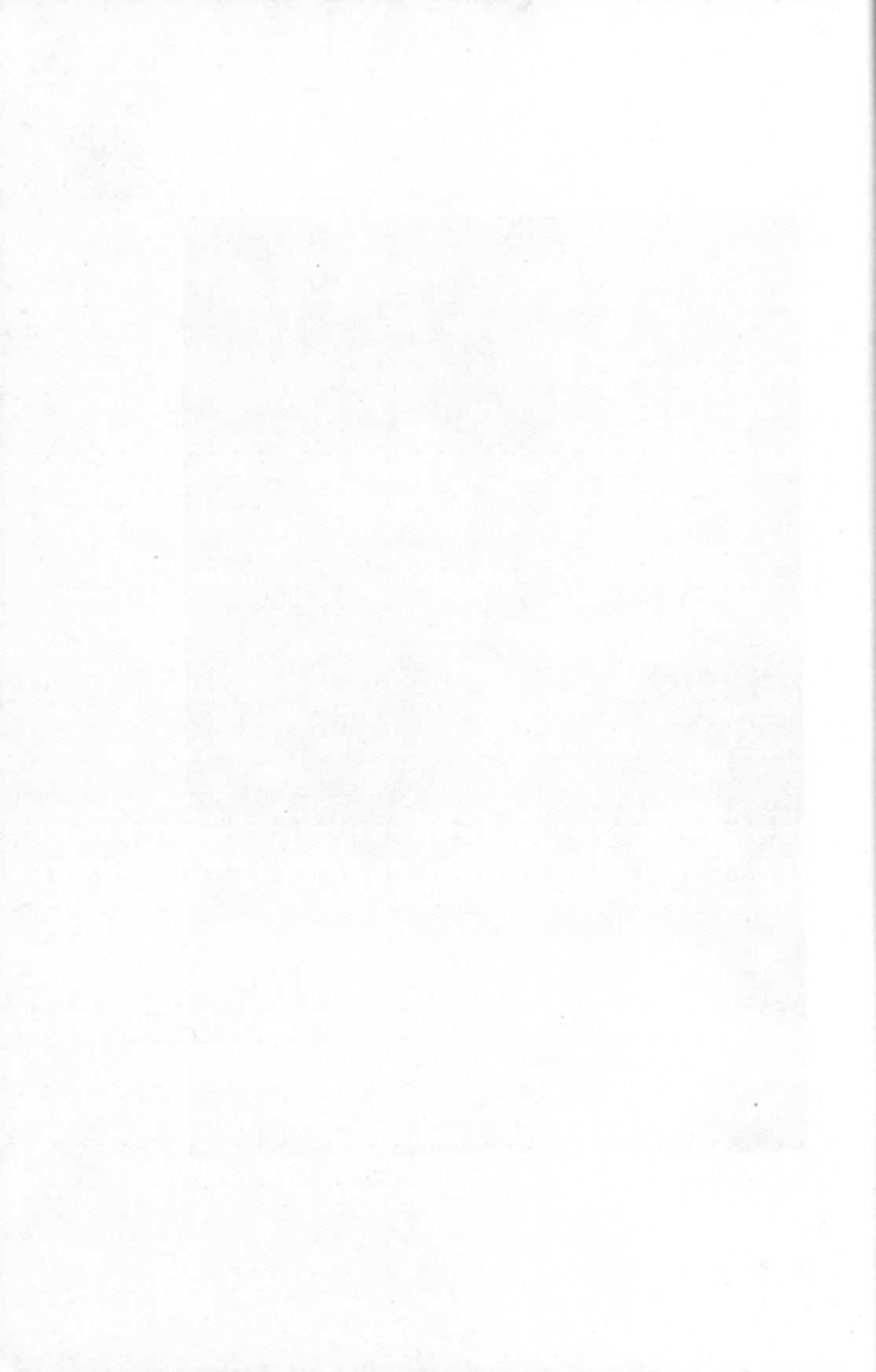
În ordinea deja arătată s-a ieșit apoi din biserică, Prea Fericitul Părinte Patriarh fiind primit de cei ce așteptau în pridvor și împrejurul așezămintelor patriarhale cu entuziaste ovații. Din pragul Palatului Patriarhal a împărțit tuturor binecuvîntarea părintească.

La orele 14, într-o atmosferă festivă a avut loc recepția oferită de Patriarhia Română în salonul oficial al hotelului „Athenée Palace”. Alături de personalitățile bisericești din țară și de peste hotare au luat parte și reprezentanți ai Conducerii superioare de stat : Domnii Emil Bobu și Ștefan Voitec vicepreședinți ai Consiliului de Stat, Domnul Virgil Teodorescu, vicepreședinte al Marii Adunări Naționale, Domnul Miu Dobrescu președintele Consiliului Culturii și Educației Socialiste, Domnul Eugen Jebeleanu, vicepreședintele Consiliului Național al Frontului Unității Socialiste, Domnul Ion Roșianu președintele Departamentului Cultelor. Au participat de asemenea directori și alți funcționari din Departamentul Cultelor. În cadrul acesteia au rostit toasturi : Prea Sfințitul Antonie Ploieșteanul, Episcop vicar patriarhal, în numele Administrației Patriarhale și al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Reverendul Lars Carlzon din partea Bisericii luterane a Suediei, dr. Glen Garfield Williams din partea Conferinței Bisericilor Europene, dr. Karoly Toth din partea Conferinței Creștine pentru Pace de la Praga, Prea Sfințitul Episcop Germain de St. Denys în numele Eparhiei ortodoxe catolice din Franța, Prea Sfințitul Lucian Făgărășanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei ortodoxe române pentru Europa Centrală și Occidentală, în numele clerului și credincioșilor aparținători eparhiei ce conduce ca și în numele Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Victorin al Arhiepiscopiei misionare ortodoxe române în America, al preoților și credincioșilor păstoriți ; Domnul prof. dr. Virgil Căndea secretar al Asociației „România” Monseniorul Francisc Augustin, conducătorul Arhiepiscopiei romano catolice București în numele bisericii Romano Catolice din România, Eminența Sa dr. Moses Rosen, șef rabinul Cultului Mozaic din Republica Socialistă România, Eminența Sa László Papp Episcopul Eparhiei reformatice din Oradea, dr. Herman Binder, vicar al Episcopiei evanghelice C. A. din Sibiu, Reverendul Kovács Ladislau vicar al Episcopiei evanghelice sinodo-presbiteriene din Cluj, P. C. Pr. prof. dr. Mircea Chialda — rectorul Institutului teologic din București în numele corpului didactic și al învățămîntului teologic al Bisericii Ortodoxe Române, pastorul Alexandru Corneliu Mara, președintele Cultului Baptist din țara noastră în numele cultelor neoprotestante din Republica Socialistă România, iar la sfîrșit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Meliton al Calcedonului.

Tuturor a răspuns Prea Fericitul Patriarh Iustin, cu recunoștință pentru alesele simțăminte și totodată pentru bunele urări ce au fost exprimate și pentru prezența ce a subliniat deosebita considerațiune ce i se poartă. Într-un chip din cele mai alese a mulțumit pentru participarea la praznicul Bisericii Ortodoxe Române iluștrilor reprezentanți ai statului român Domnii Ștefan Voitec, Emil Bobu, Miu Dobrescu, Virgil Teodorescu, Eugen Jebeleanu precum și Domnului Ion Roșianu președintele Departamentului Cultelor și colaboratorilor apropiați.

Prea Fericitul Patriarh Iustin vorbind la recepția oferită de Patriarhia Română după ceremonia înscăunării.

Prea Fericitul Părinte
IUSTIN MOISESCU,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

În tradiționala urare de „mulți ani trăiască“ făcută prin cînt de către toți cei de față a fost primit toastul închinat Președintelui Republicii Socialiste România, Domnul Nicolae Ceaușescu, propășirii țării și fericirii poporului.

Ca o încununare a măreției zilei, la orele 19 la Ateneul Român, Corala Patriarhiei sub conducerea Domnului profesor Nicolae Lungu și a P. C. Părinte Iulian Cârstoiu a prezentat un concert festiv la care și-au dat contribuția soliști de la Filarmonica de Stat și de la Opera Română.

Aflat în loja centrală împreună cu reprezentanții autorității de stat și cu înalți demnitari bisericești, Prea Fericitul Patriarh Iustin a fost îndelung aplaudat înainte de părăsirea sălii. În acordurile imnului patriarhal, întreaga asistență s-a retras, ducînd în adîncul sufletului trăirea unei zile de neuitat, ce rămîne înscrisă cu evlavie pentru veacuri pe filele cronicii de glorie a Bisericii noastre.

În zilele următoare oaspeții străini, însoțiți de către membri ai Sfințului Sinod au vizitat diferite obiective bisericești și turistice din Capitală și împrejurimi, ca și din alte colțuri ale țării. Prezența lor s-a adăugat mărturiilor despre marea prețuire de care se bucură pretutindeni Biserica Ortodoxă Română și Ierarhii ei în frunte cu Prea Fericitul Patriarh Iustin.

IDOLI ȘI ICOANE

de: Preot VASILE FRENȚIU

În porunca a II-a a Decalogului, Dumnezeu dispune : „Să nu-ți faci chip cioplit și nici un fel de asemănare a nici unui lucru din câte sînt în cer, sus, și din câte sînt pe pămînt jos, și din câte sînt în apele de sub pămînt, să nu te închini lor, nici să le slujești, căci Eu sînt Domnul Dumnezeuul tău . . . care pedepsesc nelegiuirea părinților în copii pînă la al treilea și la al patrulea neam al celor ce mă urăsc“ (Eșire 20, 4—5).

Tot în aceeași carte, Dumnezeu dă poruncă tot lui Moise zicînd : „Spune copiilor lui Israel, să-mi aducă prinoase : de la tot omul pe care-l lasă inima să dea, să primești prinoase pentru Mine. Iar prinoasele ce vei primi de la ei, sînt acestea : aur, argint și aramă, mătase violetă, purpurie și stacojie, in și păr de capră. Piei de berbec vopsite roșu, piei de vițel de mare și lemn de salcîm, untdelemn pentru candelă, aromate pentru mirul de uns și pentru miresmele de tămîiere . . . Din acestea să-Mi faci locaș sfînt și voi locui în mijlocul lor . . . Apoi să-Mi faci doi heruvimi de aur și să-i faci ca dintr-o bucată, ca și cum ar răsări din cele două capete ale capacului. Să pui un heruvim la un capăt și un heruvim la celălalt capăt al capacului. Și heruvimii să-i faci ca și cum ar ieși din capac . . . Acolo, între cei doi heruvimi de-asupra chivotului legii, Mă voi descoperiție și-ți voi grăi de toate câte am a porunci prin tine fiilor lui Israel“ (Eșire 25, 2—25 ; Numeri 7, 89).

În porunca a II-a a Decalogului, Dumnezeu oprește facerea chipurilor cioplite, adică a idolilor (Eșire 20, 4—5) și dă poruncă lui Moise să facă chipul heruvimilor, fixați pe capacul chivotului, între care chipuri stînd, va da poruncile Sale (vezi Eșire 25, 22 ; I Regi 4, 4 ; II Regi 6, 2 ; IV Regi 19, 15 ; Psalm 80, 1 ; 90, 1 ; Isaia 31, 16). Nu este cumva o contradicție între aceste două locuri ? Poate același Dumnezeu să dea poruncă să nu se facă idoli și tot același Dumnezeu să dea aceluiași Moise altă poruncă să facă chipuri cioplite ? „La Dumnezeu nu este schimbare nici umbră de mutare“ (Iacov 1, 17). Toată Scriptura este inspirată de Duhul Sfînt (II Regi 23, 2 ; I Corinteni 2, 13 ; Efeseni 3, 5 ; I Petru 1, 11—12 ; II Petru 1, 21) și de folos spre învățatură. (II Timotei 3, 16). Ambele locuri citate exprimă adevărul. Eroarea este în neputința omului de a tilcui Sf. Scriptură după adevăr și nu spre pierzare (II Petru 3, 16) neputînd fi înțeleasă fără de tilcuiitor (Faptele Apostolilor 8, 30—31).

În aceste două locuri este vorba despre două lucruri deosebite. În porunca a II-a a Decalogului cuvîntul lui Dumnezeu oprește facerea idolilor și închinarea înaintea lor. În porunca dată de Dumnezeu lui Moise de a face chipul heruvimilor (Eșire 25, 18—22) este vorba de icoane. Între icoane și idoli este deosebire ca între lumină și întuneric, idolul fiind chipul dracilor, iar icoana chipul și umbra lucrurilor cerești, după cum citim : „Au adus jertfe dracilor unor idoli care nu sînt dumnezei” (Deuteronom 32, 17). Sfîntul Apostol Pavel scrie și el, învățîndu-ne : „Deci ce spun eu ? Că ce s-a jertfit pentru idol e ceva ? Sau că idolul este ceva ? Ci zic că cele ce jertfesc păgînii (neamurile) jertfesc demonilor și nu lui Dumnezeu. Și nu voiesc ca voi să fiți părtași ai demonilor. Nu puteți bea paharul lui Dumnezeu și paharul demonilor ; nu puteți să vă împărtășiți din masa Domnului și din masa demonilor” (I Corinteni 10, 19—21). Dar ceilalți oameni care nu au murit de plăgile acestea, nu s-au pocăit de loc de faptele lor, ca să nu se mai închine demonilor și idolilor de aur și de argint ... care nu pot nici să vadă, nici să audă ...” (Apocalipsă 9, 20) scrie Sfîntul evanghelist Ioan.

Diavolul, tatăl minciunii (Ioan 8, 44) prin idolatrie, a dus pe oameni în rătăcire (Osea 4, 12) făcîndu-i : „Să schimbe slava lui Dumnezeu Celui nestricăcios întru asemănarea chipului omului celui stricăcios și al pășărilor și al celor cu patru picioare ... că unii care au schimbat adevărul lui Dumnezeu în minciună și s-au închinat și au slujit făpturii, în locul Făcătorului, care este binecuvîntat în veci amin (Romani 1, 23—25)”. Orice argintar rămîne de rușine cu chipul lui cioplit, căci idoliul lui nu sînt decît minciună și nu este nici o suflare în ei. „(Ieremia 10, 14) Isaia exclamă și el : „Iată că nu sînteți nimic și lucrarea voastră este nimic ; o scîrbă este cine va alege pe voi” (Isaia 40, 24).

De aceea idoliul sînt o uriciune înaintea lui Dumnezeu (vezi Deuteronom 16, 22 și 12, 31 ; Ieremia 40, 4). Prin închinarea la idoli, diavolul a îndepărtat pe oameni de Dumnezeu ducîndu-i în cele mai întunecate fărîdelegi. (Romani I, 24—32) făcînd din idoli dumnezeul lor, pe care îl cinstește și căruia i se închină zicînd : „Izbăvește-mă că tu ești dumnezeul meu” (Isaia 40, 17) jertfind idolilor chiar pe proprii lor copii (Ezechiel 16, 20).

Din toate aceste citate ale Sfintei Scripturi rezultă așa dar că prin cultul idolilor, diavolul a abătut pe oameni de la Dumnezeu cel adevărat și de la adevărata închinare, ducîndu-i în cea mai crasă decădere religioasă-morală.

Cu totul altceva sînt icoanele. După definiția dată de către Sfîntul Apostol Pavel, icoanele sînt : „chipul și umbra lucrurilor cerești, după poruncile primite de Moise de la Dumnezeu, cînd avea să facă cortul : „Ia seama i-a zis să faci totul după chipul care ți-a fost arătat pe munte”. (Eșire 25, 40 ; Eșire 26, 30 ; Eșire 27, 8 ; Evrei 8, 5) sau „chipurile lucrurilor care sînt în ceruri” (Evrei 9, 23). Din aceste citate ale Sfintei Scripturi se vede clar că însuși Dumnezeu cu mina Lui preacurată a făcut și dat prima icoană lui Moise, după care avea să facă cortul sfînt cu toate obiectele sacre, între care obiecte erau și icoanele heruvimilor.

De ce a dat Dumnezeu lui Moise o icoană și ce era închipuit pe acea icoană? După viziunile Sfinților apostoli Ioan și Pavel, raiul cel ceresc este numit: „Templul Domnului care este în cer“ (Apocalipsă 9, 19) „templul cortului mărturiei“ (Apocalipsă 15, 5—8; Apocalipsă 14, 17; Apocalipsă 16, 1) avînd „altar“ (Apocalipsă 16, 7) etc. Pe altar era: Chivotul legămîntului Său“ (Apocalipsă 9, 19). Sub altar stau sufletele celor junghiați pentru cuvîntul lui Dumnezeu (Apocalipsă 6, 9). În fața altarului, înaintea lui Dumnezeu care stă pe tron sau pe scaunul de domnie, un înger cu cădelniță de aur tămiază și o dată cu fumul de tămîie, se înalță și rugăciunile sfinților (Apocalipsă 8, 3—4). Heruvimii și serafimii, zi și noapte, fără de încetare cîntă și slujesc înaintea lui Dumnezeu, strigînd: „Sfînt, Sfînt este Domnul Dumnezeu, tot pămîntul este plin de mărirea Lui“. (Apocalipsă 4, 7—8; Isaia 41, 3; Ezechiel 10, 14).

Sfîntul Apostol Pavel, făcînd o comparație între cortul care este în ceruri, nefăcut de om și cortul lui Moise care este făcut după chipul celui ceresc (cap. IX din epistola către Evrei) amintește de obiectele care erau consemnate în icoana dată de Dumnezeu lui Moise. După chipul templului sau cortului ceresc, a făcut Moise cortul pămîntesc (Evrei 9, 24) în care Dumnezeu voia să locuiască în mijlocul poporului evreu (Eșire 25, 8; Eșire 29, 45; III Regi 6, 13). Între obiectele cerești care erau închipuite pe icoana dată de către Dumnezeu lui Moise, figurau: Altarul din Sfînta Sfințelor, chivotul legămîntului și icoana heruvimilor, pe care le amintește Sfîntul Apostol Pavel (Evrei 9, 1—5). Foarte semnificativ pentru problema lămuririi icoanelor este faptul că Dumnezeu își alege loc de ședere în cortul sfînt tocmai spațiul dintre cei doi heruvimi (Eșire 25, 22; Numeri 7, 89; I Regi 4, 4, etc). Heruvimii și Serafimii fiind ceata îngerilor care liturgisesc zi și noapte înaintea lui Dumnezeu, chipul lor trebuie să fie locul unde Dumnezeu să binevoiască a locui în cortul sfînt, în mijlocul credincioșilor.

Moise nu văzuse raiul și nu avea nici o cunoștință despre el. De aceea Dumnezeu i-a dat: „Chipul adevăratului locaș de închinare“ (Evrei 9, 24) „al adevăratului cort, care a fost ridicat nu de om ci de Domnul“ (Evrei 8, 2), după care să facă cortul sfînt, spunîndu-i: „Ia seama să faci totul după chipul care ți-a fost arătat pe munte“ (Evrei 8, 5). Chipul obiectelor care erau în cortul cel din cer au fost arătate de către Dumnezeu lui Moise ca el să le materializeze și să fie așezate în cortul sfînt (vezi: Eșire cap. 25—30). Pentru executarea acestor porunci Dumnezeu însuși a ales pe Beŧael l-a umplut cu Duhul lui Dumnezeu, i-a dat duh de înțelepciune, pricepere și știință pentru tot felul de lucrări (Eșire 31, 2—3).

Tot astfel, cînd împăratul David a dat lui Solomon planul cu privire la curțile Casei Domnului, îi predă și chipul altarului tămîierii, chipul carului heruvimilor de aur care își întind aripile și acoperă chivotul legămîntului Domnului, spunînd: „Toate lucrările izvorului acestuia mi le-a făcut cunoscut Domnul însemnîndu-le în scris cu mîna Sa“ (Eșire 28, 12 și 18—19).

La fel, după modelul cortului sfînt al lui Moise, împăratul Solomon a zidit templul de la Ierusalim, cu aceleași împărțiri, avînd în Sfînta Sfin-

telor, pe chivotul legământului, chipul heruvimilor din lemn de salcîm poleit cu aur (III Regi 6, 23—28 ; II Paralipomena 3, 10—13). Ușile templului erau făcute din lemn de salcîm avînd pe ele săpate chipuri de heruvimi de finci și flori deschise (III Regi 6, 31—36). Solomon a acoperit casa, birnele, pragurile, pereții și ușile și a pus să se sape heruvimii pe pereți (Paralipomena 3, 7). În templul lui Solomon era și marea de aramă așezată pe doisprezece boi cîte trei cu capetele către răsărit, trei cu capetele către apus, trei către miazăzi și trei cu capetele spre miazănoapte (II Paralipomena 4, 3—4).

Slava lui Dumnezeu a umplut atît cortul lui Moise cît și templul lui Solomon, după cum este scris : „Atunci norul a acoperit cortul întîlnirii și mărirea Domnului a umplut cortul“. Moise nu putea să intre în cortul întîlnirii, pentru că norul stătea deasupra lui și slava Domnului umplea cortul“. (Eșire 40, 34—35). La fel pe vremea lui Solomon : „Preoții n-au putut să mai stea acolo ca să facă slujba, din pricina norului, căci slava Domnului umpluse Casa lui Dumnezeu“. (II Paralipomena 6, 14). Împăratul Solomon în genunchi înaintea altarului s-a rugat Domnului ca să sfințească templul zidit, zicînd : „Oh, Dumnezeul lui Israel, împlinească-se făgăduința pe care ai făcut-o robului tău David, tatăl meu. Dar ce, Va locui cu adevărat Dumnezeu pe pămînt ? Iată că cerurile și cerurile cerurilor nu pot să Te cuprindă, cu cît mai puțin casa aceasta pe care Ți-am zidit-o eu !... (III Regi 8, 26—27 ; II Paralipomena 6, 17—18). Cînd a isprăvit Solomon rugăciunea s-a pogorît foc din cer și a mistuit arderea de tot... și slava Domnului a umplut casa. (II Paralipomena 7, 1). Iar Domnul S-a arătat lui Solomon noaptea și i-a zis : „Îți ascult rugăciunea și cererea pe care Mi-ai făcut-o, sfințesc casa aceasta pe care ai zidit-o ca să pui în ea pentru totdeauna Numele Meu și ochii Mei și inima Mea vor fi acolo pe vecie“ (III Regi 9, 1—3). Din toate aceste locuri ale Sfinței Scripturi se vede lămurit că slava lui Dumnezeu a umplut templul în care erau icoanele heruvimilor. Despre această slavă în templul cu icoanele heruvimilor au scris și profeții (Isaia 6, 4 ; Hagai 2, 7—9 ; Ezechiel 8, 4 ; 43, 2 și 7). Iisus Hristos numește templul cu icoane de la Ierusalim : „Casa Tatălui Meu“ (Luca 2, 49) și : Casa Mea (Marcu 11, 17 ; Matei 21, 13 ; Isaia 56, 7). La templul de la Ierusalim, împodobit cu icoane, au participat toți Profeții, Mintuitorul Hristos și Sfinții Apostoli care au vorbit despre el cu multă sfințenie, și nu se găsește nici un singur loc în scrierile lor în care sfintele icoane să fi fost categorisite în rîndul idolilor. Ci dimpotrivă. Dacă cercetăm cu deamănuntul Sfînta Scriptură, se poate constata că prin icoanele heruvimilor așezate și fixate pe capacul chivotului se revărsa darul lui Dumnezeu. Astfel Proorocul Ezechiel în vedeniile sale, descrie și el icoanele heruvimilor care împodobeau templul sfînt, nu numai în altar, ci și pe ușile altarului. (Ezechiel 41, 25) și pe pereții din lăuntru, de jur împrejur (Ezechiel 41, 17—18). „Slava Dumnezeului lui Israel s-a ridicat de pe heruvimul pe care era și s-a îndreptat spre pragul casei“ (Ezechiel 9, 3). „Slava Domnului a plecat din pragul templului și s-a așezat pe heruvimi“ (Ezechiel 10, 18). ... Și mărirea Dumnezeului lui Israel era deasupra lor“ (Ezechiel 41, 19 ; Ezechiel 9, 22).

Prin chivotul care avea deasupra icoanele heruvimilor s-au făcut minuni. La înconjurarea cetății Ierihonului cu chivotul legământului, zidul cetății s-a prăbușit (Iosua 6, 15—20). Pentru profanarea chivotului cu heruvimi filistenii au fost pedepsiți de către Dumnezeu cu bube (Iosua 5, 6—7).

Mai mult decât atât! În fața chivotului Domnului cu heruvimii, idolii se prăbușesc, după cum citim: „Filistenii au luat chivotul lui Dumnezeu... și l-au pus la casa lui Dagon (zeul pește) și l-au așezat lângă Dagon. A doua zi... au găsit pe Dagon întins cu fața la pământ înaintea chivotului Domnului. Au luat pe Dagon și l-au pus înapoi la locul lui. A doua zi... au găsit pe Dagon întins cu fața la pământ înaintea chivotului Domnului; capul lui Dagon și cele două mâini ale lui erau tăiate pe prag și nu-i mai rămăsese decât trunchiul“ (I Regi, 5, 1—3).

Înaintea heruvimilor așezați pe chivot se ardea tămâie (Eșire 30, 6—8) iar în candelarele dinaintea Domnului se ardea untdelemn (Levitic 24, 1—2). În fața chivotului pe care erau heruvimii ardeau un sfeșnic (Eșire 27, 20—21). În fața chivotului din Sfinta Sfintelor se cădelnița cu tămâie (Levitic 16, 12—13; Luca 1, 9—10).

Dumnezeu binecuvîntă casa lui Obed Edom pentru că a primit să locuiască într-însa chivotul Domnului (II Regi 6, 11—12).

Se pune însă întrebarea: Poate fi zugrăvit Dumnezeu în icoană? În Sfinta Scriptură sînt multe locuri în care se scrie: „Pe Dumnezeu nimeni nu l-a văzut, nici poate să-L vadă“ (Ioan 1, 18; Eșire 33, 20; Deuteronom 4, 16; I Ioan 4, 12 și 20; Ioan 6, 46; I Timotei I, 17, 6, 16). Concludent pentru lămurirea acestei probleme este capitoul 33 din cartea II-a a lui Moise, în care citim: „Domnul vorbea cu Moise față în față, cum vorbește un om cu prietenul său“ (Eșire 33, 11). În același capitol, la rugăciunea lui Moise: „Doamne arată-mi slava Ta“, Dumnezeu răspunde: „Fața mea nu vei putea să Mi-o vezi, căci nu poate omul să Mă vadă și să trăiască“ (Eșire 33, 18—20). În care din aceste două locuri este adevărul? Adevărul se cuprinde în ambele locuri. Dumnezeu s-a relevat celor din vechime nu cum este El în ființa Sa, în slava Sa, ci în chip material, ca un om, avînd picioare. (Facere 17, 4) mîncînd ca un om (Facere 18, 8) vorbind cu Moise față către față, ca un om cu prietenul său (Eșire 30, 11) gură către gură (Numeri 12, 8). Acest fel de cunoaștere a lui Dumnezeu este îngăduit omului, pe cînd cunoașterea lui Dumnezeu în ființa Sa nu este cu putință, în viața aceasta. De aceea Apostolul Pavel ne învață: „Căci acum (în viața aceasta pămîntească) vedem ca într-o oglindă în chip întunecos, dar atunci (judecata de apoi) vom vedea față în față. Acum cunosc în parte, dar atunci voi cunoaște deplin (I Corinteni 13, 12). Noi toți privim ca într-o oglindă slava Domnului (II Corinteni 3, 18). Într-o oglindă nu vezi obiectul ci chipul obiectului, care seamănă cu el. Tot astfel ne învață și Sfîntul Apostol Ioan scriînd: „Iubiților, acum sîntem fii lui Dumnezeu, și ce vom fi nu s-a arătat pînă acum. Ci știm că atunci cînd El se va arăta îl vom vedea cum este“ (I. Ioan 3, 2). De aceea și Moise n-a văzut pe Dumnezeu în slava Sa, în ființa Sa (Eșire 30, 18) ci el a văzut chipul Domnului“ (Numeri 12, 8). În felul acesta Dumnezeu s-a re-

levat oamenilor. Astfel Enoh a umblat cu Dumnezeu trei sute de ani pe pământ și apoi a fost luat la cer. (Facere 5, 22 și 24; Evrei 11, 5). Noe la fel a umblat cu Dumnezeu (Facere 6, 7) și a văzut jertfa lui. (Facere 8, 21). Domnul s-a arătat lui Avraam (Facere 17, 1; 18, 1—3) care i-a spălat picioarele (Facere 18, 4). I-a dat să mănânce și L-a servit la masă (Facere 18, 8) Domnul s-a arătat lui Isaac (Facere 26, 24) Iacov la reîntoarcerea sa în Canaan s-a luptat cu Dumnezeu care i s-a arătat ca om (Facere 32, 24—30) Moise vede pe Dumnezeu în rugul aprins care ardea și nu se mai mistuia (Eșire 3, 2—6) Vorbește cu El față către față (Eșire 30, 11) gură către gură (Numeri 12, 10; Deuteronom 34, 10) Moise, Aaron, Nadab și Abihu au văzut pe Dumnezeul lui Israel sub picioarele Lui era un fel de lucrare de safir străveziu... Ei au văzut pe Dumnezeu și totuși au mincat și au băut. (Eșire 24, 9—11) Manoah și soția sa au văzut pe Dumnezeu (Judecători 13, 22) Isaia L-a văzut pe Domnul șezând pe un scaun de domnie foarte înalt și poalele mantiei Lui umplea templul (Isaia 6, 1). La fel Profetul Daniil a văzut pe Dumnezeu în chip material: „Un îmbătrânit de zile ședea jos. Haina Lui era albă ca zăpada și părul capului Lui era ca niște lină curată; scaunul Lui de domnie era ca niște flăcări de foc“. (Daniil 7, 9). „Mii de mii de slujitori Îi slujeau... și a venit unul ca un fiu al omului a înaintat spre Cel îmbătrânit de zile și a fost adus înaintea Lui“ (Daniil 7, 22).

Iar când a venit plinirea vremii a trimis Dumnezeu pe Fiul Său cel născut din femeie (Galateni 4, 4). „Și Cuvîntul trup s-a făcut și s-a sălășluit între noi și au văzut slava Lui, slavă ca a Unuia Născut din Tatăl...“ (Ioan 1, 14). Dumnezeu s-a arătat în trup (I Timotei 3, 16). Fiul Său cel născut din sămînța lui David după trup (Romani 1, 3) s-a deșertat pe Sine chip de rob luînd, de asemenea oamenilor și la înfățișare aflîndu-Se ca un om (Filipeni 2, 7). Iisus Hristos cu trupul lui a fost răstignit pe cruce. (Marcu 15, 43—45). Cu trupul a fost îngropat (Luca 23, 52, 53 și 55), a înviat din morți (Faptele Apostolilor 2, 31) și s-a înălțat la cer (Luca 24, 51). Deci Mîntuitorul Hristos, fiind în trup, trăind între noi a putut fi văzut și a putut fi zugrăvit.

La fel Duhul Sfînt s-a arătat oamenilor în chip material deci văzut și perceput prin simțul văzului. Astfel la Botezul Mîntuitorului Hristos, Duhul Sfînt s-a coborît asupra Mîntuitorului în chip truesc ca un porumbel (Luca 3, 22). Tot astfel și la Pogorîrea Duhului Sfînt peste Sfinții Săi Apostoli, s-a relevat în chip material „niște limbi ca de foc au fost văzute împărțindu-se peste ei“ (Faptele Apostolilor 2, 3—4). Evanghelistul Luca menționează că aceste limbi au fost văzute, deci perceptibile cu ajutorul văzului.

La fel Dumnezeu Tatăl, la Botezul Mîntuitorului Hristos, a vorbit în grai omenesc pe care oamenii de față l-au înțeles.

De altfel este chipul lui Dumnezeu celui nevăzut (Coloseni 1, 1—15). Hristos este chipul lui Dumnezeu. (II Corinteni 4, 4) și „ogîndirea slavei Lui și întipărirea ființei Lui“ (Evrei 1, 3). De aceea Mîntuitorul a spus: „Cine Mă vede pe Mine, vede pe Cel ce M-a trimis pe Mine“ (Ioan 12, 45). Tot de aceea la întrebarea lui Filip, răspunde: „Dacă M-ați fi cunoscut pe

Mine și pe Tatăl Meu L-ați fi cunoscut, dar de acum îl cunoașteți pe El, și L-ați și văzut". Filip i-a zis : „Doamne arată-ne nouă pe Tatăl și ne este de ajuns. Iisus i-a zis : „De atîta vreme sînt cu voi și nu M-ai cunoscut Filipe ? Cel ce M-a văzut pe Mine a văzut pe Tatăl. Cum zici tu : Arată-ne pe Tatăl ? Nu crezi tu că Eu sînt întru Tatăl și Tatăl este întru Mine ?"

Din această învățătură a Mîntuitorului Hristos rezultă lămurit că, Fiul fiind de o ființă cu Tatăl, este oglindirea Tatălui. Și după cum un copil este chipul tatălui său, așa și Fiul este chipul lui Dumnezeu, deci și pe Tatăl îl putem cunoaște prin Fiul, și deci poate fi zugrăvit. De aceea în raport cu Fiul, profetul Daniil îl numește : „Cel îmbătrînit de zile", iar pe Fiul, „fiul omului" (Daniil 6, 13). Cu cită sfințenie scrie Sfîntul Apostol Pavel despre icoanele heruvimilor cînd îi numește : „heruvimii măririi" (Evrei 9, 5).

Tot Sfîntul Apostol Pavel este acela care ne poruncește să avem icoanele sfinților pentru a le privi cu luare aminte spre a le urma pilda vieții : „Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, care v-au grăit vouă cuvîntul lui Dumnezeu ; priviți cu luare aminte cum și-au încheiat viața și le urmați credința" (Evrei 13, 7). Expresia : „Priviți" se referă la simțul vederii, adică să ne uităm la felul cum și-au jertfit viața pentru Hristos, mai marii noștri. Ei fiind morți de veacuri, desigur că numai din icoanele lor putem să vedem felul cum s-au jertfit pentru Hristos. Deci icoanele care oglindesc chipul lucrurilor cerești, și faptele reale din viața Mîntuitorului Hristos, ale Maicii Sale precurate, și ale sfinților, sînt pentru cei credincioși ca o biblie din care să cunoască pe Dumnezeu și învăătura Sa pentru mîntuirea noastră privind chipul icoanelor care au pe ele zugrăvite faptele Mîntuitorului și ale sfinților. Ce sentimente de evlavie deșteaptă în sufletul omului, credincios privirea icoanelor care oglindesc fapte și în-tîmplări din viața Mîntuitorului, ca de exemplu : Nașterea Domnului, Botezul și mai ales Patimile Sale pentru mîntuirea noastră. Privindu-le cu atenție, parcă citești din Sfînta Scriptură. De aceea icoanele au fost folosite în toate timpurile, chiar de la Sfinții Apostoli, ca Biblia celor ce nu cunosc carte. Ele au împodobit pereții catacombelor din Roma și nu există biserică veche în care să nu fi fost sfințitele icoane. Pentru însemnătatea lor, au apărut în vremea noastră Biblii în icoane. Chiar și la alte culte sînt utilizate ca mijloc de înfrînire spirituală. Elena Wite, întemeietoarea Cultului Adventist, în cartea despre : „Patriarhii Vechiului Testament", folosește 39 de icoane și aproape că nu există publicație creștină în vremea noastră să nu folosească în paginile sale icoane.

HRISTOS ȘI BISERICA, TAINĂ DE MÎNTUIRE DUPĂ SFÎNȚII PĂRINȚI *

de: Pr. prof. IOAN G. COMAN

Epoca noastră ecumenistă discută pe larg diferitele eclesiologii creștine și îndeosebi perspectivele de apropiere și de unire a Bisericilor. Lucrul este de înțeles. Cu câțiva ani în urmă, papa Paul al VI-lea preciza că re-compunerea unității creștinilor este un lucru foarte important, dar și foarte greu ¹⁾. Și papa avea dreptate.

Pe măsură ce Mișcarea Ecumenică înaintează în lucrările ei, iar transformările profunde ale lumii actuale își arată profilurile, Bisericile se străduiesc și ele să precizeze mai bine pozițiile lor, acțiune firească și de dorit de altfel, dar aceste precizări lasă uneori să se întrevadă anumite tendințe dintre care unele sînt adevărate deschideri către înțelegere frățească, în timp ce altele sînt mai puțin deschise, sau pot deveni chiar obstacole, ori crea dificultăți noi pe o temă veche.

Este cazul unor elemente ale eclesiologiei Conciliului Vatican II și în chip mai deosebit este vorba despre definiția însăși a Bisericii și despre unele consecințe care decurg din această definiție. Decretul „*Lumen gentium*” precizează că „Biserica este ca o taină, un semn sau un instrument în Hristos, semn de unire intimă cu Dumnezeu și de unitate a întregului neam omenesc” ²⁾. Cuvintele „în Hristos” erau necesare, dar nu se vede clar, în continuare, raportul organic și continuu al Bisericii cu Hristos. Se spune în această definiție, este adevărat, că El, Hristos, este capul trupului care e Biserica, că El deține primatul în toate ³⁾, că toți membrii Bisericii trebuie să se conformeze Lui formînd cu El un singur trup, un trup mistic chiar ⁴⁾, adăugîndu-se că același Duh Sfînt se găsește în cap și în membre, cum spun Sfînții Părinți ⁵⁾; apoi se face un călduros apel la

*) Conferință ținută la Institutul ecumenic de studii teologice de la Ierusalim — Tantur, în cadrul seminarului asupra doctrinei Conciliului Vatican II, *Despre Biserică*, la 8 martie 1973.

¹⁾ Nécessités, difficultés et moyens du rétablissement de l'unité des chrétiens, în *La Documentation Catholique* Nr. 1626, 55 année, tome 70, 4, 18 février 1973, p. 158.

²⁾ La Chiesa del Vaticano II, Firenze, 1965, *Lumen Gentium* I, 1, p. 11; VII, 48, p. 82: „universale salutis sacramentum”.

³⁾ Ibidem, I, 7, p. 18.

⁴⁾ Ibidem, I, 7, p. 17.

⁵⁾ Ibidem, I, 7, p. 19.

sfîntenie⁶⁾, dar, în continuare, Biserica se simte întru cîțva părăsită, pentru că ea este călătoare pe pămînt, unde se consideră ca exilată pentru că să caute și să gîndească la lucrurile de sus, acolo unde stă Hristos, la dreapta Tatălui, unde viața Bisericii este ascunsă cu Hristos în Dumnezeu⁷⁾. În această perspectivă, Biserica are numeroase titluri și atu-uri, care-i vin de la Întemeietorul ei, dar ea duce puțin lipsă de respirație hristică și de căldură pnevmatologică. Ea își dă singură ceea ce-i lipsește și devine astfel o plenitudine refractată asupra ei însăși, plenitudine care tinde să se izoleze în immanent și să recapituleze toată umanitatea nu în capul ei, care este Hristos, ci sub acest cap, adică în ea însăși: „catholica Ecclesia... tendit ad recapitulandum totam humanitatem... sub capite Christo...”⁸⁾ Prin urmare Conciliul sugerează că umanitatea trebuie recapitulată nu vertical, în Hristos, ci sub Hristos. Este una dintre consecințele doctrinei harului creat care duce în mod sigur la ideea de Biserică, ca taină de mîntuire. În orice caz, recapitularea în Hristos nu apare decît la sfîrșit⁹⁾. Se pare că decretul vrea să pună distanță în întîlnirea Bisericii cu Hristos.

Unii teologi catolici vorbesc despre Biserică ca despre o taină primară — „Ursakrament” — de unde ar deriva tainele propriu-zise¹⁰⁾, sau că Biserica ea singură a fost aceea care „s-a descoperit în întregime ca taină universală de mîntuire pentru această vastă lume”, pentru că ea are conștiința că ea e un lucru mic aici pe pămînt și că este altceva decît lumea¹¹⁾. Cu 20 de ani înainte, profesorul Congar vorbea despre Hristos ca „principiu al ordinii celei noi a lucrurilor în care consistă Biserica, pentru că El are în sine plenitudinea realităților și a puterilor divine”¹²⁾. Ar fi fost poate necesar ca formula „Biserica, ca taină de mîntuire”, să fi fost sugerată sau dată de Hristos însuși. Arogîndu-și ea însăși ontologia soteriologică a lui Hristos, faptul ar putea duce departe. Dar problema continuă să fie discutată. Același Rahner care vorbește despre „Ursakrament” subliniază mai departe că Hristos nu mai părăsește această lume, pentru că El este întrupat. Este o prezență internațională a adevărului lui Hristos în Biserică prin Sfînta Scriptură, Tradiție, cateheză, pastorală, taine¹³⁾. M. J. Scheeben zice că „Dumnezeu — Omul este marea taină”. Uniunea ipostatică cu Logosul este aci taina cuprinsă în misterul trupului. Acest trup devine misterul conținut în taina Sfintei Euharistii. Numai în conexiune cu Întruparea și cu Sfînta Euharistie, Biserica devine și ea o mare taină.

⁶⁾ Ibidem, V, 40, pp. 69—75.

⁷⁾ Ibidem, I, 6, pp. 16—17; cf. Pr. Asist. Dumitru Popescu, *Eclesiologia Romano-Catolică după documentele celui de-al doilea Conciliu de la Vatican și ecourile ei în Teologia contemporană*, București, 1972, p. 19.

⁸⁾ *Lumen Gentium*, II, 13, p. 29; cf. Pr. Asist. Dumitru Popescu, o.c., p. 21.

⁹⁾ Ibidem, VII, 48, pp. 82—85.

¹⁰⁾ K. Rahner, *Kirche und Sakramente*, 1969, p. 16.

¹¹⁾ Y. Congar, *Cette Eglise que j'aime*, Foi Vivante 70, Les Ed du Cerf, 1968, p. 62.

¹²⁾ Idem, *Esquisses du mystère de l'Eglise* — Unam Sanctam, 8, Ed. du Cerf, Paris, 1953, p. 22.

¹³⁾ K. Rahner, o.c., pp. 17—18.

Ea devine organismul sacramental în creștere¹⁴). Puterea divină vine la noi prin umanitatea lui Hristos, ca printr-un medium. Ea se întinde la tot neamul omenesc și la fiecare om în parte. Tainele sînt vehicule reale ale puterii lui Hristos, pentru că ele acționează ca El, în chip minunat, căci misterul Întrupării este taina tainelor¹⁵). După P. Th. Camelot, Întruparea este marea taină pentru că în același timp ea ascunde și revelează pe Dumnezeu. Este un mister de smerenie, care constituie nu numai un exemplu, ci și un remediu¹⁶).

Ce gîndesc Sfinții Părinți asupra acestei probleme ?

HRISTOS — TAINĂ ȘI HRISTOS — BISERICĂ TAINĂ

1. TRUPUL LUI HRISTOS ȘI UNITATEA ÎN ACEST TRUP

Ce înțeleg Sfinții Părinți prin taină sau sacrament ? Preferăm termenul „mister — taină” întrebuințat frecvent de către Părinții răsăriteni și care de obicei nu include elemente juridice. Părinții Bisericii desemnează tainele prin expresii ca : „lucrurile de negrăit”, „tainele”, „marea taină”, „tainele dumnezeiești”, „tainele lui Dumnezeu”, „tainele lui Hristos”, „adevărata mistagogie”, „lucrurile de deasupra înțelegerii și a rațiunii”, „negrăitul”, „înălțarea tainică” etc. Acești termeni vor să exprime cînd taina Sfintei Treimi, cînd taina Întrupării, cînd pe aceea a uneia singure sau a tuturor tainelor la un loc, cînd calea sau căile Providenței și alte situații sau momente în cadrul „iconomiei”.

Taina care ne interesează aci este aceea a Logosului, a Fiului lui Dumnezeu întrupat, răstignit, înviat și înălțat la ceruri. Sfîntul Ioan Gură de Aur o numește „taina cea mare” — mega mistirion — pentru că această taină nu era cunoscută de toți oamenii, nici chiar de îngeri. Această taină este mare mai ales prin aceea că Dumnezeu s-a făcut om, iar omul a devenit Dumnezeu — Om. Logosul s-a arătat fără păcat și de aceea s-a înălțat la ceruri. El a fost propoveduit în lume, iar îngerii l-au văzut împreună cu noi. El este deci taină¹⁷). Așadar Hristos este taina sau prima taină și care se face cunoscută prin Biserică.

Această taină a lui Hristos este exprimată printr-un singur trup și un singur Duh, după cuvîntul Apostolului (Efeseni IV, 4). E vorba despre trupul tainic realizat prin dragoste, printr-o dragoste care ne apropie, cum lipește și ne unește pînă a ne face inseparabili pe unii de alții, așa cum sînt membrele trupului între ele. „Un singur trup” înseamnă o unitate deasemeni prin consens, prin abținerea de la bunuri străine și

¹⁴) M. J. Scheeben, *Le mystère de l'Eglise et de ses sacrements*, Introd., trad., notes et appendices par Dom. A. Kerkvooorde O. S. B., Paris, 1946, p. 103, 105, la D. Stăniloae, *Flința tainelor în cele trei confesiuni*, Ortodoxia, anul VIII, nr. 1, ianuarie-martie, 1956, p. 7.

¹⁵) Ibidem, p. 113 (Scheeben), p. 5 (Stăniloae).

¹⁶) P. Th. Camelot, *Le Christ sacrament de Dieu*, în vol. „L'homme devant Dieu — Mélanges offerts au Père Henri de Lubac”, Exégèse et Patristique. Théologie nr. 50, Aubier, 1963, p. 359.

¹⁷) Sfîntul Ioan Gură de Aur, Omilia XI, 1, la I Timotei, P. G. 62, 555.

printr-o bucurie comună. Din acest singur trup, vine un singur Duh. Dumnezeu ne-a chemat la aceleași lucruri : El ne-a dat tuturor nemurirea, viața veșnică, mărirea nemuritoare, frățietatea, moștenirea. Noi avem toți un singur cap, pe Hristos. El e Acela care ne-a adunat și ne-a așezat împreună. Este consecința faptului de a avea „un singur Domn, o credință, un botez“ (Efeseni 4, 5) ¹⁸). De acord cu tradiția Sfinților Părinți, Conciliul Vatican II a insistat asupra trupului tainic al lui Hristos subliniind elementele și condițiile esențiale ale acestui trup. Reținem trăsătura ecumenică esențială că numai prin adevăr în dragoste noi creștem în trupul lui Hristos ¹⁹).

Dacă Fiul lui Dumnezeu prin ofranda și jertfirea propriei sale vieți și prin bunul miros al acestei jertfiri, adică prin nesfârșita sa dragoste, a constituit și constituie taina mântuirii ²⁰), în fond întreaga Sfântă Treime alcătuiește fondul mântuirii pentru că ea și unitatea ei sînt baza Bisericii, zice Sfântul Atanasie, după cuvîntul Domnului însuși, care își îndeamnă ucenicii zicînd : „Mergînd, învățați toate neamurile, botezîndu-le în numele Tatălui și a Fiului și al Sfîntului Duh“ (Matei 28, 19) ²¹). La rîndul său, Sfîntul Vasile relevă că întreaga Sfântă Treime sfințește, dă viață, luminează și mîngie toate, în chip asemănător. Sfîntenia nu aparține în exclusivitate Sfîntului Duh, căci Fiul zice Tatălui : „Părinte, sfințește-i prin adevărul Tău“ (Ioan 17, 17). Harul, puterea, orientarea, viața, schimbarea în nemurire, libertatea vin din partea tuturor persoanelor trinitare ²²). Sfîntul Chiril al Alexandriei se exprimă încă mai precis, cînd zice că Sfîntul Pavel introduce pe Fiul lui Dumnezeu sfințitor și sfințit prin fire, cînd a devenit om, după cuvintele : „Acela care sfințește și aceia care sînt sfințiți, toți vin dintr-unul singur...“ etc. (Evrei 2, 11 și urm.). Prin urmare, Fiul lui Dumnezeu sfințește fiind sfînt prin fire ca Dumnezeu, dar El este și sfințit cu noi, ca om ²³). Ca izvor și obiect de sfințenie, ca theanthropos, Logosul este și rămîne prima taină de mîntuire.

Hristos este deci taina — cap și Biserica este taina — trup, sau complement al lui Hristos ²⁴). Profesorul Y. Congar este pe linia Sfinților Părinți cînd zice că „dacă Biserica este taina mîntuirii, se poate spune că Hristos este această taină înaintea ei ; ea nu este aceasta decît pentru că El a fost taină de mîntuire înaintea ei“ ²⁵). Definiția conciliară a Bisericii catolice de la Conciliul Vatican II ar fi cîștigat mult dacă și-ar fi însușit această precizie, care este foarte prețioasă și de înalt caracter ecumenic.

¹⁸) Idem, Omilia XI, 1, la Efeseni, P. G. 62, 79—80.

¹⁹) *Lumen Gentium* I, 7, p. 19.

²⁰) Sfîntul Ioan Gură de Aur, Omilia XVII, 1, la Efeseni, P. G. 62, 117.

²¹) Sfîntul Atanasie, *Epistola I*, 28 ; *Epistola III*, 6, *Către Serapion*, P. G. 26, 593, 596, 633.

²²) Sfîntul Vasile, *Epistola 189*, 7, P. G. 32, 693 AB.

²³) Sfîntul Chiril al Alexandriei, *Dialoguri asupra Treimei Sfînte și de-o-ființă*, 6, P. G. 75, 1017 B.

²⁴) Pr. Asistent Dumitru Popescu, o. c., p. 40.

²⁵) Y. Congar, *Cette Eglise que j'aime*, p. 45, 48.

Numai în Hristos — taină-cap și în Biserică — taină-trup al lui Hristos se înțelege puterea unității creștine. Dacă ființa adevărată a lui Hristos este în Biserică, atunci creștinii nu pierd conștiința și voința unității lor, ardoarea și lumina dragostei lor, care, venind din Hristos, transmite tuturor viața veșnică ca prin vinele și arterele cuvîntului, după expresia fericită a Sfîntului Ioan Gură de Aur²⁶⁾. Această viață dă Bisericii, în toată lumea creștină aceeași credință, aceeași inimă, aceeași gură, deși ea vorbește limbi diferite²⁷⁾. „E o singură lumină care se întinde peste tot, fără să desbina unitatea trupului; este un singur cap, o singură origine și o singură mamă. Această unitate vine din unitatea Sfintei Treimi (Ioan 10, 30; I Ioan 5, 7) și se unește cu tainele cerești, zice Sfîntul Ciprian²⁸⁾.

Unitatea creștinilor cere smerenie, o credință asemănătoare și o creștere spirituală continuă potrivită fiecărui membru. „Să nu mai fim copii“ (Efeseni 4, 14), adică să încercăm să ne îndreptăm și să rămînem fiecare la locul lui, uniți în trup, pentru ca pietrele de construcție ale acestui trup să fie bine fixate și legate, ne îndeamnă Sfîntul Ioan Gură de Aur²⁹⁾. Ceea ce se opune desăvîrșirii și deci „comuniunii sfinților“ este răceala dragostei noastre și îndrăzneala de a comite lucruri nedemne de acest trup, care ne despart de pleromă. Nimic nu divizează Biserica, așa cum o realizează ambiția de a domina (filarhia). Sfîntul Ioan Gură de Aur citează pe Sfîntul Ciprian, care a zis că chiar singele de martir nu poate șterge păcatul divizării Bisericii³⁰⁾. Sfișierea Bisericii echivalează cu ecezia, precizează același autor. E ca și cum cineva și-ar ucide pe conducătorul său și i-ar tăia trupul în bucăți³¹⁾. Și cînd ne gîndim asupra celor ce a făcut Hristos pentru Biserica Sa! Același Ioan Gură de Aur sprijinindu-se pe Sfîntul Pavel care zice: „Cu greu va muri cineva pentru un drept“ (Romani 5, 7) și: „Cînd eram încă păcătoși, Hristos a murit pentru noi“ (Romani 5, 8), observă că primind Biserica, adică omenirea, în această situație, Hristos a spălat-o și a înfrumusețat-o „pentru a o sfinți purificînd-o prin baia de apă în cuvînt“ (Efeseni 5, 26), spre a o arăta „Biserica slăvită neavînd nici pată, nici sbîrcitură, nici nimic ceva asemănător, ci voind ca ea să fie sfință și nepătată“ (Efeseni 5, 27). El a purificat-o de necurățiile ei prin cuvintele: „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfințului Duh“. Logosul și-a făcut deci Biserica frumoasă și slăvită. „Să căutăm și noi această frumusețe ai cărei meșteri putem deveni“³²⁾.

2. SFÎNȚENIA BISERICII

Noi avem perspectiva sfințeniei prin umanitatea lui Hristos, care, în calitatea Sa de cap, transmite trupului puterea Sa de sfințenie. Astfel,

²⁶⁾ Omilia XI, 4, la Efeseni, P. G. 62, 85.

²⁷⁾ Sfîntul Irineu, *Contra ereziilor*, I, 10, 2, P. G. 7, 552 AB.

²⁸⁾ De catholicae Ecclesiae unitate, 5, 6, P. L., 4, 518, 519 AB.

²⁹⁾ Omilia XI, 3, 4, la Efeseni, P. G. 62, 83, 84.

³⁰⁾ Omilia XI, 4, la Efeseni, P. G. 62, 85.

³¹⁾ Omilia XI, 5, 6, la Efeseni, 87—88.

³²⁾ Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia XX*, 2, la Efeseni, 137.

poporul lui Dumnezeu își realizează vocația de a merge la Tatăl prin jertfa Fiului Său, care este Mijlocitorul³³). Lucrarea de sfințire nu încetează niciodată, pentru că jertfa Mielului care ridică păcatul lumii are valoare mereu actuală și pentru că noile generații umane resimt fără încetare necesitatea îndepărtării acestui păcat. Biserica trebuie să acționeze sfințind succesiunea acestor generații prin Logos, așa cum a făcut acest Logos, logodnicul ei, la început cu ea. Am menționat deja accentul pe care Sfinții Părinți îl pun asupra dragostei sfințitoare a lui Hristos pentru Biserică, pentru care El s-a dat morții. Deși lipsită de frumusețe, Biserica n-a fost totuși detestată, nici urită și nici părăsită de Logos. „Voi erați atunci în întuneric“, precizează Sfântul Pavel (Efeseni 5, 8); sau: „Noi duceam viața în răutate și pismă“ (Tit 3, 3), în neascultare, în poftă și ură. Și totuși în această situație Hristos s-a dat morții pentru o urită ca și cum ar fi fost frumoasă, ca și cum ar fi fost o iubită³⁴). Sfântul Ciprian și Origen au consacrat pagini mișcătoare frumuseții Bisericii — logodnică ai cărei obraji sînt așa de frumoși pentru că sînt sărutați de către Logosul — Logodnic. În fiecare botezat care se naște din această logodnică și mamă în același timp, de fapt Hristos e acela care se naște duhovnicește. Fiecare sfînt se naște ca Hristos prin participarea la El³⁵).

Lucrarea Sfîntului Duh realizează și promovează sfințenia mai ales prin rugăciune. Didahia conține această rugăciune semnificativă: „Doamne, adu-ți aminte de Biserica Ta pentru a o slobozi de tot răul și a o desăvîrși în dragostea Ta, adun-o din patru vînturi (Matei 24, 31), pe ea care este sfințită în Împărăția Ta... Dacă cineva e sfînt să vină, dacă nu, să facă pocăință“³⁶). Efesenii sînt pentru Sfîntul Ignatie pietre întocmite pentru templul Tatălui prin aparatul (diatis mihanis) lui Iisus Hristos, care este crucea, slujindu-se de Sfîntul Duh ca de o funie“... „Fiți teofori, neofori, hristofori, aghiofori...“³⁷). „În Biserică, Dumnezeu a stabilit apostoli, profeți, învățători“ (I Corinteni 12, 28) și toată lucrarea universală a Sfîntului Duh care nu este împărtășită celor ce nu merg la Biserică. Acolo unde este Biserica, este Duhul lui Dumnezeu; acolo unde este Duhul lui Dumnezeu este Biserica și tot harul. Sfîntul Duh este adevărul³⁸). Multimile de martiri sînt o mărturie a dragostei Bisericii pentru Dumnezeu³⁹). În Păstorul lui Hermas, sînt două scene apocaliptice care vor să exprime sfințenia Bisericii: pietrele patrunghiulare și albe care se armonizează desăvîrșit în construirea turnului clădit de îngeri și întinerirea progresivă a femeii bătrîne, care este Biserica, pînă la vîrsta de fată tînără

³³) Sfîntul Grigorie de Nazianz, *Cuvîntarea* 45, 22, P. G. 36, 653; *Cuvîntarea teologică* IV, 14, Mason, pp. 130—131.

³⁴) Sfîntul Ioan Gură de Aur, o. c., loc cit.

³⁵) Sfîntul Metodiu de Filipi (Olimp), *Banchetul celor 10 fecioare*, 8, 8, P. G. 18, 149 C; Karl Delahaye, *Ecclesia Mater chez les Pères des trois premiers siècles*, trad. de L'ellemand par P. Vergriete et E. Bouis, Préface de Y. M. J. Congar (Unam Sanctam 46), Les Ed. du Cerf, Paris, 1964, p. 126.

³⁶) Didahia, X, 5, Funk I, 22.

³⁷) Epistola către Efeseni 9, 1—2, Funk I, 14.

³⁸) Sfîntul Irineu, o. c., III, 24, 1, P. G. 7, 966 C.

³⁹) Idem, o. c., IV, 33, 9, P. G. 7, 1078 A.

prin progresul poporului lui Dumnezeu spre sfințenie, grație pocăinței ⁴⁰⁾. Întrupîndu-se, Unul — Născut a găsit firea umană despuiată de vechea frumusețe. De aceea El a grăbit să readucă această frumusețe zicînd : „Luați Duh Sfînt“ (Ioan 20, 22) ⁴¹⁾. Prin credință și participare la Sfîntul Duh, acesta ne dă forma lui Hristos (simorfus) imprimîndu-ne figura duhovnicească a Acestuia, care este și a Sa. Fiind Dumnezeu și purcînd din Dumnezeu, Sfîntul Duh ne întipărește chipul lui Dumnezeu invizibil și oarecum ca în ceară, ca pe o pecete în inimile acelor care îl primesc pictînd acolo natura omenească după frumusețea arhetipului. Credinciosul primește din nou prin sfințenie și îndreptare chipul lui Dumnezeu ⁴²⁾. Se pare că învățătura Conciliului Vatican II separă lucrarea lui Hristos de aceea a Sfîntului Duh, pentru că, deși se vorbește acolo adesea despre Sfîntul Duh, intuițiile remarcabile din primele capitole rămîn totuși izolate, fără aplicare în organizarea Bisericii. E în această învățătură o concepție mai degrabă hristomonistă și filioquistă. Nu găsim în ea o concepție „epicletică“ a tainei ⁴³⁾. Fără o pneumatologie precisă și activă, valoarea însăși a tainelor rămîne discutabilă.

SFINTELE TAINE

Sfintele Taine sînt centrul întregii vieți a Bisericii, condiția indispensabilă pentru o creștere a trupului Bisericii. Ele unesc pe credincioși cu Hristos și între ei, iar acești credincioși devin toți ca un singur om, o singură inimă și un singur suflet ⁴⁴⁾. Sfinții Părinți orientali nu dau decît rareori și în chip fragmentar definiție pentru Sfintele Taine. Analizele lor profunde asupra lucrării Sfîntului Duh la toate nivelurile vieții duhovnicești le sînt deajuns. În schimb, Fericitul Augustin, care a păstrat urmele școlii și ale profesoratului simte plăcere să prezinte definiții pentru Sfintele Taine. În cazul nostru, el zice că Sfintele Taine sînt numite cu acest nume pentru că un lucru este ceea ce se vede și altceva este ceea ce se înțelege din acest lucru. Ceea ce se vede are aspectul unui trup, pe cînd ceea ce se înțelege are roade duhovnicești. Dacă vrei să înțelegi trupul lui Hristos, ascultă ce spune Apostolul : „voi sînteți trupul și membrele lui Hristos“ (I Corinteni 12, 27). Dacă sînteți trupul și membrele lui Hristos, taina voastră este așezată pe sfînta masă. Voi primiți taina voastră ⁴⁵⁾. Fericitul Augustin zice „taină“ (mysterium), așa cum se exprimă Sfinții Părinți orientali, dar definiția sa nu angajează conținutul acestei taine. Ea rămîne cu totul exterioară. Dar el relevă ca origine a

⁴⁰⁾ Păstorul lui Hermas, Vedenia III, 5, 1, Funk I, 440 ; Asemănări 7, 4 ; 8, 11, 3, Funk I, 574.

⁴¹⁾ Sfîntul Chiril al Alexandriei, *Dialoguri asupra Treimei Sfînte și de-o-ființă*, IV, P. G. 75, 908 CD.

⁴²⁾ Idem, *Omiliile pascale*, 10, 2, P. G. 77, 617 D ; *Tezaurul Treimei Sfînte și de-o-ființă* 3, 4, P. G. 75, 609 A ; *Comentariu la Isaia* 4, 2, P. G. 70, 936 B.

⁴³⁾ Olivier Clément, la Pr. Asist. Dumitru Popescu, o. c., p. 103.

⁴⁴⁾ A. Volcov, la Pr. Prof. D. Stăniloae, *Sinteză Ecclesiolologică*, Studii Teologice, Seria II, anul VII, 1955, nr. 5—6, p. 263.

⁴⁵⁾ Sermo 272, P. L. 38, 1246.

Sfintelor Taine coasta străpunsă a lui Hristos răstignit⁴⁶). Puterea care lucrează prin Sfintele Taine este harul. Harul, zice Sfântul Ioan Gură de Aur, este puterea de sus prin care ni se descoperă învățătura, se fac minuni, se săvârșesc tainele sau sacramentele. Ea vine de la Sfântul Duh, care nu o dă cu măsură. În timp ce trupul lui Hristos este plin de har, acesta nu vine la om decât ca picătură. El este gratuit⁴⁷). Harismele sînt diferite „după măsura darului lui Hristos“, dar ele au ca rezultate comune: mîntuirea prin credință, pe Dumnezeu ca Tată și participarea tuturor la Duhul Său. Aceste harisme ajută la desăvîrșirea sfinților, la lucrarea slujirii, la edificarea continuă a trupului lui Hristos (Efeseni 4, 12). Așezînd în Biserică apostoli, profeți, evangheliști, păstori, învățători, etc. (I Corinteni 12, 28), Sfântul Duh face ca fiecare să poată construi, sau desăvîrși, sau sluji pînă cînd să putem ajunge toți la unitatea credinței, la cunoașterea Fiului lui Dumnezeu, la credinciosul desăvîrșit, la măsura vîrstei plenitudinii lui Hristos (Efeseni 4, 13)⁴⁸). Fără harul lui Hristos, nici copiii, nici adulții nu pot fi mîntuiți (Romani 3, 24), pentru că el este un ajutor care vine din lumina veșnică și din dreptatea dumnezeiască⁴⁹).

Harul este numit uneori energie dumnezeiască, necreată, care se comunică credincioșilor în măsura în care acesta devine apt de el prin contribuția eforturilor sale. Este sinergia de care vorbesc Sfinții Părinți orientali. Harul poate să ia forme diverse despre care noi am vorbit deja și la care se mai pot adăuga virtutea, dragostea, viața duhovnicească în continuu progres. Aceste forme și multe altele vin din puterea însăși a jertfei continue a lui Hristos, expresie a stării sale de jertfit și de înviat. La romano-catolici, prin harul creat se primește harul meritat de către Hristos, nu un har al lui Hristos⁵⁰). Pseudo — Dionisie Areopagitul numește harul de asemeni o nouă energie teandrică, pe care Hristos ne-o conferă ca Dumnezeu întrupat⁵¹). Această energie sau aceste energii constituie, după Y. Congar, principiul reînnoirii și al comunicării vieții divine, în vederea reconcilierii, purificării, unirii și transformării lumii⁵²).

Efectul harului a fost dobîndirea unei serii de elemente care se numesc mîntuire. Mai întîi distrugerea morții veșnice prin răscumpărarea păcatelor, apoi sfințenia prin Sfântul Duh, în sensul că moartea lui Hristos devine nemurirea noastră, lacrimile Sale se transformă în bucuria noastră, mormîntul Său se preface în învierea noastră, botezul Său ajunge sfințirea noastră, rănile Sale devin vindecarea noastră, iar pedeapsa Sa ne dă pacea⁵³). Un alt efect al harului a fost îndumnezeirea omului. De la Sfin-

⁴⁶) In Ioannis Evangelium tractatus 9, 10, P. L. 25, 1463.

⁴⁷) Sfântul Ioan Gură de Aur, *Comentar la Psalmi* 44, nr. 2, P. G. 55, 185; *Fericitul Augustin, Comentar la Psalmi* 70, 2, 1, P. L. 36, 891.

⁴⁸) Sfântul Ioan Gură de Aur, *Omilia* XI, 2, la Efeseni. P. G. 62, 81.

⁴⁹) *Fericitul Augustin, Despre natură și har* 4, 4; 26, 29, P. L. 44, 249, 261.

⁵⁰) Pr. Prof. D. Stăniloae, *Ființa tainelor în cele trei confesiuni*, ibidem, p. 15, 13.

⁵¹) *Epistola* IV, P. G. 3, 1072.

⁵²) *Esquisses du mystère de l'Eglise*, p. 23.

⁵³) Sfântul Atanasie, *Despre întrupare contra arienilor*, 5, P. G. 26, 992 AB.

tul Irineu, această idee apare și se dezvoltă bogat în literatura patristică. Marele episcop al Lyonului afirmă că Logosul lui Dumnezeu s-a făcut ceea ce sintem noi, pentru a ne face pe noi ceea ce este El⁵⁴). Sfîntul Atanasie, teologul cel mai profund al întrupării, proclamă că „Logosul s-a făcut om pentru ca noi să fim îndumnezeiți“⁵⁵). Se unea astfel în Logos, acela care era om prin fire cu Acela care era Dumnezeu prin fire, pentru a întări și asigura mîntuirea și îndumnezeirea⁵⁶). Sfîntul Chiril al Alexandriei relevă că atunci cînd ne formăm după Hristos, Acesta însuși se înțipărește în noi și ia chip în noi prin Sfîntul Duh, care este Dumnezeu și care ne preface în Dumnezeu nu ca printr-un har ajutător (uk os dia haritos ipurgkis), ci dînd acelora care sînt vrednici de El participarea la firea divină⁵⁷). După Pseudo-Dionisie Areopogitul, îndumnezeirea este asimilarea și unirea cu Dumnezeu atît cît este posibil firii umane⁵⁸).

Botezul. Prima taină care deschide porțile Bisericii și are o însemnătate hotărîtoare pentru mîntuire este botezul. Sfîntul Ioan Gură de Aur îl consideră ca pe „o mare taină conținînd o înțelepciune de negrăit în Hristos și în Biserică“⁵⁹). Se știe cît de lungă era pregătirea și cît de severe erau condițiile cerute din partea catehumenilor pentru a ajunge la baia botezului. Taina avea loc în Biserică, dar ea se săvîrșea în numele Sfintei Treimi, avînd efectele morții și învierii lui Hristos simbolizată prin cele trei scufundări și scoateri afară din apa botezului. Sfîntul Chiril al Ierusalimului observă că prin cele trei scufundări „noi nu mai sintem cu adevărat morți, n-am fost cu adevărat înmormîntați, n-am fost cu adevărat răstigniți și înviați, dar dacă imitarea nu este decît o imagine, mîntuirea este o realitate. Hristos a fost cu adevărat răstignit, cu adevărat înmormîntat și a înviat cu adevărat, iar tot acest har ne-a fost dat pentru ca, participînd la suferințele Sale prin imitare, noi să cîștigăm în realitate mîntuirea“⁶⁰). Deși imitație a morții și a învierii lui Hristos, botezul are efectul real al mîntuirii obiective. Are loc aci o transfigurare duhovnicească cu trei efecte: iertarea păcatelor, adoptarea noastră ca fii ai lui Dumnezeu și o participare, prin imitație, la suferințele lui Hristos. Am devenit o singură plantă cu Hristos⁶¹). Deci Hristos este prima taină a mîntuirii.

⁵⁴) *Contra ereziilor V*, Prefață, P. G. 7, 1120 B.

⁵⁵) *Despre întruparea Logosului*... 54, P. G. 25, 192 B; *Contra arienilor I*, 47, P. G. 26, 248 B, etc.

⁵⁶) Sfîntul Atanasie, *Contra arienilor II*, 70, P. G. 26, 296 AB. Asupra îndumnezeirii la Sfinții Părinți, există numeroase lucrări; a se vedea mai ales aceea a lui J. Gross, *La divinisation du chrétien d'après les Pères grecs*, Paris, 1938.

⁵⁷) *Dialoguri asupra Treimei Sfinte și de-o-ființă* 7, P. G. 75, 1089 B.

⁵⁸) *Despre ierarhia cerească* 1, 3, P. G. 3, 373 D, 376 A.

⁵⁹) Omilia XX, 4, la Efeseni, P. G. 62, 140.

⁶⁰) *Cateheze mistagogice II*, 5, ed. A. Piedagnel, trad. P. Paris, *Sources chret.* 126, Paris 1966, pp. 112—114.

⁶¹) *Ibidem II*, 6, 7, pp. 114—117.

Ungerea cu Sfîntul Mir dă celor botezați forma Fiului lui Dumnezeu, a trupului glorios al lui Hristos, devenind participanți la Hristos și dîndu-li-se numele de „hriști“, adică unși, sau creștini. Ca și Hristos, cei botezați sînt unși cu uleiul duhovnicesc al bucuriei, adică al Sfîntului Duh, numit uleiul bucuriei pentru că el este autorul bucuriei duhovnicești. Cei unși devin astfel apropiații și participanții la viața lui Hristos⁶²). Sufletele lor sînt sfințite prin acest ulei, sau aromată.

Pocăința cu mărturisirea păcatelor trebuie să precedă botezul și, în general, toate celelalte taine ca puteri de purificare, iertare a păcatelor și drum de sfințenie⁶³). Se știe ce importanță îi acordau Sfînții Părinți și Biserica patristică în general. Prin tratate sau omilii ca acelea ale lui Hermas, Tertulian, Sfîntul Ciprian, Sfîntul Ioan Gură de Aur, Fericitul Augustin, etc., se da avertisment contra păcatului și se recomanda vindecarea sufletului prin pocăință. Mesajul lui Hermas asupra pocăinței — (metania) — are un caracter eshatologic. Pocăința este un element esențial pentru creșterea și frumusețea Bisericii ale cărei pietre albe de construcție îi asigură existența și rezistența. Pocăința credincioșilor și iertarea păcatelor întințesc Biserica și o duc spre plenitudine, adică spre integrarea perfectă în trupul lui Hristos. Acordînd apostolilor, episcopilor și preoților, prin Sfîntul Duh, puterea de a ierta păcatele (Ioan 20, 23), Fiul lui Dumnezeu îi arată pe acești membri ai ierarhiei participînd la firea și la mărirea Sa⁶⁴).

Sfînta Euharistie. Taina Sfîntei Euharistii este incununarea celorlalte Sfinte Taine. Această taină e socotită ca baza, rădăcina și inima Bisericii (Cabasila). Scrierile patristice menționează și analizează Sfînta Euharistie încă de la apariția Didahiei și din vremea Sfîntului Iustin Martirul pînă la Sfîntul Ioan Damaschin, Isidor de Sevilla și dincolo de aceste limite cronologice. Sfînta Euharistie se distinge, după Sfînții Părinți, prin mai multe trăsături.

1. Pîinea euharistică sintetizează întreaga Biserică prin caracterul ei de hrană universal umană⁶⁵).

2. Schimbarea sau prefacerea (metavalin, metapiin) pîinii în trupul și a vinului în sîngele Domnului nu este simbolică sau pur și simplu formală, ci reală. Speciile devin, prin epicleză, trupul și sîngele reale ale Logosului întrupat⁶⁶). Chiar dacă aceste specii ca elemente naturale sugerează gustul pîinii și al vinului, nu trebuie să le judecăm după gust, ci după credință. Ceea ce pare pîine nu este pîine, ci trupul lui Hristos. Ceea ce pare vin, nu este vin, ci sîngele lui Hristos⁶⁷). Aceasta se datorește epiclezei sau invocării în care rugăm pe Dumnezeu cel iubitor de oameni să trimită pe Sfîntul Duh asupra speciilor pentru ca să facă pîinea trupul lui Hristos și vinul sîngele lui Hristos. Căci tot ceea ce atinge Sfîntul Duh

⁶²) Cateheze mistagogice III, 1—3, pp. 121—125.

⁶³) Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Despre preoție*, III, 5, P. G. 48, 643.

⁶⁴) Sfîntul Chiril al Alexandriei, *Comentar la Luca*, 5, 24, P. G. 72, 568 D, 569 A.

⁶⁵) Didahia IX, 1, Funk I, 20.

⁶⁶) Sfîntul Chiril al Ierusalimului, *Cateheze mistagogice* IV, 1, 2, Ibidem, pp. 135—136; Sfîntul Chiril al Alexandriei, *Comentar la Matei* 26, V, 27, P. G. 72, 452 C.

⁶⁷) Sfîntul Chiril al Ierusalimului, o. c. IV, 6, 9, pp. 139, 144.

se sfințește și se preface ⁶⁸⁾. După jertfa spirituală, nesîngeroasă, ne rugăm pentru pacea de obște a Bisericilor, pentru bunul echilibru al lumii, pentru bolnavi, pentru cei în suferință, pentru toți cei care au nevoie de ajutor; apoi pentru toți cei care sînt adormiți: patriarhi, profeți, apostoli, martiri, sfinți părinți și episcopi ⁶⁹⁾.

3. Sfînta Euharistie este taina unirii prin excelență cu trupul Domnului realizată integral prin puterea Sfîntului Duh asupra pîinii și vinului. Această unire se săvîrșește nu numai prin dragoste, ci și de fapt, real (Kat avto to pragma), relevă Sfîntul Ioan Gură de Aur ⁷⁰⁾. Taina sau sacramentul Euharistiei ne face „împreună — trupești“ și „consangvini“ cu Hristos (Sissomi che sinemi) ⁷¹⁾. Binecuvîntînd pe toți aceia care cred în El, într-un singur trup, prin comuniunea mistică, Unul Născut și-i face „împreună-trupești“ cu Sine și pe unii cu alții. Nimeni nu i-ar putea separa de unirea lor firească, reciprocă, sau de legătura care îi unește cu trupul lui Hristos. Participînd la aceiași pîine, ei formează cu toți un singur trup, pe care este cu neputință să-l împartă. De aceea Biserica a fost numită trupul lui Hristos iar noi membrele Sale, după Sfîntul Pavel (Efeseni 5, 30) ⁷²⁾.

4. Prin Sfînta Euharistie participînd la trupul Însuși al lui Iisus Hristos, noi primim puterea creatoare de viață și sfințitoare a lui Hristos ⁷³⁾. Dumnezeu ne unește cu Sine într-o comuniune îndumnezeitoare de viață ⁷⁴⁾.

Preoția. Episcopii, preoții și diaconii apar de la început, alături de credincioși, ca elemente constitutive ale Bisericii și ca slujitori și administratori ai tainelor și ai vieții Bisericii. Părinții Apostolici și Apologetii o dovedesc din plin. Definiția dată de Sfîntul Ioan Gură de Aur preoției ca fiind „dragostea pentru Hristos“ se referă mai ales la ființa sacramentală a preoției, în timp ce definiția pe care o dă Sfîntul Grigorie de Nazianz că preoția ca păstorire a sufletelor este „arta artelor și știința științelor“ vrea să sublinieze grija deosebită pentru formarea și lucrarea misionară a preotului. Sfinții Părinți privesc pe preot ca pe un părinte de obște al întregului pămînt. El trebuie să se îngrijească de toți, aproape la fel cu Dumnezeu, al cărui preot este, îndeosebi prin rugăciune și prin mulțumiri. El trebuie să imite pe Dumnezeu care vrea ca toți oamenii să fie mințuiți ^{74-bis)}. Nu el, ci puterea Sfîntului Duh, prin mijlocirea sa, dă iertare de păcate și sfințire prin celelalte sfînte taine. Sfîntul Duh asigură succesiunea apostolică a Bisericii, fără ca Sfinții Părinți să disprețuiască prea mult anumite hiatus-uri istorice, acoperite de iconomia divină, cum s-a

⁶⁸⁾ Ibidem, V, 7, p. 154.

⁶⁹⁾ Ibidem, V, 8, 9, pp. 156, 158.

⁷⁰⁾ Comentariu la Ioan 46, 2, P. G. 59, 260.

⁷¹⁾ Sfîntul Chiril al Ierusalimului, o. c., IV, 1, 3, pp. 134, 136; Sfîntul Chiril al Alexandriei, Comentariu la Ioan 11, 12, (17, 21), P. G. 74, 560.

⁷²⁾ Sfîntul Chiril al Alexandriei, o. c. loc cit.

⁷³⁾ Idem, Comentariu la Matei, 26, v. 27, P. G. 72, 452 C.

⁷⁴⁾ Sfîntul Ioan Gură de Aur, Omilia VI, 1; VII, 2, 3, la I Timotei, P. G. 62, 529—530, 536—538.

⁷⁴⁾ bis. Idem, Despre preoție, VI, 4, P. G. 48, 680—681; III, 5, ibidem, 643.

spus uneori ⁷⁵). Sfintele Taine, după Conciliul Vatican II, depind aproape integral de ierarhia care lucrează „in persona Christi”. Conciliul are tendința de a identifica ierarhia cu Hristos și cu Biserica ⁷⁶). Nu există, în doctrina Conciliului Vatican II, nici o concepție epicletică a tainei. În Ortodoxie, epicleza face din laici coliturghisitori și evită orice clericalizare a preoției, pentru că preotul, deși actualizează preoția veșnică a lui Hristos, nu se identifică cu Domnul. În același timp, el realizează pleroma Cincizecimii a poporului lui Dumnezeu prin cuvintele : „Trimite Duhul Tău cel Sfânt peste noi și peste aceste daruri ce sînt puse înainte”. Rolul central sfințitor este dat numai cuvintelor de instituire pronunțate de către preot „in persona Christi” ⁷⁷). Relativ la raportul dintre papă și colegiul episcopal, Constituția „De Ecclesia” scrie : „Pontiful roman are asupra Bisericii, prin sarcina sa de Vicar al lui Hristos... o putere deplină... pe care el o poate exercita totdeauna liber”. Colegiul episcopilor nu există decît în „unire cu Pontiful roman, șeful său, și niciodată în afara acestui conducător” (22) ⁷⁸). Sfinții Părinți organizau Biserica în spiritul care trebuia și trebuie să domnească în trupul lui Hristos, care era și este adevăratul și singurul conducător. Autoritatea supremă vizibilă era sinodul ecumenic. Ei au combătut energic ambiția de dominare ori de cîte ori aceasta apărea undeva.

3. UNIVERSALITATEA SAU CATOLICITATEA BISERICII

Biserica este universală sau catolică fie ca zidire primă pentru care a fost creată lumea, unitatea Bisericii universale decurgînd din unitatea creațiunii, cum zice Păstorul lui Hermas, care prezintă Biserica drept o realitate cerească ⁷⁹), fie ca imagine a arhetipului săvîrșind pentru noi aceleași lucruri ca Dumnezeu, prin Sfîntul Duh, între altele dîndu-ne o formă și o chemare unică și unindu-ne pe unii cu alții, cum observă Sfîntul Maxim Mărturisitorul ⁸⁰), fie încă și mai ales că Biserica este universală prin Hristos ca lucrare a lui Dumnezeu întrupat. Prin întruparea Sa, Logosul s-a unit mai deaproape cu creaturile Sale, El a recapitulat totul în El însuși și a asumat primatul ⁸¹). Toate lucrurile, zice Sfîntul Grigore de Nyssa, sînt unite cu Acela care este și nu există nimic care să nu fie în Acela care este ⁸²). Biserica este universală și prin lumina credinței sale și a doctrinei sale. Comparete cu adevărurile popoarelor cu

⁷⁵) Y. Congar, *Composantes et idées de la succession apostolique*, Oecumenica, Annales de Recherche Oecuménique, 1966, Neuchâtel, p. 64.

⁷⁶) Pr. Asist. Dumitru Popescu, o. c., pp. 40—41.

⁷⁷) Olivier Clément, *Quelques remarques d'un orthodoxe sur la Constitution „De Ecclesia”*, Oecumenica, 1966, pp. 107—108.

⁷⁸) Idem, o. c., p. 114.

⁷⁹) Viziunea 2, 4, 1, Funk I, 428; cf. Lage-Pernvéden, *The Concept of Church in Shepherd of Hermas* (Studia Theologica Lundensia, 27), Lund, 1966, pp. 18—19.

⁸⁰) Mistagogia, P. G. 91, 665 C.

⁸¹) Sfîntul Irineu, *Contra ereziilor III*, 16, 6, P. G. 7, 925 C—926 A.

⁸²) Marele Cuvînt Catehetic 25, 65, P. G. 45, 189—190; Discours catechétique, XXV, L. Mériidier, 118.

care ele trăiesc împreună, Bisericile „sînt ca făclii în lume“ (Filipeni 2, 15), observă Origen după Sfîntul Pavel⁸³). Biserica este, după același Origen, podoaba lumii — o kosmos tu cosmu — prin aceea că ea este lumina acestei lumi (Matei 5, 14). Ea a devenit podoaba lumii, întrucît Hristos s-a făcut podoabă pentru ea, pentru Biserică, El fiind prima lumină a lumii (Ioan 8, 12). În expresia: „Voi sinteți sarea pămîntului“ (Matei 5, 13), sarea sînt credincioșii care au crezut și numai pentru credința lor pămîntul este menținut. Biserica este frumoasă deasemeni prin „Mielul care ridică păcatul lumii“ (Ioan 1, 29)⁸⁴). Sfîntul Chiril al Ierusalimului zice că Biserica se numește universală sau catolică pentru că ea este răspîdită pe tot pămîntul, pentru că învață în chip universal și fără greșală toată doctrina asupra lucrurilor vizibile și invizibile, cerești și pămîntești, pentru că ea supune evlaviei întregul neam omenesc, conducători și conduși, învățați și ignoranți, pentru că ea îngrijește și vindecă tot felul de păcate săvîrșite de suflet și de trup, pentru că ea a dobîndit tot felul de virtuți în opere și în cuvinte și în tot soiul de harisme duhovnicești⁸⁵). După Fericitul Augustin, Biserica nu se găsește numai aci, ci pretutindeni pe pămînt și nu numai acum, ci începînd de la Abel pînă la aceia care se vor naște și vor crede în Hristos, tot acest popor de sfinți care aparțin unei singure cetăți, trupul lui Hristos, al cărui cap este Acesta și de la care noi am primit deja scrisori⁸⁶).

Toate aceste trăsături ale universalității sau ale catolicității, adică spațialitatea, ortodoxia credinței, grija de viața duhovnicească, virtutea în fapte și în cuvinte sînt în curs de desăvîrșire, pentru că poporul lui Dumnezeu sau poporul sfinților se găsește într-o reinnoire continuă, din cauza problemelor puse de noile generații, care se integrează în Biserică. Numai credința rămîne identică cu ea însăși. În concluzie, Biserica înglobează pe credincioșii întregii lumi și din toate timpurile, ca și pe cei care au fost plăcuți lui Dumnezeu înainte de venirea lui Hristos⁸⁷).

4. APOSTOLICITATEA

Domnul a întemeiat Biserica Sa prin Apostoli și prin aceia pe care Apostolii i-au așezat ca episcopi, preoți și diaconi pretutindeni unde erau în curs de apariție noi comunități creștine. Ortodoxia credinței, unitatea și înțelegerea în dragoste, sfințenia moravurilor, viața de obște, pocăința și Sfînta Euharistie continui sau foarte frecvente erau trăsăturile principale ale Bisericilor Apostolice sau imediat post-apostolice, cum ni le înfățișează Faptele Apostolilor și documentele post-apostolice. Generațiile patristice următoare priveau Bisericile apostolice cu admirație și țineau mult ca hirotonia de episcopi și preoți să continue succesiunea apos-

⁸³) Origen, *Contra Iul Cels III*, 29, ed. M. Borret, *Sources chrétiennes*, nr. 136, Paris, 1966, II, p. 70.

⁸⁴) Idem, *Comentar la Ioan VI*, 38, P. G. 14, 301 CD, 304 ABC.

⁸⁵) Cateheza 18, 23, P. G. 33, 1044.

⁸⁶) Comentar la Psalmi, 90, 2, 1, P. L. 37, 1159.

⁸⁷) Sfîntul Ioan Gură de Aur, *Omilia X*, 1, la Efeseni, P. G. 62, 75.

tolică, ce implica nu numai regularitatea tainei, venind în linie directă de la Apostoli, ci și o integrare desăvârșită în credința și viața Bisericii. Aceia care se integrău în succesiunea apostolică primeau implicit harisma adevărului, zice Sfântul Irineu⁸⁸). Tertulian precizează că acest adevăr proclama un Dumnezeu, același Hristos aceeași nădejde, aceeași taină a botezului. Se cunoaște atitudinea aceluiasi autor în legătură cu citirea Sfintei Scripturi de către eretici, care nu aveau dreptul s-o folosească, pentru că ei n-o primiseră ca moștenire din partea Apostolilor. Apostolicitatea „leagă pe Hristos ca principiu al întregului, care a făcut totul pentru noi, cu Hristos „care împlinește toate în toți“ (Efeseni 1, 23). În-tregul are drept principiu interior pe Sfântul Duh⁸⁹).

Sfinții Părinți consideră că Logosul — Fiul lui Dumnezeu și Hristos este și trebuie să rămână prima taină sau mister al mintuirii în calitate de cap al Bisericii, care îi devine complement. Capul implică întreaga Sfință Treime. „Conceptia trinitară a Bisericii... rămâne centrală în doctrina Sfinților Părinți și în Ortodoxie, unde ea întemeiază o eclesiologie ontologic conciliară a uni-diversității, fie la nivelul episcopatului, fie la acela al conștiințelor personale“⁹⁰. „Totul vine de la Hristos întrupat, mort și înviat și totul merge spre „constituirea Omului desăvârșit, în puterea virstei, care realizează plenitudinea lui Hristos“ (Efeseni 4, 13)⁹¹). Nu Biserica, ci Hristos a recapitulat în El toată umanitatea de la Adam. Theanthropia Bisericii vine din aceea a lui Hristos. Ierarhia, îndeosebi episcopul, nu se poate substitui lui Hristos, nici să-l înlocuiască.

Sfinții Părinți insistă în chip deosebit asupra unității Bisericii, pentru că aceasta este condiția fundamentală a existenței trupului lui Hristos. Dar celelalte semne sau atribute ca sfințenia, universalitatea și apostolicitatea contribuie și ele esențial și decisiv la promovarea acestei unități. Dacă unitatea trupului tainic al lui Hristos este ireproșabilă, pentru că ea este realizată prin recapitularea neamului omenesc în Logosul întrupat, mort și înviat, lucrul nu mai stă la fel cu unitatea vizibilă. Diviziunea Bisericii este un păcat grav împotriva Domnului. Sfinții Părinți deploră la fiecare pas această situație și încearcă să o remedieze prin reamintirea continuă a lucrării Sfântului Duh, care ne poate uni din nou dacă ne aducem aminte că prin Sfintele Taine purtăm fără încetare în noi chipul lui Hristos. Creștinii divizați sînt tot atîția „hristoși“ care se sfișie între ei. Dar ei sfișie mai ales trupul lui Hristos propriu-zis.

Adevărul de credință în dragoste este centrul eclesiologiei și ecumenismului patristic. Gîndirea Sfinților Părinți este destul de elastică, și are ca for director credința, evanghelia și conștiința. Teologii patristici se străduiau continuu să păstreze puritatea credinței și să îmbogățească doc-

⁸⁸) *Contra erezilor* 4, 26, 2, P. G. 7, 1053 C, 1054 A.

⁸⁹) Y. Congar, *o. c.*, pp. 25—66.

⁹⁰) Olier Clément, *o. c.*, Ibidem, p. 101.

⁹¹) Y. Congar, *o. c.*, p. 75.

trina în legătură cu credința prin tot felul de opere și de întîlniri, mergînd pînă la sinoadele ecumenice. Lucrarea Sfintului Duh în aceste sinoade și în viața creștină în general aducea cu sine primirea hotărîrilor care se luau în aceste mari adunări, în pofida opoziției unor minorități. Sfinții Părinți combăteau eroarea, care nu poate să realizeze deplin și definitiv unirea în Dumnezeu, căci eroarea devine instabilă și se transformă ușor în obiect de contestare și de iritare ⁹²).

Sfintele Taine merg împreună cu mărturisirea de credință, cu doctrina, cuvîntul și acțiunea. Acestea nu pot fi separate pentru că ele provin toate din același izvor, care este Sfintul Duh și constituie o singură putere urmărind același scop, mîntuirea. Biserica naște totdeauna prin Sfintul Duh, așa cum Logosul însuși a fost născut de către Fecioara Maria, dar ea o face foarte adesea prin cuvîntul plin de sfințenie și apostolicitate. Prin cuvînt Biserica se roagă, predă învățătura, săvîrșește Sfintele Taine și face misiune. Ea lucrează prin cuvînt, căci formele cuvîntului sînt multiple ⁹³). Sfinții Părinți sînt neobosiți subliniind multiplele întrebunțări și funcțiuni ale cuvîntului. După Origen, de exemplu, cuvîntul e acela care cheamă la viață, care deslănțuie acțiunea, el este piine, băutură, apă, parfum care se răspîndește în toată lumea, sabie, sămință, iarbă, el asistă, domolește, conduce, ridică ziduri pentru apărarea Bisericii, el este jertfă adusă în fața lui Dumnezeu ⁹⁴).

Sfinții Părinți au elaborat o eclesiologie trăită și foarte actuală pentru noi, creștinii de astăzi. Este o eclesiologie care ne îngăduie să înaintăm de la ecumenismul vag, confuz și foarte confesional încă din zilele noastre, la un ecumenism adevărat și apostolic, în condițiile actuale ale dezvoltării umanității. Avem cheia de aur a înțelegerii noastre. Este ceea ce ne oferă inima, înțelegerea și dragostea pentru adevăr pe care Sfinții Apostoli și Sfinții Părinți le-au cultivat prin harul bogat al Sfintului Duh. Și ei au reușit în această lucrare, în pofida dificultății epocii lor. Sinergia despre care vorbesc Sfinții Părinți orientali în materie de mîntuire s-o aplicăm frățește și blind la eforturile noastre de astăzi pentru a readuce pacea și frumoasa comuniune apostolică de la Ierusalim, de care sîntem așa de însetați.

⁹²) Pr. Prof. D. Stăniloae, *Biserica universală și „Sobornost”*, Ortodoxia, anul XVII, 2, 1966, p. 193.

⁹³) Y. Congar, Preface la Karl Delahaye, *Ecclesia-Maier chez les Pères des trois premiers siècles*, trad. de l'allemand... p. 29.

⁹⁴) Marquerite Harl, *Origène et la fonction révélatrice du Verbe incarné* (Patristica Sorbonensia 2), Paris, Ed. Seuil, 1958, pp. 328—329.

MĂNĂSTIRI ȘI BISERICI CTITORITE DE MIHAI VITEAZUL

de : Pr. prof. NICULAE ȘERBĂNESCU

Între luptătorii pentru unitatea și pentru suveranitatea și independența poporului nostru, la loc de frunte se situează *Mihai Viteazul* (1593—1601), primul voievod al tuturor românilor, cel ce, în scurta-i domnie de numai opt ani neîmpliniți, a săvârșit și pe una și pe alta. De aceea, după tragicu-i sfârșit din august 1601, pentru cei de un neam cu el, el a devenit simbol al unității și al independenței lor, idealuri pentru care aceștia au luptat veacuri în șir, până ce le-au văzut împlinite.

Despre acest viteaz voievod român, care în timpul răscoalei sale contra turcilor, începînd chiar din anul 1594, a stat în legătură și cu bănățenii și căruia și un bănățean, preotul dr. Ion Sirbu din Rudăria Caraș-Severinului i-a închinat o documentată monografie¹⁾, s-a scris mult și se va mai scrie. Domnia și activitatea lui sînt cu migală cercetate și date la lumină de fiecare dată aducîndu-se despre ele noi știri și noi puncte de vedere.

În cele ce urmează, voi încerca să înfățișez o latură mai puțin cunoscută a activității sale : aceea de *ctitor de lăcașe sfinte*.

Căci Mihai Viteazul, voievodul primei noastre uniri, continuînd obiceiul marilor domnitori ai Țării Românești, în scurta sa domnie, deși mult prea ocupat cu treburile țării, a găsit totuși clipe de răgaz să ridice și câteva lăcașe sfinte, dintre care unele, cu refaceri bine înțelese, dăinuiesc pînă în vremea noastră.

În fruntea acestora sta ctitoria sa din București care pînă azi îi poartă numele : fosta mănăstire, azi biserica de mir, *Mihai Vodă*. După tradiție, Mihai Viteazul a ridicat această mănăstire, în urma făgăduinței ce făcuse înaintea icoanei Sfîntului Nicolae din biserica Albă din același oraș, în timp ce, după porunca voievodului muntean Alexandru cel Rău (1592—1593), era dus la locul în care trebuia să fie ucis de călău. Rugîndu-se sfîntului să-l scape de la moarte, făgăduia totodată „că de-l va mîntui să-i facă mănăstire în numele lui“.

¹⁾ Pr. dr. Ion Sirbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul domnul Țării Românești*, I—II, București, 1904, 1907. O nouă ediție a acestei lucrări, cu unele reduceri de text, a apărut într-un singur volum în Editura „Facla” (1976).

Mai departe, tradiția arată că gîdele sorocit să-i taie capul, s-a spăimîntat la vederea figurii lui mărețe și nu a îndrăznit să-i curme viața. Dimpotrivă a aruncat securea și a fugit.

După aceasta, continuă tradiția, banul Mihai „au jurat cu 12 boieri” înaintea lui Alexandru Vodă „că nu iaste fecior de domn” și „așa au scăpat” de la moarte.

Mai apoi, ajungînd domn, adaugă tradiția „mănăstirea încă o au făcut, care să veade și să numeaște Mihai Vodă, precum s-au făgăduit în nevoile lui”²⁾.

Prin urmare, după tradiția de față Mihai Viteazul ar fi ridicat această ctitorie după ce a juns domn, adică după septembrie 1593. O inscripție grecească — din anul 1711 —, săpată în stil brîncovenesc pe ancadramentul de piatră al ușii principale, precizează chiar data : 1594³⁾, în timp ce unii socotesc că fondarea ei a avut loc în anul 1598⁴⁾.

Dar această tradiție nu se mai poate susține acum, deoarece mărturiile documentare ale vremii o infirmă. Viteazul voievod nu ridică în București o nouă așezare mănăstirească, ci refăcea din temelie, pe alt loc însă, un mai vechi lăcaș de cuvioșie, — întilnit în unele acte sub numele de mănăstirea „Sfîntul Niculae ce e din susul orașului București” —, a cărui existență se poate urmări înapoi pînă către începutul secolului al XV-lea, cînd în Țara Românească oblăduia Mircea cel Bătrîn (1318—1418)⁵⁾.

Timp de mai bine de un secol după aceasta nu se mai cunoaște despre el nici o știre. După jumătatea secolului al XVI-lea, în timpul domniei lui Petru cel Tânăr (1559—1568), ruinîndu-se poate, între anii 1564—1568⁶⁾, a fost refăcut de vel-postelnicul Ghiorma și de soția sa Caplea⁷⁾, care îl înzestrea și cu moșii⁸⁾. După noii ctitori s-a numit : fie „mănăstirea Sfîntul Niculae al Postelnicesii”, fie „mănăstirea Sfîntul Niculae

²⁾ Radu Popescu Vornicul, *Istoriile Domnilor Țării Românești*, ed. Const. Grecescu, București (Cronicle medievale ale României, IV), 1963, pp. 69—70; I. Crăciun, *Cronica Szamosközy și însemnările lui privitoare la români 1566—1607*, Cluj 1928, p. 99.

³⁾ N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, I, București, 1905, p. 255.

⁴⁾ v. Frații Tunusli, *Istoria politică și geografică a Terei Românești* trad. de G. Sion, București 1863, p. 139. N. Bălcescu, *Istoria românilor sub Mihai Vodă Viteazul*, ed. Al. Odobescu, ed. IV, București 1937, p. 36, nota 1.

⁵⁾ v. C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, I, ed. V. București 1946, p. 492.

⁶⁾ Sebastian Morintz, ș. a., *Săpăturile arheologice din Sectorul Mihai Vodă*, în București, *Rezultatele săpăturilor arheologice și ale cercetărilor istorice din anul 1953*, I, București 1954, p. 47 (Se va cita : București I); Gh. Cantacuzino *Cercetări arheologice pe dealul Mihai Vodă și împrejurimi*, în București de odinioară în lumina săpăturilor arheologice sub redacția Prof. Ion Ionașcu, București, 1959, p. 97 (se va cita : București de odinioară); Florentina Dumitrescu, *Biserica Mihai Vodă*, București (ed. Meridiane), 1969, p. 7.

⁷⁾ Pentru ei, v. I. C. Filitti, *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino*, București 1919, p. 21, N. și G. D. Florescu, *Din vechiul București*, București 1935, p. 17, n.

⁸⁾ V. pentru acestea : St. Nicolaescu, *Mănăstirea Simon Petra din Sfîntul Munte și metohul său Mănăstirea Mihai Vodă din București* în „Gazeta municipală”, 4, 1935, nr. 175.

a jupinesii Caplea⁹⁾, fie, în sfârșit, „mănăstirea Ghiormei Banul“¹⁰⁾. Tot aceștia au închinat-o mănăstirii Simopetra de la Athos¹¹⁾, ceea ce mai apoi s-a întărit și de Alexandru II (1568—1577), voievodul Țării Românești¹²⁾. Fiul și urmașul acestuia, Mihnea Vodă Turcitul (1577—1583; 1585—1591) i-a purtat o grijă deosebită, hărăzindu-i multe proprietăți¹³⁾.

În timpul domniei lui Petru Vodă Cercel (1583—1585) ea a suferit multe stricăciuni, căci acesta „pentru pizma Ghiormei banul... au băgat mare minie și urgie la sfânta mănăstire“, izgonind pe călugări și dezgropînd și aruncînd chiar osemintele jupinsei Caplea¹⁴⁾.

Nu se știe cît de mare a fost această distrugere. Se știe însă că mai apoi, Mihai Viteazul, fratele lui Petru Cercel, voind s-o refacă, a trebuit să înalțe o nouă mănăstire, sus pe deal, alături de cea a lui Ghiorma banul. S-a crezut, după tradiție, precum s-a arătat, că el a clădit acest sfînt lăcaș, după ce a ajuns domn, dar, repetăm, nu-i adevărat. În acest caz, data de 1594, aflată în inscripția greacă de la ușa de intrare, amintită mai sus, ar putea fi cel mult anul de desăvîrșire a lucrărilor vreunor construcții anexe ale mănăstirii¹⁵⁾.

Mai sigur pare însă, precum se crede azi, că eroul de la Călugăreni — în afară poate de unele construcții anexe —, a isprăvit ridicarea acestui sfînt locaș, începută foarte probabil prin anul 1589, în anul 1591, cînd era ban, mai precis locțiitor de ban, al Craiovei.

La fixarea acestei din urmă date duce cartea patriarhului ecumenic, *Ieremia II Tranos* (1572—79; 1580—84; 1586—95) din octombrie 7100 (=1591), prin care ctitoria lui Mihai Viteazul se făcea stavropighie patriarhală, adică atîrnătoare „direct“ de Patriarhia ecumenică din Constantinopol, fără vreun amestec al ierarhilor din țară.

Din această gramată patriarhală aflăm că ecumenicul Ieremia II, făcînd o călătorie la București, — de bună seamă aci este vorba de prima sa venire în Valahia, cea de prin anii 1587—1588¹⁶⁾ —, a vizitat și Mitropolia Ungrovlahiei și pe cînd se afla în sinod cu arhieriei locali, a venit acolo ieromonahul Evghenie „de la cinstita mănăstire a Simopetrei“, care pe atunci era stareț la Mănăstirea lui Ghiorma banul. Acesta l-a încunoștințat că „metohul din București al acestei sfînte mănăstiri“ atonite, deși este încărcat „din belșug“ cu de toate, are totuși un mare neajuns, care-i „aduce o pagubă nu mică: faptul că monahii trimiși spre îndeplinirea serviciului nu pot locui (aci), fără supărare și în mod mulțumitor, din

⁹⁾ v. G. Ionescu-Gion, *Istoria Bucureștilor*, București 1899, p. 202.

¹⁰⁾ Gl. P. V. Năsturel, *Biserica Stavropoleos*, București 1906, p. 1.

¹¹⁾ *Ibidem*, p. 2; St. Nicolaescu, *Ibidem*.

¹²⁾ St. Nicolaescu, *ibidem*.

¹³⁾ v. *București I*, pp. 46—47.

¹⁴⁾ Gl. P. V. Năsturel, *o.c.*, p. 1; Al. Cartoian, *Petru Cercel, Viața, domnia și aventurile sale*, Craiova, f.a., pp. 148—149; P. P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, București, 1936, p. 104.

¹⁵⁾ Cf. *București I*, p. 53.

¹⁶⁾ v. Diaconul Niculae M. Popescu, *Patriarhia Tarigradului prin țările românești, Veacul XVI*, București 1914, pp. 41—46.

pricina naturii foarte aducătoare de boli și mlăștinoase a locului și nepri-mitoare pentru toți, întrucît (metohul) se află la mal și aproape de riul ce curge pe acolo; din care pricină, la tot prilejul, fiind inundat, suferă de cele mai rele lucruri; nu numai în vreme de iarnă..., ci și în celelalte trei anotimpuri", precum adăuga ierarhul constantinopolitan, „și mulți alții din cei cucernici ne-au încredințat despre aceasta și precum noi înșine, cu ochii noștri, din întâmplare, am văzut și am rămas uimit".

Din această pricină, ierom. Evghenie „a cerut învoire, ca, păstrîndu-se zisul metoh, așa cum se găsește, păzit de doi sau mai mulți călugări, așa cum se cade, să se clădească alt metoh, cu mult mai înalt, pentru ca monahii care vor avea prilej să locuiască, dobîndind în chip plăcut lui Dumnezeu odihna sufletească și trupească, să-și petreacă timpul în el, fără supărare, fiind ancorați ca într-un liman senin".

Căpătînd de la ecumenic învoirea solicitată, starețul mănăstirii lui Ghiorma banul „a găsit — adaugă cartea patriarhală — pe prea cucernicul jupan Mihail Banul, bărbat cu adevărat evlavios și de mult însetat de aceasta, care..., necruțînd truda și osteneala, dar nici o cheltuială, a ridicat chiar din temelie, o altă biserică foarte frumoasă și arătoasă, întru numele marelui Niculae, și, numînd-o metoh al cinstitei mănăstiri a Simopetriților, a ridicat în juru-i foarte multe chilii spre locuința sfinților bărbați, care vin acolo și, în afară de aceasta, a închinat și sfinte odoare și felurite podoabe din argint și din aur".

În continuare prin gramata de față ecumenicul Ieremia II, după ce arată că „această biserică venerabilă și arătoasă... a marelui Niculae" era așezată „pe deal... în fața metohului dinspre răsărit al proorocului, înainte-mergător și botezător Ioan", poruncește ca ea „împreună cu toate chiliile, din nou ridicate în jurul ei, deasupra și dedesuptul pămîntului, cu cele de la început și mai sus închinare, mișcătoare și nemișcătoare, și cu toate cele de curînd adăugate de prea cucernicul jupan Mihail Banul, precum se află enumerate și după felul lor în cartea ei de închinare, să fie și să se numească metoh al mănăstirii Simopetriților, cinstit întru toate mai presus de metohul ce s-a făcut înaintea ei din vechime".

Totodată patriarhul Iereima II, care „sălășluise" cîndva „în persoană" aici, afirma că tot el, — „smerenia noastră" —, îl sfințise ca „stavropighie patriarhală" și-l orînduise „ca un lăcaș potrivit nu numai pentru cei care locuiesc acolo și sînt adevărați frați așezați întru Hristos, dar încă și pentru acei care ar voi să poposească acolo, în trecere din țară străină".

Mai departe înaltul ierarh cerea ca toți „supraveghetorii, trimiși în orice timp" pentru chivernisirea acestui sfînt lăcaș, să fie nu numai „evlavioși față de Dumnezeu și închinători neobosiți ai lui Hristos, dar și buni, îngrijitori și paznici ai tuturor lucrurilor închinare mănăstirii, — mișcătoare și nemișcătoare —, să se străduiască în tot chipul pentru creșterea acestora spre mai bine, pentru ca, trăind întru îndestulare, să preamărească, fără încetare, Dumnezeirea și să se iubească frățeste unii cu alții". „În afară de acestea, completa el, (toate cele) de la început și mai sus oferite și acele închinare, toate deopotrivă, bunuri și lucruri mișcătoare și nemișcătoare, ale mănăstirii Simopetriților, cele dinlăuntru ve-

chiului metoh și cele din afară, apropiate și depărtate și încă acele hărăzite de mai sus pomenitul, prea înstăritul boier jupan Mihail Banul și ctitor adevărat, dar și acele care după aceasta se vor dobîndi, să le păzească nedeslăpitate și întru toate neînstrăinate și neschimbate, de la cei care de la început și acum le-au închinat împreună cu moștenitorii lor¹⁷⁾.

Din cuprinsul acestei gramate patriarhale reiese limpede că Mihai Viteazul și-a înălțat ctitoria într-un alt loc decît cea a banului Ghiorma și că în octombrie 1591 ea era „de curînd” ridicată, fiind, repetăm, sfințită de însuși ecumenicul Ieremia II Tranos, cînd s-a aflat la București, și tot de el, cum s-a văzut, făcută stavropighie patriarhală.

Prin urmare, Mihai Vodă, „ctitorul cel adevărat”, a fundat-o înainte de a ajunge domn, cînd era numai ban, sau mai precis locțiitor de ban al Craiovei.

Isprăvind-o de zidit, el și soția sa, Doamna Stanca, prin hrisoave din 9 noiembrie, 1593¹⁸⁾, 24 august 1594¹⁹⁾, 29 aprilie 1595²⁰⁾, 28 august 1599²¹⁾ ș.a., au înzestrat-o cu multe sate și moșii, un act de la Alexandru Vodă Coconul (1623—1627) din 26 martie 1626, amintind 13 dintre ele cumpărate de ctitori cu enorma sumă de 472.000 asprui²²⁾.

În anul 1595, cînd oștile lui Sinan Pașa au distrus pînă în temelie Mănăstirea Sfînta Treime (viitoarea Radu Vodă) din București, Mihai Viteazul a mutat pe călugării de aici în ctitoria sa²³⁾, ceea ce dovedește că ea era destul de încăpătoare, putînd găzdui și pe aceștia, rămași fără adăpost.

Foarte probabil, la 21 august 1599, Mihai Viteazul a hotărît, mai de grabă a întărit, închinarea ctitoriei sale la Mănăstirea Simopetra din Sfințitul Munte Athos²⁴⁾, la care fusese afierosită și mănăstirea lui Ghiorma banul, pe care într-un fel, precum s-a arătat, o și înlocuia.

După căderea ctitorului ei în august 1601, Mănăstirea Mihai Vodă a primit danii și de la alți voievozi și s-a menținut în stare înfloritoare, precum se poate înțelege aceasta din însemnările din anul 1555 ale diaconului Paul de Alep, în care ea este descrisă ca „întinsă și măreață”²⁵⁾.

În ultimii ani ai secolului al XVIII-lea, arzînd Curtea Domnească de alături, ctitoria lui Mihai Viteazul, vremelnic, a fost și reședință voievoдалă, în anul 1821, dimpreună cu dealul pe care se află, a fost ocupată

¹⁷⁾ Hurmuzaki-Iorga, *Documente grecești privitoare la Istoria românilor*, XIV, 1, București 1915, pp. 90—93; București, I, pp. 129—132; Niculae Șerbănescu, *Politica religioasă a lui Mihai Viteazul* (în manuscris), București, 1948, pp. 198—199.

¹⁸⁾ *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*, vol. XI (1593—1600). *Domnia lui Mihai Viteazul*, București, 1975, pp. 9—10.

¹⁹⁾ *Ibidem*, pp. 115—116.

²⁰⁾ *Ibidem*, pp. 152—154.

²¹⁾ *Ibidem*, pp. 476—483.

²²⁾ *Documenta Romaniae Historica. B. Țara Românească*, vol. XXI (1626—1627), București 1963, pp. 58—65.

²³⁾ Arhiv. Slat. Buc., *Condica Mănăstirii Radu Vodă*, nr. 166 f. 370.

²⁴⁾ Hurmuzaki — Iorga, o. c., p. 109.

²⁵⁾ Emilia Cioran, *Călătoriile patriarhului Macarie de Antiohia în Țările române (1653—1658)*, București, 1900, p. 207.

pentru scurt timp de oastea lui Tudor Vladimirescu²⁶), iar între anii 1834—1838, în urma unor incendii și a cutremurelor de pământ din 1802 și 1838, a fost reparată de arhimandritul Teodosie Contopoulo²⁷).

După secularizarea din decembrie 1863, mănăstirea Mihai Vodă a trecut în grija statului, un an mai târziu, în 1864, s-a hotărât ca în chiliile sale să se mute Arhivele Statului — unde au și fost instalate în 1866 —, iar între anii 1910—1916 s-au făcut pentru acestea o nouă construcție de formă patrulateră, așa cum se poate vedea și azi.

Biserica, fostei mănăstiri Mihai Vodă, acum biserică de mir, a fost restaurată de către Comisiunea Monumentelor Istorice în anii 1928—1934, cu care prilej i s-a redat forma avută la început, în secolul al XVI-lea. În 1953—1955 s-au făcut pe dealul de aci, deci și la mănăstire, săpături arheologice cu rezultate remarcabile²⁸).

•

O altă ctitorie a lui Mihai Viteazul este fosta mănăstire *Clocociov* din orașul Slatina. Că el este ctitor al acestui sfânt lăcaș, reiese dintr-un hrisov al lui Gavriil Movilă (1618—1620), din 19 septembrie 1618, prin care, întărindu-i-se jumătate din satul Epotești (Olt), pentru care el avea judecată cu Fotă biv vel postelnic, se arăta că această moșie fusese cumpărată de Mihai Vodă de la Dumitru biv vel vornic și „dată și închinată“ de el însuși „cu toți rumânii la sfînta mănăstire a Domnii sale, pe carele au zidit-o și au înălțat-o din temelie, ca să-i fie dumisale veacinică pomenire“²⁹).

Unii cercetători cred însă că voievodul care a făcut această danie nu este Mihai Viteazul, ci Mihnea Turcitul³⁰). Dar, ținându-se seama că Radu Mihnea cînd vorbește de acest Mihai Vodă și de ctitoria sa „nu lasă să se vadă niciodată că e vorba de părintele său“ Mihnea Turcitul, că același Radu Mihnea, la 20 iunie 1622³¹), o depozitează de proprietatea aci amințită, ceea ce n-ar fi făcut cu ctitoria tatălui său; că vînzătorul moșiei — Dumitru — apare în dregătoria de vel vornic numai după mazilirea lui Mihnea Turcitul, februarie 1591, pe bună dreptate se poate susține că aci este vorba de Mihai Viteazul³²).

La cele acum arătate, s-ar mai putea adăuga și faptul că hramul bisericii mănăstirii este „sfîntul săbor al slujitorului mai marelui înger Mihail“³³), deci ocrotitorul ceresc al eroului de la Șelimbreg, precum și faptul că, probabil, primul ei egumen a fost Mihail, care astfel ar fi purtat același nume ca fondatorul ei³⁴).

²⁶) București. I, p. 54.

²⁷) N. Iorga, *Inscripții I*, p. 255.

²⁸) v. București I, pp. 45—132, *Bucureștii de odinioară*, pp. 93—127.

²⁹) N. Iorga, *Studii și documente cu privire la Istoria românilor*, V, București 1908, p. 177; I. Ionașcu, *Biserici, chipuri și documente din Olt*, Craiova, 1934, p. 39.

³⁰) v. G. Poboran, *Istoria orașului Slatina*, ed. II, Slatina 1909, pp. 329—330.

³¹) N. Iorga, *Studii și documente*, V, pp. 179—181.

³²) v. I. Ionașcu, o. c., p. 40.

³³) cf. pisanăa lui Diicul Buicescul din anul 1645, ap. Ion Ionașcu, o. c., p. 41.

³⁴) v. N. Iorga, *Studii și documente*, V, p. 177.

Prima mărturie documentară despre mănăstirea Clocociov este un rezumat al unui hrisov din anul 7102 (=1593—1594), aflat într-un catastih al ei din anul 1766. Aci se arată că la această dată Mihai Viteazul își înzestra ctitoria cu „bălțile ot satul Romoleți i Fintinelele i Suhaia i Vișoara i Căc/ă/nēul“³⁵). Pe temeiul acestui act, se înclină a se crede că tot în acest an a fost zidită și mănăstirea³⁶).

Din cele aci înșirate, reiese că Mihai Viteazul trebuie să fie socotit ctitor al Mănăstirii Clocociov din Slatina.

Cum se va fi înfățișat mănăstirea în vremea sa, este greu de spus, din lipsă de izvoare. Năruindu-se, sfântul lăcaș a fost preînnoit în anul 1645 de Diicul Buicescul. Ceva mai înainte, la 14 iunie 1625 el fusese închinat la mănăstirea Cutlumuș din Sfântul Munte Athos³⁷).

•

În Oltenia, o tradiție arată că Mihai Viteazul este ctitor al *Mănăstirii Strehaia* din jud. Mehedinți. În împrejurimile acestui sfânt lăcaș, spune tradiția, s-ar fi aflat castelul tatălui său, în care el chiar s-ar fi născut.

Mai tirziu, când Mihai Vodă a început să se lupte cu turcii, odată ar fi fost învins de aceștia într-o încăierare ce ar fi avut loc prin părțile Craiovei. Înving, voievodul, noaptea, s-ar fi retras spre munte, la Strehaia. Aici, în miezul aceleiași nopți, ar fi început să zidească o mănăstire, ca Dumnezeu să-i vină în ajutor.

Lucrind de grabă și fiind și întuneric, meșterii în loc să potrivească altarul bisericii spre răsărit, cum este regula, l-au așezat puțin spre miază-zi. Din această pricină biserica mănăstirii Strehaia a ajuns să se deosebească de celelalte biserici ortodoxe, în ceea ce privește direcția altarului, ea avîndu-l orientat puțin spre sud-est³⁸).

Trebuie menționat faptul că această tradiție era cunoscută și în secolul al XVIII-lea, căci în timpul ocupației austriece din Oltenia — anii 1716—1739, se știa despre așezarea mănăstirească de la Strehaia că : „Hoc monasterium fuit in primis a Michaele Vajvoda inceptum, deinde vero a Matthaeo Vajvoda una cum ecclesia aedificatum et finitum“³⁹).

Din cele ce am putut cerceta, n-am găsit nici o mărturie documentară care să vină în sprijinul tradiției de mai sus⁴⁰). Dimpotrivă, pisania și une-

³⁵) Acad. R.S.R., Ms. rom. nr. 657, f. 45—46.

³⁶) v. C. C. Giurescu, *Istoria românilor*, II, 1, ed. IV, București 1943, p. 304.

³⁷) *Documente privind istoria României. Veacul XVII, B. Țara Românească*, IV (1621—1625), București 1954, p. 523.

³⁸) I. Donat, *Fundațiile religioase ale Olteniei. Craiova* 1937, p. 75.

³⁹) N. Dobrescu, *Istoria Bisericii Române din Oltenia în timpul ocupației austriece (1716—1739)*, București 1906, p. 255.

⁴⁰) Totuși nu trebuie trecut cu vederea faptul că „Mihai Vodă cel Viteaz“ apare într-un pomelnic al mănăstirii Strehaia, din secolul XIX (v. Acad. R.S.R., Ms. rom. nr. 2148, f. 14 r).

le acte arată drept ctitor al acestei mănăstiri pe Matei Basarab (1632—1654), care a zidit-o în anul 1645 ⁴¹⁾.

Dacă într-adevăr, Mihai Viteazul a ridicat dintru început Mănăstirea Strehăia, rămîne ca noi descoperiri de acte să confirme acest fapt. În cazul cînd s-ar afla vreo mărturie pozitivă, atunci Matei Basarab este doar un innoitor al ei, așa cum, în acest fel, a mai fost și în alte părți, și unde totuși trece drept prim ctitor ⁴²⁾.

*

Se știe că în sărbătorile Crăciunului din iarna anului 1596/1597, Mihai Viteazul a trecut în Transilvania pentru vizită la curtea craiului Sigismund Bathory (1581—1597 ; 1598—1599 ; 1601). Cu acest prilej, cei doi conducători de state au discutat probleme politice care priveau țările ce oblađuiau ⁴³⁾.

Pe lângă acestea, Mihai Vodă, văzînd, desigur, modesta reședință, pe care mitropolitul ortodox de peste munți o avea în apropierea cetății Bălgradului și poate chiar la îndemnul acestuia, a cerut craiului îngăduința de a ridica în Capitala sa o reședință demnă de căpetenia spirituală a ortodocșilor de la nord de Carpați. Sigismund Bathory a încuviințat aceasta și astfel Mihai Vodă a ajuns să ridice în *Alba Iulia Mănăstirea Sfînta Treime*, în care s-a așezat și reședința mitropolitană.

Și pentru începutul acestei mănăstiri, ca și pentru al altora de altfel, imaginația poporului a creat o istorioară, o legendă. Această istorioară s-a păstrat în memoriile lui Petru Movilă (†1646), mitropolitul Chievlui, care, la rîndu-i, a citit-o „în letopisețul muntenesc” și, pe lângă aceasta, a auzit-o și „de la mulți martori vrednici de credință”, între care amintește pe Hrizea Vistierul și Dragomir vel pitar.

În această mănăstire, se spune că, a mutat voievodul episcopia, „(căci mai înainte trăiau în alt loc episcopii), unde pînă astăzi este cu ajutorul lui Dumnezeu” și a așezat aici ca episcop, pe vlădica Ioan „bărbat smerit, cu fapte bune și sfînt” ⁴⁴⁾.

Din cele de mai sus, rezultă că mănăstirea Sfînta Treime din Bălgrad s-ar fi ridicat după ce Mihai Viteazul a ajuns „crai” al Ardealului, că mănăstirea sa s-a construit afară din cetate, că în acest sfînt lăcaș a strămutat reședința mitropolitului ortodox de peste munți și că ierarhul așezat aici a fost Ioan de la Prislop.

Cit privește timpul în care s-ar fi înălțat mănăstirea, adică după ce Mihai Vodă „a luat schiptrul” Țării Ardealului — deci după 1 noiembrie 1599 —, deși el pare a fi indicat și de un hrisov al lui Constantin Vodă

⁴¹⁾ N. Iorğa, *Inscripții*, I, p. 210.

⁴²⁾ V. N. Drăghiceanu arată că Mihai Viteazul „figudează ctitor la Cobia”, în jud. Dimbovița. (v. *Monumentele istorice din județul Dimbovița*, București 1912, p. 28).

⁴³⁾ Pr. dr. Ion Sirbu, *Istoria lui Mihai Vodă Viteazul...*, București 1976, pp. 246—248.

⁴⁴⁾ N. Iorğa, *Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și Mitropolia Ardealului*, București 1904, pp. 14—17.

Brincoveanu (1688—1714) emis în favoarea Mitropoliei Ardealului la 25 mai 1698⁴⁵), totuși acum nu se mai poate susține. Ultimile cercetări, pe bună dreptate, afirmă că mănăstirea Sfinta Treime din Alba Iulia a fost ridicată de Mihai Viteazul după ce acesta a vizitat pe Sigismund Bathory la Bălgrad în sărbătorile de iarnă : 1696—1697⁴⁶). Mai înainte de această dată, el nu ar fi putut-o zidi, deoarece s-a aflat aproape într-o continuă luptă cu turcii și tătarii și nu ar fi avut vreme și nici chiar fonduri pentru așa ceva⁴⁷). Pentru înălțarea ei, el avea nevoie mai ales de liniște. Această, precum se știe, nu a avut-o decât în cursul anului 1597, cînd a reușit să-și îmbunătățească relațiile cu sultanul. În acest timp, ori mai precis în acest an 1597, deci, a putut „creștinul Mihai Vodă“ să-și ridice ctitoria din capitala Transilvaniei, pe care a pus-o sub ocrotirea Sfintei și nedespărțitei Treime⁴⁸).

S-a văzut mai sus că istorioara informa că Mihai Vodă și-a ridicat mănăstirea „nu în cetate . . . , ci la marginea orașului, lângă zidul cetății, într-un loc frumos, pentru ca nu cumva cu schimbarea vremurilor să se risipească“⁴⁹). Un contemporan, episcopul romano-catolic din Alba Iulia, D. Napragy, printr-un raport, întocmit în anul 1602, informa pe împăratul Rudolf II (1572—1608) că acest sfînt lăcaș era clădit : „in colle penis civitatem“, alături de fereastra palatului princiar și în apropiere de biserica romano-catolică⁵⁰).

Cu aproape patru decenii în urmă, însă, prof. Silviu Dragomir observa că episcopul romano-catolic exagera mult, „indicînd apropierea imediată a mănăstirii de geamul palatului și de catedrala catolică“. Sprijinit pe planul topografic al orașului Alba Iulia, întocmit în februarie 1711 de lt. col. inginer Giovannii Morando Visconti, el respingea afirmația lui D. Napragy și arăta că, „complexul de clădiri ale mănăstirii era situat la o bună distanță și de palat și de zidurile propriu-zise ale cetății“⁵¹).

De bună seamă, complexul mănăstiresc, ctitorit de Mihai Vodă, în afara zidului cetății Bălgradului se va fi înfățișat ca orice așezare de acest fel : în centru o biserică și pe laturi, mărginind incinta, reședința mitropolitană, chiliile călugărilor și un turn-clopotniță, pe sub care se pătrundea în curte.

Întreg complexul a fost clădit într-un timp destul de scurt : chiar în cursul anului 1597. Căci în acest an a putut fi înmormîntat în biserica de aci vornicul Danciul din Brîncoveni, tatăl lui Matei Basarab, viitorul domn

⁴⁵) I. Lupaș, *Documente istorice transilvane*, I (1599—1699) Cluj 1940, pp. 461—462.

⁴⁶) P. P. Panaitescu, *Mihai Viteazul*, pp. 176—177.

⁴⁷) cf. și V. Mangra, *Ierarhia și mitropolia Bisericii Române din Transilvania și Ungaria*, Sibiu, 1908, pp. 110—111.

⁴⁸) După acest hram, pecetea Mitropoliei avea pe ea trei athenghieți (v. St. Meșes, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Transilvania și Ungaria*, I, Sibiu 1935, pp. 174—175.

⁴⁹) v. *supra*, p. . . .

⁵⁰) E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la Istoria românilor*, IV, 1, București 1882, p. 287.

⁵¹) S. Dragomir, *Mormîntul lui Mihai Viteazul și vechea catedrală de la Alba Iulia*, în „*Anal. Acad. Rom.*“, ser. III, ist. t. XXI (1939), p. 491 ș. u.

muntean, trimis de Mihai Vodă în solie la Alba Iulia și prins acolo de moarte. De îngroparea lui s-a îngrijit doamna Stanca a lui Mihai Viteazul, aflată și ea atunci la Bălgrad, poate în legătură chiar cu construirea mănăstirii, căreia, apoi destul de curînd, soția decedatului i-a răscumpărat cheltuielile făcute, dîndu-i satul Pireia⁵²). Și tot în același an 1597, în biserica lui Mihai Viteazul de la Alba Iulia, s-a înmormîntat și Aron Tiranul (1592—1595), fostul domn al Moldovei și tovarăș de arme al ctitorului, decedat în acea vară la Vințul de Jos, județul Alba, unde trăia retras⁵³).

Isprăvindu-și ctitoria, Mihai Viteazul a înzestrat-o și cu averi⁵⁴) și a așezat în cuprinsul ei călugări români care culegeau în taină felurite informațiuni privitoare la greaua situație a românilor transilvăneni și la cele ce se petreceau la curtea craiului. Acest lucru reiese clar din raportul episcopului D. Napragy către împăratul Rudolf II, amintit mai sus, în care se plîngea împotriva călugărilor români, care iscodeau tot ceea ce se făcea la Curtea principelui, și, „cunoscîndu-le bine, s-au întors plin de sfaturi și noutăți la ai lor“⁵⁵).

După ce Mihai Viteazul a ajuns „craiu într-acea parte de loc“, — cum se spune în hrisovul lui Vodă Brîncoveanu, mai sus amintit —, a strămutat în ctitoria sa reședința mitropolitului ortodox al Transilvaniei. Această strămutare a făcut pe unii cercetători să afirme că el a întemeiat mitropolia (instituția canonică) Ardealului, ceea ce nu-i adevărat, căci aceasta este mai veche⁵⁶).

Multă vreme nu i-a fost dat acestui sfînt lăcaș să se bucure de bunăstare, în care îl adusese dărnicia ctitorului său, căci, după căderea acestuia, potrivnicii săi l-au prădat cumplit. El însuși vestea acest lucru Du-celui de Toscana, scriindu-i: „... În biserica mea pe care o clădisem mai înainte, au intrat și au dezgropat oasele lui Aron Vodă, care de atîta timp era înmormîntat și ale altor boieri de ai mei și le-au svîrlit afară. Așa neomenie n-au făcut nici păgînii...“⁵⁷).

Mult timp după aceasta n-a mai trăit nici el, eroul de la Călugăreni, căci la 9/19 august 1601 a fost răpus mișelește de ostașii generalului Gh. Basta pe Cîmpia Turzii. Capul său, desprins de trup, a fost adus în Țara Românească și îngropat la Mănăstirea Dealului, unde se află și acum.

Cît privește trupul lui Mihai Viteazul, prof. Silviu Dragomir, sprijinit pe cele ce se spun în Cronica lui Gheorghe Bramcovici cu privire la locul său de îngropare, susține că, deși înmormîntat la început, pe Cîmpia Turzii, totuși mai tîrziu, cînd s-au mai liniștit lucrurile, în taină, a fost

⁵²) v. N. Iorga, *Studii și documente*, V, p. 639; P. P. Panaiteșcu, o.c., p. 177; S. Dragomir, o.c., p. 491.

⁵³) P. P. Panaiteșcu, o.c., 176—177.

⁵⁴) E. Hurmuzaki, *Documente...*, IV, 1, p. 287.

⁵⁵) cf. *Ibidem*, St. Meteș, o.c., p. 175.

⁵⁶) În legătură cu întemeierea mitropoliei Transilvaniei, v. Nicolae Șerbănescu, *Politica religioasă a lui Mihai Viteazul*, p. 144 ș. u.

⁵⁷) *Luptele lui Mihai Viteazul povestite de el însuși*, Sibiu 1926, p. 38.

adus și îngropat în biserica Mănăstirii Sfinta Treime din Bălgrad⁵⁸).

Această ctitorie a primului voievod al tuturor românilor, care timp de mai bine de un veac, a fost reședința înființătorului Bisericii Ortodoxe din Transilvania și care, mai apoi, a mai fost miluită cu felurite bunuri și de alți domni din Țara Românească⁵⁹), a dispărut la începutul secolului al XVIII-lea, cu prilejul lucrărilor de mărire a cetății Alba-Iulia, efectuate din porunca împăratului Carol VI al Austriei (1711—1740)⁶⁰).

*

Pe lângă mănăstirea Sfinta Treime de la Alba Iulia, Mihai Vodă cel Viteaz, în timpul scurtei sale stăpîniri peste munți, a mai ridicat acolo și următoarele biserici :

Biserica din Ocna Sibiului. Dintr-un atestat din anul 1609 al mai multor locuitori din Ocna Sibiului, reiese că biserica românească din satul lor a fost înălțată de Mihai Viteazul fiind ispravnic vistierul Vasile, prefectul camerei de sare de acolo. Tot acum, în 1609, sătenii din Ocna Sibiului, pentru a o scăpa de distrugere, au fost forțați să plătească taxe bisericii reformate din localitate⁶¹).

După trecere de mai bine de un veac, această ctitorie a creștinului voievod a fost reparată de Constantin Brîncoveanu, domnitorul Țării Românești (1688—1714)⁶²).

Biserica din Lușârdea. Dintr-o scrisoare din 26 octombrie 1764 a lui Adam Comite de Teleki, reiese că în vecinătatea satului Lușârdea, din fostul județ Someș, se află o biserică zidită de Mihai Vodă cel Viteaz⁶³). Alte știri despre ea nu se cunosc.

Biserica din Tîrgu Mureș. În acest oraș din partea de răsărit a Transilvaniei, Mihai Viteazul a făcut pentru sine un lăcaș de închinăciune, care, în același timp, servea și ca lăcaș de cult pentru ortodocșii de aici. La anul 1809 preotul bisericii reformate, Gavriil Nemeș, scriind, pe temei de vechi documente, istoria bisericii sale, zicea : „În partea nordică a bisericii (reformate), între turn și biserică, este clădirea școalei. Din ultima cameră a acestei școale, Voievodul Mihai a făcut o biserică pentru sine, zugrăvind pe pereți chipurile sfinților greci, care există și astăzi și sînt o dovadă despre aceasta. După moartea sa, biserica iarăși a ajuns în posesiunea bisericii reformate“⁶⁴).

⁵⁸) S. Dragomir, o. c., p. 483 ș. u. v. și Mircea Păcurariu, *Mihai Viteazul și românii transilvăneni*, în „Magazin istoric“, 9, 1975, nr. 7 (100), p. 13.

⁵⁹) cf. I. Lupaș, *Documente istorice transilvane*, I, p. 462.

⁶⁰) St. Meteș, *Mănăstirile românești din Transilvania și Ungaria*, Sibiu 1936, pp. 3—4.

⁶¹) N. Iorga, *Studii și Documente*, XII, 1 (*Scrisori și Inscricții ardeleni și maramureșene*), București 1906, p. 280.

⁶²) I. Lupaș, *Mucenicia Brîncovenilor*, în *Studii, conferințe și comunicări istorice*, III, Sibiu 1941, p. 7.

⁶³) N. Iorga, *Sate și preoți în Ardeal*, București 1902, p. 229, n. 1 ; St. Meteș, *Istoria Bisericii . . .*, p. 180.

⁶⁴) v. Prof. Traian Popa, *O biserică a lui Mihai Viteazul în Tîrgul Mureș*, în „Societatea de mline“, 1926, p. 62.

Din însemnarea preotului reformat, deci, reiese sigur că Mihai Viteazul a ctitorit în Tîrgu Mureș o biserică pentru nevoile religioase ale sale și ale localnicilor. Un alt cercetător, prof. Traian Popa din Tîrgu Mureș încredințează că icoanele sfinților de aici se puteau încă vedea prin anul 1900. Mai apoi peste ele, s-au așternut straturi de văruială ⁶⁵⁾.

Biserica Mănăstirii Rîmeț. După o informație tîrzie, din anul 1826, de la protopopul Ighian, Mihai Viteazul ar fi zidit și biserica Mănăstirii Rîmeț din județul Alba, cu tot ceea ce era împrejurul ei ⁶⁶⁾.

*

După cum reiese din cele de mai sus, știrile privitoare la aceste mărunte ctitorii din Transilvania ale lui Mihai Viteazul sînt foarte sărace. Poate că mărturiile despre ele, ca și altele despre ctitorul lor, în general, se vor fi distrus cu prilejul sălbaticiei prigoane, pornită peste munți, după căderea lui, împotriva tot ceea ce amîntea numele său.

Cu toate acestea, chiar și din această sumară înșiruire a datelor despre ctitoriile sale, reiese că Mihai Viteazul a fost un domn plin cu evlavie, care în timpul domniei, deși a stat mai mult pe cîmpurile de luptă, a găsit totuși vreme să zidească biserici și mănăstiri în care, în zilele lui, desigur, se vor fi înălțat rugi pentru izbînda sa și a ostașilor săi; iar de atunci și pînă acum în cele ce au rămas și, de bună seamă, ca și în altele, i se pomenește cu pietate și recunoștință numele.

⁶⁵⁾ *Ibidem*; Același, *Monografia orașului Tîrgu-Mureș*, Tg. Mureș, 1932, p. 203.

⁶⁶⁾ St. Meș, o.c., p. 181; Același, *Mănăstirile românești...*, p. 55; Pr. Mihai Manolache, *Sfînta Mănăstire Rîmeț (Județul Alba)*, București 1975, p. 6. Cu ani în urmă, învățătorul Nicolae Toma, de fel din satul Rasa-Ialomîța, m-a informat verbal că în satul său se află o biserică veche, despre care sătenii spun că este ctitoria lui Mihai Viteazul. N-am avut însă pînă acum posibilitatea să cercetez cît adevăr conține această informație.

IUBIREA VRĂJMAȘILOR

Duminica a XIX-a după Rusalii

Mintuitorul Iisus Hristos cuprinde într-o singură expresie, cunoscută sub numele de „Regula de aur“, cheia propășirii noastre morale în lume. Această regulă prefătează textul Sf. Evanghelii a zilei, avînd următoarea formulare : „Precum voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și voi lor tot așa“ (Luca 6, 31). Este poruncă de căpetenie a Legii celei noi, menită să poaie împărăția lui Dumnezeu pe pămînt, pacea și bunainvoire între oameni.

Porunca iubirii nu era ceva cu totul străin lumii precreștine. Ea este adeseori menționată în Vechiul Testament, atît doar că era îndreptată cu precădere asupra conaționalilor, asupra fiilor lui Israel, și privită în funcția ei negativă. „Nu fă altora ceea ce n-ai vrea să-ți facă alții“ (Tobit, 4, 15; Levitic 19, 17—18; Pilde 24, 1). Mintuitorul lărgeste înțelesul iubirii, extinzîndu-o asupra tuturor. Aproapele este orice om, indiferent dacă îți este prieten sau vrăjmaș. „Ați auzit că s-a zis : să iubești pe aproapele tău și să urăști pe vrăjmașul tău. Dar Eu vă spun vouă : iubiți pe vrăjmașii voștri, binecuvîntați pe cei ce vă blestemă, faceți bine celor ce vă urăsc și rugați-vă pentru cei ce vă supără și vă prigonesc“. (Matei 5, 43—44 ; vezi și Romani 12, 9—17).

•Iubirea creștină este iubire față de Dumnezeu și față de aproapele. „Dacă zice cineva : iubesc pe Dumnezeu, iar pe fratele său urăște, mincinos este, pentru că cel ce nu iubește pe fratele său, pe care îl vede, cum poate să iubească pe Dumnezeu pe care nu-l vede ? Și noi această poruncă avem de la dînsul : cel ce iubește pe Dumnezeu, să iubească și pe fratele său“ (I Ioan IV, 20—21). Conștiința creștină este îndatorată să recunoască pe Dumnezeu de tată și pe semenul său de frate.

Scopul iubirii aproapelui este scoaterea lui din singurătate, din tristețe și neliniște, mîntuirea lui. Privite lucrurile din perspectivă creștină, fiecare dintre noi este — într-un anumit fel — mintuitorul semenului său. De aceea, zice Sf. Apostol Pavel : „Purtați sarcinile unii altora și așa pliniți legea lui Hristos“ (Galateni 6, 2). „Nu răsplățiți nimănui răul cu răul. Purtați grijă de cele bune înaintea tuturor oamenilor“ (Romani 12,

17). „*În aceasta am cunoscut iubirea : că El și-a pus sufletul pentru noi — și noi datorim să ne punem iubirea pentru frați*“ (I Ioan 3, 16).

Nota specifică, a creștinismului rezidă în iubirea dușmanilor. Mîntuitorul este cel dintîi care ne-a arătat, că nici cea mai sălbatecă vrăjmașie pe care ne-ar purta-o cineva, nu-l face să decadă din calitatea de semen al nostru și nu ne scutește de obligația de a-i arăta iubirea noastră. Celor care îl crucificau le-a spus cuvintele ce străbat veacurile : „*Părinte, iartă-le lor, că nu știu ce fac*“. (Luca 22, 34). Prin viața, suferințele și moartea Sa, Iisus ne-a dat cea mai măreață pildă despre iubirea față de cei ce ne voiesc răul, căci El a fost Acela, „*care ocărît fiind, nu răspundea la ocară, dat fiind la chinuri, nu amenința, ci se lăsa în știrea Celui ce judecă cu dreptate*“ (I Petru 2, 23). În Sf. Evanghelie a zilei, Iisus ne îndeamnă stăruitor la împlinirea poruncii iubirii vrăjmașilor. „*Iubiți pe vrăjmașii voștri și faceți bine și dați împrumut, nimic nădăjduind, și va fi plata voastră multă și veți fi fiii Celui Înalt, că El este bun cu cei nemulțumitori și răi*“ (Luca 6, 35). Mîntuitorul face din iubirea vrăjmașilor însăși condiția calității noastre de creștini. „*Căci dacă iubiți pe cei ce vă iubesc, ce mulțumire puteți avea ? Doar și păcătoșii iubesc pe cei care îi iubesc pe dinșii. Și dacă faceți bine celor care vă fac vouă bine, ce mulțumire puteți avea ? Doar și păcătoșii face acelaș lucru. Și, dacă împrumutați pe cineva de la care nădăjduiți să luați, ce mulțumire puteți avea ? Doar și păcătoșii dau cu împrumut păcătoșilor, ca să primească înapoi întocmai*“ (Luca 6, 32—34 ; Vezi și Matei 5, 43—48).

Motivul intim al iubirii dușmanilor trebuie să-l căutăm în calitatea lor de fii ai Tatălui ceresc, care „*face să răsară soarele peste cei răi și peste cei buni și plouă peste cei dreپți și peste cei nedreپți*“ (Matei 5, 45). Respectăm în ei demnitatea persoanei lor, urmărim scoaterea lor din primejdia măcinării în fapte păgubitoare și așezarea lor în comuniunea iubirii lui Dumnezeu. Este adevărat că păcatul are caracter general, dar mai păcătos este cel stăpînit de porniri dușmănoase, care, prin veninul urii, pune stavilă între el și Dumnezeu. În cazul acesta, iubirea noastră trebuie îndreptată cu precădere asupra lui, el avînd nevoie de ajutor pentru mîntuire.

Unor creștini, pe cît de sublimă li se pare iubirea față de dușmani, pe atîta de grea împlinirea ei. S-a făcut chiar afirmația că este ceva împotriva firii, o adevărată nebulie, plecîndu-se de la considerentul, că dacă iubim pe cei ce ne urăsc, aceștia ne vor socoti de-a dreptul nebuni. E firesc, spun aceștia, să răspundă la rău cu rău, la ură cu ură.

Desigur, este o judecată greșită, strîmbă, fiindcă răul nu se stinge cu rău. Dacă vrăjmașul tău este ocărît de tine, te va ocări și el, pricinuindu-ți mîhnire. Îl urăști, te va urî și el, va împiedeca sporul muncii tale, îți va pricinui durere, minie, tulburare ; nici somnul nu-ți va fi liniștit. Răzbu-narea asupra dușmanului face din el un dușman și mai primejdios. Există o singură cale de izbăvire de cel rău : dezrădăcinarea urii față de el din inima ta, „*căci din inimă ies : gînduri rele, ucideri, adultere, desfrînări,*

furtişaguri, mărturii mincinoase, hule...“ (Matei 15, 19; vezi şi Luca 6, 45). Aici, clocoteşte veninul, deci secindu-i izvorul, se stinge şi ura, implicit vrăjmăşia, cu aproapele.

Nu-i uşor a deschide această luptă împotriva răului din noi, fiindcă „*omul cel vechi*“ (Efeseni 4, 22), cu firea lui prihănită, „*umblă după omenesc*“ (I Corinteni 3, 3) şi astfel cade uşor pradă invidiei şi dezbinărilor. În schimb, „*cel întărit, prin duhul lui Dumnezeu, în omul dinăuntru*“ (Efeseni 3, 16), îşi va pune purtarea faţă de vrăjmaşi în acord cu pilda dată de Mîntuitorul. Cumpănind, prin comparaţie, relele pe care le aduce ura împotriva vrăjmaşilor cu dragostea faţă de ei, creştinul adevărat începe ofensiva împotriva răului din el. Acesta ştie că răspunzînd duşmanului cu duşmănie, răul sporeşte, în loc de un singur rău, duşmanul tău, acum s-au făcut doi, duşmanul tău şi tu, duşmanul duşmanului tău. Răspunzînd, însă, la duşmănie, cu îngăduinţă şi înţelegere, deci frăţeşte, răul primeşte o lovitură mortală într-o fiinţă; în fiinţa ta (Pr. prof. D. I. Belu, *Despre iubire*, Timişoara, 1945, p. 119). Printr-o astfel de atitudine, credinciosul se învinge pe sine şi, în acelaş timp, face să se cutremure sufletul duşmanului, acesta adoptînd, la început, o atitudine conciliantă, pînă la urmă, fraternă. „*Dacă vrăjmaşul tău este flămînd, dă-i de mîncare; dacă îi este sete, dă-i să bea, căci, făcînd aceasta, vei grămădi cărbuni pe capul lui*“ (Romani 12, 20). Grămădirea cărbunilor pe capul duşmanilor, de care vorbeşte figurat Sf. Ap. Pavel, semnifică trezirea conştiinţei sale morale din rătăcirea ei, căinţa, şi croirea unui drum nou pentru el, convertirea lui în prieten al tău.

Dealtfel, chiar şi vieţuitoarele se imblînzesc înaintea binefăcătorilor lor. În sec. al V-lea, trăia în Palestina cuviosul Gherasim. El a întâlnit odată un leu, căruia îi intrase un ghimpe în picior şi urla de durere. Cuviosul s-a apropiat de el, i-a scos ghimpele, i-a turnat untdelemn pe rană şi i-a oblojit piciorul. Urmarea? Leul l-a urmat pe cuvios pînă la moarte. Cînd a murit cuviosul, leul s-a aşezat pe mormînt, n-a lăsat pe nimeni să se apropie de el, nici n-a mai mîncat, nici n-a mai băut nimic, şi a murit pe mormîntul binefăcătorului său. O vieţuitoare sălbatică ciştigată de binefăcătorul său! Să fie omul mai puţin decît o fiinţă necuvîntătoare? De necrezut, fiindcă, după spusele psalmistului, „*a fost făcut cu puţin mai mic decît îngerii*“ (Psalm 8, 6).

Ținînd seama de porunca iubirii oamenilor, inclusiv a duşmanilor, domnitorul *Neagoe Basarab*, în „*Invățăturile*“ sale înțelepte, adresate fiului său *Teodosie*, îl povăţuieşte să nu fie răzbunător cu cei ce i-au fost potrivnici în tinerețe, ci să se silească să fie tuturor blînd şi bun. Să ia aminte la Iosif din Vechiul Testament, vîndut de frații săi, care nu s-a răzbunat pe ei, ci i-a iertat, i-a cîstit frățește, spunîndu-le: „*Voi mi-ați cugetat rău, iar Dumnezeu mi-a cugetat bine*“ (Facere 45, 5). Să ia aminte la mișcătoarea pildă de iubire către vrăjmaș a lui David față de Saul. Se știe că Saul ura de moarte pe David. L-a urmărit ani de-a rîndul și a încercat să-l prindă și să-l omore. S-a întîmplat — însă — ca însuși Saul să cadă

în mîinile lui David care, în loc să-i ia viața, l-a iertat, spunîndu-i : „... mîna mea nu va fi asupra ta... Răul de la cel rău vine“ (I Regi, 24, 13—14). David l-a iertat și pe fiul său Abesalom, care voise să-l ucidă, după ce îl izgonise din scaunul împărăției sale. (II Regi, 18, 33 ; 19, 1—4). Pildă să-i fie indeosebi Mîntuitorul, iar cuvintele Lui din rugăciunea „Tatăl nostru“ : „Și ne iartă nouă păcatele noastre, precum și noi iertăm greșităilor noștri“, să fie, pentru el, sfinte, să se conformeze lor, ca să aibă o domnie binecuvîntată (Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie, București, 1970, pp. 308—315).

Vorbînd despre iubirea și iertarea vrăjmașilor, se impune o precizare și anume : cultivarea sentimentului de frăție, de umanitate, față de ei, nu exclude pedeapsa. În anumite împrejurări, însăși iubirea cheamă în ajutorul ei pedeapsa. Părinții își iubesc copiii, dar, pentru abateri grave, le aplică pedepsele corespunzătoare, tocmai din părinteasca lor dragoste față de ei. „Cine cruță toiagul său își urăște copilul, iar cel care îl iubește, îl ceartă la vreme“ (Pilde, 13, 24). Tot așa se cere să avem sentimente de iubire față de dușmanii noștri, fiindcă și așa sînt destul de nenorociți, iar îndreptarea păcătoșilor este o elementară datorie creștinească. Pentru fapte care duc la înveninarea vieții obștești, din iubirea pe care le-o purtăm, vrăjmașii trebuie puși în fața legii, pentru ca aici să-și deschidă ochii la vinovăția lor și astfel — îndreptați — să poată fi reintegrați în ritmul normal al vieții sociale. Desigur, se procedează în felul acesta după ce s-au epuizat toate mijloacele duhovnicești de dărimare a zidului dintre noi și ei. Întreaga purtare a creștinului trebuie să fie împăciuitoare, străină de trufie, de egoism, ură și răzbunare, spre a se netezi asperitățile dintre el și semenii, asigurînd comunității climatul propice desăvîșirii, mîntuirii. Dacă i se cere creștinului ca, la aducerea darului său la altar, să fie împăcat cu aproapele (Matei 5, 23—24), tot așa i se cere să procedeze și în afară, în relațiile cu semenii, urmînd povața paulină : „Nu te lăsa biruit de rău, ci biruiește răul cu binele“ (Romani 12, 21 ; Vezi și I Petru, 3, 9). Mereu să-i fie în minte cuvintele : „Oricine urăște pe fratele său este ucigaș de oameni și știți că orice ucigaș de oameni nu are viață veșnică, dănuitoare în El“ (I Ioan 3, 15), dar cu osebire pilda lui Iisus, care „a desființat vrăjmășia prin jertfa Sa și a făcut din toți una pe cruce“ (Efeseni 2, 15—16).

Taina imitării lui Dumnezeu este iubirea, iubirea omului de om, a prietenului și neprietenului. Lipsind iubirea, lipsește mîntuirea.

S-au încercat multe din partea noastră. Ne-am dedat la cruzimi, dar singele, singe a cerut. Am gustat cu nesaț cupa voluptăților, dar voluptatea a lăsat în gură miros de putregai și arsură mai amară. Ne-a ispitit bogăția și ne-am pomenit săraci ; am uzat de forță și ne-am pomenit slabi.

Sîntem mereu în căutare de echilibru, cu inima istovită și pustie. Iisus îmbrîc creștinilor busola orientării și anume : darul iubirii Sale, izvořit din inima Sa eternă. În Sf. Evanghelie a zilei ne recomandă stăruitor rețeta izbăvirii de rău : „Precum voiți să vă facă vouă oamenii, faceți și

voi lor tot așa". Cînd șuvoiul acesta de apă tămăduitoare va cuprinde cît mai multe suflete, cîtimea de ură va scădea, iar pacea va fi o realitate, însăși esența vieții.

Intr-acolo trebuie să fie rivna noastră creștinească, ca din inimă să răsară floarea curată a iubirii oamenilor — inclusiv a dușmanilor. „Să umblăm cu vrednicie, după chemarea cu care am fost chemați, ... îngăduindu-ne unii pe alții cu dragoste, silindu-ne să păstrăm unitatea Duhului în legătura păcii" (Efeseni 4, 1—3).

Preot Ion Bunea

SENSUL VIEȚII CREȘTINE

Duminica a XX-a după Rusalii

Un tînăr din cetatea Nain, căruia viața îi stătea în față, a fost răpus de săgeata nemiloasă a morții, lăsînd în urma lui pe mama sa, văduvă, sfîșiată de durere... Iisus nu poate trece indiferent pe lingă o astfel de situație... El este „calea, adevărul și viața" (Ioan 14, 6); El a venit ca „oile Sale să aibă viață și încă din belșug să aibă" (Ioan 10, 10); a venit să redea bucuria vieții, anulînd rădăcinile răului, ale morții, după însăși cuvintele Sale: „Duhul Domnului este peste Mine pentru că M-a uns să vestesc săracilor Evanghelia; M-a trimis să tămăduiesc pe cei cu inima zdrobită, să propovăduiesc robilor slobozirea și ochilor vederea, să eliberez pe cei asupriți" (Luca 4, 18; Isaia 61, 1). Ca Mesia, Iisus împacă pe om cu Dumnezeu, izbăvindu-l de tot răul pe care l-a pecetluit păcatul în ființa lui. Or, mîntuirea înseamnă tocmai salvarea vieții și zdrobirea puterii păcatului, a morții. Așa că însăși misiunea Sa nu-L putea lăsa pe Iisus să rămînă pasiv, sau să treacă indiferent pe lingă tragismul morții, care anulase viața unui tînăr, sau pe lingă suferința unei văduve ajunsă în situația de a nu mai aștepta nimic de la viață.

Spre marea surprindere a mulțimii care îl înconjură (Luca 7, 16), Iisus readuce pe tînărul mort la viață, poruncindu-i: „Tinare, ție îți zic: scoală-te!" (Luca 7, 14) și șterge lacrimile mamei învinsă de durere... Sfinții Părinți arată că așa cum Dumnezeu a creat lumea prin cuvînt, iar la crearea omului a participat direct, tot așa și Mintuitorul cînd săvîrșește minunea învierii din morți, intervine în mod direct (în cazul nostru punînd mîna pe sicriu — Luca 7, 14) și apoi prin cuvînt a redat viața celor morți. Aceasta înseamnă că minunea săvîrșită de Iisus este o dovadă a dumnezeirii Sale și în același timp o nouă creație, o nouă redare a sufletului (a vieții) celor care îl pierduseră...

Această minune săvîrșită de Mintuitorul arată că omul a fost creat pentru viață și nu pentru moarte; că viața are un sens cu totul deosebit și trebuie trăită ca atare...

Vom înțelege mai bine acest lucru, dacă vom încerca să pătrundem sensul vieții creștine în relație cu Dumnezeu și cu semenii.

Despre viață s-a scris și se va scrie mult, întrucât ea reprezintă elementul esențial al omului ca ființă. Subiectul rămâne deschis mai ales privind felul în care trebuie trăită viața, potrivit timpului și locului în care credinciosul își desfășoară existența.

Viața aparține esenței umane, fiindcă omul este o ființă care trăiește în timp și spațiu, iar după concepția creștină, viața sufletească trece dincolo de valurile morții...

Viața a fost totdeauna privită diferit, în funcție de individ, de curente de gândire, sau de concepție despre lume și viață a colectivității în care indivizii își desfășoară viața.

O concepție pretinsă „optimistă“, care plutește pe un plan subiectiv deasupra realității, vede în viață expresia unei exclusive zi de bucurie; viața primind pecetea unei goane după plăceri, satisfacții egoiste și vanități trecătoare, căutate cu înfrigurare, călcând de multe ori peste orice normă morală. În cazul în care viața nu-ți asigură totdeauna această beatitudine dulceagă, se ajunge de multe ori la forme melancolice, la decăderi din viață, care urmându-și cursul ei normal te depășește, lăsându-te să împărtășești soarta fiului risipitor din Evanghelie... De fapt, această căutare subiectivă și alarmantă e ceea ce de multe ori nu găsești în viață, înseamnă propriu-zis o evadare din viață, o străfulgerare a vieții cu deziluzii, sau o prăbușire a ei într-o orbecăire cu miros de putregai... După cum vedem aceasta este o concepție pseudo-optimistă.

Pe de altă parte, o concepție pesimistă, anulează vieții funcțiile ei creatoare, vede în viață numai suferință și grijă, imprimându-i o ambianță mohorâtă și un cadru morbid. În acest sens, se vorbește de o „existență pentru grijă“, cu țința spre neant, spre moarte, ca final tragic al existenței; ca o ușurare din „obsesia vieții...“. Nu există o ordine obiectivă de orientare în viață, omul devenind bătut de valurile vieții „o aventură“ a situațiilor vieții... Desigur aceasta reprezintă o concepție falsă despre viață, deoarece a exista înseamnă a vieții și această viațuire trebuie să aibă un caracter dinamic, echilibrat, realist și optimist, determinat de viața însăși care are în esența ei binele și ascensiunea spre mai bine. În mod normal și natural, orice om, chiar orice vietate își iubește viața sa.

După cum putem remarca, prima concepție (cea pretinsă optimistă) dă imaginea unei cufundări haotice în viață, fapt care duce la prăbușirea în iluzii, iar cea de-a doua concepție dă imaginea unei plutiri tenebroase, obsedante și timorate pe marea vieții spumeginde...

Dacă gânditorii antici obișnuiau să spună că „cea mai mare filozofie e să știi să mori“, este tot atât de adevărat că la baza acestui precept stă concluzia că pentru a ști să mori, trebuie mai întâi să știi să trăiești!... Vorbind în limbaj antic „să nu te mustre dai mones“ (conștiința morală) atunci când în ultima suflare ți se deapănă tot șirul vieții, sau cum spunea un gânditor modern: „trăiește viața, așa cum ai vrea să o trăiești în ultima ei clipă“.

După concepția creștină, viața nu poartă în sine pecetea și obsesia tragică a unei „curse haotice de la neant la neant“. Viața este un dar

divin, e o suflare din esența nemuririi; este viața Creatorului însuși... Așa cum, de pildă părinții transmit copiilor trăsăturile ființei lor fizice și atributele morale ale divinității: bunătatea, dreptatea, iubirea, nemurirea lui Dumnezeu. Toate aceste potențe divine înscrise ontic în ființa credincioșilor sînt intens perpetua emfundare cu libertatea de voință, de conștiință morală și raportate mereu la realitate. În felul acesta, credinciosul primește viața ca pe un dar divin, cu trăsăturile caracteristice; și cum Dumnezeu cînd a dat viață omului s-a deschis pe Sine însuși, rezultă de aici că viața primită ca dar divin înseamnă o deschidere spre viața altcuiva, deschidere pozitivă care imprimă dinamism spre binele vieții în general, fiindcă viața nu poate exista decît în bine! Moartea înseamnă un rău, cel mai mare rău, tocmai pentru că anulează pulsul vieții... De aceea Iisus Hristos — Binele absolut întrupat, aduce mîntuirea în cadrul vieții concrete, pe care o transformă în bine, anulîndu-i rădăcinile răului... Învierea Sa reprezintă tocmai actul suprem al biruinței binelui, călcînd moartea (care înseamnă închidere față de viață și față de orice altă existență!) și arătînd că viața însemnează deschidere continuă spre bine spre iubire, spre dreptate, spre apropiere de orice altă viață, pe care o vrei mai bună.

Privită în perspectiva veșniciei, moartea biruită prin învierea Domnului își pierde esența unui rău care anulează binele vieții, și se transformă astfel într-un „laborator al învierii” (Ioan 11, 25); iar după spusele Sfîntului Apostol Pavel: „moartea este un cîștig, viața este Hristos” (Filipeni 1, 21; Romani 8, 35 urm.), fiindcă toți cei care mor în nădejdea învierii biruiesc și ei moartea prin moarte.

Problema vieții veșnice se rezolvă tocmai prin neacceptiunea răului în viața noastră pămîntească și prin cultivarea binelui vieții a unei continue deschideri și dărnicii pentru susținerea vieții, pentru progresul vieții pămîntești, atît pe plan personal, cît și pentru semenii. Ne putem da mai bine seama de acest lucru, dacā ne gîndim la faptul că Mîntuitorul acordă faptei, oricărei fapte bune o importanță veșnică: „Oricine va da de băut numai un pahar de apă rece unuia din acești mai mici, în nume de ucenic, adevărat vă spun că nu va rămîne nerăsplătit” (Matei 10, 42); mai mult chiar, „în ziua judecării, oamenii vor da seama de orice cuvînt nefolositor pe care-l vor rosti” (Matei 12, 36).

Viața veșnică este o comunicare: cu Dumnezeu (I Corinteni 15, 28), cu Iisus Hristos (Filipeni 1, 23; Romani 8, 35 urm., I Tesaloniceni 4, 16), cu sfinții, cu cei dreπți... o comuniune în bine, a unei participări reciproce în iubire; dar această comuniune de iubire, de dreptate începe neapărat din viața pămîntească. Pe de-o parte, prin credința în Iisus Hristos: „Adevărat, adevărat vă spun, că cine ascultă cuvintele Mele și crede în Cel ce M-a trimis, are viață veșnică și la judecată nu va veni, ci va trece de la moarte la viață...” (Ioan 5, 24, vezi Ioan 11, 25). Pe de altă parte, se impune valorificarea credinței în această viață prin fapte bune arătate semenului; după cum citim în Sfînta Scriptură: „Nu vă mirați de lucrul acesta, pentru că vine ceasul cînd toți cei din morminte vor auzi glasul Lui și vor ieși afară din ele: cei ce au făcut fapte bune vor învia pentru viață iar cei care au făcut fapte rele, vor învia pentru

judecată" (Ioan 5, 28—30). Din confruntarea acestor două texte, rezultă unitatea lor, care constă în faptul că adevărata credință este totdeauna „lucrătoare prin dragoste" (Galateni 5, 6); este aceea care te duce la viață veșnică, unde rămâne iubirea singură (I Corinteni 13, 8, 13). De aici rezultă că principiul obiectiv la judecata universală va fi aceea al faptelor de iubire arătate în viața pămîntescă față de semenii noștri, față de orice om: „Adevărat vă spun că ori ați făcut aceste lucruri unuia din acești mai mici frați ai Mei, Mie mi-ați făcut" (Matei 25, 40).

În acest sens, putem spune că viața veșnică este continuarea comuniunii cu Dumnezeu începută în această viață pămîntescă, iar comuniunea cu Dumnezeu în această viață se reactivează în mod autentic prin comuniunea de iubire cu semenii, cu orice om (Matei 22, 37; I Ioan 4, 20).

De altfel, viața veșnică nu intră în contradicție nici cu viața materială a credinciosului, viață pe care o trăiește pe un plan individual, personal, fiindcă — după învățătura creștină — trupul nu este o închisoare a sufletului, ci „templu al Duhului Sfint" (I Corinteni 6, 19). Prin intruparea Mîntuitorului trupul a primit o valoare veșnică. Mîntuitorul a înviat cu trupul, făcîndu-se „începător învierii noastre" și arătîndu-ne că și trupul va vieții împreună cu sufletul în veșnicie, după judecata universală. În felul acesta, grija față de viața materială, ne apare ca un fenomen natural și necesar: „Căci nimeni nu și-a urît vreodată trupul, ci îl hrănește, îl îngrijește, ca și Hristos Biserica" (Efeseni 5, 29). Problema se pune ca „grija față de trup să nu o prefăceți în poftă" (Romani 13, 14). Și aceasta tocmai pentru susținerea vieții materiale, dat fiind faptul că jertfele devenite patimi rod ca un cariu la temelia vieții. Avertismentul divin adresat bogatului căruia i-a rodit țarina: „Nebune, dacă în noaptea aceasta ți se va lua sufletul, cele adunate de tine ale cui vor fi?" (Luca 12, 20) nu se referă la faptul că acesta și-a adunat bunuri materiale pentru buna desfășurare a vieții lui, ci pentru că s-a lăsat rob de plăceri și închizîndu-se în carapacea egoismului său feroce nu a voit să știe că în jurul lui mai există și alte vieți: „Suflete, ai multe bunătați strînse pentru mulți ani: odihnește-te, mănîncă, bea și te veselește" (Luca 12, 19). Prin acest exemplu, Iisus vrea să arate că „viața unui om nu stă în impulsul avuțiilor sale" (Luca 12, 15).

Din cele de mai sus rezultă că moartea înseamnă izolare, despărțire, iar viața înseamnă comuniune, dăruire, deschidere pentru alții, tînărul din Nain adus la viață este „dat mamei sale" (Luca 7, 15), comunității din care făcea parte, spre a-și aduce contribuția la desăvîrșirea vieții pe care o pierduse prin moarte, dăruindu-și energia lui creatoare, înmulțindu-și talanții spre binele celor din jurul lui.

Pe de altă parte, Sfînta Scriptură evidențiază caracterul vremelnic al vieții pămîntești: „Orice făptură este ca iarba și toată strălucirea ei ca floarea de pe cîmp". „Iarba se usucă, floarea cade cînd suflă vîntul peste ea" (Isaia 40, 6; Psalm 103, 15; I Petru 1, 24). Realitatea demonstrează că viața se desfășoară în timp: crește și se dezvoltă, se maturizează și apoi începe apusul; ca un asfințit de soare, sau ca o luminare căreia i se termină ceara pe măsură ce arde („omnia mutantur"). Ce sens mai avea

viața pentru demonizatul din Gadara, condamnat de existența lui tragică, să-și trăiască viața în totală izolare „printre pietrele cimitirului?” Apoi, deși un fenomen psiho-fizic atât de complex, viața se realizează spre plenitudine prin efort deosebit de susținut din partea celui care o posedă; cu toate acestea rămâne foarte fragilă. Se ajunge foarte greu la dăltuirea unei personalități, sau la maturizarea cuiva care însă se poate destrăma spre pieire de o boală, sau un simplu accident de multe ori destul de banal și neașteptat.

Așadar arătând că viața este trecătoare, Sfânta Scriptură accentuează felul în care trebuie ea trăită, pentru a moșteni viața veșnică, anume, prin înmulțirea talanților (aptitudinile creatoare, caracterul moral) în așa fel încât să poți fi de real folos vieții semenilor, colectivității în mijlocul căreia trăiești.

Creștinismul nu echivalează viața la nivelul unei „deșertăciuni”, ci acordă prioritate sufletului pentru existența lui veșnică: „ce ar folosi omului de ar dobîndi lumea și ar pierde sufletul său; sau ce ar da omul în schimb pentru sufletul său?” (Marcu 8, 36—38); iar Sfîntul Apostol Pavel proclamă existența veșnică pe un plan transcendent: „cetatea noastră este în ceruri de unde așteptăm ca Mîntuitor pe Domnul Iisus Hristos” (Filipeni 3, 20). Aceasta este însă o confirmare a existenței noastre în „cetatea” pămîntească pe baza cultivării neîntrerupte a binelui, ca temelie a vieții, întrucît credincioșii nu știu niciodată cînd li se adresează chemarea veșniciei (Matei 25, 13) și trebuie totdeauna să fie pregătiți pentru întîmpinarea Marelui, ca „fecioarele înțelepte” din Sfînta Evanghelie (Matei 25, 1—13), adică să-și trăiască viața cu demnitate, cinste, bună-tate, iubire, dreptate, să conlucreze activ în orice moment, cu orice om de bine pentru progresul și mai binele vieții pămîntești.

Așadar, chiar dacă moartea nemiloasă te desparte cu regret de cei dragi, ca și de agonisirea de o viață, totuși mormîntul nu înghite totul în întunericul lui sinistru... Faptele bune săvîrșite în această viață rămîn biruitoare asupra morții! Cînsiea, omenia, bunătatea, corectitudinea, dreptatea, rămîn pilduitoare pentru urmași, iar dăruirea pentru semeni, înmulțirea talanților (Matei 25, 14—30) în favoarea colectivității, rămîn nemuritoare pentru semeni și chează viața veșnică cu Dumnezeu.

•

Învierea tînărului din Nain de către Mîntuitorul demonstrează că Iisus acordă o importanță deosebită vieții pămîntești, pe care o consideră ca un dar divin și pe care o eliberează din răul păcatului, din moarte. („Dumnezeu nu vrea moartea păcătoșului, ci să se întoarcă și să fie viu”!). Această minune evidențiază că deși viața pămîntească este „o alergare spre ținta chemării celei de sus” (Filipeni 3, 14), ca o pregătire pentru înviere, ea poartă totuși în sine germenii nemuririi... Viața pămîntească a fost creată de Dumnezeu pentru nemurire, nu pentru moarte, de aceea viața veșnică începe din această viață, ca o transfigurare în bine a vieții pămîntești, motiv pentru care viața pămîntească trebuie trăită pentru

veșnicie, curățită de orice rău și cultivând elementele caracteristice veșniciei : iubirea, dreptatea, pacea, bucuria, comuniunea . . .

Echilibrul vieții este dat de conformarea la realitate, la bine. Aceasta imprimă vieții un caracter dinamic și optimist, de acțiune pentru mai binele vieții, și se realizează atît pe plan personal, în sensul dăltuirii propriei persoane spre a corespunde binelui vieții concrete, a înmulțirii talanților (a caracterului moral și a aptitudinilor creatoare), cît și pe un plan colectiv, în sensul că acțiunile au ca obiect dezideratele de mai bine ale colectivității, viața mereu înfloritoare, mereu mai bună ! Această încredere în bine, în biruința binelui îți dă posibilitate să treci peste slăbiciunile semenilor și să intuiești ființa lor bună cu care intrind în legătură te simți înfrățit și antrenat în cultivarea binelui comun. În acest cadru, greutățile vieții nu apar ca niște poveri dezarmante și obsedante, ci se aseamănă cu niște greutăți care pun un ceasornic cu pendul în mișcare; bucuria de a trăi primește un sens autentic prin echilibrul plăcerilor și eliminarea patimilor (care destramă arhitectura vieții, dîndu-i înfățișarea ciclopică); iar moartea este primită cu conștiința datoriei împlinite, așa cum o cere Biserica, ca pe un „sfîrșit creștinesc vieții noastre, fără durere, neînfruntat, în pace și răspuns bun la înfricoșata judecată a lui Hristos . . .“, sau cum spune Sfîntul Apostol Pavel : „Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvîrșit, credința am păzit. De aceea mi s-a gătit cununa dreptății pe care mi-o va da-o Domnul, judecătorul cel drept în ziua aceea . . .“ (II Timotei 4, 7—9).

Învierea fiului văduvei din Nain, cu trupul pămîntesc, stă mărturie elocventă asupra importanței deosebite pe care Mîntuitorul o acordă vieții. Fără ca aceasta să fie o goană nebună după acumulări de bunuri prisositoare, sau îngropată în noroiul patimilor, viața trupească este aceea care fixează durata vieții pămîntești, pe care credinciosul este chemat să o trăiască demn și cînstit în comuniunea semenilor, să se bucure pe deplin pentru sănătatea, ferirea de primejdii, de necaz, zile îndelungate și fără durere sufletului lui și trupului, iar Mîntuitorul este numit în rugăciunile Bisericii „doctorul sufletului și al trupului“.

Concluzia practică, care se impune pentru oricare credincios este că viața creștină primește sensul ei autentic în măsura în care ea este dăruire sinceră și dezinteresată în slujirea binelui vieții, a progresului, a bunăstării și dezvoltării ei multilaterale.

Pr. prof. Sorin Cosma

EXEMPLUL UNEI VIEȚI TRĂITE ÎN HRISTOS

Sf. Ierarh Nicolae

Alese și pline de bogate învățături sînt pentru noi creștinii sărbătorile rînduite de Biserica noastră în cînstea sfinților, căci după cum spune un Părinte bisericesc : „Sfinții sînt ca niște luminători așezați din loc în loc, pentru a lumina calea vieții noastre creștinești, sînt ca niște fîntîni umbrite, unde creștinul vine să-și odihnească și răcorească sufletul, și sînt

chipuri blinde pe care privindu-le ne fortificăm sufletul nostru în strădaniile lui spre desăvîrșire."

Un loc de frunte între toți sfinții îl ocupă Sfântul și marele Ierarh Nicolae a cărui amintire o prăznuim astăzi, și care strălucește pe firmamentul Sfintei noastre Biserici precum strălucește diamantul între toate pietrele prețioase.

*

Sfântul Nicolae este într-adevăr unul dintre sfinții cei mai iubiți de întreaga creștinătate și în special de poporul nostru dreptcredincios, încît icoana lui este la loc de cinste în orice biserică ortodoxă și rară casă de creștin în care să lipsească chipul lui plin de bunătate. De asemenea o mulțime de creștini îi poartă numele și nenumărate sînt bisericile care l-au luat ca hram al lor.

De unde dar această cinstire și dragoste față de acest mare ierarh și sfînt ? Răspunsul nu este greu de dat : din vredniciile lui ! Căci de voim să-i cunoaștem viața, nu știm ce să-i admirăm mai întîi : sufletul, împodobit cu virtuțile celor nouă fericiri amintite de Sfînta Evanghelie de astăzi, sau faptele lui cele mari și multe puse toate în slujba binelui comun. Încît putem afirma cu toată certitudinea că viața Sfîntului Nicolae a fost cu adevărat o viață de rugăciune și de totală dăruire de sine în slujba facerii de bine.

Sfîntul Ierarh Nicolae într-adevăr se ruga și încă cu mare regularitate. Era cel mai mulțumit cînd se putea ruga și nimic nu-l sustrăgea de la rugăciune, decît facerea de bine. Se ruga în biserică, se ruga acasă, se ruga în clipe de bucurie ca și în clipe de întristare, se ruga pentru sine și pentru alții. Iubea într-atîta pe Dumnezeu și pe semenii încît în toate rugăciunile nu dorea altceva decît preamărirea lui Dumnezeu și fericirea semenilor.

Frumoasă deprindere este rugăciunea pe care Sfîntul Nicolae și-o cîștigase încă din tinerețe prin cercetarea cu regularitate a sfintei biserici. Aici venea zi de zi cu atîta punctualitate încît a devenit model pentru mulți dintre credincioșii vremurilor acelora.

Dacă însă zi de zi Sfîntul Nicolae se îndulcea cu sfintele slujbe ale Bisericii și cu învățătura ei, el n-a fost dintre aceia care cerceta biserica numai de dragul de a-și îndeplini formal datoria de creștin, deci numai dintr-un formalism sec. El cerceta sfînta biserică dintr-o necesitate internă, dintr-o trebuință sufletească. Acolo îl căuta pe Hristos Domnul și sta cu El de vorbă printr-o adîncă rugăciune ; acolo se împărtășea cu trupul și singele Domnului ; acolo se întărea în lupta contra ispitelor de tot felul, și tot acolo se lumina cu cuvîntul Sfintei Scripturi, și cu dreapta învățătură. Iată pentru ce pe bună dreptate a fost numit : „stîlp neclintit al Bisericii“, așa că nimeni și nimic nu l-a putut îndupleca să se lapede de Biserică și de învățătura ei. Nici rătăcirile de la dreapta credință a ereticului Arie, care făcea din Mintuitorul Hristos nu un Dumnezeu ci o făptură a lui Dumnezeu superioară altor făpturi, și nici chiar amenințările prigonitorilor idolatri din vremea sa.

Rugăciunea, Sfântul Nicolae a știut s-o concretizeze în fapte bune, căci viața lui a fost și o trăire de nețârmurită dragoste față de om și de nevoile lui.

Trăind într-o lume în care cea mai de seamă preocupare era goana după putere, cea mai lăudată forță — brutalitatea și cea mai căutată plăcere — imoralitatea, într-o lume în care lanțurile sclaviei apăsau din greu pe umerii unei mari mulțimi din populația pământului, Sfântul Ierarh Nicolae, cu un curaj de nedescris, luptă împotriva nedreptăților de tot felul, mustră cu asprime incorectitudinea și imoralitatea, iar pe cei ce asupreau pe semenii lor îi îndeamnă să se debaraseze de acest obicei inuman. Așa încît zi de zi scădea, în eparhia sa, mulțimea suferințelor, se micșora numărul închinătorilor la idoli, buna înțelegere puneă stăpînire pe tot mai multe familii, iar Creștinismul, religia iubirii de aproapele și a sfințeniei atrăgea din ce în ce mai mult stima și admirația păgînilor.

Dar el n-a făcut numai atît ci mult mai mult. Însăși propria lui avere, moștenită de la părinți cit și roadele ostenelelor sale zilnice le pune în slujba binelui comun. Care din noi n-a auzit sau n-a citit despre faptele de milostenie săvîrșite de acest mare ierarh și sfînt, fapte care l-au sărăcit materialicește, dar care l-au îmbogățit duhovnicește și care l-au dus pînă acolo încît și-a vîndut chiar și odăjdiile sfînte și cărțile trebuitoare bisericii numai să poată să ajute pe cei greu încercați? Astfel că Sfîntul Nicolae se îngrijea asemenea unui părinte bun și iubitor ca în nici-o casă chiar și de necreștin, să nu pătrundă foamea și deznădejdea, împlinind astfel cu prisosință cuvîntul Domnului: „flămînd am fost și mi-ați dat să mîncînc; însetat și m-ați adăpat; gol și m-ați îmbrăcat; bolnav și m-ați cercetat... intrați întru împărăția Domnului vostru“.

Cele spuse pînă aci sînt, credem, suficiente pentru a ne umple inima de venerație față de Sfîntul Nicolae. Și dacă azi ne-am adunat ca împreună să serbăm amintirea vieții lui, se cade să tragem învățăminte folositoare pentru noi din viața și faptele lui. Dacă el a trăit pentru Hristos Domnul și pentru semenii săi, să trăim și noi la fel. Dacă viața Sfîntului Nicolae a fost o viață de rugăciune și de facere de bine, se cuvine ca și rugăciunea noastră s-o împreunăăm cu fapte. Și aceasta însemnează să fim buni credincioși ai Bisericii și totodată buni și cu dragoste unii față de alții, ajutîndu-ne reciproc în toate manifestările noastre zilnice spre fericirea noastră pămîntească și cerească și spre preamărirea lui Dumnezeu.

Preot Ioan Gașpar

„CARTEA NEAMULUI LUI IISUS HRISTOS...“

Duminica dinaintea Nașterii Domnului

Sintem în pragul Crăciunului, marele Praznic al Nașterii Domnului Iisus Hristos. Dar *cine este Iisus Hristos*, de-I prăznuim în fiecare an Nașterea, chiar și după aproape douăzeci de veacuri? Este El oare un om mare, cum au mai fost și alții în istorie? Nu! El a fost mult mai mult, după cum rezultă și din Sf. Evanghelie de azi, care ne arată un mic frag-

ment din biografia Lui, anume, originea omenească, sau spița neamului. Iar viața și faptele Lui sînt descrise în restul evangheliilor, din care se citește cite un fragment duminică și în sărbători la sf. liturghie, precum și la alte slujbe ocazionale. Deocamdată, în această duminică ni se arată originea Lui, ca să fim pregătiți sufletește de marele Praznic.

„*Cartea neamului lui Iisus Hristos, fiul lui Avraam, fiul lui David*“. Așa începe evanghelia de azi. Încă din aceste cuvinte aflăm că Iisus Hristos are, ca toți oamenii, spiță de neam. El se trage din seminția lui Avraam și a lui David. Sf. Evanghelist Matei ne arată că între Avraam și Iisus sînt 42 de generații, înșirate precis, pe nume. Iar ele se împart în 3 grupe de cite 14, anume : 1. de la Avraam pînă la David ; 2. de la David pînă la ducerea în robia babilonică ; și 3. de la această robie pînă la Iosif, „bărbatul Mariei din care s-a născut Iisus ce se zice Hristos“. Deci, generațiile s-au înșiruit geometric, ordonat, bine calculat, încît nașterea lui Iisus Hristos n-a fost la întimplare, ci a fost condusă de Dumnezeu în așa fel, ca ea să aibă loc exact atunci și nu mai devreme, nici mai tîrziu.

Sf. Evanghelist Luca ne dă și el o genealogie a lui Iisus Hristos, anume, ascendentă, adică în sus, pînă la Adam. Amîndoi acești sf. evangheliști ne dovedesc că Iisus Hristos a fost Om, din seminție omenească. (Luca 3, 23—38). Dar Sf. Matei, în evanghelia de azi, după ce arată spița neamului lui Iisus, continuă așa : „*Iar nașterea lui Iisus Hristos așa a fost . . .*“ — și arată în continuare că, deși S-a născut din Fecioara Maria, El n-a fost zămislit din „poftă bărbătească“, ci de la Duhul Sfînt, ceea ce și Sf. Luca ne arată amănunțit în evanghelia sa. Deci. Iisus Hristos a fost mai mult decît om. Iar Sf. Evanghelist Ioan ne spune că Iisus Hristos este „Cuvîntul“ din veci al lui Dumnezeu și că El este „Dumnezeu adevărat“ (Ioan 1, 1), care „S-a făcut trup“, adică Om. Toți cei patru Evangheliști îi descriu pe larg biografia și toți arată, din cuvintele și faptele Lui, că a fost Om adevărat, dar și Dumnezeu adevărat.

Intr-adevăr, Iisus Hristos S-a dovedit a fi și Om, și Dumnezeu. Despre aceasta ne convinge nu numai evanghelia de azi, ci mai ales descrierea vieții Lui în toate cele patru evanghelii, de către martori oculari. Din ele constatăm la Iisus o înțelepciune mult mai înaltă decît omenească. Parabola despre Samaritanul milostiv, de pildă, rezolvă dumnezeiește problema ce i se pusese cu oarecare ascunziș, cu privire la „aproapele“. Parabolele *neghinei, talanților, celor zece fecioare* etc., precum și răspunsurile Sale la întrebările ce I-au fost puse cu viclenie, pentru „a-L prinde în cuvînt“ și a-L compromite, cu privire la femeia prinsă în desfrînare (Ioan 8, 3—11), la darea către Cezar (Matei 22, 15—22), la învierea morților (Matei 22, 23—34) etc. a închis total gura celor ce încercaseră să-L pună în incurcătură. Pe lingă înțelepciune, Iisus avea și *putere de a face minuni mari*, dintre care cea mai mare este învierea Sa, dovedită cu martori oculari atît de convinși, încît au devenit martiri pentru ea. Mai avea și *puterea de a atrage la El* și de a-i stăpîni pe apostoli, care și-au lăsat pentru El soție, copii, părinți, casă, avere și totul, urmîndu-I Lui. E uimitoare și *puterea Lui de a supraviețui*, adică de a rămîne mereu viu, atît de viu pînă azi, cum nu s-a mai văzut la nici un om, de cînd e lumea. E și

aceasta o dovadă că n-a fost numai Om. În istoria creștinismului au fost și cazuri de botezări de formă, în batjocură. Dar intrînd acești „botezați” în comunitatea credincioșilor creștini, au rămas adînc impresionați de iubirea, corectitudinea, cinstea, munca și toată viața creștinilor de sub copleșitoarea influență a lui Iisus, și au devenit ei înșiși creștini convinși și devotați, pînă la moartea lor, adeseori martirică.

Biografia Mîntuitorului Iisus Hristos a fost mult studiată și analizată. Primele date biografice ale Lui sînt scrise mult înainte de a Se naște, — ceva unic în istoria omenirii. Profetii cei mari și cei mici ai Vechiului Testament, anunță cu multe veacuri înainte, amănunte din viața Lui. Ei și alți autori ai Legii Vechi sînt primii Lui biografi. În Noul Testament, evangheliștii redau amănunte din viața Lui, dovedind în toate că a fost Om și Dumnezeu. La fel rezultă și din toate celelalte scrieri neotestamentare.

Dar Iisus, Mîntuitorul nostru, a mai avut în trecut și alți biografi, nu din cercuri preoțești și bisericești. Unii din ei au pornit chiar de la-nceput cu afirmarea că a fost un simplu om, — mare, dar om, atît ! Totuși, descriindu-I viața, au rămas atît de cuceriți, încît încheie cu entuziasm : a fost cel mai mare om, un om cum n-a mai fost altul și nici nu va mai fi vreodată... Deci, au început cu afirmația că n-a fost Dumnezeu și au sfîrșit afirmînd că a fost mai mult decît om. (F. C. Baur, D. Strauss, E. Renan etc.).

Un pasionat cercetător al trecutului afirmă că în unele părți ale pămîntului, pe insule îndepărtate și pe munți înalți, el a văzut și cercetat monumente mărețe, ca : piramide, temple, statui, colonne etc. neobișnuit de mari, construite din blocuri de mii de tone greutate, aduse de la mari distanțe și construite în o arhitectură, cu calcule și tehnică nu inferioară celor de azi, toate avînd o vechime științific constatată de cam zece mii de ani, cînd încă oamenii de pe pămînt erau foarte înapoiți. Cercetătorul trage concluzia îndrăzneată, că toate aceste monumente nu pot să provină decît de la ființe de pe alte corpuri cerești, mai evoluat, care au coborît pe pămînt și apoi, nu se știe din ce cauză, s-au reîntors, lăsînd aici aceste urme mărețe. Cercetătorul numește aceste ființe azi, supraoameni, ființe extraterestre *). Este o simplă teorie, o presupunere. Cine știe... Un lucru însă este sigur pentru noi, credincioșii creștini : că Iisus Mîntuitorul a venit la noi pe pămînt din cer, de la Dumnezeu și că este Fiul lui Dumnezeu, Dumnezeu adevărat și Om deplin, afară de păcat (Evrei 4, 15).

Cu umilință întîmpinăm cea de a 1977-a aniversare a Nașterii Celui de la Care și anii se numără : înainte și înapoi, a Cărui eră este „era noastră”.

Prot. dr. Petru Deheleanu

* Vezi Erich von Däniken, *Amintiri despre viitor*. Trad. de Gh. Doru și S. Stănoiu. București, 1970. Ediția politică.

HRAMUL BISERICII ȘI ÎNSEMNĂTATEA LUI

de : Prot. dr. SIMION RADU

1. *Hramul — ingerul păzitor al lăcașului de închinare.*

După învățătura Bisericii Ortodoxe, fiecare creștin primește de la Dumnezeu, la nașterea duhovnicească, în Sf. Botez, odată cu numele, pe ingerul său păzitor.

Din pruncie „Îngerașul“ ne este dăruit să fie „strajă“ credincioasă, păzitor de primejdii sufletești și trupești. În acest scop, ne acoperă cu aripile ocrotitoare ale bunătății sale și izgonește toată lucrarea întunecată și vicleană a diavolului, care voiește să ne răpească bucuria de a trăi fericiți. El stă neconținut în fața lui Dumnezeu și se roagă să ne dea harul Său, ca să facem tot lucrul bun, să ne întărim și să fim ai Săi pe veci, să ne desăvârșim în viața cea nouă, viața în Hristos, care s-a semănat în inima noastră prin Sf. Botez. Fiind cu noi, ingerul Domnului ne călăuzește, cu înțelepciune cerească, să facem neîncetat numai voia lui Dumnezeu și luptă — în chip nevăzut — alături de noi să biruim ispitele, necazurile și piedicile prin care diavolul urmărește să cădem în păcate.

Urmind îndemnul său, el se bucură — cu toți îngerii din cer — că l-am ascultat, se bucură pentru că mintea și inima noastră au devenit din nou templu sfânt în care să locuiască Hristos-Domnul.

În ceasul morții, ingerul lui Dumnezeu cel sfânt ne ocrotește cu bunătatea sa, alungînd de la noi mulțimea demonilor care ne îndeamnă la păcate, la necredință și necăință, la ură față de Dumnezeu, de dușmani și la disperare, ca să ne arunce sufletul în iad.

Astfel ingerul nostru păzitor, prin toată lucrarea sa pe pămînt, este binevoitor și binefăcător al nostru. Datorită apărării și purtării sale de grijă, prin rugăciunile și mijlocirea sa, noi primim harul divin prin care creștem în Hristos și sintem fericiți pe pămînt și în cer.

Lucrarea duhovnicească ocrotitoare a ingerului păzitor al creștinului are mare asemănare cu hramul bisericii ca lăcaș de rugăciune.

2. *Originea hramului.* După tradiția Bisericii Ortodoxe, fiecare biserică în momentul cînd se tîrnosește de către episcop primește un nume, care este hramul său. Tîrnosirea este, deci, actul de botez al noului lăcaș, care primește de la arhiereu hramul său, numele său. Acest nume este un eveniment din istoria sfîntă, de pildă : Nașterea Maicii Domnului, Intrarea

în biserică, Adormirea Maicii Domnului sau numele unor persoane sfinte : Sf. Treime, Sf. Ioan Botezătorul, Sf. Apostoli Petru și Pavel, Sf. Gheorghe, Sf. Dumitru, Sf. Nicolae, Sf. Trei Ierarhi etc. Importanța hramului este mare, pentru că dă chiar numele sfântului lăcaș, care se numește de acum : „Biserica Sf. Treimi“, Biserica Sf. Adormiri“, „Biserica Sf. Gheorghe“, „Biserica Sf. Arhangheli“, „Biserica Sf. Nicolae“, „Biserica Sf. Trei Ierarhi“, etc.

Prin tirnosire hramul devine îngerul păzitor al bisericii, patronul său spiritual, religios-moral. După iconografia ortodoxă, icoana sa se așează pe iconostas în rîndul întii, la dreapta, alături de sfintele icoane împărătești : Mîntuitorul Iisus Hristos și de Sfînta Fecioară.

Hramul se serbează cu deosebită solemnitate la ziua pomenirii evenimentului sau a sfîntului, în prezența a sute și mii de credincioși care vin în pelerinaj de la mari depărtări.

Care este originea hramului ? Cuvîntul „hram“ vine din limba slavonă și înseamnă „casă“, o casă excepțională în care locuiește Dumnezeu cu aleșii Săi. Acesta este adevărul. Se pare că numele acesta l-a dat patriarhul Iacob, care, fugind de minia fratelui său Naum, s-a culcat într-o cîmpie, cu capul pe o piatră și a avut un vis minunat. A văzut o scară care unea cerul cu pămîntul, pe care urcau și coborau îngerii Domnului. Sculîndu-se, a rostit : „Locul acesta este casa lui Dumnezeu și poarta cerului“ și a uns piatra cu untdelemn sfînt și l-a numit evreiește Betel, casa lui Dumnezeu (Facere 28, 12—19). Mai tîrziu, Mîntuitorul Hristos, alungînd pe negustorii din templul din Ierusalim cu biciul, zice : „Casa aceasta este casa Tatălui Meu, este casa de rugăciune, iar voi ați făcut-o peșteră de tîlhari“ (Luca 19, 46). Experiența vieții religioase creștine confirmă că cel ce petrece în rugăciune în această casă i se pare că cerul a coborît pe pămînt sau că s-a înălțat la cer în familia divină, în comunitate cu îngerii și cu sfînții.

De la începutul istoriei sale, poporul nostru a numit casa lui Dumnezeu „biserica“. Cuvîntul „biserica“ este de origine grecească și înseamnă casă împărătească — bazilica. Romanii au numit „bazilici“ tribunalele în care se împărțea dreptatea în numele împăratului pămîntesc, al cezarului. Ajungînd pe tron împăratul Constantin cel Mare, lucrurile s-au schimbat. La anul 323, acest împărat declară creștinismul religie de stat și, între multe fapte mari și frumoase, a donat creștinilor aceste tribunale să le servească lăcașuri de închinare. Donațiile și-au păstrat mai departe numele, dar și-au schimbat total destinația, pentru că serveau de acum ca loc de rugăciune, de convorbire și unire spirituală cu Dumnezeu.

De la Constantin cel Mare, bazilica=biserica, devine „vasul ales“, „receptacolul divin“, în care se lucrează în lume taina mîntuirii noastre. În acest loc sfînt, sufletul creștinesc se întîlnește cu Dumnezeu în orice clipă, comunică cu El, se sfîntește și se îndumnezeiește prin revărsarea harului divin al sfîntelor taine prin rugăciunile sfînților din cer și ale slujitorilor sfîntului altar.

Zidurile bisericii devin sfînte și deosebite de ale altor case comune, pentru că au un scop supranatural. De aceea noul lăcaș se așează de la

tirnosire sub scutul unui sfânt al lui Dumnezeu care de acum este patronul sau hramul său.

3. *Semnificația hramului.* Hramul are o întreită semnificație în viața Bisericii : a) religioasă, b) morală, c) alte semnificații.

a) *Semnificația religioasă.* Hramul împlinește același rol în viața Bisericii ca și îngerul păzitor în viața personală a credincioșilor. El este paznicul bisericii, este primul care se îngrijește de soarta ei. El se roagă lui Dumnezeu neîncetat pentru trăinicia ei în istorie, îngrijește de viața bisericii deoarece și el a fost odinioară om ca noi, dar, prin multe nevoite a biruit ispitele și încercările și a viețuit pe pământ ca un înger în trup. A purtat lupta cea bună împotriva diavolului și a ajuns la asemănarea sa cu Dumnezeu, la virtute deplină.

Hramul ocrotește sfântul lăcaș pentru că imploră de la Hristos-Dumnezeu harul atotputernic să-l apere de calamități: de foc, de apă, de cutremur, de războaie și distrugere, de profanare și injurături, de toți vrăjmașii văzuți și nevăzuți ai dreptei credințe.

Hramul priveghează continuu la viața spirituală a credincioșilor, care intră în sfântul lăcaș cu frică de Dumnezeu, cu credință și cu dragoste. Acestora le mijlocește milă și ajutor de la Mintuitorul Hristos. La fel cu înțeleptul împărat Solomon, care s-a rugat la sfințirea templului din Ierusalim (I Regi 8, 28), hramul se roagă Părintelui ceresc să ia aminte spre cererile noastre și să le împlinească, să ne scape de necazuri și nevoi, de dureri și suferințe și să rânduiască toate după voia Sa, căci El este izvorul binelui și al fericirii noastre.

În hramul bisericii credincioșii găsesc un model viu de imitat în viața creștină. Prin el, participăm intens și activ la viața harică a sfințelor taine, prin care creștem în Hristos, intrăm în comunitate de viață fericită cu Sfânta Treime, ne îndumnezeim. Prin hram ajungem îngeri, în trup, una în sfințenie cu el însuși, care a trăit între oameni, ca un om al lui Dumnezeu.

Această osmoză de spiritualitate ortodoxă săvârșită prin har, credinciosul o exprimă zicând : „Mă duc la hram la mănăstire“, cu semnificație subiectivă „mă duc să mă unesc cu viața de har a sfântului, să mă sfințesc și să fiu fericit“.

Dar hramul este, într-un anume fel, chiar mai mult decît îngerul păzitor, deoarece lucrarea sa este mai largă, mai cuprinzătoare. În timp ce îngerul ocrotește viața și îngrijește de salvarea unui singur suflet creștin, hramul ocrotește viața și îngrijește de mintuirea tuturor credincioșilor. El voiește să strîngă, să unească și să solidarizeze conștiința tuturor sub semnul izbăvitor al Sf. Cruci, pentru realizarea supremului ideal — îndumnezeirea tuturor în Hristos.

Mai mult, hramul voiește să desăvîrșască această solidaritate soteriologică în Hristos și cu cei adormiți. De aceea la praznicul său, „la hram“, se face pomenirea ctitorilor și binefăcătorilor sfântului lăcaș, ca Domnul Dumnezeu să-i răsplătească pentru faptele lor frumoase și jertfa adusă în viață, pentru binele și fericirea semenilor lor.

b) Semnificația morală a hramului rezultă din cea religioasă. Unitatea de credință și viață în Hristos, a celor mulți care se adună „la hram“, crează conștiința interdependenței familiale, conștiința fraternității creștine, făurită prin puterea iubirii. Izvorul său este participarea activă la rugăciunea în comun pentru implorarea — sub aceeași cupolă — a harului ceresc care-i aduce de sus ajutor, milă și spor pentru toți, în toate cele bune, ocrotește în necazuri și dureri, scapă de primejdii și încercări.

c) Alte semnificații. În istoria bimilenară creștină a poporului nostru, hramul a avut și alte semnificații decât cele mai sus amintite. Hărăziți de Dumnezeu să fim creștini încă de la începuturile noastre ne-am ținut existența zbuciumată de luptă și jertfă, în cele trei mari provincii ale Daciei Felix: Țara Românească, Moldova și Transilvania, trei surori din aceeași mamă, trei frați din același tată și cu aceeași credință în Hristos. Deși vorbeam aceeași limbă și aveam aceleași tradiții și obiceiuri, am fost condamnați — de păcatele oamenilor străini de noi — să trăim despărțiți prin hotare unii de alții. Intențiile celor care ne-au fost vrăjmași, urmăreau să ne pierdem ființa și să ni se stingă conștiința de neam. Dar sfintele lăcașuri de închinare și sfintele mănăstiri presărate în munți și pe tot pământul străbun, din evlavie voievozilor și credincioșilor cucernici de la sate, țiruri și orașe, au contribuit la zădărnicierea acestor gânduri diabolice, chemînd din vreme în vreme poporul să se adune la praznicele hramurilor.

De aceea unitatea a fost păstrată de români pe ambele versante ale Carpaților, în mod conștient și statornic, și prin hramul bisericilor la care strămoșii noștri veneau în număr foarte mare. Hramul le-a format nu numai conștiința ortodoxă și solidaritatea moral-creștină, dar el a contribuit și la menținerea conștiinței de neam.

Masa mare a credincioșilor, strinși la hram dintr-o credință și dragoste curată de Dumnezeu și de aproapele, și-a dat seama că, deși sîntem din provincii diferite, din trei „țărișoare“ despărțite, vorbim aceeași limbă, deci sîntem frați între noi. Avînd aceleași obiceiuri și lege, tradiții și datini, moștenite de la strămoși, aceleași aspirații și idealuri, trebuie ca să luptăm să fim una și pe plan politic, într-o patrie comună, România.

Aspectul practic al semnificației hramului s-a valorificat în mod deosebit cu prilejul pelerinajelor „la hram“, care au avut loc în trecut la mănăstiri ctitorite de marii voievozi din Transilvania.

Pelerinajele considerabile, care se făceau cu ocazia hramului la mănăstirile din Transilvania, Țara Românească și Moldova, au fost izvoare de credință și înviore a elanului religios-moral al credincioșilor, dar și de întărire și luminare a idealului național, ocazii de strîngere a legăturilor de frățietate dintre toți românii. Căci cu prilejul acestor întîlniri creștinești creștea dragostea de libertate și unitate a tuturor românilor într-o singură Românie Mare. La aceste ocazii, intelectualii se revedeau și — în mod tacit — luau hotărîri mari în interesul și binele nostru național.

Din totdeauna pelerinajele la hram au fost adevărate case duhovnicești, izvoare de apă vie, la care credincioșii sorb ca dintr-un potir divin

energii nesecate, pentru o viață religioasă-morală superioară, trăită după voia lui Dumnezeu, după pilda Fiului Său întrupat.

Renăscuți duhovnicește credincioși se întorc la vetrele lor, cu o nestăvilită pasiune de viață, de muncă și dăruire devotată lui Dumnezeu și semenilor lor, știindu-se susținuți în eforturile și idealul lor creștin-umanitar de rugăciunile hramului.

Sub aspect creștinesc, hramul arată, pe bază de istorie și tradiție sfântă, că biserica este adevăratul lăcaș de rugăciune. Deci numai într-o biserică cu hram — ocrotită de un sfânt — și nu în orice casă comună se poate săvârși cultul divin. Numai în biserică cu hram se poate aduce sfințita și mîntuitoră Jertfă, fără sînge, a Domnului nostru Iisus Hristos, căci numai ea are un înger păzitor care o apără de rău. Ea este patronată de harul Sfintului Duh care, prin Sfintele Taine, lucrează izbăvirea suflete-lor noastre.

Aducerea sfintei Jertfe și peste tot, săvîrșirea cultului divin public, afară de biserică este păcat, este sacrilegiu înaintea voinței Sale sfinte. Un astfel de loc de rugăciune, fără hram și fără sfînta cruce, fără sfintele taine și fără sfintele icoane, nu este casa lui Dumnezeu și nu este poarta cerului. El ne ține mai departe în păcatele noastre, departe de mîntuire și de fericirea dorită.

Să stăm deci neclintiți în Biserica strămoșească, care-și trage originea de la Mîntuitorul Hristos.

REPUBLICĂ BIRUITOARE

Se împlinesc anul acesta 30 de ani de la evenimentul pecetluit în decembrie 1947, cînd prin abolirea monarhiei, conducerea intereselor țării a intrat în miinile poporului, la cirna ei instaurîndu-se un guvern democratic, condus de unul din cei mai luminați patrioți, dr. Petru Groza, țara noastră devenind Republică.

Acest act a marcat hotarul de trecere de la stăpînirea burghezo-mosierească la conducerea democrat-populară, fapt care a dat un avînt necunoscut pînă atunci țării, spre progres material și spiritual. El nu este întîmplător și sporadic, ci reprezintă cununa unor frămîntări istorice pe al căror răboj au rămas încrustate nume și evenimente prestigioase. Lupta domnitorilor români, și cu ei a întregii suflări românești, spre a păstra liberă și neatîrnată glia și ființa națională, este inel de legătură în acest lanț al vrednicilor, care sînt consemnate de istorie cu mîndrie. De aceea nume ca cele ale voievozilor Mircea cel Bătrîn, Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul și atîția alții sînt strîns legate de lupta și biruințele pentru neatințarea și prosperitatea țării. Sacrificiile au fost imense, dar roadele au dospit acest aluat al conștiinței de sine a poporului, conștiință care s-a dezvoltat odată cu țara.

Poporul român format ca o sinteză a virtuților nemuritorilor daci și a vitejilor romani, a fost permanent stăpînit de sentimentul valorii personale, de conștiința răspunderii de sine și de urmași. Nu era doar un sentiment ci o conștiință care s-a dezvoltat odată cu însăși țara. Pe scara aceasta a evoluției firești se înscriu cele două revoluții, respectiv cea condusă de Tudor Vladimirescu din 1821 și cea condusă de Nicolae Bălcescu în 1848. Neexistînd condițiile obiective care să asigure instaurarea unui guvern democratic revoluțiile au eșuat, nu însă și gîndul poporului spre a-și cuceri deplin libertatea și neatîrnarea. Anul 1859 a adus ziua cînd românii din Moldova și Țara Românească au dat mină cu mină sub conducerea domnitorului Alexandru Ioan Cuza, prin aceasta întrezărîndu-se victoria doar prin unirea tuturor forțelor românești, sub o conducere authtonă, care să-și exprime voința și năzuințele spre mai bine. Conștiința și voința poporului român rivnea spre visul lui Mihai Viteazul, fapt ce s-a realizat în 1918, cînd Transilvania s-a alipit României, realizîndu-se astfel visul de aur și de totdeauna al românilor.

Dar în deceniul al treilea al secolului nostru contradicțiile social-economice și ambițiile unor mari puteri au adus tensiuni și conflicte, care

s-au acumulat indeosebi în Germania hitleristă, al cărei țel spre expansiune devenea tot mai acut. Conflagrația care a afectat Europa, a devenit mondială.

După victoria insurecției armată de la 23 August 1944 și zdrobirea mașinei de război hitleriste, zorii libertății mijeau la răspîntia unui drum nou, drum care s-a inaugurat la 30 Decembrie 1947. Moștenirea ce o transmitea stăpînirea burghezo-moșierească era catastrofală: economia înapoia-tă aservită pînă atunci capitalului străin, agricultura fărîmitată și cu unelte rudimentare. Majoritatea forței de muncă era antrenată în agricultură. Industria în care era angajată o mică parte a populației active a țării nu putea răspunde noilor cerințe ce le ridica noua orientare democratică. Tocmai pentru acest fapt s-a trecut la naționalizarea mijloacelor de producție, pășindu-se spre socializarea agriculturii. Sub raport cultural existau de asemenea multe neajunsuri. În anul 1947 țara noastră avea cîteva milioane de analfabeți, fapt ce impunea reconsiderarea învățămîntului de stat el generalizîndu-se, devenind obligatoriu și gratuit. Forța intelectuală a țării a creat o nouă orientare ce s-a concretizat în opere literare, artistice și culturale valoroase, care se înscriu constant în epopeea națională a creației artistice.

Ziua de 21 August 1965, marcînd atribuirea noii denumiri a țării, adică Republica Socialistă România, s-a pășit spre făurirea României moderne. Țara a cunoscut un puternic avînt, ea înregistrînd o cotă din cele mai înalte de dezvoltare pe plan mondial. Deschisă spre lume, țara activează în organizațiile internaționale ca ONU, UNESCO și alte organizații de prestigiu, cultivînd relații de prietenie și colaborare cu peste 100 țări de pe glob. Pretutindeni a fost cunoscută poziția țării noastre, care s-a situat pe făgașul colaborării cu toate popoarele, marcînd un climat de cooperare indiferent de structura politică a partenerilor ei. Politica internă și externă, care a adus un real progres țării, a făcut ca pe plan mondial să se vorbească despre ceea ce tot mai frecvent este cunoscut „miracolul românesc“.

Impunîndu-se pe arena internațională, Republica Socialistă România a avut inițiativa de a fi găzduit o serie de congrese, colocvii, întruniri și consfătuiri cu caracter internațional care au prilejuit participanților ocazia de a lua contact nemijlocit cu realitatea românească, cu ospitalitatea și omenia atît de specifică a minunatului nostru popor, cu toate realizările și înfăptuirile României de azi.

Nu au fost lipsiți acești ani nici de greutăți inerente, nici de dezastre provocate de calamități care, din senin, s-au abătut asupra pămîntului românesc, dezlănțuind furia oarbă a naturii. Inundațiile din 1970 ca și seismul din 4 martie a.c., care ne este încă atît de dureros în memorie, nu au avut puterea să încovoie voința de neînfînt a încercatului nostru popor. Sub conducerea înțeleptului său conducător Nicolae Ceaușescu Președintele Republicii Socialiste România, poporul nostru pășește neclintit spre noi realizări pe calea progresului multilateral al patriei.

În toată această perioadă, Biserica Ortodoxă Română, clerul și credincioșii ei s-au încadrat perfect în calitatea firească de cetățeni loiali și devotați ai Republicii.

Lăcașuri de închinare nou construite, cele vechi renovate, salba mănăstirilor din Moldova ca și atâtea alte realizări în formarea și orientarea unui cler luminat, școli de pregătire teologică unde se formează viitori slujitori ai altarelor și în egală măsură, ai unor credincioși care trăiesc activ și plenar spiritul vremurilor noi.

Încercînd o sinteză a celor de pînă aici am putea spune că, la ora bilanțului, cei 30 de ani de Republică au fost tot atîția ani de biruințe, a căror dimensiune nu poate fi realizată decît cu măsura sufletului poporului român, cu viețuirea sa permanentă pe aceste locuri, cu năzuințele sale de pace, progres și fericire.

PICTORUL BARTOLOMEI DELLIOMINI

de : Pr. TRAIAN MAGOŞ

Iată, un creator de frumos, de obârşie italiană după tată, care a desfăşurat o bogată şi rodnică activitate artistică în Caransebeş, la sfîrşitul veacului al XIX-lea şi începutul celui următor.

Cotat ca pictor bisericesc, a fost solicitat de credincioşi pentru confecţionarea de prăznicare şi prapuri. Lui se datoreşte şi împodobirea unui număr de biserici. În plus a lăsat posterităţii şi o serie de portrete. Deşi a lăsat o moştenire bogată, pictorul nu s-a bucurat prea mult de atenţia criticii iar opera sa n-a fost apreciată la adevărata ei valoare. O singură menţiune fugară la criticul de artă Ion Frunzetti în lucrarea sa : „Pictori bănăţeni în secolul al XIX-lea“ editată la Bucureşti în anul 1957.

Născut în Luncani la 21 martie 1864 din părinţii Ludovic şi Rozalia născută Stoica, a încetat din viaţă în Caransebeş la 26 februarie 1930 în vîrstă de 66 de ani. Din păcate se cunosc prea puţine date despre primii ani ai vieţii sale. Nu ştim care i-a fost copilăria, anii de şcoală şi ucenicia în meşteşugul pictării. Ceea ce este sigur e că în jurul anilor 1890 s-a stabilit definitiv în Caransebeş, unde în curînd şi-a cumpărat o casă proprie pe strada Ardealului (azi Scînteii) casă care există şi astăzi la nr. 93. De tînăr s-a apucat să picteze pe tablă prăznicare pe seama catedralei de aici, într-o manieră vădit apuseană.

În scurt timp devine unul din cei mai apreciaţi pictori din raza fostei Episcopii a Caransebeşului, dat fiind că prin pictura lui reuşea să imprime în creştini sentimentul religios.

Figură de artist în toată puterea cuvîntului — îmbrăcat întotdeauna în negru, cu cravată legată ca o lavalieră, purta barbă, şi de o amabilitate neobişnuită îşi câştigă repede prieteni devotaţi. Printre ei amintim pe profesorul de desen Cornel Otonoga de la Liceul „Traian Doda“, care l-a sprijinit pe plan artistic.

În continuare lucrează în colectiv, în preajma pictorului Gheorghe Baba, tatăl maestrului Corneliu Baba, care l-a încurajat din toată inima şi i-a dat preţioase îndrumări, privind genul de pictură bizantină. Executînd rînd pe rînd şi alte lucrări, îi iese la iveală tot mai mult vocaţia sa artistică.

Din această perioadă de formare datează splendidul portret al episcopului Nicolae Popea înfățișând atitudinea impozantă și de mare austeritate a ierarhului cărturar, membru al Academiei Române. Tabloul nedatat, este expus în holul reședinței mitropolitane din Timișoara, este semnat jos în partea dreaptă, cu o grafie excepțional de frumoasă, cu culoare roșie, unde autorul se intitulează „pictore” păstrind sufixul din limba italiană, pentru a atrage atenția admiratorilor asupra obirșiei sale. Foarte mulțumit de reușita acestei compuneri, vrednicul episcop nu-i mai este teamă să-l recomande cu căldură cercurilor bisericești pentru a-i încredința pictarea bisericilor din eparhia sa, convins că le va executa potrivit cerințelor cultului ortodox.

Așadar, începînd din anul 1892, pînă în anul morții sale, artistul trece la munca fără răgaz de împodobire picturală a unui număr de aproape treizeci de biserici din Caransebeș și din împrejurimi, ba chiar pînă în Bătănia comună românească din R. P. Ungaria. O adevărată performanță, dacă ne gîndim că la toate a lucrat singur, fără ajutorul vreunui ucenic sau colaborator.

Cu pictura executată în bisericile din Jupa (Tibiscum) și Păltiniș în anul 1906, maestrul atinge apogeul creației sale. Tablourile de pe pereții bisericii din Păltiniș înfățișînd „Tăierea capului Sfintului Ioan Botezătorul”, „Ispitirea lui Iisus” și „Iisus și Samarineanca” sînt de o forță artistică inegalabilă, cu tonuri calde care impresionează profund, încîntă ochii și aduc pace în suflet.

De pe urma lui au mai rămas un număr mare de : Madone, sfinți, proroci (Sf. Ilie, dedicat prietenului său apropiat Ilie Guțoi) și tabloul înfățișînd „Familia Sfință”.

O altă însușire a înzestratului pictor Delliomini a fost aceea de iscusit portretist. Din cele multe pe care le-a realizat ne vom referi la cîteva pe care am putut să le identificăm. Din rîndul clericilor am amintit, magistrul portret al episcopului Popea, iar la dorința doctorului în Teologie Petru Barbu, care l-a protejat mereu ca pictor de biserică, a realizat portretul tatălui — Lazăr Hazi Barbu — comerciant în Lugoj.

Portretul redat foarte realist (aproape fotografie) reprezintă un bărbat în vîrstă cu privirea îndreptată în sus, care redă interiorizarea psihică a omului frămîntat și cu aspirații înalte.

Cu finețe și cu un gust coloristic fără cusur, pictorul realizează portretul învățătorului Virgil Ștefăniță și a soției sale Paulina, din comuna Var, înveșmîntați în costume naționale, ținută prin care își manifestau sentimentele lor profund românești din timpul stăpînirii austro-ungare.

Nu strică să amintim și de portretele familiei lui Ilie Guțoi, președintele Asociației vînătorilor și pescarilor din Caransebeș, portrete de dimensiuni mari ; astfel redă imaginea lui Ilie Guțoi împreună cu soția sa Iuliana născută Ivan din Glimboca, în costumele de epocă cu un colorit închis și a mamei sale originară din Docnecea, purtînd o frumoasă ie înflorată.

Capacitatea sa de a reda caracterul, starea sufletească, cea mai caracteristică pentru personajul înrîpat, o vădesc portretele cu temă istorică.

Bucurindu-se tot timpul de prietenia sinceră din partea aceluiași Ilie Guțoi, în semn de stimă și dragoste pe care i-o purta, îi dedică portretul lui Mihai Viteazul, realizat în anul 1919 și care aparține Muzeului din Caransebeș. În proprietatea acestei familii s-au aflat cîndva și portretele lui Horia, Cloșca și Crișan și a revoluționarului Tudor Vladimirescu.

O compunere neașteptată de o factură deosebită față de acestea este „Portretul unei fete”. Deși nu de mare dimensiune, acest portret este totuși excepțional prin atitudinea de puritate și gingășie fermecătoare, ceea ce ne îndreptățește să-l considerăm pe pictorul nostru, un alter Grigorescu.

Dar pictura nu era singura lui pasiune. Zilele de muncă intensă din atelier și de pe schele, le alterna cu cele de destindere la vînat sau pescuit. Era un mare iubitor al muzicii, un bun violonist. Așa se explică imortalizarea pe pînză a doi dintre muzicienii îndrăgiți : R. Wagner și G. Rossini.

Prin aceste rinduri ne-am făcut o sfîntă datorie de a scoate dintr-un anonimat posibil viața și opera pictorului pașnic, cu un talent lipsit de vanitate, de o vrednicie și bunătate sufletească rar întîlnite, care a făcut totul pentru a contribui la afirmarea dorului de lumină și culoare atît de caracteristice bănațenilor în mijlocul căruia a trăit și pe care i-a iubit atît de mult.

CRİPTOGRAMA DE LA MĂNĂSTIREA „SĂRACA” DIN BANAT

de : prof. ATANASIE POPA

Mănăstirea *Săraca*, din Șemlacul Mic, este una dintre cele mai vechi așezăminte bisericesti din Banat. Ar data din secolul al XIV-lea ținînd seamă și de singularitatea planului în formă de cruce cu abside dreptunghiulare ¹⁾.

Printre foarte rarele în arta veche românească este „criptograma” din pronaosul bisericii, pusă în firida de est a nișei sudice, unde este zugrăvită o cruce cu trei brațe neegale, avînd scrise pe o parte și pe alta cîte trei grupe de inițiale, care abia în anii din urmă s-a încercat să fie tălmăcite și în parte dezlegate.

Ne propunem ca, pe baza cercetărilor făcute de V. Brătulescu ²⁾ să încercăm să dezlegăm „secretul” care într-o măsură oarecare ar contribui la istoricul mănăstirii. Dar, această cruce cu *tainele ei*, este și o contribuție a zugravului, la încadrarea bisericii în ansamblul bisericilor vechi din secolele XIV—XVIII. Acest motiv a venit din tiparnițele slavone de la Veneția în secolul al XV-lea.

Sbornicul — Mineiul — tipărit de Bojidar Vuković în 1538 are, pentru zilele de 14 septembrie — Ziua Crucii — precum și pentru 1 august, altă zi a Crucii, ca decor frontal crucea în două înfățișări : una, mai modestă și alta mai bogată. Prima variantă a luat-o Coresi în *Sbornicul său din 1580 tipărit* la Sas-Sebeș. *Sbornicul coresiian este o copie a celui venețian*. Coresi a luat și unele gravuri și motive decorative din acest sbornic care au intrat în decorul manuscriselor vechi precum și în tipărițiurile secolului XVII—XVIII. Mă refer la motivul „mărgelilor” motiv pe care îl găsim și pe metopele de la Adam-Clisi (dovadă origine romană) ³⁾.

I. Crucea din *Sbornicul* lui Bojidar, tipărit în Virșeș în 1538 (fig. 1)

Am luat ca model forma cea mai completă a crucii așa cum o găsim în acest sbornic la pag. 829, pentru 1 august.

¹⁾ Dr. Ioachim Miloia, *Mănăstirea Săraca centru de cultură și artă bănățeană*, în „Analele Banatului”, IV Timișoara. 1931.

²⁾ V. Brătulescu, *Inițiale și monograme legate de semnul crucii*, în „Mitropolia Olteniei” Craiova nr. 7—8, 1965, Craiova pp. 568—586.

³⁾ At. Popa, *Originalele și circulația unor motive ornamentale coresiene*, în *Tirgoviște, cetate a culturii românești*, București, 1974, pp. 185—194.

Acest model de cruce fără inițialele caracteristice, a fost socotit de origine rusească, avînd brațul de la baza crucii înclinat, motiv care simbolizează scîndura care s-a pus la picioarele lui Iisus ca să suporte mai ușor greutatea corpului.

În această gravură (fig. 1) crucea are pe virful ei o tăbliță care simbolizează tăblița pe care s-a scris „vina” lui Iisus : I.N.T.I. adică *Iisus Nazarineanu Tarul (Impăratul) Iudeilor*, scris în elină, latină și ebraică, în limbile care se vorbeau atunci în Palestina și exprimă motivarea osîndirii la moartea cea mai rușinoasă : răstignirea pe cruce.

Crucea este ridicată pe un vîrf de deal, la baza ei fiind o scobitură, iar în ea craniul cu două oase — fluierile picioarelor-încrucișate, simbolizînd — Căpățîna lui Adam. Acest motiv indică muntele Golgota — dealul Căpățîinii — unde Iisus a fost răstignit, tocmai pe locul unde a fost îngropat Adam, primul om !

Inițialele *GL AD* lipsesc atît în Sbornicul venețian, cît și în cel corelian. La *Săraca* există, și aceasta ne conduce să admitem existența unei persoane de rang bisericesc, ori călugăresc înmormîntat în tînda bisericii conform uzanțelor bisericești ale timpului.

Aceste inițiale, un fel de epitaf, se găsesc pe pietrele de mormînt domnești de la Curtea de Argeș, la Arnota, pe alte pietre de mormînt, pe cruci, antimise, etc.

Continuînd prezentarea crucii, sub inițialele *N.I.K.A.* se găsesc alte patru : *ML-RB*, pe slavonește : *Mesto-Liubnoe-rai biști*, după N. N. Tuță : Locul Căpățîinii rai a fost ⁴⁾. Aceste inițiale l-au condus pe Brătulescu la presupunerea, mai apoi la convingerea că, *ele cuprind numele meșterului Manole și probabil și al ajutoarelor lui*, gravat pe aproape toate pietrele de mormînt de la Argeș și pe unele cruci de cîmîtir ⁵⁾.

Luînd cunoștință de lucrarea diaconului Tuță, în articolul publicat în „Mitropolia Olteniei” nr. 7—8, 1965, V. Brătulescu revine asupra acestui subiect mai ales că la Neamțu a descoperit un manuscris slavon o *Erminie* care cuprinde instrucțiuni cum trebuie să se zugrăvească o biserică. Aici a găsit *cheia* cu care a putut dezlega și alte semne de acest fel. V. Brătulescu crede că a putut să tîlmăcească și inițialele, dar cele din Sbornice și de la *Săraca* nu sînt semnalate în articolul menționat, și semnalate de noi acum.

Pe baza acestei *chei* vom continua cu tîlmăcirea inițialelor din Sbornice și de la *Săraca*.

Astfel : În dreptul crucii sînt inițialele :

Rîndul întîi : *H H H H* ; pe stînga : *K K K K* ; deasupra pe două inițiale

Rîndul doi : <i>Ț Ț Ț Ț</i>	<i>V V V V</i>	idem
Rîndul trei : <i>B B B B</i>	<i>D D D D</i>	idem
Rîndul patru : <i>N N N N</i>	<i>Ci Ci Ci Ci</i>	idem

⁴⁾ Diacon Nica M. Tuță, *Sîntul Antimis*, București, 1943.

⁵⁾ V. Brătulescu, *Frescele din biserica lui Neagoe de la Curtea de Argeș*, București, 1942, fig. 2—12, 15—17.

Fig. 1. Sbornic, Venetia 1538.

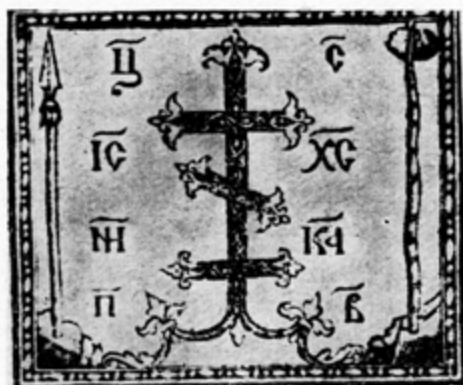
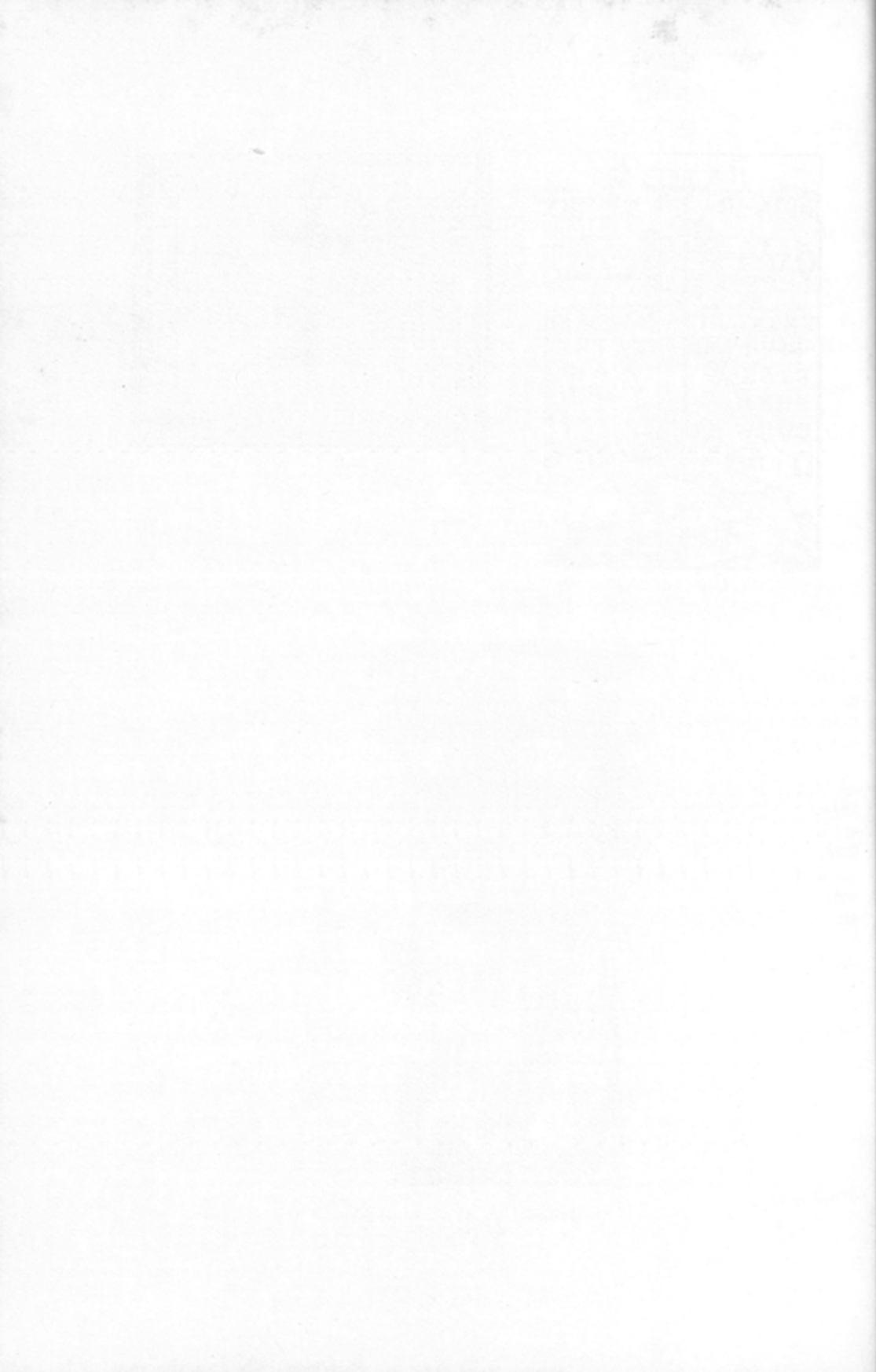

Fig. 2. Sbornic, Veneția 1538.

Fig. 3. „Criptograma” de la mănăstirea SĂRACA — Timiș.

Rîndul cinci : S S S S

R R R R

idem

Rîndul șase : P P P

P P V

idem

Transcriem tot după Brătulescu și înțelesul lor, în traducerea lui :
sus, în dreptul tăbliței T-S, *Tveat spasem* — Floarea mîntuirii. Dar s-ar
putea tălmăci și : *Țarul Slavei*. — Impăratul Măririi.

Mai jos, sub tăbliță : RCD și CiKH nedeslegate.

În dreptul brațului orizontal SH nedeslegate. S-ar putea să fie Mîn-
tuitorul Hristos (cu toate rezervele).

Inițialelor dintre sulită și burete, le-am dat dezlegarea. Vom lua gru-
pul de cîte patru în ordinea de mai sus (dreapta și stînga).

1. dr. H H H H : *Hristova horuhvi hristianom hvala* — A lui Hristos stea-
gurile creștinilor laudă.
st. K K K K : *Krist creapost Konstantinu cverea* — Crucea tăria lui
Hristos pentru credință.
2. dr. T T T T : *Trskiiŭvest truvi ŭveati* — Bisericească floare (culoare)
bisericii flori (culori) Floarea bisericească, bisericii flori.
st. V V V V : *Vseam vernăi vovraštenie vrai* — Tuturor celor credincioși
reîntoarcerea în rai. b) *velie veselie veruiostivtaia* — mare veselie celor
ce cred în tine.
3. dr. B B B B : *belicā bekii baet beasāi* — Alb pe o coastă Cîntare sat.
st. a) *drevo daruet dreviee dostoianie* — Lemnul dăruiește vechea vred-
nici (avere, moștenire) b) *drevo dobro dosaba dpavolu* — Lemnul bine
(mare) supărare diavolului.
4. dr. N N N N : *Noštincavedeniea nuĭnea nila gaet* — Noaptea recunoaș-
terea nevoia impune.
st. Ci Ci Ci Ci : *Cestnaia cest cituștimă cilacom* — Cînstită cînte celor
ce cîntese oamenii.
5. dr. S S S S : *Slovom spasem seroplavieștică* — Cu cuvîntul mîntuirii ??
st. R R R R. nedeslegată.
6. dr. P (pi). P P. a) *podobaet poclanietisia paki norodu* — Se cuvine să ne
închinăm iarăși după rînduială. b) *poiū pocloniaiusi podijūu*. Cînd ne
închinăm lui Dumnezeu.
st. P P V, nedeslegată.

Cu acestea s-a dezlegat ce s-a dezlegat din „criptograma“ Sbornicului
venețian de ziua Crucii de la 1 august, p. 829.

Specialiștii în slava veche vor stabili corectitudinea traducerilor și cu
aceasta și a interpretărilor.

II. Crucea din 14 sept. de la pag. 59, acelaș Sbornic.

Are o înfățișare mai mult decorativă. Are (fig. 2) șapte brațe cel de la
mijloc înclinat. Toate capetele brațelor și ale picioarelor se termină cu o
floare cu boboc deschis iar trunchiul lor este decorat cu motive geome-
trice desenate corect și cu gust. Crucea se reazimă pe cîte un picior de
deal : ceva mai sus sînt înfipte lancea și trestia cu buretele. Desenul este
încărcat cu frumosul motiv al „mărgelilor“. Inițiale puține. Sus : T-S adi-
că Floarea mîntuirii. Între brațe IS. HS. NI. KA. iar jos P și V, acestea ne-

dezlegate. S-ar putea considera numai prima inițială din cuvintele *podobaetă* și *vseamă vernăi* aplicându-se „cheia“.

III. *Crucea din Sbornicul coresian* (fig. 4) este identică cu cea precedentă, singura deosebire este decorul pe cele două laturi umplind pagina și dându-i un aspect plăcut.

IV. *Crucea de la Mănăstirea Săraca.*

Este mai modestă în inițiale (fig. 3) unele sînt șterse, degradate de umezeală cu toate că firida unde s-a zugrăvit este destul de adîncită în perete. Și din ce s-a păstrat putem să cunoaștem în bună parte înțelesul acestor majuscule după cheia din *Erminia* amintită.

În structură se apropie de cea venețiană cu deosebirea că aici grupele sînt formate din cîte trei litere și sînt numai patru rînduri în loc de șase. Scindura de la baza crucii este înclinată, crucea nu este ridicată pe movilă, iar căpățîna cu oasele încrucișate este acoperită cu o scîndură mică. Deoparte ar fi GL iar pe stînga AD. Înțelesul lor îl cunoaștem.

De remarcat că la încrucișarea brațului orizontal cu cel vertical o modestă cunună de spini le cuprinde, ca la cea venețiană de la 1 august.

Inițialele sînt grupate astfel :

Sus, pe tăblița orizontală I N Ț I .

Între brațul orizontal și cel vertical, deasupra I S H S, iar dedesupt, N I C A . Înțelesul lor este cunoscut.

Mai jos, pînă la brațul înclinat sînt deoparte și de alta cîte două grupe de cîte trei inițiale aranjate astfel :

Rîndul întîi, dreapta :

HHH. *Hristova horuhvi hristianomă hvala* : — tălmăcirea ar fi tot ca la cea venețiană. Zugravul s-a mulțumit și numai cu trei litere socotind că și așa ar avea acelaș tilc, spațiul disponibil fiind mai mic. Prin urmare și aici ar fi tălmăcirea : A lui HS steagurile creștinilor laude.

Pe stînga :

KKK : *krist creapost Konstantinu cvearea* — Crucea tărie lui Constantin pentru credință.

Rîndul al doilea, pe dreapta :

ȚȚȚ : *țrcvii țveat țrcvatîțveati* — Bisericească floare (culoare) bisericii flori (culori).

Pe stînga :

PPP : *podobaet povlaniatisia pachi norodu* — Se cuvine să ne închinăm din nou (după rînduială).

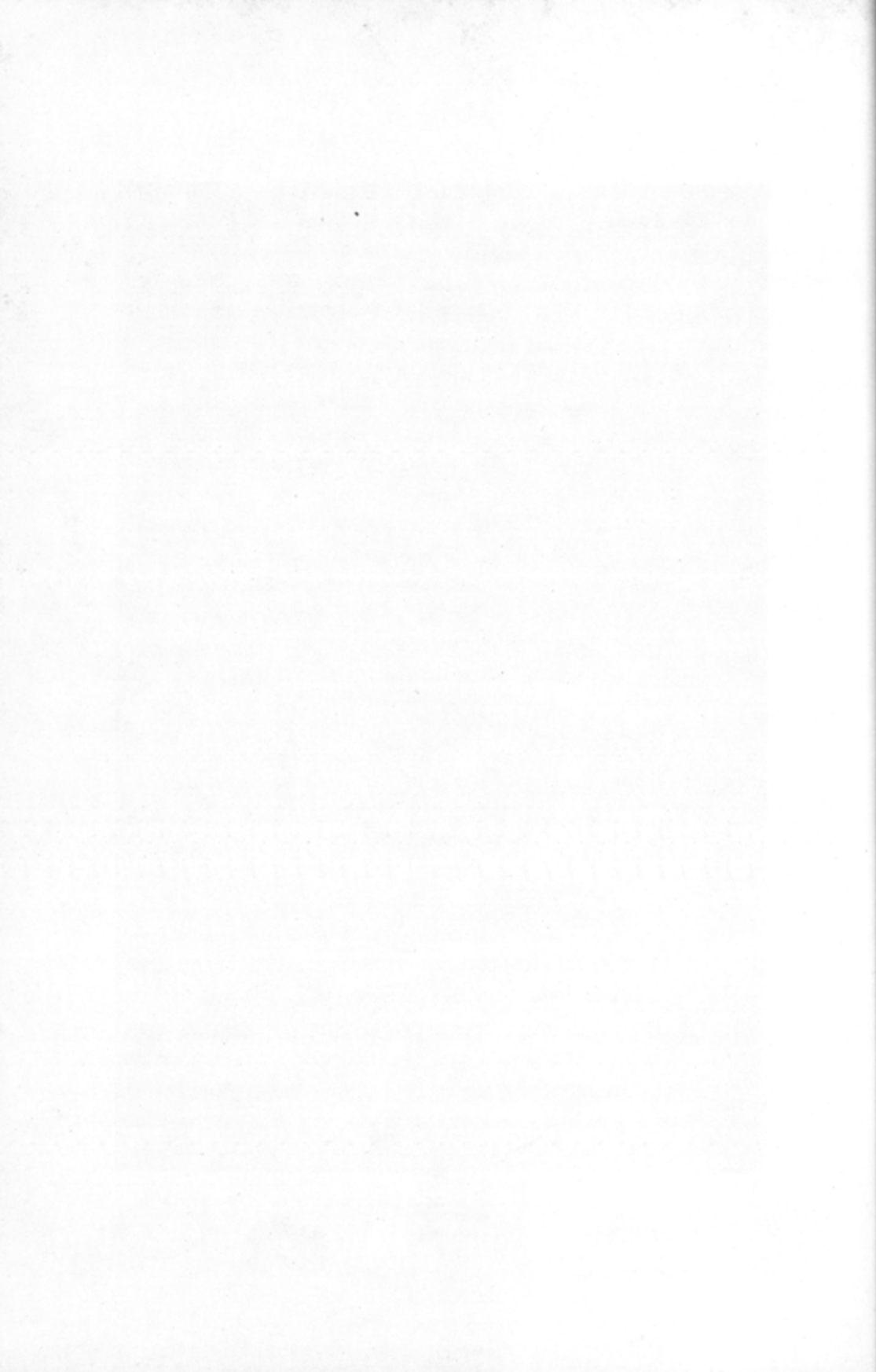
În dreptul crucii înclinate, pe dreapta :

VVV : *vsemă vearnăi vovraštenia vraî* — Tuturor celor credincioși reîntoarcerea în rai.

Pe stînga : LLL — nedeslegate.

Dedesuptul brațului înclinat, pe dreapta :

NNN : *noști neavedenia nuțnea nilagaet* — Noaptea necunoașterea nevoia impune.

Pe stînga : BBB : *belică hokii baet beasăi* — Alb pe o costă cîntăre sat.

La baza crucii ar fi literele : pe dreapta T, iar pe stînga S cu înţelesul : *ţveat spasem* — floarea mîntuirii, care la celelalte cruci se pune la capătul crucii.

Mai jos, de-o parte şi de alta a Căpăţinii sînt iniţialele GL AD : Cu înţelesul cunoscut.

Criptograma de la Săraca este mai apropiată de *Sbornicul veneţian din 1538* tipărit pentru cultul ortodox sîrb de unde l-a luat şi zugravul de la Săraca.

De observat că, această cruce nu se găseşte în manuscrisele noastre vechi, nici în cărţile de cult vechi — excepţie Coresi — poate pentru greutatea înţelesului acestor litere tainice.

Diaconul N. Tuţa afirmă că textul lui ML RB adică „Locul Căpăţinii rai a fost”, este luat din sedeauna de la glasul al 5-lea din slujba utreniei ceea ce nu este suficient verificat, după cum nici tălmăcirile date de V. Brătulescu nu se verifică din citate traduse din greceşte sau slavoneşte. Este de sine înţeles că aceste texte criptice se referă la Crucea lui Hristos.

Cu toate încurajările lui V. Brătulescu, *cheia* n-a putut dezlega тайнеle unor grupuri sau iniţiale izolate, publicate în lucrarea citată. Este un merit al acestui harnic cercetător al atîtor monumente istorice şi de artă de la noi, de a fi publicat numeroase articole şi lucrări din acest domeniu de cercetare.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

V. Brătulescu, *Frescele din biserica lui Neagoe de la Curtea de Argeş*, Bucureşti, 1942.

Idem, *Iniţiale şi monograme legate de semnul Crucii*, în „Mitropolia Olteniei”, nr. 7—8, Craiova, 1965.

L. Brehier, *L'art chretien*, Paris, 1926.

Pr. dr. Gh. Cotoşman, în *Mitropolia Banatului* nr. 6, 1956.

V. N. Drăghiceanu, *Morminte domneşti*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, 1914.

Martigny, *Dictionaire des antiquités chretiens*, Paris, 1872.

St. Meteş, *Mănăstiri româneşti din Transilvania şi Ungaria*, Sibiu, 1931.

Dr. Ioachim Miloia, *Mănăstirea Săraca*, în „Analele Banatului” Timişoara, 1936.

Prot. I. B. Mureşianu, *Aspecte din trecutul Bisericii bănăţene* în „Mitropolia Banatului” nr. 7—9, 1969, pp. 396—429.

At. Popa, *Mănăstirea Săraca*, Timişoara, 1943.

Idem, *Originalele şi circulaţia unor motive ornamentale coresiene în Tîrgovişte, cetate a culturii româneşti*, Bucureşti, 1974.

I. D. Ştefănescu, *Autels, tissus et broderies religieuses* Bucureşti, 1944.

V. Ţigu — L. Oprea, *Mănăstirea Săraca*, Bucureşti, 1971.

Pr. dr. V. Vlăduceanu, *Mănăstirea Săraca*, în „Biserica Bănăţeană” nr. 31, 1942.

ADEVĂRATUL NUME AL LUI ȘTEFAN HERCE

de : Prof. ION NICOLA

Este fapt îndeobște cunoscut că propaganda reformatorilor a încercat în sec. XVI-lea și al XVII-lea să facă prozeliți și din rîndul românilor; la început husitismul și mai apoi luteranismul și calvinismul.

În cele două principate — Moldova și Țara Românească — Reforma de orice nuanță, n-a prins din cauza situației politice în centrul căreia se găseau domnii români ortodocși și fiindcă înalții ierarhi, mitropoliți și episcopi, avînd sprijinul clerului și credincioșilor s-au opus prozelitismului prin acțiuni energice. Altfel se prezintă situația în Transilvania. Aici, datorită regimului de oprimare din punct de vedere politic, social și religios, cîțiva preoți tentați de o situație mai bună care li se oferea din partea unor principii calvini ca Mihail Apafy au aderat temporar la doctrina calvină. De cele mai multe ori, preoții ortodocși au fost forțați de autorități să-și părăsească credința strămoșească.

Preoților li se cerea să știe să citească și să scrie românește, să recite în limba proprie *Tatăl nostru*, *Crezul*, *cele Zece porunci*... După cum constatăm, mult nu li se cerea dintr-u început, dar cu toată adărea lor la Reformă rupînd cu tradiția, preoții continuau să facă slujba în limba slavonă.

Principesa Susana Lorantfy dă un decret la 2 aprilie 1657 prin care se instituiau inspectori ai preoților și parohiilor românești din Țara Făgărașului, care nu erau sub jurisdicția mitropolitului ortodox de la Alba Iulia¹⁾.

Prin decretul din 3 aprilie 1657, aceeași principesă înființează o școală românească în Făgăraș alături de cea ungurească. Românii calvini aveau și biserica lor.

Este interesant faptul că domnitorul Constantin Brîncoveanu dăruiește prin intermediul stolnicului Cantacuzino, bisericii reformate din Făgăraș 200 de taleri sau 400 de florini ungurești pentru refacerea ei după distrugerea de către imperiali în 1704. La 6 decembrie 1713 Constantin Cantacuzino trimitea din Tirgoviște următoarea scrisoare : „Primind cu cinste scrisoarea Excelențelor Voastre, scrisă mie la 26 noiembrie, din ea am înțeles despre cererea Excelențelor Voastre către Ilustrul Voievod al

¹⁾ Pokoly József : „Magyar protestáns egyháztörténeti adattár“, Budapesta an VIII, 1910.

Munteniei, Măria Sa, pentru ajutor la zidirea bisericii din Făgăraș a Excelențelor Voastre. În privința căreia n-am trecut cu vederea, după dorința Excelențelor Voastre, să stăruiesc după putința mea, înaintea Măriei Sale Voievodului Munteniei, pentru lucrul Excelențelor Voastre, drept care Măria Sa a și poruncit să se numere la mîna curierului Excelențelor Voastre două sute de taleri leoni, adică patru sute de florini ungurești, ceea ce Excelențele Voastre o pot înțelege mai pe larg din scrisoarea Măriei Sale ...".

Din scrisoare reiese că domnitorul Constantin Brîncoveanu a trimis și el o scrisoare principelui Ardealului în legătură cu donația.

Această corespondență este încă o mărturie a relațiilor existente între Țara Românească și Transilvania, peste hotarele politice vremelnice.

Cercetarea preoților și gramaticilor — candidați de preoți și de învățători din Districtul Făgărașului, începută în februarie 1658, arată că treburile mergeau greoi²⁾.

Redăm cîteva constatări :

Popa Ionașcu din Bucium : *Știe Tatăl nostru, Crezul, nu știe Zece porunci. Nu prea știe să citească nici scrisul românesc.*

Popa Ioan din Copăcel : *Știința acestuia, după felul lor (al preoților români), poate merge, dar n-ar strica dacă ar ști mai bine cititul scrisului românesc.*

„Piopa“ Neagoe din Hîrseni : *Știe Tatăl nostru, Crezul, dar nu știe Zece porunci. Și la cititul în românește e aproape slab.*

Popa Comșa Hereanul din Ileni : *Știe stricat Tatăl nostru și Crezul. Și scrisoarea românească o citește rău.*

Popa Mitrea din Șercăița : *Știe Crezul, Tatăl nostru, nu știe Zece porunci ; știe cam așa și scrisoarea românească.*

În general, mai toți au lipsuri și citesc românește „mai așa“.

Influența reformată a avut și partea ei bună, pentru că a croit drumul folosirii limbii românești în biserică și în scriere.

Între cărțile tipărite în limba română sub influența calvină, menționăm *Palia de la Orăștie* (1582) tradusă din limba maghiară după Pentateucul lui Gașpar Heltai din Cluj și după o ediție a *Vulgatei* sub patronajul episcopului calvin Mihail Tordaș. La traducerea ei au ostenit Ștefan Herce din Caransebeș, Efrem Zacan din Sebeș, Moise Pestișel din Lugoj și Arghirie, protopopul Hunedoarei.

Numele de familie al lui Ștefan Herce din Caransebeș este redat greșit de către istoriile literare, care îl reproduc așa cum l-au găsit în Predoslovia *Paliei*.

În realitate, nu-l chema Herce, cum îl vedem scris și-l auzim pronunțîndu-se, ci Hîrce.

Hîrce este numele pe care-l dau țăranii din Banat șoarecelui. Cu alte cuvinte, îl chema Ștefan Șoarece. Se știe că Ștefan „Herce“ era un preot cîștigat calvinismului și făcuse din orașul său un centru de propagandă

²⁾ Examen pastorum Districtus Ternae Fogaras, Anno 1658 Febr. inchoatum (Arhiva bisericii reformate din Făgăraș, nr. 298, pachet XXIX).

calvină. Numele de familie *Hirce* sub influența ortografiei maghiare, care nu avea sunetul *i*, ci-l reda prin forma *é*, a trecut la *Hérce* și apoi la *Herce*, fără semnul de-asupra vocalei *e*.

E știut că reforma calvină a făcut prozeliti printre maghiari, spre deosebire de luteranism care și-a găsit adepți printre sași.

Sub influența ortografiei maghiare, în „Enciclopedia română” a lui C. Diaconovici, Sibiu, 1900 ca și în enciclopedia „Minerva”, Cluj, 1929, numele traducătorului Paliei este scris *Hercse*.

Există și astăzi în orașul Caransebeș o familie *Hărcilă*, care, probabil, sub influența limbii germane iscălește *Hertila*, de la germanul *Hertschila*.

Schimbarea unor nume românești în trecut sub influența maghiară, germană, dar mai ales sirbească, nu era ceva neobișnuit la românii din Banat.

Pluralul de la substantivul *hirce* (șoarece) este în Banat *hîrți*, în loc de *hîrci*, cum ar fi fost normal să fie după legile fonetice ale limbii noastre. Probabil, sub influența limbii germane, sunetul *ci* a trecut la *ți*.

Cînd va fi avut loc schimbarea numelui traducătorului calvin, n-am putea preciza, poate în școală sau poate mai tîrziu ca preot calvin.

Deci, ar trebui să spunem *Ștefan Hirce*, nu *Ștefan Herce*, pentru a exprima o realitate și încă o realitate de onomastică românească.

Spunem „ar trebui”, căci numele e așa de îndătinat, încît ar fi greu de rectificat.

TREPT E ALE DEZVOLTĂRII PATRIEI

NOUL IMN DE STAT AL REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

În ziua de 28 octombrie 1977, în prezența Președintelui Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, a celorlalți conducători de stat, miniștrii, conducători de instituții centrale și organizații obștești, reprezentanți ai oamenilor muncii, personalități ale vieții noastre științifice, culturale și artistice, ziariști români și corespondenți ai presei străine, șefi ai misiunilor diplomatice acreditați la București, au început lucrările în plen ale celei de a VI-a sesiuni a legislaturii a VII-a a Marii Adunări Naționale.

Între proiectele de legi dezbătute și aprobate de înaltul for legislativ al țării, a fost și proiectul de lege pentru aprobarea Imnului de Stat a Republicii Socialiste România. Acesta prevedea adoptarea, ca imn al țării, cunoscutul „Trei culori“, cu textul adaptat și muzica marelui compozitor-patriot Ciprian Porumbescu.

Într-o atmosferă solemnă, deputații au audiat, cu inimile pline de mândrie patriotică, noul Imn de Stat al Republicii noastre, care glorifică eroismul poporului român, tradițiile sale de luptă pentru apărarea libertății și independenței țării și dragostea pentru glia strămoșească. În marea aulă au izbucnit prelung urale și aplauze. Deputații au aprobat apoi, prin vot deschis *Imnul de Stat al Republicii Socialiste România*.

Sub cupola palatului Marii Adunări Naționale au răsunat, din nou, solemn, acordurile noului Imn. El are forța unei „chemări patetice“, exprimă visul și năzuințele poporului, sinceritatea deplină și avântarea participării la efortul colectiv dedicat edificării unei orînduiri noi în țara noastră. El răsună asemeni unui jurămint de credință închinat Patriei.

CONFERIREA „MEDALIEI DE AUR A PĂCII” PREȘEDINTELUI ȚĂRII

În cadrul unei ceremonii desfășurate în ziua de 19 noiembrie 1977 la Consiliul de Stat, s-a conferit Președintelui Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu, medalia de aur „Frédéric Joliot-Curie“, cea mai înaltă

distincție a Consiliului Mondial al Păcii, atribuită în semn de profundă prețuire pentru contribuția remarcabilă adusă la cauza păcii, colaborării și prieteniei între popoare. Înminarea înaltei distincții s-a făcut de către Romesh Chandra, președintele Consiliului Mondial al Păcii, care a rostit și un cuvânt omagial.

Răspunzînd, Președintele țării noastre, a mulțumit călduros pentru distincție, după care a primit felicitările membrilor delegației Consiliului Mondial al Păcii și ale celorlalți participanți la ceremonie.

Conferirea acestei înalte distincții Președintelui Republicii Socialiste România se înscrie ca un eveniment politic cu multiple și profunde semnificații, atît pe plan național, cit și internațional. Astfel, pentru întregul popor român constituie un motiv de adîncă satisfacție și mîndrie patriotică decernarea acestei distincții Președintelui țării, pe bună dreptate apreciat ca unul dintre cei mai vajnici militanți ai luptei mondiale pentru pace și libertatea popoarelor, pentru o politică nouă în lume, pentru instaurarea unor relații de tip nou, de egalitate, colaborare și prietenie între națiuni. Este o cinstire care se răsfrînge asupra întregii țări, o distincție care onorează poporul nostru, evidențiîndu-se încă odată adevărul că activitatea Președintelui Nicolae Ceaușescu asigură continua creștere a prestigiului României în lume.

EXPRESIA UNITĂȚII NOASTRE

La 20 noiembrie 1977 au avut loc alegeri generale pentru 46 consilii populare municipale, 8 consilii populare ale sectoarelor municipiului București, 189 consilii populare orășenești și pentru 2705 consilii populare comunale. La aceste alegeri populația țării cu drept de vot a participat aproape în totalitate, respectiv în proporție de 99,98%, exercitîndu-și astfel dreptul electoral fundamental de a-și exprima opțiunea în legătură cu candidații propuși. În circa 85 la sută din circumscripțiile electorale au fost depuse mai multe candidaturi pentru un singur loc de deputat, dîndu-se astfel posibilitate cetățenilor de a alege pe candidații cei mai buni dintre cei buni.

Imensa majoritate a cetățenilor patriei noastre — peste 98 la sută — și-au dat votul candidaților Frontului Unității Socialiste. Alegerile din 20 noiembrie s-au transformat într-o sărbătoare a întregului nostru popor, au fost întîmpinate și s-au desfășurat într-o atmosferă de puternic entuziasm, caracteristice unui popor liber, stăpîn de destinele sale. Toate acestea demonstrează cu tărie largul democratism ce caracterizează societatea socialistă românească, marile posibilități oferite oamenilor muncii — români, maghiari, germani, sirbi, de alte naționalități — de a participa activ și efectiv la dezbateră și rezolvarea problemelor care privesc bunul mers al treburilor obștești, a întregii vieți social-economice, la elaborarea și înfăptuirea politicii interne și externe a statului nostru.

RECENSĂMINTUL : CIFRE ȘI SEMNIFICAȚII

Marți, 14 iunie a.c. a fost dat publicității Comunicatul privind rezultatele preliminare ale recensământului populației și al locuințelor din 5 ianuarie 1977. Această complexă acțiune de investigare a realității sociale și economice a țării reflectă amploarea dezvoltării societății noastre pe multiple planuri în cursul ultimului deceniu. Rezultatele publicate pun în lumină în primul rând, creșterea numerică a populației, reflex al ridicării nivelului general de trai, și, totodată, al vigoarei poporului nostru.

La data de 5 ianuarie 1977 populația României era de 21 559 416 locuitori. Această îmbucurătoare realitate demografică, valoroasă nu numai prin ceea ce reprezintă ea numericeste, dar și prin ceea ce exprimă ca ritm de creștere — în numai un deceniu, populația a sporit cu 2,5 milioane — reflectă elocvent justetea politicii statului pentru ridicarea sistematică a nivelului de trai material și spiritual, a gradului de civilizație a vieții cetățenilor patriei.

Înfăptuirea obiectivelor politicii demografice este concepută în societatea noastră în cadrul unui sistem complex, cu implicații atât în sfera economiei cât și în cea socială, juridică, medico-sanitară.

Realizările ultimilor ani s-au răsfrânt și asupra importantului nucleu social care este familia : creșterea alocațiilor pentru copii, atribuirea de locuințe, sporirea locurilor în creșe și grădinițe au contribuit la creșterea numărului căsătoriilor, la stabilirea lor. Aceste condiții, împreună cu un complex de măsuri pentru ocrotirea sănătății mamei și copilului, au permis creșterea accentuată a sporului natural al populației, determinat de o natalitate medie de 20,8 nașcuți vii la mia de locuitori și de scăderea substanțială a mortalității generale.

O altă caracteristică importantă a realității noastre demografice pusă în evidență de recensământ este creșterea duratei medii de viață, care a ajuns la aproape 70 de ani, indicator ce reflectă efectele pozitive ale tuturor măsurilor economice, sociale și sanitare luate de statul nostru.

Rezultatele recensământului confirmă preocuparea constantă a statului pentru dezvoltarea viguroasă a economiei la scara întregii țări, printr-o repartitie justă, echilibrată a forțelor de producție pe întregul teritoriu, prin dezvoltarea armonioasă, a tuturor zonelor și județelor. Astfel, în perioada 1966—1977, față de creșterea medie pe țară de 12,9 la sută, cele mai mari sporuri le-a înregistrat populația județelor : Brașov — 31,7 la sută, Constanța — 30,7 la sută, Galați — 22,6 la sută, Argeș — 19,3 la sută, Iași — 17,8 la sută, Dâmbovița — 17,1 la sută, Gorj — 16,8 la sută, Prahova — 16,6 la sută, Sibiu — 16,1 la sută, Harghita — 15,5 la sută, Maramureș — 15,2 la sută, după cum se vede, județe aparținând tuturor zonelor țării. Se constată în același timp, creșterea densității medii a populației pe teritoriul țării.

Se evidențiază pregnant procesul de urbanizare. Pe harta țării au apărut noi orașe, altele existente și-au extins perimetrul prin încorporarea unor localități limitrofe. Recensământul arată că, în comparație cu anul

1966, anul acesta populația din mediul urban este cu aproape 3 milioane de persoane mai mare, aspect care dă o notă distinctă realităților României contemporane. Evoluția procesului de urbanizare este reflectată și de faptul că populația unui număr de 12 municipii și orașe care au cunoscut o puternică dezvoltare economico-socială în ultimul deceniu, este astăzi de peste două ori mai mare comparativ cu anul 1966. Din datele recensământului mai rezultă că la data de 5 ianuarie 1977, în întreaga țară existau 6 373 185 locuințe, cu aproape un milion mai multe decât în 1966. Paralel, s-a desfășurat și acțiunea de dotare edilitară a unui număr mare de orașe, ceea ce a creat pe lângă sporul suprafețelor locative și îmbunătățirea confortului urban.

Cei 21 559 416 locuitori reprezintă marea familie a României. Recensământul reflectă una dintre trăsăturile esențiale ale societății românești, profundul ei democratism. Prin înșeși instrucțiunile care au stat la baza completării formularelor de recensământ, fiecare cetățean a avut latitudinea deplină de a-și declara națiunea căreia îi aparține, astfel că rezultatele preliminare ilustrează tabloul populației României la ora actuală: din numărul total al populației s-au declarat de naționalitate română 88,137 la sută, iar 11,863 la sută s-au declarat de alte naționalități. Dincolo de aceste procente, ceea ce trebuie subliniat este faptul că tuturor oamenilor muncii, fără deosebire de naționalitate, li se asigură condiții optime, egale, de muncă și viață.

MAI MULTĂ FONTĂ ȘI OȚEL

Siderurgiștii combinatului din Hunedoara au produs peste prevederile de plan, în semestrul întâi al anului mai mult de 100 000 tone fontă și oțel. Sporul producției de metal este rezultatul măsurilor și acțiunilor inițiate de consiliul oamenilor muncii pentru perfecționarea tehnologiilor de lucru, valorificarea mai deplină a resurselor existente, utilizarea la parametri ridicați a agregatelor și creșterea productivității muncii. Îndeplinirea ritmică și depășirea sarcinilor de plan și a angajamentelor au avut loc în condițiile unei preocupări susținute pentru îmbunătățirea parametrilor calitativi ai produselor. Este concludent în această privință exemplul formațiilor de lucru de la cuptoarele Martin și electrice, din cadrul combinatului, care au produs cu peste 19 000 tone oțel aliat și înalt aliat mai mult decât era planificat.

BRAȘOV: UN TRACTOR LA FIECARE ȘASE MINUTE

Constructorii de tractoare de la marea întreprindere specializată din Brașov au înscris în palmaresul lor un nou succes de prestigiu — realizarea în luna iulie a acestui an a celui de al 548 000-lea tractor românesc.

În cei 30 de ani care au trecut de la fabricarea primului tractor, întreprinderea brașoveană a cunoscut o largă dezvoltare. S-au construit aici hale moderne dotate cu linii automate concepute și realizate de specialiștii întreprinderii, a fost ridicat gradul de mecanizare și automatizare complexă ceea ce a făcut ca astăzi de pe banda de montaj a unității brașovene la fiecare șase minute să iasă un tractor.

Produsele purtând marca centralei industriale pentru tractoare și mașini agricole sînt cunoscute și apreciate în 86 de țări de pe toate continentele.

MATERIALE DE CONSTRUCȚII

Unitățile producătoare de materiale de construcții din județul Timiș au asimilat noi produse cu rezistență mărită și un consum redus de materii prime. Astfel, la Întreprinderea de prefabricate din Timișoara a fost pusă la punct producția unui nou tip de grindă rulantă, fără pasarelă, care, la aceeași rezistență, permite reducerea consumului de beton cu 0,47 mc. În acest fel, la volumul de elemente prefabricate, realizate de la începutul anului și pînă acum, s-au economisit 122 mc de beton și mai mult de 25 tone de oțel. Tot aici, s-a trecut la executarea unor elemente noi de acoperișuri cu goluri de iluminator, în care se montează polistiren armat cu fibre de sticlă, care asigură reducerea consumului de oțel-beton cu aproape 24 la sută de fiecare mp de acoperiș. La întreprinderea „Extraceram” Timișoara au fost produse noi blocuri de zidărie din beton și agregate ușoare, care contribuie la reducerea greutății construcțiilor.

ARAD : 27 TIPURI DE CEASURI

La întreprinderea „Victoria” au fost introduse în fabricație mai multe modele de ceasuri care se remarcă atît prin forma lor deosebită cît și prin modul de funcționare. Printre altele este vorba de un ceas deșteptător în formă de harfă, lucrat cu multă migală, un ceas în formă de floare, din metal încrustat, de un altul cu clopoțel, unul cu mecanism muzical în loc de sonerie obișnuită, un ceas în formă de pentagon cu motive populare. În ultima perioadă a fost realizat un ceas de perete cu pendulă, a cărui carcasă este sculptată în lemn de nuc, ceas care se întoarce odată pe săptămînă. De menționat că acest colectiv produce în prezent 27 modele de ceasuri dintre cele mai felurite, multe dintre ele pe rubine.

NOI UNITĂȚI COMERCIALE

Ca urmare a unor importante fonduri materiale și bănești alocate, în primul semestru din acest an au fost date în folosință, în județul Timiș, noi unități comerciale din sistemul direcției județene de resort. La Lugoj,

de pildă, la parterul blocului 8-9 a fost terminat magazinul alimentar cu autosevire, o cofetărie, un magazin pentru desfacerea laptelui și piinii. La Timișoara s-a extins capacitatea grădinii de vară „Stadion“, cu 100 locuri și a terasei „Termal“ cu alte 120 de locuri. La parterul blocurilor 30 și 31 din zona Circumvalațiunii vor fi terminate spații comerciale pe o suprafață utilă de peste 2100 mp, în cartierul Plopi va funcționa un punct comercial însumând 415 mp. Alte unități comerciale urmează să fie date în folosință în zonele Calea Girocului, Dunării etc. În scopul unei mai bune serviri a populației va continua și procesul de modernizare și reprofilare a altor unități comerciale.

DRUMURI JUDEȚENE ASFALTATE

Lucrătorii Direcției județene Timiș de drumuri și poduri continuă cu succes, importante acțiuni de modernizare a căilor de acces. Până la începutul lunii iulie a.c. au fost asfaltați 21 km drumuri, urmînd ca, pînă la sfîrșitul anului, numărul acestora să se dubleze. Se lucrează, bunăoară, în ritm intens la asfaltarea drumurilor Timișoara — Sinmihai — Cenei ; Buziaș — Hitiaș (care se va extinde pînă la Topolovătu Mare); Dudești — Beba Veche. De curînd au început lucrările de terasamente, consolidări, tîduri de sprijin pe traseul Fîrdea — Nădrag. Această cale de acces, care în unele porțiuni va fi croită pe un traseu nou, evitîndu-se coborîrile periculoase, are o importanță deosebită și pentru îmbunătățirea circulației în viitoarea zonă turistică a județului în plină dezvoltare.

STRĂVECHI MOȘTENIRI TRACICE

Cu ocazia unor săpături de fundații, efectuate în cartierul Fratelii din Timișoara, au fost scoase la iveală resturile materiale ale unei populații tracice care a locuit pe aceste meleaguri. Este vorba despre o așezare învecinată cu un cimitir, care datează din mileniul al doilea î.d.H. — de la sfîrșitul epocii bronzului și începutul epocii fierului. Cele 22 de locuințe descoperite și cercetate pînă acum erau încălzite de cuptoare — unele ingenios ornamentate — și s-au găsit în locuințe și unelte care vorbesc despre existența unui centru metalurgic. În apropierea așezării s-au descoperit 208 morminte, sute de vase de lut, diverse unelte din corn de cerb, os, piatră silex, podoabe din bronz etc., care reprezintă noi mărturii pentru istoria multimilenară a acestor meleaguri.

RELICVE ARHEOLOGICE

Efectuîndu-se săpături de amenajare a digului la rîul Crișul Alb, în apropierea orașului Chișineu-Criș au fost scoase la iveală importante re-

licve din perioada de sfârșit a bronzului care marchează trecerea spre epoca fierului. Relicvele descoperite, datînd de aproximativ trei milenii, aduc noi mărturii despre existența pe aceste meleaguri a unor triburi ale tracilor, care au stat la baza formării populației geto-dacice de mai tirziu. Tot în această zonă au fost identificate rămășițele unor civilizații din perioada prefeudală și feudală : bordeie, vetre pentru foc și o bogată zestre de ceramică, pictată în diferite culori.

SESIUNEA SECRETARIATULUI INTERNAȚIONAL AL CONFERINȚEI
CREȘTINE PENTRU PACE

La București s-au desfășurat între 16—18 iunie 1977 lucrările sesiunii Secretariatului Internațional al Conferinței Creștine pentru Pace. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de P.C. Părinte Ilie Georgescu.

Sesiunea a fost deschisă printr-un serviciu religios săvârșit de Prea Sfințitul Episcop-vicar Nestor Severineanul, care a salutat pe oaspeți, reliefând importanța momentului în care se desfășoară lucrările Secretariatului. Pentru Biserica Ortodoxă Română, a spus vorbitorul această perioadă coincide cu alegerea și întronizarea noului Patriarh, iar pe plan național cu împlinirea a 100 de ani de la proclamarea Independenței de Stat a României.

Rev. dr. Karoly Toth, secretar general al Conferinței Creștine pentru Pace, a prezentat un raport în care a făcut o amplă trecere în revistă a situației internaționale actuale, marcată în primul rînd de pregătirile pentru reuniunea de la Belgrad a reprezentanților Statelor semnatare ale Actului final de la Helsinki. Întrucît destinderea nu se poate realiza fără dezarmare și dezagajare militară, Rev. K. Toth a apreciat că este de dorit ca toate organizațiile neguvernamentale să sprijine eforturile pentru organizarea cu succes a sesiunii speciale a Adunării Generale O.N.U., în vara anului viitor consacrată dezarmării.

Au fost prezentate apoi rapoarte privind activitatea Conferinței Creștine pentru Pace în perioada aprilie-iunie și s-a făcut planificarea acțiunilor viitoare pînă la sfîrșitul acestui an.

Un loc aparte a fost acordat pregătirilor pentru cea de a V-a Adunare Generală a Conferinței Creștine pentru Pace, care se va organiza la Praga între 22—29 iunie 1978. Tema biblică va fi: „Călăuzește pașii noștri pe calea păcii” (Luca 1, 79) iar tema centrală a adunării: „Chemarea lui Dumnezeu pentru solidaritate”.

Ca invitat de onoare, Dl. Vasile Gliga, adjunct al Ministrului Afacerilor Externe al României, a vorbit despre: „Cooperarea europeană între Helsinki și Belgrad” de față fiind Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal, Prea Sfințitul Episcop vicar Nestor Severineanul, Prea Sfințitul Episcop vicar Epifanie Tomitanul și reprezentanții Departamentului Cultelor.

Salutînd pe distinsul vorbitor, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Nicolae al Banatului a precizat că reprezentanţii cultelor îşi aduc contribuţia lor la marile eforturi care se desfăşoară astăzi în favoarea păcii, progresului şi fericirii omenirii.

În seara zilei de 18 iunie, a fost oferită o recepţie în cinstea oaspeţilor, iar duminică 19 iunie, participanţii la lucrările Secretariatului Internaţional au vizitat vechiul centru religios şi cultural românesc de la Curtea de Argeş (dr. Cezar Vasiliu).

SESIUNEA ANUALĂ A PREZIDIULUI ŞI COMITETULUI CONSULTATIV AL CONFERINŢEI BISERICILOR EUROPENE

Între 20—23 aprilie 1977 a avut loc la Iaşi, la invitaţia Înalt Prea Sfinţitului Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei, Patriarh Locotenent al Bisericii Ortodoxe Române, sesiunea anuală a Prezidiului şi Comitetului Consultativ al Conferinţei Bisericilor Europene (C.B.E.). Au luat parte 40 de delegaţi din aproape toate ţările Europei, alături de observatori şi invitaţi.

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Iustin al Moldovei şi Sucevei, Patriarh Locotenent al Bisericii Ortodoxe Române, ca membru în Prezidiul C.B.E., şi de Prea Sfinţitul Episcop Antonie Plămădeală, Vicar patriarhal, ca membru în Comitetul Consultativ.

Miercuri 20 aprilie, la orele 15.00, a avut loc deschiderea solemnă a reuniunii comune a Prezidiului şi Comitetului Consultativ.

După apelul participanţilor făcut de Rev. dr. G. G. Williams, secretarul general al C.B.E., pastorul André Appel (Franţa), preşedintele C.B.E., a prezentat cîteva reflecţii personale.

Alături de probleme curente ca adoptarea ordinei de zi, aprobarea procesului verbal al ultimei întruniri (Moscova 1976), raportul comitetului financiar, relaţiile cu alte organizaţii, situaţia din Irlanda etc., dezbaterile au inclus :

Raportul secretarului general, pastorul Glen Garfield Williams, a menţionat satisfacţia tuturor membrilor Prezidiului şi Comitetului Consultativ al C.B.E. de a se întruni din nou în România. Subliniind condiţiile deosebite în care se ţine această întrunire, — seismul din 4 martie şi decesul Patriarhului Justinian — raportul a apreciat calmul, curajul şi eroismul poporului român, care a reintrat rapid în normal, remediind urmările catastrofale ale cutremurului. De asemenea a făcut ample referiri la Patriarhul Justinian, căruia i s-au adus elogiile pentru activitatea laborioasă pe plan intern şi ecumenic. O mare parte a raportului a fost dedicată României.

Referitor la Actul final de la Helsinki, pastorul Williams a declarat că acesta este „un instrument politic de o extremă importanţă, practică, morală şi socială, nu numai în Europa, ci de asemenea, *mutatis mutandis*, în toată lumea“. A apreciat rezultatele de pînă acum ca pozitive, mai ales

în schimbarea atmosferei din Europa. A cerut apoi Bisericii să susțină pe conducătorii politici ai Europei să folosească Actul final de la Helsinki în mod constructiv.

O altă parte a raportului a fost dedicată analizării problemei dezarmării.

Raportul secretarului general a fost urmat de discuții la care au participat numeroși delegați. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin s-a referit în special la aceea parte din raport care vorbea despre România și despre Biserica Ortodoxă Română, mulțumind pentru aprecierile făcute atît cu privire la poporul român cît și cu privire la activitatea Patriarhului Justinian. Prea Sfințitul Episcop Antonie a făcut o analiză a acelei părți din raport care s-a ocupat de Actul final de la Helsinki. A precizat că acesta este un act pozitiv, care trebuie instrumentat cu răbdare și inteligență, fără a se produce amestecuri în treburile interne ale țărilor semnatare și fără a se încerca pe seama lor provocări sau instigări, care ar determina o întoarcere pe dos a intențiilor cu care a fost promulgat.

Punctul cel mai important de pe ordinea de zi a fost cel privitor la „Conferința pentru securitate și cooperare în Europa”. Problema a fost discutată de-a lungul întregii sesiuni, ajungîndu-se la un acord general asupra textului ce va fi adresat tuturor Bisericilor din Europa, cu scopul ca acestea să-l trimită la rîndul lor, guvernelor țărilor respective. Moțiunea respectivă cuprinde poziția Bisericilor europene cu privire la Actul final de la Helsinki și la Reuniunea de la Belgrad.

S-a ales o comisie care să se ocupe de pregătirile viitoarei Adunări generale C.B.E. care se va ține în septembrie 1979 în Creta, la invitația Patriarhiei Ecumenice. Tema viitoarei Adunări generale a C.B.E. va fi : „Prin puterea Duhului Sfînt, să fim liberi pentru slujirea lumii”, cu următoarele subteme : a) darurile spirituale ; b) comuniunea Bisericilor ; c) reînnoirea teologiei în Europa ; d) responsabilitatea pentru lume (ecologie) ; e) mesageri ai păcii în Europa și în lume ; f) bucurie, creație și artă ; g) viața în speranță.

Vineri 23 aprilie, Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, a avut o întîlnire cu membrii Prezidiului și Comitetului Consultativ al C.B.E. la Iași. Domnia Sa a fost salutat de Rev. André Appel, președintele C.B.E., care a făcut o scurtă expunere asupra scopurile și activității acestei organizații creștine europene.

Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, a rostit o cuvîntare în care a vorbit despre pagubele provocate de seismul din 4 martie și despre felul în care poporul român și slujitorii diferitelor culte religioase din România au acționat pentru înlăturarea afectelor acestei calamități naturale.

În aceeași zi, fiind sărbătoarea Sf. Mare Mucenic Gheorghe, oaspeții au asistat la sînta Liturghie săvîrșită în catedrala mitropolitană din Iași de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Irineu al Vienei (Biserica Ortodoxă Rusă) și Prea Sfințitul Episcop-vicar Adrian Botoșeneanu al asistați de un sobor de preoți și diaconi.

La sfârșitul liturghiei, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a prezentat credincioșilor pe oaspeți, vorbind despre C.B.E. în general și despre reuniunea de la Iași în special.

Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Iustin a oferit apoi o masă oficială în cinstea oaspeților. După amiază, oaspeții însoțiți de Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal, Prea Sfințitul Episcop-vicar Adrian Botoșeneanul au vizitat câteva biserici din Iași.

Luni 25 și marți 26 aprilie, oaspeții au făcut o excursie în cadrul căreia au vizitat bisericile și mănăstirile din nordul Moldovei, Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, Dragomirna, Sucevița, Moldovița, Voroneț, Secu, Sihăstria, Neamț, Agapia și Văratec. La Neamț s-a vizitat și Seminarul teologic.

Miercuri 27 aprilie majoritatea oaspeților s-au întors la București, de unde au părăsit România. Înainte de plecare, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Iustin al Moldovei, Patriarh Locotenent al Bisericii Ortodoxe Române, a oferit la Palatul Patriarhal o masă de rămas bun (dr. Cezar Vasiliu).

CONFERINȚA MONDIALĂ A OAMENILOR RELIGIEI PENTRU PACE TRAINICĂ, DEZARMARE ȘI DREPTATE ÎN RELAȚIILE DINTRE POPOARE

Conferința mondială a reprezentanților marilor religii din lume ținută între 6—10 iunie 1977 la Moscova s-a organizat din inițiativa și cu sprijinul Bisericii Ortodoxe Ruse căreia s-au alăturat celelalte culte religioase din U.R.S.S. Pregătirile Conferinței au fost efectuate de un Comitet internațional pregătitor compus din 95 persoane reprezentând diverse religii din 30 țări și condus de Mitropolitul Juvenalie de Krutița și Kolomna, președintele Departamentului pentru probleme externe bisericești ale Bisericii Ortodoxe Ruse.

La Conferința mondială au participat 616 reprezentanți ai religiilor : creștină, budistă, hinduistă, mozaică, musulmană, șintoistă și sikită veniți din 107 țări.

Din Republica Socialistă România a participat o delegație a cultelor compusă din Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului și din care au mai făcut parte : Prea Sfințitul Episcop-vicar Adrian Botoșeneanul — Iași, Prea Sfințitul Episcop-vicar Epifanie Tomitanul — Constanța și preotul Constantin Pirvu, vicar-consilier patriarhal, din partea Bisericii Ortodoxe Române ; Episcopul Laszlo Papp — Oradea, reprezentând Biserica reformată, profesorul A. Klein — Sibiu din partea Bisericii evanghelice C.A. ; pastorul Ioachim Țunea, reprezentând cultul baptist ; Muf-tiul Iakub Mehmet din partea cultului musulman.

Au participat ca invitați reprezentanții : Vaticanului, Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Conferinței Creștine pentru Pace, Conferinței Bisericilor Europene, Consiliul Bisericilor din întreaga Africă, Federației luterane mondiale, Bisericii Anglicane, Congresului musulman mondial, Conferinței budiste pentru pace din Asia, ... precum și altor numeroase organizații religioase regionale și mondiale.

Au mai fost de față oaspeți, ziaristi, interpreți, un numeros personal administrativ, majoritatea ierarhilor și profesorilor de teologie din Biserica Ortodoxă Rusă, deservenți ai celorlalte culte din U.R.S.S.

Lucrările Conferinței s-au desfășurat între 6—10 iunie potrivit ordinei de zi aprobată la ședința de deschidere. Ele au fost conduse de Mitropolitul Juvenalie ajutat de un comitet restrâns din care au făcut parte : canonicul Raymond Goor (Belgia), prof. Sergio Arce Martinez (Cuba), pastorul Erick David, secretarul general al Conferinței misionarilor — educatori bapțiști din Liberia, șeicul Ahmed Zabara (Yemen), Rev. Sumantiss There, președintele Congresului pacifist budist din Sri Lanka.

Prezidiul de onoare a fost compus din : Patriarhii : Pimen al Moscovei, Nicolae al Alexandriei, Maxim al Bulgariei, Vasken al Armeniei, David al Georgiei, apoi Arhiepiscopul romano-catolic Jozsef Ijjas de Kallos — Ungaria, muftiul Kiyautdin Khan ibn Ihan Babakhan — U.R.S.S., Rev. Bandido Kharba Lama Gombojav conducătorul budiștilor din Mongolia și președintele Conferinței asiatice budiste pentru pace, dr. Abbas Muhajarani redactorul șef al revistei „Gîndirea islamică” — Iran, Rev. Nitidatsu Fujia președintele „Buddha Sanga” — Japonia.

Începutul l-a făcut Mitropolitul Juvenalie printr-o cuvîntare inaugurală. El a evocat dorința de pace, colaborare și bună înțelegere a omenirii zilelor noastre care a stat la baza ideii convocării Conferinței și s-a referit la anul 2000 de la nașterea lui Iisus Oristos pe care creștinii se cuvine să-l comemoreze intensificîndu-și eforturile în direcția sprijinirii păcii.

Patriarhul Pimen a salutat pe participanți în numele gazdelor. Aceiași lucru l-a făcut V. A. Kuroedov, președintele Consiliului pentru problemele cultelor religioase de pe lingă Consiliul de miniștri al U.R.S.S., care a transmis un mesaj al lui Alexei Kosișghin, președintele Consiliului de miniștri al U.R.S.S.

Dr. Santiago Quijaro Caballero, reprezentantul personal al lui Kurt Waldheim, secretarul general O.N.U., a transmis mesajul acestuia. Au fost primite de asemenea și alte numeroase mesaje de salut din partea unor organisme și personalități internaționale.

S-a adoptat în continuare regulamentul Conferinței precum și componența a două comisiuni : a) pentru verificarea mandatelor participanților și b) de redactare a documentelor Conferinței, stabilindu-se ca acestea să fie în număr de trei : apel către guverne, apel către conducătorii religioși din lume și un comunicat. Din comisia de redactare a făcut parte și Mitropolitul Nicolae al Banatului.

Mai departe în ședințe plenare s-au prezentat raportul principal al muftiului Eiyautdin Khan ibn Ihan Babakhan — U.R.S.S. și corapoartele : „Pentru o pace traică” a Rev. Burgass Carr, secretarul general al Conferinței Bisericii din întreaga Africă, „Pentru dezarmare” al canonicului Raymond Goor și „Pentru dreptate în relațiile dintre popoare” al Mitropolitului Paul Mar Gregorios (Paul Verghese — India).

Corapoartele au stat la baza lucrărilor care au continuat în trei grupe după cum urmează :

a) Grupa I-a condusă de Rev. dr. Abdulla Azis al Hayat, profesor la Universitatea Iordaniei s-a ocupat cu tema : „Pentru o pace trainică“ ;

b) Grupa II-a condusă de canonicul Raymond Goor — Belgia s-a ocupat de tema : „Pentru dezarmare“ ;

c) Grupa III-a s-a împărțit în două subgrupe conduse de dr. Sean Mc. Bride, romano-catolic din Irlanda și Rev. dr. Karoly Toth, reformat — Ungaria. Tema tratată a fost : „Pentru dreptate în relațiile dintre popoare“.

Delegații cultelor din România s-au repartizat astfel : grupa I-a — Mitropolitul Nicolae al Banatului, pastorul I. Țunea și muftiul Iakub Mehmet; grupa II-a — Episcopul-vicar Epifanie Tomitanul și prof. A. Klein; grupa III-a A — Episcopul reformat Laszlo Papp; grupa III-a B — Episcopul vicar Adrian Botoșeneanul și preotul Constantin Pirvu. Toți au luat cuvântul expunând poziția Bisericii sau cultului lor și a țării noastre cu privire la tema pusă în discuție.

S-au organizat apoi întâlniri aparte ale reprezentanților creștini, bap-tiști, hinduiști, musulmani și mozaici.

Rezultatul dezbaterilor din grupele de lucru și de la întrunirile pe religii au fost supuse dezbaterii în ședințele plenare. Tot în ședințe plenare s-au discutat și aprobat concluziile comisiei de mandate și documentele întocmite de comisia de redactare.

S-a hotărât ca documentele Conferinței, conținutul rapoartelor, corapoartelor și al dezbaterilor să fie publicate prin grija comitetului restrîns de conducere.

În încheierea lucrărilor Conferinței au luat cuvântul canonicul R. Goor și Mitropolitul Juvenalie.

Membrii prezidiului de onoare și al comitetului restrîns de conducere au fost primiți în audiență la Kremlin de S. Niyazbekov, vicepreședinte al Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S. și de N. Gheorgadze, secretarul Prezidiului.

Președintele Consiliului pentru problemele cultelor de pe lângă Consiliul de miniștri al U.R.S.S., V. Kuroedov, a oferit o recepție în seara zilei de 9 iunie. Vineri 10 iunie la prînz, Patriarhul Pimen a oferit o altă recepție. La ambele recepții au fost invitați toți participanții. Conducătorul delegației cultelor religioase din R. S. România a transmis amfitrionilor salutarile și urările de cuviință.

În seara de 7 iunie s-a dat un reușit concert în marea sală a Conservatorului.

În cursul zilei de 7 iunie delegații românii au făcut o vizită la Ambasada din Moscova a Republicii Socialiste România. În aceeași zi au fost primiți, de către Patriarhul Pimen. Ambele vizite au decurs într-o atmosferă plăcută și amabilă.

Membrii delegației au avut contacte cu numeroși participanți la Conferință. În discuțiile purtate ei au arătat voința credincioșilor din R. S. România de a-și aduce contribuția la instaurarea unei păci trainice și dreptate în lume, au făcut referiri la poziția țării noastre în marile probleme

ale contemporaneității și au avut prilejul să înregistreze numeroase aprecieri la adresa statului nostru și a conducerii sale, la adresa Președintelui Nicolae Ceaușescu.

JUMĂTATE DE VEAC ÎN SLUJBA ECUMENISMULUI

Între 26—29 mai s-a sărbătorit la Lausanne (Elveția) împlinirea a 50 ani de activitate ai comisiei „Credință și Constituție“, precursora actualului Consiliu Ecumenic al Bisericilor (C.E.B.) din care face azi parte ca departament teologic. Au participat conducători ai C.E.B., reprezentanți ai Bisericilor creștine de pretutindeni, invitați. Dintre ortodocși amintim pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Emilian și Damaschin din partea Patriarhiei Constantinopolului, Prea Sfințitul Episcop Chiril și P.C. Părinte prof. Vitali Berevoi din partea Patriarhiei Moscovei, prof. Nikos Nissiotis — Atena, P.C. Părinte prof. John Meyendorff — S.U.A., etc. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de P.C. Părinte prof. Ion Bria.

S-au oficiat servicii religioase, au fost transmise saluturi și mesaje, s-au rostit predici, cuvântări și conferințe. În pofida numeroaselor diferențe între creștini și Biserici, participanții au manifestat optimism cu privire la viitorul ecumenismului. Totodată ei n-au ezitat să sublinieze piedicile și să denunțe conservatorismul care îl frânează.

Din intervențiile mai importante menționăm pe cele ale Rev. dr. Philip Potter, secretarul general al C.E.B., Rev. dr. Lukas Vischer, directorul comisiei „Credință și Constituție“, prof. Jurgen Moltmann — Tübingen (R.F.G.) și prof. Yves Congar — Paris (Franța).

Astfel Philip Potter a citat, între altele, următoarea frază a lui Charles-Henry Bret, fondatorul comisiei „Credință și Constituție“, care după ce a trăit la Boston și a luptat contra traficului cu opiu, a devenit episcop al Bisericii anglicane din Filipine: „Aflindu-mă printre necreștini am înțeles egalitatea tuturor oamenilor înaintea lui Dumnezeu. Aceasta e cea mai mare comoară pe care am cîștigat-o în viața mea. A ne depăși inerția, oboseala și lipsa de fermitate în promovarea unității este prima noastră datorie. Indiferența față de unitatea Bisericii trup al lui Hristos, este indiferență față de Hristos însuși“.

Într-o scurtă albocuiune, Lukas Vischer a declarat că în dosul tuturor cercetărilor teologice, primate cîteodată ca ceva abstract, se află profunda pasiune pentru o comuniune trăită în solidaritate deplină. „Nu este vorba doar de a repara diviziunile trecutului, a continuat vorbitorul; unitatea în Hristos înseamnă astăzi comunitatea solidarității“.

De aprecieri deosebite s-a împărtășit expunerea prof. J. Moltmann, membru al sinodului Bisericii evanghelice din R.F.G. Iată cîteva din remarcile sale :

„...Trebuie spus astăzi creștinătății și conducătorilor ecleziastici că nu mai există divergențe doctrinale care justifică divizarea Bisericilor. Evident sînt încă multe de făcut, dar ceea ce a rămas nu se poate împlini

decît în comun. Iar dacă diviziunile dintre Biserici nu mai au justificare, nu este oare cazul să fie denunțate? A sosit momentul ca autoritățile ecleziastice să-și împlinească misiunea ecumenică și să tragă concluziile care se impun. Teologii nu se vor lua ei însăși în serios dacă nu vor angaja autoritățile ecleziastice să adopte măsuri obligatorii. A trecut timpul experiențelor, comisiilor și documentelor de lucru care nu angajează la nimic...

Potrivit părerii lui J. Moltmann, departe de a ignora inițiativele care se iau la bază, cum se întâmplă deseori, Bisericele trebuie să le ușureze. „Astăzi, a spus el, este actual ecumenismul de la bază, la nivelul parohiei. Autoritățile ecleziastice sînt în serviciul acestuia și n-au dreptul să-l frîneze”.

Interesantă a fost poziția adoptată de Yves Congar, dominican francez. El și-a exprimat „uimirea” față de ceea ce s-a înfăptuit pînă acum, dar în același timp „tristețea de a constata că s-a înaintat atît de puțin”. Cunoscutul teolog romano-catolic s-a declarat potrivit „unei papalități așa cum a construit-o istoria, centralizatoare, imperială, strîmt autoritară”, cerînd în schimb „un papă care să prezideze oficierea sfintei Euharistii și să slujească unitatea într-un regim colegial și sinodal”. Prof. Y. Congar a arătat că „cea mai înaltă autoritate, ori în locul ei o înaltă instanță teologică, trebuie să aibă într-o zi posibilitatea să declare în ce condiții minime ar fi posibilă comuniunea”, fără a fi „necesar să impună totul uniform la toată lumea”. Potrivit acestei opinii, ar fi puțin echitabil ca o Biserică să fie obligată să accepte întreaga învățătură a altei Biserici care și-a elaborat sistemul în absența ei.

Jubileul comisiei „Credință și Constituție” a constituit un eveniment cu puternice ecouri. Drumul pe care l-a parcurs în cei 50 ani de existență s-a dovedit a fi rodnic, întrucît pe cît de multe au fost greutățile începutului, pe atît s-au înmulțit pe parcurs rezultatele. Atunci, în 1927, la Lausanne s-au adunat cîțiva ortodocși împreună cu puțini protestanți din Occident; astăzi Consiliul Ecumenic al Bisericilor numără 288 Biserici membre din aproximativ 100 de țări aparținînd tuturor continentelor. E de ajuns să evocăm apoi împotrivirea Bisericii Romano-Catolice care prin enciclica „Mortalium animos” (1928) definea mișcarea ecumenică „disprețuitoare și agresivă”. Astăzi însă teologii romano-catolici fac parte din comisia „Credință și Constituție” în calitate de membri. Papa Paul al VI-lea însuși a vizitat în iunie 1969 sediul C.E.B. de la Geneva, iar la festivitatea de la Lausanne a trimis, prin intermediul cardinalului Jean Villot, secretar de stat al Vaticanului, un mesaj de încurajare în care declara: „Unitatea organică vizibilă este obiectul căutărilor și strădaniilor noastre. Evident, trebuie folosite simultan mai multe căi, dar Biserica Romano-Catolică poartă un interes deosebit aceleia care vă este proprie. Este urgent ca toți creștinii să regăsească un acord unanim..., căci despărțirea lor constituie un scandal...”

În ce o privește, Biserica Ortodoxă Română a aderat dintru început la comisia „Credință și Constituție”, printre membrii acesteia figurînd permanent reprezentanții ei. Ierarhi și teologi ortodocși români au parti-

cipat de-a lungul anilor la toate acțiunile inițiate nu numai exprimând poziția proprie, dar și contribuind la instaurarea unui climat de mai bună înțelegere și apropiere între creștini și Biserici, la promovarea idealurilor contemporaneității.

LUCRĂRILE COMITETULUI PREGĂTITOR AL CONSULTĂȚIEI MONDIALE A TINERETULUI ORTODOX

Între 25—28 aprilie 1977 s-au desfășurat la Centrul interortodox de la mănăstirea Penteli — Atena lucrările Comitetului pregătitor al Consultației mondiale a tineretului ortodox, Consultație fixată să aibă loc la Nicosia — Cipru între 22—28 septembrie 1977.

La lucrările Comitetului pregătitor au luat parte 13 delegați. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Nicolae Mihăiță, secretarul Sectorului relațiilor externe bisericești ale Patriarhiei care împreună cu Dr. Andreas Tirilidis — Cipru, a fost unul dintre președinții reuniunii.

Au fost tratate următoarele probleme :

1. Raport asupra relațiilor dintre Bisericele Ortodoxe și Federația Mondială a Studenților Creștini, prezentat de dr. Emidio Campi (Italia), secretar general al F.M.S.C.

2. Scopul Consultației mondiale a tineretului ortodox ; un forum de teologi, care să discute probleme teologice și sociale care preocupă Mișcarea ecumenică și lumea contemporană ; loc de familiarizare a participanților ortodocși cu problemele F.M.S.C. ; funcție programatică : explorarea posibilităților și mijloacelor de conlucrare între ortodocși și protestanți în cadrul F.M.S.C.

3. Temele Consultației de la Nicosia : a) Rolul Bibliei în Biserica Ortodoxă și relevanța ei pentru problematica ecumenică actuală ; b) Teologia patristică și doctrina socială a Sfinților Părinți ; c) Spiritualitatea ortodoxă, responsabilitatea socială și rolul profetic al Bisericii ; d) Conceptul de misiune în Ortodoxie. Atitudinea față de celelalte religii.

4. Participanții, observatorii, oaspeții ecumenici.

5. Bugetul Consultației.

6. Documentele pregătitoare ale Consultației.

Membrii Comitetului pregătitor au fost primiți la 28 aprilie de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Hrisostomos Zaphiris, conducătorul Secției de relații externe a Sfintului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Grecia. (dr. Cezar Vasiliu).

INTRUNIRE INTERNAȚIONALĂ A LUTERANILOR

În 1947 a luat ființă Federația Luterană Mondială (F. L. M.), la ora actuală cu 95 Biserici membre. Periodic se convoacă „adunări generale” în scopul discutării problemelor cu care este confruntat luteranismul. Ul-

tima s-a ținut între 13—16 iunie 1977 la Dar-Es-Salam (Tanzania). La această reuniune au participat 270 delegați din 70 de țări veniți din toate continentele. Lor li s-au adăugat numeroși invitați, observatori și ziariști. Din țara noastră a fost prezent episcopul luteran Albert Klein — Sibiu.

Tema principală : „În Hristos, o comunitate nouă“ a fost dezbătută în ședințe plene și pe grupe. Subtemele s-au referit la : colaborarea dintre Biserici, angajamentul ecumenic și responsabilitatea Bisericii față de lume.

Ședința de deschidere onorată cu prezența de șeful statului tanzanian, dr. Iulius Nyerere, a fost deschisă de episcopul Sebastian Kolowa, conducătorul Bisericii luterane din Tanzania. În continuare s-au prezentat numeroase referate și rapoarte, s-au adus hotărâri privind activitățile viitoare ale F.L.M. și s-au adoptat documente.

Una din problemele căreia s-a acordat atenție deosebită a fost colonialismul, legat de piedicile ce stau în fața comunităților negre de a-și dobîndi autonomia. Delegații africani, unii din cei mai activi participanți la dezbateri, au insistat asupra primejdiei de a folosi tradițiile ca un alibi pentru subestimarea urgențelor lumii contemporane.

Animate au fost și discuțiile asupra unității Bisericilor creștine, aducîndu-se critici formulelor clasice de „conciliaritate“ și „reconciliere în diversitate“. La acest punct au luat cuvîntul și doi observatori romano-catolici. Episcopul de Copenhaga Martensen s-a referit la apropierea dintre doctrina lui Luther și tezele conciliului Vatican II, iar preotul Schütte (R.F.G.), membru al Secretariatului pentru unitate, a lăsat să se înțeleagă că Vaticanul ar putea într-o zi recunoaște Confesiunea de la Augsburg. (E vorba de documentul prin care Melancton încerca într-o „mărturisire“ adresată lui Carol Quintul la 25 iunie 1530 să demonstreze identitatea dintre învățătura luterană și romano-catolică, fără a menaja însă „abuzurile“ din Biserica romano-catolică).

Opiniilor enunțate le-au dat replica doi delegați africani. Rev. Gatu, secretarul general al Bisericii prezbiteriene din Africa de Est, a spus între altele : „Nu înțeleg de ce se vrea menținută identitatea *) luterană în Biserică. Trecutul nu ne ajută să ne reunim. Punctul meu de vedere nu este neapărat o teologie a Reformei, ci siguranța Cuvîntului lui Dumnezeu în raport cu problemele actuale. Să-i prezentăm lui Dumnezeu tradițiile noastre ca o jertfă vie. Toate identitățile sînt moarte în Iisus Hristos. E necesar să ne pierdem identitatea pentru ca alta nouă să apară“. La rîndul său dr. Lukas de Vries — Namibia a deplins faptul că Bisericile se închid în problematica lor internă ignorînd suferințele și diviziunile lumii.

Discuțiile privind responsabilitatea Bisericii față de lume s-au transformat într-o viguroasă denunțare a apartheidului practicat în țări ca Republica sud-africană, Namibia sau Rhodesia. Totodată s-au rostit cri-

*) Asupra înțelesului termenului „identitate“ vezi comentariul „Noi termeni ecumeniști“ în rev. Mitropolia Banatului, an. XX, nr. 10—12, octombrie—decembrie 1971, pp. 620—622.

tici severe la adresa Bisericilor care, „conștient sau nu, se identifică cu structurile care susțin nedreptatea socială“.

În încheierea Adunării generale a F.L.M. au fost adoptate măsuri organizatorice dintre care cea mai importantă a constituit-o alegerea noului președinte, episcopul luteran din Tanzania Josiah Kibira, în locul finlandezului Mikko Juva al cărui mandat a expirat. E pentru prima dată că un negru african ajunge conducătorul respectivei organizații mondiale luterane.

Ultima Adunare generală a F.L.M. constituie fără doar și poate un eveniment important al creștinătății contemporane, cu repercursiuni pozitive asupra ecumenismului. Încă o dată s-a reafirmat și în acest cadru necesitatea „de a nu săvârși nimic separat, din ceea ce poate fi făcut împreună“.

DENUNȚAREA NEONAZISMULUI

Unul din aspectele cele mai respingătoare întâlnite în anumite cercuri din țări vest-europene este recrudescența fascismului și nazismului. Sporadic e adevărat și limitat la grupuri restrinse, fenomenul nu obține adevărată decît a unor extremiști exaltați. În rest, masele de oameni cinstiți, opinia publică îl resping hotărît și îl condamnă cu vigoare. Tot ceea ce se scrie la ora actuală pe această temă ne-ar dispensa de comentarii suplimentare. Dacă ne reține și nouă atenția, cum se întîmplă în rîndurile de față, e doar pentru că literatura religioasă a neofascismului și neonazismului a fost dezbătută mai puțin. Faptele însă ne obligă să n-o ignorăm nici pe aceasta.

În primele zile ale lunii iulie 1977, informau agențiile de presă, fasciști și neonaziști din R. F. Germania, Belgia, Franța, Marea Britanie, Finlanda și Elveția s-au reunit în localitățile Langemark și Alveringen (Belgia) în cadrul unor acțiuni organizate sub deviza „Cultul străbunilor”. Ce au făcut acolo nu ne mai interesează, deși agitația lor războinică și revendicările absurde au îmbrăcat forme din cele mai grave. Reținem însă tendința reînvierii „cultului străbunilor”, componentă a ideologiei naziste de tristă memorie. Despre ce e vorba ?

Promotor al „germanismului” absolut și al „purității rasei”, nazismul a pornit lupta împotriva creștinismului de inspirație semită, căutînd reînvierea credințelor vechilor teutoni, capabile se credea să insuflă curaj și eroism, să ducă poporul german la cucerirea întregii lumi. Pentru nazism erau lipsite de sens concepțiile despre bine și rău, despre păcatul original, paradis, infern, etc. ; adevăratului nazist i se cerea să fie atît de hotărît, de tare și neînduplecat, încît să se despoaie de ultimele resturi ale unei credințe contrare naturii germane, de creștinismul care era definit ca o religie a sufletului bolnav, în contrast cu religia nordului care se pretindea a fi religia sănătății sufletești.

Fu reînviat cultul zeului Wotan și cultul strămoșilor ; Biblia nu mai prezenta nici o valoare iar Iisus trebuia repudiat ca semit, în locul lor pînîndu-se „Mein Kampf” a lui Hitler și poporul german ; Biserica și ritualul ei nu mai aveau valoare, întrucît important era doar mitul singelui și cultul eroismului ; egalitatea dintre oameni, dragostea și pacea și-au pierdut orice semnificație în fața supremației rasei ariene și a impunerii ei cu forța pretutindeni și totdeauna.

A apărut ideea de „creștinism germanic“ care urma să alunge creștinismul pervertit de semiți, ideea de „Biserică nouă“ care urma să desființeze pe cea veche, compromisă. Se preconiza crearea „noului tip uman“ pe măsura „noului mit religios“ oferit de naziști.

S-au găsit și așa ziși teoreticieni, de genul lui Alfred Rosenberg care în „Mythus des XX. Jahrhunderts“ (Mitul secolului XX) încerca să justifice asemenea elucubrații.

Pe cât s-a dezlănțuit nebunia nazistă, tot pe atât s-a stîrnit împotrivirea forțelor sănătoase ale națiunii germane, a oamenilor cinstiți de pretutindeni și popoarelor. Lor li s-au alăturat ierarhi și preoți, teologi și simplii credincioși aparținînd tuturor confesiunilor. Cînd după trecerea cataclismului, procesul de la Nürenberg, mai presus de orice istoria însăși, aveau să aducă pe banca acuzării nazismul, promotorii și susținătorii lui, rătăcirea a apărut în hidoșenia ei întreagă, ca o combinație „pseudo-științifică de iraționalism, amestecată cu teorii mistice și rasiale“.

A fost necesară jertfa a milioane de oameni pînă cînd rătăcirea nazistă a fost dată în vileag, pînă cînd ura, distrugerea și moartea pe care le-a provocat au încetat. Cum e posibil acum, după trecerea a peste 30 de ani de la prăbușirea nazismului, să se găsească inși care să dorească reînvierea lui, reactualizarea ereziilor pe care le-a proferat ?

Tocmai pentru că mai apar asemenea fantome sinistre, vigilența noastră nu trebuie să scadă, lupta noastră nu e permis să înceteze, punînd la zidul infamiei orice tentative de a reînvia un trecut macabru.

VIAȚA BISERICĂȘCĂ ÎN CUPRINSUL MITROPOLIEI BANATULUI

ZILE DE PRAZNIC ÎN EPARHIA ARADULUI

INMINAREA DECRETULUI PREZIDENȚIAL, HIROTONIREA ȘI INSTALAREA
PREA SFÎNȚITULUI ARHIEREU VICAR GHERASIM HUNEDOREANUL

După împlinirea tuturor rînduielilor statornicite de legiuirile bisericești, Sfîntul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a procedat la alegerea arhierelui vicar al de Dumnezeu pázitei Episcopii a Aradului, Ienopolei și Hălmagiului *) și a găsit vrednic pentru această slujire pe P. Cuv. Arhimandrit Gherasim Cucoșel, starețul mănăstirii Putna.

Președintele Republicii Socialiste România, Nicolae Ceaușescu, prin Decretul Prezidențial nr. 147 din 26 mai 1977, a recunoscut alegerea P. Cuv. Arhimandrit Gherasim Cucoșel ca Arhieriu vicar al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.

În ziua de 16 iunie 1977 a avut loc la Departamentul Cultelor înminarea Decretului Prezidențial. La această festivitate au luat parte Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor împreună cu alți colaboratori. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de: Înalt Prea Sfîntitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfîntitul Episcop Visarion al Aradului, Prea Sfîntitul Episcop Antonie Ploieșteanu, Vicar patriarhal, Prea Sfîntitul Timotei Lugojanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, Pr. Simion Fărcaș, consilier la Episcopia Aradului, Pr. Traian Gavrilă, protopop al Aradului, Pr. Alexandru Hotăran, protopopul Devei și alții.

Din partea celorlalte Biserici și culte religioase din țară au fost prezenți: Pr. Gheorghe Hranisavlievici, reprezentînd Vicariatul ortodox sîrb din Timișoara, Rev. Ferdinand Cîșu, din partea protopopiatului romano-catolic din Timișoara, pastorul Grigore Deac, președinte al Conferinței Adventiste — Timișoara, alți oaspeți și invitați.

După ce s-a dat citire Decretului Prezidențial de recunoaștere a P. Cuv. Arhimandrit Gherasim Cucoșel ca Arhieriu vicar al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor a înminat decretul noului arhieriu.

*) Vezi rev. „Mitropolia Banatului”, an XXVII, nr. 4—6, aprilie—iunie 1977, p. 411.

Primind Decretul Prezidențial P. Cuv. Arhimandrit Gherasim Cucoșel a rostit următoarea cuvântare :

„În acest moment solemn cînd mi s-a înmînat înaltul Decret Prezidențial prin care am fost recunoscut ca Arhiereu vicar la Episcopia Aradului, în urma alegerii Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 16 nov. 1976, la propunerea Prea Sfințitului dr. Visarion Aștileanu, Episcopul acestei eparhii, sint adînc pătruns de sentimentul recunoștinței față de Înalta Conducere de stat, de patrie, de întregul popor.

„Pentru faptul că mi s-a acordat această cinste și onoare îmi revine sarcina de a răspunde cu și mai multă conștiinciozitate ascultării încredințate. Voi căuta să fac tot ce-mi este cu putință ca în noua misiune — slujirea arhierească — să-mi desăvîrșesc activitatea față de Biserică și Stat, îmbinînd armonios credința noastră strămoșească cu dragostea de patrie.

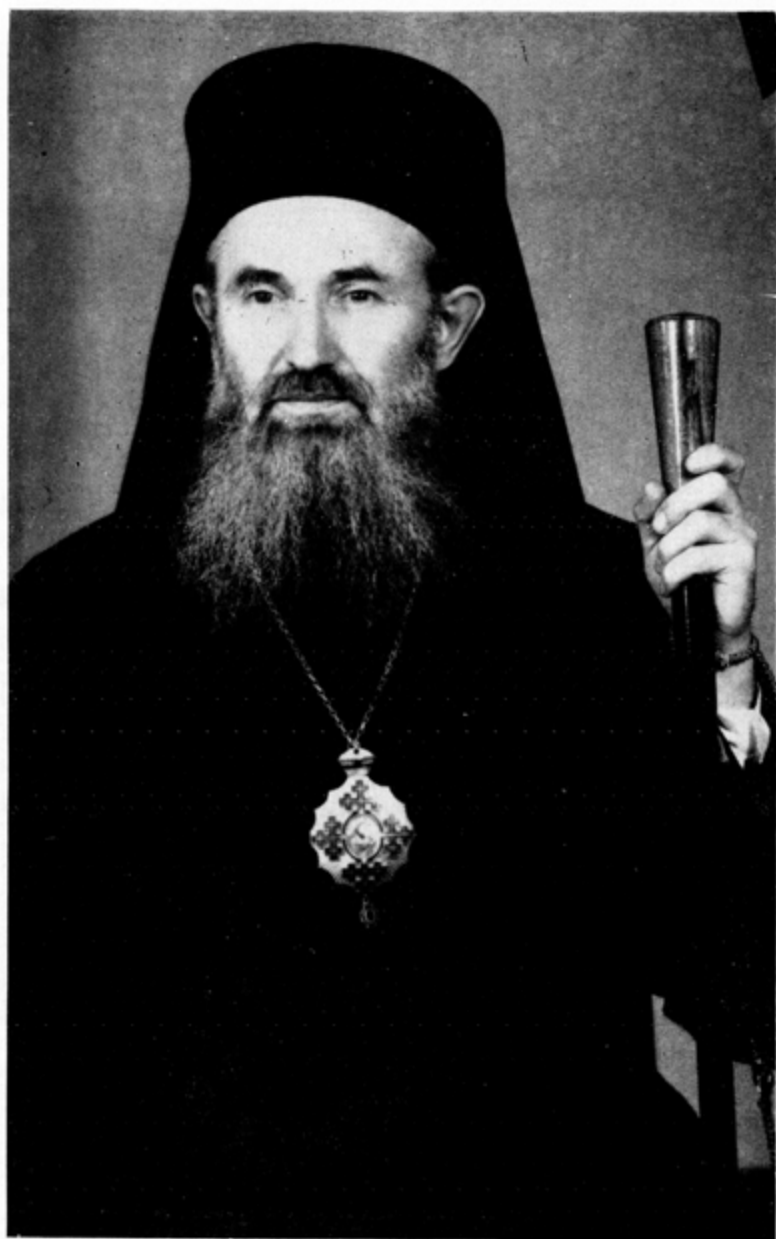
„În timpul celor 15 ani în care am fost rînduit stareț la Mănăstirea Putna, am avut prilejul să fiu martorul atîtor evenimente de trăire religioasă și profund patriotică. Putna a devenit „o adevărată școală de patriotism“ cum preciza Domnul Președinte al Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu cu ocazia vizitei istorice din 1966 la împlinirea a 500 de ani de la zidirea ei“...

„Am trăit aceste clipe din plin cu întregul popor român și cu fiecare ins în parte.

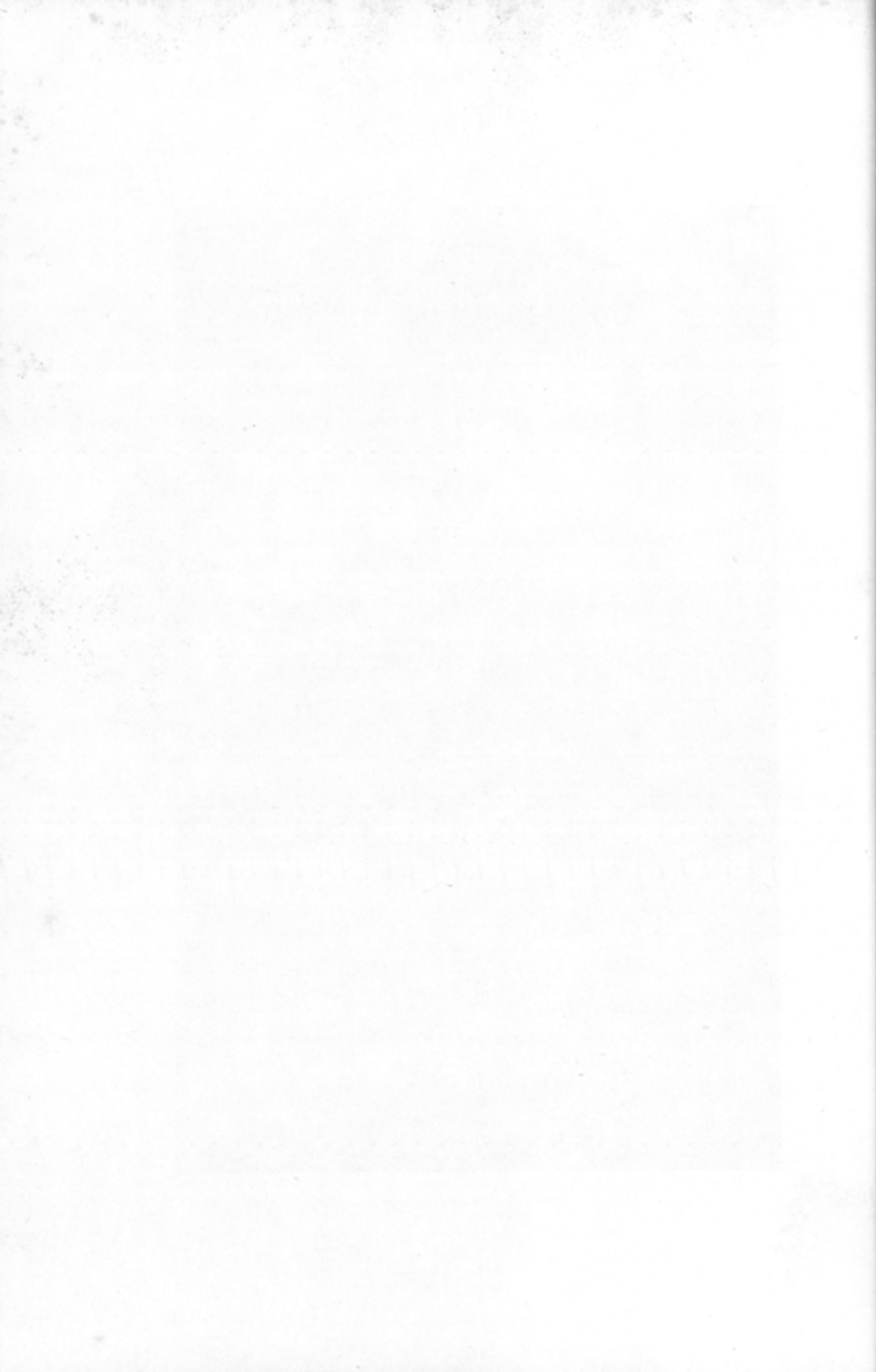
„An cu an am înțeles din ce în ce mai mult rostul, aportul ce-l aduce poporul nostru în întreaga lume prin strădaniile conducerii de Stat, personal ale Domnului Președinte Nicolae Ceaușescu, prin întronizarea păcii în lume, a libertății fiecărui popor doritor de viață prosperă și stăpîn în țara lui ...

„Conștient că-mi slujesc patria, nu am precupețit niciodată timpul de a mă angaja cu toată ființa mea la înfăptuirea și traducerea în fapte a tuturor cerințelor ce se impuneau în buna desfășurare a activității la acest monument de glorie străbună ce în prezent se găsește încă în restaurare. Mare mi-a fost bucuria cînd în anul trecut la Putna s-a inaugurat redeschiderea Colecției de obiecte de artă. Mi s-a întipărit adînc în suflet ceea ce s-a scris în cartea sa de aur cu această ocazie : „S-a înfăptuit actul de restaurare a monumentului sacru ce dintotdeauna a înfrățit inimile românilor de pretutindeni ... unde simburile de lumină pururi vie din candela istoriei a aprins forța geniului eminescian în clocotitor elan patriotic și a făcut să vibreze corzile inimii lui Ciprian Porumbescu, unde generații după generații și-au hrănit idealurile sfinte, de unitate, independență și suveranitate“.

„Cu această zestre spirituală plec de pe meleagurile sucevene de la cetatea de scaun a Mușatinilor în celălalt capăt de țară, urcînd pe firul istoriei pînă la cetatea Sarmizegetusa, leagănul nașterii poporului român! Pînă acum, frunza și ghinda de stejar încrustate pe lespedea mormîntului lui Ștefan — simbol al trăinicieii — îmi aminteau totdeauna de isprăvile de vitejie a înaintașilor noștri. Acum, pe meleagurile „țării de foc“ îmi

Prea Sfințitul Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul.

amintesc de progresul oamenilor zilelor noastre care au reușit să smulgă naturii oțelul din care se construiesc astăzi atâtea obiective industriale, ce constituie pentru țara noastră un izvor nesecat de bogății, ridicând prestigiul poporului nostru în întreaga lume.

„Coincidența face ca noua misiune ce mi-a fost încredințată să fie cînd întregul nostru popor aniversează Centenarul Independenței României ce s-a înlăptuit în 1877 și 70 de ani de la răscoalele țărănești din 1907. Aceste două evenimente din viața poporului nostru îmi vor aduce aminte întotdeauna să îndemn atît pe slujitori cît și pe credincioși spre omenie față de semenul său. Le voi aduce aminte că au datoriat să împlinească cuvîntul Sf. Scripturi : „Dați deci tuturor cele datorite ; Celui cu darea, darea ; Celui cu vama, vama ; ... celui cu cîntea, Cîntea“ (Romani 13, 7).

„Mereu le voi aduce aminte credincioșilor că sînt fiii lui Dumnezeu, să trăiască în pace și să se iubească între ei ca cei ce sînt frați și cetățeni ai acelui pămînt străbun pentru care s-au jertfit strămoșii noștri.

„N-aș putea încheia cuvîntul meu fără a-mi reînnoi cuvintele de mulțumire și recunoștință față de înalta Conducere de stat, în frunte cu neobositul Conducător, Domnul Președinte al Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu — ctitorul României moderne — asigurîndu-l că nu voi precupeți nimic din ființa mea de a mă dărui din tot sufletul pentru progresul poporului ; a sluji Biserica strămoșească și patria.

„De asemenea, țin să-mi exprim toată recunoștința față de Dv. Domnule președinte, și de colaboratorii Dv., mulțumindu-Vă pentru tot sprijinul dat întotdeauna în activitatea mea, fiind pe deplin convins că și în viitor mă voi bucura de aceeași bunăvoință.

„Și acum, Vă rog să-mi fie îngăduit să mulțumesc din suflet Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin pentru dragostea părintească ce mi-a acordat-o în tot timpul activității ce-am desfășurat sub directa sa povătuire și îndrumare.

„Aceleași mulțumiri țin să adresez Prea Sfințitului Episcop Visarion pentru încrederea ce mi-a acordat, sub a cărui oblăduire voi lucra de aici încolo.

„Înalt Prea Sfințitului Părinte Mitropolit, Prea Sfințiților Episcopi și distinșilor reprezentanți ai cultelor prezenți aici, le aduc calde mulțumiri încredințîndu-i de tot respectul meu și dorința de a colabora la ridicarea nivelului de viață duhovnicească spre a plăcea lui Dumnezeu și celor ce doresc desăvîrșirea creștinească după porunca lăsată de Mintuitorul Hristos.

„Pe toți Vă încredințez că mă voi dărui cu toată capacitatea, cu tot sufletul și cu toată pasiunea, ca să nu desmint niciodată încrederea ce mi s-a acordat.

Așa să-mi ajute Dumnezeu !“

Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor a felicitat pe noul arhiereu, adresîndu-i urări de rodnică activitate pastorală și obștească. Domnia Sa a spus, între altele :

„Cu deosebită plăcere am înmînat azi, în numele Domnului Președinte al Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu, Decretul Prezi-

dențial pentru recunoașterea Prea Sfințitului Gherasim în funcția de Arhiereu vicar al Episcopiei Aradului, pe care îl felicit din toată inima.

„Am ascultat cu deosebită satisfacție aleele cuvinte ce le-a rostit și a angajamentelor luate în această nouă activitate. De altfel noi cu toții îl cunoaștem din activitatea sa de până acum, spiritul gospodăresc, capacitatea ce a dovedit-o ca stareț la Putna și nu ne îndoim că aceste calități vor căpăta noi valențe, le va materializa și la Arad, împreună cu Prea Sfințitul Episcop Visarion.

„Sintem convinși, Prea Sfințite Gherasim, că împreună cu reprezentanții celorlalte culte, în spiritul înțelegerii reciproce veți promova acest spirit incit, alături de ceilalți ierarhi să vă puteți aduce contribuția pe plan bisericesc și obștesc și că în aceeași înțelegere și armonie veți colabora cu organele locale de stat.

„În acest moment important din viața Dvs. și a Eparhiei Aradului permiteți-mi să Vă felicit și să Vă urez sănătate, cu depline satisfacții în realizarea dorințelor și sarcinilor de mare răspundere în această nouă misiune...“.

Președintele Departamentului Cultelor, Domnul Ion Roșianu, a oferit apoi o recepție tuturor celor prezenți la festivitatea înmînării Decretului Prezidențial.

HIROTONIREA ȘI INSTALAREA

Ceremonia hirotonirii și instalării arhiereului vicar al Episcopiei Aradului a început la Arad odată cu vecernia din 25 iunie 1977.

În prezența numeroșilor preoți și credincioși, Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei și Prea Sfințitul Episcop-vicar Timotei Lugojanul au făcut chemarea ipopsifiului Gherasim la treapta arhieriei. Chemarea a fost citită de Pr. Vasile Bărbuț.

Răspunsul la chemare a fost dat cu tărie de credință și cu firească emoție de către noul chemat la demnitatea arhierească.

Duminică 26 iunie catedrala episcopală din Arad a fost plină de preoți, credincioși și invitați veniți să asiste la actul hirotoniei întru arhiereu. Dangățul clopotelor a vestit sosirea în catedrală a ierarhilor ortodocși, a conducătorilor și reprezentanților altor culte religioase, oaspeți, invitați, între care amintim: Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal, reprezentantul Prea Fericitului Patriarh Iustin, Prea Sfințitul Timotei Lugojanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului, Pr. prof. Grigorie Marcu, rectorul Institutului teologic din Sibiu, Pr. prof. Sorin Cosma, de la Seminarul teologic din Caransebeș, Pr. Lucian Augustin, vicar administrativ la Episcopia Oradiei, ostenitori de la Centrul eparhial Arad, membri ai Consiliului și Adunării Eparhiale, membrii ai familiei noului arhiereu, reprezentanți ai mănăstirilor.

Din partea celorlalte Biserici și culte religioase au fost de față: Pr. Gheorghe Hranisavlievici, conducătorul Vicariatului ortodox sîrb din Timișoara, Rev. Francisc Olah, protopop romano-catolic, Rev. Iosif Gőnczi,

Domnul Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, înminând Decretul Prezidențial.

După înminarea Decretului Prezidențial la Departamentul Cultelor, noul Arhiepiscop vicar rostind cuvântul de recunoștință.

protopop reformat, Rev. Rudolf Molnar, protopop evanghelic adj., Pr. Ostoici Dragutin și Naidan Svetozar, protopopi ortodocși sîrbi, dl. Grigore Deac, președinte al Conferinței adventiste de ziua 7-a din Timișoara, dl. Petru Ardeu, pastor penticostal și reprezentantul cultului baptist, dl. Lerner Baruch, conducătorul comunității mozaice locale.

Sfînta liturghie a fost oficiată de un sobor alcătuit din : Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Episcop Visarion al Aradului și Prea Sfințitul Episcop Vasile al Oradiei înconjuțați de : Arhimandrit Timotei Eftimie, starețul mănăstirii Hodoș-Bodrog, Arhimandrit Pimen Zainea starețul mănăstirii „Sf. Ioan cel Nou“ din Suceava, Arhimandrit Efrem Chișcaru, starețul mănăstirii Neamț, Arhimandrit Gamaliil Vaida, starețul mănăstirii Cozia, Protosinghel Iachint Unciuleac, starețul mănăstirii Putna, Protosinghel Gherontie Ștefan, starețul mănăstirii Secu, Protosinghel Victorin Oanele, starețul mănăstirii Sihăstria, Pr. Gheorghe Căvășdan — Arad, Arhidiacon prof. Ioan Ivan — Neamț, Arhidiacon dr. Teodor Savu — Oradea, Diacon Victor Mița — Timișoara, Arhidiacon Teodor Băbuția, Diacon Iustin Ciumpilă și Diacon Iov Orădan — Arad.

Înainte de începerea sfîntei liturghi, ipopsifiul îmbrăcat în epitrahil și felon și cu sfînta evanghelie în mîini, este adus din altar de către diaconi, iar P. Cuv. Arhim. Efrem. Chișcaru și P. Cuv. Arhim. Pimen Zainea îl prezintă succesiv, zicînd : „Se aduce preaiubitul de Dumnezeu ipopsifiu Gherasim, spre a fi hirotonit arhieru, cu titlul de Arhieru-vicar, al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului“ . . .

Cei trei ierarhi îi adresează apoi îndătinutele întrebări asupra credinței sale, iar ipopsifiul răspunde citind pe rînd cele trei părți ale mărturisirii de credință, primind binecuvîntarea soborului arhieresc care îi zice : „Harul Sfîntului Duh să fie cu tine, luminîndu-te și înțeleptîndu-te în toate zilele vieții tale“.

În continuare, cu glas puternic, spune și subscie mărturisirea sa de credință : „Eu Gherasim arhimandritul, din mila lui Dumnezeu candidat de arhieru în funcția de arhieru-vicar, . . . cu a mea mină am scris și am subscris“, iar Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae îl binecuvîntează zicînd : „Harul Sfîntului Duh, prin smerenia mea, te înaintează pe tine, iubitorul de Dumnezeu, arhimandrite ipopsifiu Gherasim, arhieru, cu titlul de Arhieru-vicar al Episcopiei Aradului, Ienopolei și Hălmagiului.“

Potrivit rînduiei, slujba arhierescă și-a urmat cursul la ultimul „Sfînte Dumnezeule“, ipopsifiul fiind condus în mijlocul bisericii și făcînd trei metanii este adus în ușile împărătești și binecuvîntat de către Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae. Apoi Prea Sfințitul Visarion și Vasile iau pe candidat de mină, au ocolit împreună sfînta masă, în vreme ce soborul cîntă pe rînd : „Sfînților Mucenici . . .“, „Mărire Ție Hristoase . . .“, și „Isaia dăntuiește . . .“.

A urmat momentul hirotoniei întru arhieru, cînd toți cei prezenți au îngenunchiat, în vreme ce ipopsifiului, și el îngenunchiat și cu mîinile pe sfînta masă a altarului, i s-a pus pe creștet omoforul și sfînta evanghelie, deschisă cu fața în jos, sub care toți cei trei Ierarhi și-au așe-

zat miinile lor cele drepte și binecuvîntîndu-l se roagă încet invocînd harul Sfîntului Duh asupra sa.

Noul hirotonit a fost apoi arătat în uşile împărăteşti credincioşilor, Înalţ Prea Sfîntul Mitropolit Nicolae zicînd : „Vrednic este !“, după care i s-au dat pe rînd : sacosul, omoforul, engolpionul, crucea şi mitra, ceilalţi Prea Sfînţi ierarhi repetînd : „Vrednic este !“ şi răspunzîndu-li-se la fel : „Vrednic este !“

Isprăvindu-se hirotonirea, Înalţ Prea Sfîntul Mitropolit Nicolae şi Prea Sfînţii Episcopi Visarion şi Vasile l-au îmbrăţişat şi felicitat pe noul arhiereu-vicar care a preluat conducerea slujbei pînă la sfîrşitul acesteia împlinind toate cele rînduite cu deosebită pietate, răspunsurile liturgice fiind date atît de corul dirijat de Pr. Ioan Şerb cît şi, alternativ, de întreaga asistenţă.

Apropiîndu-se momentul instalării noului arhiereu vicar au sosit în catedrală reprezentanţii Departamentului Cultelor şi ai autorităţilor locale de stat din judeţele Arad şi Hunedoara.

După apolis, Prea Sfîntul Episcop Antonie Ploieşteanul, Vicar patriarhal, delegat al Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin, s-a adresat Prea Sfîntului Gherasim şi tuturor celor prezenţi arătînd că după marele eveniment trăit de Biserica Ortodoxă Română cu o duminică înainte şi anume întronizarea celui de-al patrulea patriarh : „... primul de mai mare importanţă care se întîmplă sub patriarhatul Prea Fericitului Părinte Iustin este hirotonirea şi instalarea astăzi, în mijlocul dumneavoastră, în cadrul acestei sfinte slujbe a Arhiereului vicar al Episcopiei Aradului, Gherasim Hunedoreanul. Evenimentul este important şi pentru eparhie mai ales, deoarece, după cum am înţeles, este primul arhiereu vicar din istoria acestei eparhii... Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin mi-a încredinţat să dau citire în faţa dvs. a unui act sinodal spre încredinţare că toate cele ce s-au făcut astăzi aici, s-au făcut după buna rînuială canonică a Bisericii Ortodoxe în general şi a Bisericii Ortodoxe Române în special...“.

Prea Sfîntul Episcop Antonie Ploieşteanul a dat apoi citire actului sinodal semnat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Iustin.

După citirea acestuia, Prea Sfîntul Antonie l-a înminat Prea Sfîntului Arhiereu vicar Gherasim Hunedoreanul căruia i-a transmis, în numele Prea Fericitului Patriarh Iustin, felicitările şi urările Prea Fericii Sale pentru o cît mai rodnică şi bogată activitate, împreună şi sub ascultarea Prea Sfîntului Episcop Visarion, spre înflorirea Bisericii Ortodoxe Române, spre binele ei şi al patriei dragi.

În numele Prea Fericitului Patriarh Iustin, Prea Sfîntul delegat a înminat noului arhiereu vicar însemne ale rangului arhieresc, cu urarea de „bună păstorie !“.

A urmat, în emoţia generală, înminarea cîrjei arhieresti de către Înalţ Prea Sfîntul Mitropolit Nicolae al Banatului care, adresîndu-se noului arhiereu-vicar, ca şi tuturor celor prezenţi, a arătat că, fiind împlinite toate cele de cuviinţă „... am procedat astăzi cu sobor de ierarhi, potrivit rînduiei, la ridicarea în treaptă a celui dorit, aşteptat şi întărit să

Moment de la rînduiala iposifierii.

„Vrednic este...”

fie arhiereu-vicar. Hirotonirea la care am participat corespunde practicii de veacuri a Bisericii și constituie momentul cînd noi, cei de acum și de aici, ne înscriem în continuitatea de veacuri a Bisericii ce-și are începutul în Hristos Domnul.

„Este de-a dreptul uimitoare permanența aceasta a Bisericii de aproape 2000 de ani, a continuat Înalt Prea Sfinția Sa. Ea se explică prin mulți factori și multe împrejurări. Nimic nu egalează însă în importanță episcopatul care, mai virtuos decît orice altceva, a asigurat cunoașterea și răspîndirea Evangheliei în lume.

„Cînd din poruncă dumnezeiască Sfinții Apostoli au pornit la propovăduire, peste tot unde ajungeau, așezau episcopi, ca apoi aceștia la rîndul lor să hirotonească preoți și diaconi acolo unde nevoile o cereau. De la Iisus și Apostoli începe deci un lanț neîntrerupt de episcopi care unul din altul au transmis învățătura Domnului Hristos și i-au continuat lucrarea mîntuitoare.

„Episcopii sînt așa dar organele prin care lucrează mereu Iisus Domnul. El însuși înainte de a se înălța la cer a dat urmașilor porunca: „... mergînd învățați toate neamurile botezîndu-i pe ei în numele Tatălui, și al Fiului și al Sfîntului Duh, învățîndu-i să păzească toate cîte v-am poruncit vouă. Și iată: Eu sînt cu voi în toate zilele, pînă la sfîrșitul veacului“ (Matei 28, 18—20). Episcopul își împlinește de aceea misiunea nu în locul Mîntuitorului, ci în numele Lui, adică cu puterea Lui, în episcop „locuind puterea lui Hristos“ (II Corinteni, 12, 9).

Vizînd în continuare pe noul hirotonit Înalt Prea Sfinția Sa a spus: „Prin punerea mîinilor și înălțare de rugăciuni ați dobîndit calitatea de arhiereu. În aceste clipe solemne, nu găsesc altceva mai potrivit decît să vă reamintesc vorbele Sf. Apostol Pavel: „... slujba voastră să o faceți deplin“ (II Timotei 4, 5). Cunoașteți această slujbă și ați învățat-o încă din copilărie de la părinții care v-au adus pe lume, buni creștini și vrednici români din părțile Bucovinei. Ați studiat-o apoi în școală pînă la dobîndirea titlului de licențiat în Teologie. Ați adîncit-o și desăvîrșit-o în mănăstirile prin care ați trecut pînă cînd ați devenit starețul obștii monahale din Putna. În această vreme ați ucenicit pe lîngă mitropolitul Moldovei și Sucevei, Iustin, actualul nostru patriarh, care v-a apreciat și vi-a acordat girul său.

„Acestei zestre duhovnicești i-ați adăugat o mare dragoste de țară și de neam. Istoria și viața de azi v-au învățat să împreunați dragostea de Dumnezeu cu dragostea de patrie, slujirea altarului cu slujirea poporului. „Sfînta“ Moldovă vi-a oferit pildă de urmat chipul multor creștini pioși, monahi îmbunătățiți și ierarhi luminați, nu mai puțin chipul atîtor care au știut să lupte pentru apărarea gliei, pentru lege, pentru dreptate, neatințare, unire și progres. Nu demult numele și faptele lor au fost reactualizate în cadrul emoționantelor comemorări a împlinirii celor 100 ani de la proclamarea independenței noastre de stat și a celor 70 de ani de la răscoalele țărănești din 1907.

„Învățămintele adunate, experiența dobîndită, aveți acum posibilitatea să le valorificați plenar în ceastăaltă parte a pămîntului românesc,

secondându-l pe ierarhul care v-a dăruit dragostea și încrederea sa, Prea Sfințitul Episcop Visarion. Colaborând armonios și frățește cu el, cu ceilalți ostenitori de la Centrul eparhial și din întreaga eparhie, veți putea spori lucrarea ortodoxă și românească a Episcopiei Aradului și Hunedoarei, spre folosul Bisericii de aici, al întregii noastre națiuni.

„Veți avea, sint sigur, sprijinul și înțelegerea, ascultarea și supușenia atât de bunilor preoți, monahi și eparhioți care v-au anticipat încrederea lor. Păstoriți-i cu dragoste și fermitate, cu afecțiune și dreptate, cu pasiune și dăruire. Roadele ce neîntârziat veți dobîndi, vă vor mîngîia și întări în tot ce se așteaptă să înfăptuiți.

„Și pentru că alături de credincioșii ortodocși români trăiesc aici apartenenții altor culte religioase, cetățeni de altă naționalitate, nu mă îndoiesc că veți promova desăvîrșita conlucrare cu ei în duhul ecumenismului ce ne este propriu, în scopul sprijinirii în comun a muncii și aspirațiilor poporului.

„Lupta pentru unitate, independență, dreptate și progres căreia s-au dedicat atîtea generații de moldoveni, a fost și lupta românilor din părțile Aradului și Hunedoarei. Ea continuă astăzi — în alte condiții, pe alte coordonate, cu alte perspective — și nu este datorie mai sfință pentru un slujitor al Bisericii, pentru un ierarh, decît să i se dăruiască trup și suflet“...

Adresîndu-se apoi întregii asistențe Înalț Prea Sfinția Sa a spus :

„Astăzi „Biserica lui Dumnezeu“ (I Corinteni 10, 32) din partea de vest a țării i se face o mare cinste prin chemarea la demnitatea arhierască a Prea Sfințitului Gherasim menit să fie împreună lucrător al Vlădiciei Visarion în conducerea Episcopiei Aradului și Hunedoarei. Această cinstită bucură nespus de mult întreaga obște ortodoxă română din ceea ce obișnuît numim Mitropolia Banatului.

„Ei i se alătură Biserica Ortodoxă Română în întregul ei, fapt subliniat de prezența Prea Sfințitului Episcop-Vicar patriarhal Antonie Pleieșteanu, delegatul Prea Fericitului Patriarh Iustin, pe care-l rugăm să se facă interpretul profundei noastre recunoștințe pentru grija și sollicitudinea ce ne poartă.

„Ne bucură și onorează nespus de mult că la praznicul Episcopiei Aradului sint de față delegați ai On. Departament al Cultelor, înalți reprezentanți ai autorităților locale de stat. Mulțumindu-le pentru participare, și prin Dumnealor Înaltei Ocîrmuirii a țării, Domnului Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, conducerii județelor Arad și Hunedoara, îi asigurăm nu numai de loialitatea noastră, ci și de hotărîrea de a nu precupeți nimic în sprijinirea pe mai departe a eforturilor poporului tinzînd la înălțarea patriei pe noi culmi de progres și bunăstare.

„Sinceră mulțumire simt nevoie să adresez stimaților reprezentanți ai celorlalte culte religioase care alăturîndu-ni-se în atari momente demonstrează atât unitatea noastră în mărturisirea aceluiasi Dumnezeu, cît și apartenența noastră la aceeași slujire a poporului și patriei căreia aparținem, la promovarea acelorași idealuri de pace, progres și bunăstare în întreaga lume.

Soborul ierarhilor și noul Arhiepiscop vicar.

Noul Arhiepiscop vicar binecuvântind credincioșii.

„Un cuvînt aparte doresc să adresez P. C. Preoți și P. Cuv. Monahi, binecinstitorilor creștini și creștine adunați aici, prin ei tuturor eparhiilor arădeni și hunedoreni. La praznicul de acum, ca mereu de-a lungul vremii, ați dovedit atașament față de Biserică și legea străbună, dragoste și respect față de ierarhii voștri. Afecțiunea cu care înconjurați pe cel așezat a vă fi îndrumător spiritual, vă ridică mai mult în prețuirea ce vă dăm. Fiți mereu astfel și Dumnezeu vă va răsplăti din belșug pentru toate. În același timp nu uitați o clipă de chemarea ce vă face Biserica de a munci cu sîrg pentru țară și fericirea ei. Trăim zile mărețe cînd sub ochii noștri se plămădește o viață nouă și un om nou. Contribuția fiecăruia dintre noi este necesară și prețioasă. Să ne-o aducem cu convingere și jertfelnicie, convinși că toate sînt spre mărirea lui Dumnezeu și binele obștesc.

„În fine, e momentul să închei, nu însă înainte de a rosti o vorbă special rezervată Prea Sfințitului Episcop Visarion.

„Știu cît de mult ați așteptat, Prea Sfinția Voastră, ziua de azi. Dorința vi s-a împlinit, arhiereul ales vă stă alături. Îl veți avea mereu împreună, gata să vă asculte, deschis pentru a vă înțelege, neșovăielnic și a vă urma. În el veți avea pe cel mai apropiat colaborator. Nu mă îndoiesc că și Prea Sfinția Voastră îl veți cultiva astfel ca laolaltă să oferiți tuturor model de conlucrare, de îngăduire reciprocă, de dragoste roditoare.

„Tatăl ceresc să vă ajute a rămîne mereu strîns uniți în săvîrșirea binelui, în slujirea Bisericii și patriei, în promovarea intereselor eparhiei și în sprijinirea progresului pe toate planurile. Amin“.

În continuare, P. C. Părinte *Liviu Boldura*, protopop al Bradului a vorbit în numele clerului din eparhia Aradului exprimînd emoția sfințită și năprăznică bucurie de a fi avut prilejul să asiste la impresionanta slujbă arhierescă și la hirotonirea întru arhiereu vicar al istoricei eparhii a Aradului, între altele evocînd etape din istoria acestor locuri, bogățiile lor naturale ca și contribuția adusă în zilele noastre de oamenii acestor locuri la propășirea patriei noastre. Nu mai puțin s-a referit la modul minunat în care ierarhul titular a știut să-și apropie clerul și credincioșii din aceste părți ale țării, ca și rodnicia acestei colaborări.

Adresîndu-se apoi Prea Sfințitului Arhiereu vicar Gherasim Hunedoreanul, P. On. Părinte *Liviu Boldura* a spus :

„Ați venit de pe meleagurile Moldovene cu atîtea ctitorii voevodale care impresionează atît prin arhitectura, cît și prin minunatele picturi interioare și mai ales exterioare. Ați venit dintr-o vatră de credință și cultură, într-o vatră de credință și cultură, cu un cerc mai larg, Bunul Dumnezeu V-a învrednicit azi de plenitudinea harului preoției. Ați îmbrăcat odăjdii arhieresti. Am aflat multe lucruri bune și frumoase despre Prea Sfinția Voastră, V-am așteptat de mult și de aceea bucuria noastră este mare. Lingă bucuria ce o aveam s-a mai aprins una. Vă primim cu brațele deschise și cu inima plină de dragoste fiască, legînd mari nădejdi de persoana Prea Sfinției Voastre care cu energia, vigoarea, pregătirea frumoasă ce o aveți și cu experiența îndelungată, ne veți fi părinte și îndru-

mător. Prin numele de „Hunedoreanul“ sînteți mai al nostru și astfel ni se împlinește o veche dorință de a se numi vlădicii și ai noștri.

„Noi știm că poporul român indiferent dacă a locuit dincolo sau dincoace de Carpați — coloana vertebrală a neamului românesc — și-a păstrat unitatea de neam, de credință, de limbă și cultură. Veți găsi în Eparhia noastră mai multe Cazanii a lui Varlaam ca în Moldova, veți găsi alte cărți și antimise care grăiesc despre legăturile culturale ale românilor din cele două părți.

„Am dori ca și Prea Sfinția Voastră să vă simțiți acasă, să ne socotiți fii sufletești ai Prea Sfinției Voastre care Vă vom fi ascultători, Vă vom înconjura cu toată dragostea, cu toată sinceritatea și cu tot respectul cuvenit unui ierarh și cu marea noastră dorință ca în deplină unitate și în perfectă armonie cu Prea Sfințitul Visarion și cu noi să slujim lui Dumnezeu, Bisericii Sale, poporului și Patriei noastre dragi.

„Strîns uniți împrejurul Prea Sfințitului Episcop Visarion și împrejurul Prea Sfinției Voastre noi clerul din eparhie, Vă oferim toată puterea noastră de muncă, inima noastră sinceră și deschisă, devotamentul, ascultarea și loialitatea noastră, Vă spunem „Bine ați venit în mijlocul nostru“.

În numele credincioșilor din eparhie a vorbit apoi Domnul *Barbu Roventa* care a subliniat că momentul festiv la care a participat reprezintă „o identitate deplină în gînd și faptă, în scopuri și aspirații, o comunicare directă de la inimă la inimă care unește de azi înainte, și mai mult, conducerea sfintei noastre Episcopii cu credincioșii, cu întreaga eparhie...“. A urat apoi bun venit noului arhiereu vicar zicînd :

„Prea Sfințite Arhiereu vicar, credincioșii Vă cheamă și Vă așteaptă cu inimile deschise în mijlocul lor, Vă primesc cu dragoste pentru că li aduceți înțelepciune, pricepere, înseninare, raze de lumină, îndemnuri pentru bunăstare, pentru pace în lume, pentru progres general.

„Veți găsi la noi ținuturi de cîntec și poezie, țară de vise, țară de dor, ținuturi unde cîntă fagul și bradul, cîntă codrul, cîntă munții și izvoarele lui, cîntă sufletul oamenilor iar „copacii spun balade din frunze și ramuri“.

„Și acum în emoția fericitului eveniment, cu gînduri însuflețitoare, urăm din toată inima Prea Sfințitului Părinte Episcop Visarion și Prea Sfințitului Părinte Arhiereu vicar Gherasim, multă sănătate, viață îndelungată în zile, cu multe împliniri și multă fericire“.

La sfîrșit a vorbit Prea Sfințitul Arhiereu vicar *Gherasim Hunedoreanul* care a spus :

„Asemenea Proorocului David care striga lui Dumnezeu înspăimîntat : „Cine-s eu Doamne Dumnezeule, și ce-i casa mea de m-ai înălțat așa... iată vestești despre casa robului tău în viitor și privești la mine, ca la un om mare, Doamne Dumnezeule“ (I Paralip 17, 16—17), așa strig, înălț și eu glasul meu în aceste clipe către Preaînduratul Dumnezeu care „m-a îmbrăcat întru podoabă și m-a încununat cu cunună de pietre scumpe“, a căutat spre smerenia mea, chemîndu-mă la cea mai înaltă treaptă bisericească — slujirea arhierească —. Ce este arhieria sau cum trebuie să fie arhiereul, ne spune Sf. Apostol Pavel destul de răspicat : „Să se asemenea

Reprezentanții Cultelor religioase și alți invitați în timpul ceremoniei instalării noului Arhiepiscop vicar.

Prea Sfințitul Episcop Antonie Ploieșteanul, Vicar patriarhal, citind Actul Sinodal.

întru toate fraților săi, ca să fie arhiereu milostiv și credincios în cele către Dumnezeu spre a curăți păcatele poporului" (Evrei 2, 17), prin puterea dată de Mîntuitorul Hristos Sf. Apostoli cînd a zis : „Luați Duh sfînt : căroră veți ierta păcatele se vor ierta, și căroră le veți ținea vor fi ținute" (Ioan 20, 22—23).

„Deci arhiereul este luat dintre oameni și rinduit pentru credincioși, să fie îngăduitor cu cei neștiutori și rătăciți, deoarece și el este cuprins de slăbiciune" (Evrei 5, 2), căci fiind el însuși ispitit, în ceea ce a pățit poate și celor ispiți să le ajute (Evrei 2, 17).

„Arhiereul deși este luat dintre oameni dar prin chemarea ce i s-a făcut de Dumnezeu, este cel ce mijlocește mîntuirea fiecărui creștin harul mandat primit de la Marele Arhiereu, Mîntuitorul Hristos.

„Îngerii se minunează de o vedenie ca aceasta : mulți din Sfinții Părinți ai Bisericii au fost cuprinși de frică, gîndind la înalta treaptă a arhieriei, zăbovind a primi această demnitate bisericească. Pe cît este de înaltă puterea arhieriei, pe atît de mare este răspunderea sa pentru că celui ce i se dă mult, răspunde mult, cum reiese din parabola talanților din Evanghelie. De n-ar fi fost acel cuvînt aspru din parabola cu talanții — „din gura ta te vei judeca slugă vicleană" sau cum se deplînge Sf. Apostol Pavel „vai mie de nu voi propovedui Evanghelia care mi-a fost încredințată, aș fi ales mai bine liniștea unei chilioare de mănăstire unde în liniște îți găsești și mîngiere".

„De aceea sînt conștient că un slujitor al Bisericii nu va fi un „lucrător destoinic în via Domnului, dacă nu va fi în același timp, un ostenitor sirguincios devotat poporului din care face parte". Slujirea lui Dumnezeu și a oamenilor este misiunea cea mai înaltă, pe care o poate avea un muritor în viața aceasta.

„Mult regretatul preot și scriitor Gala Galaction preciza în una din scrierile sale că „puterea învățătoarească, puterea sacramentală și puterea pastorală, sînt adunate în persoana episcopului. Acest episcop, poate fi simplu vlădică, mitropolit sau patriarh, el săvîrșește însă toate tainele... Toți clericii care nu sînt episcopi oricare ar fi darurile și importanța lor personală, sînt totdeauna reprezentanții și împuterniciții episcopului de care atîrnă".

„Faptul că m-ați înconjurat cu atîta dragoste cler și credincioși, un fior de teamă mă stăpînește în aceste clipe, gîndindu-mă că nu voi putea fi la înălțimea așteptărilor frăților voastre, avînd în față șirul marilor ierarhi ca : Ilie Iorest, Sava Brancovici sau Visarion și Sofronie și atîția alții care și-au plămădit sudoarea, sîngele și nădejdea cu glia strămoșească pe care au smuls-o, au deslegat-o din obezi, purtîndu-le ei pe trupurile martirice ca să fim noi azi liberi și fericiți pentru a păstra neștirbit tezaurul dreptei credințe lăsată de strămoșii noștri ce s-au luptat cu vajnică dirzenie în decursul veacurilor.

„Încredințat că darul lui Dumnezeu mă va însoți și întări în noua ascultare și că voi fi încălzit de dragostea sinceră a frăților voastre, cu toată inima voi încerca să-mi dau silința ca în activitatea ce voi desfășura-o de acum încolo în această de Dumnezeu păzită Eparhie a Aradului,

sub oblăduirea Întîistătătorului, Prea Sfințitului dr. Visarion Aștileanu, să-i fiu cel mai apropiat colaborator și împreună slujitor, săvîrșind cele sfinte pentru mîntuirea tuturor credincioșilor frați între ei deoarece sînt fiii lui Dumnezeu.

„Ceea ce s-a văzut astăzi că s-a făcut, nu este vorba de o instalare a unui ierarh titular, cum ați avut prilejul să vedeți în ultimele două decenii. Astăzi ați fost martori ai unei hirotonii în arhiereu, fapt întîlnit mai rar și poate unicul în această catedrală. Astfel, serbarea de astăzi capătă și mai multă importanță. Și țin să adaug, că acest eveniment atît de important ce ne-a umplut sufletele de bucurie se datorește Întîistătătorului acestei eparhii, Prea Sfințitului dr. Visarion Aștileanu care a binevoit să solicite Sfîntului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca smerenia mea să fiu ales vicar la această eparhie și Onoratului Departament al Cultelor care a aprobat, intervenind totodată la Înalta Ocîrmuire de stat pentru a fi recunoscut ceea ce s-a și făcut prin Decret prezidențial.

„După cum vedeți, sînt primul colaborator al Prea Sfințitului dr. Visarion Aștileanu, ierarhul de drept al acestei sf. Episcopii, pentru care țin să-i mulțumesc din suflet, asigurîndu-l totodată de tot sprijinul și devotamentul meu.

„Voi căuta deci să fiu ascultător sfaturilor Prea Sfinției Sale ce mi le va îmbia și împlinitor a tot ce mi se va da să fac. Ca cel ce sînt cel mai apropiat colaborator al Prea Sfinției Sale, îmi îngădui să fac prima rugămintă ca unor frați și fii duhovnicești ca să dăm toată ascultarea Întîistătătorului eparhiei noastre ca unui adevărat Părinte. M-aș întrista ca și altădată Sf. Apostol Pavel cînd auzea printre credincioși că „eu sînt al lui Pavel, iar eu al lui Apolos, iar eu al lui Chifa, iar eu al lui Hristos“ (I Corinteni 1, 12), dacă aș auzi că s-ar întîmpla să existe diferite păreri sau deosebiri în a aprecia într-un fel sau altul activitatea ce privește mîrirea noastră de slujitori al Domnului nostru Iisus Hristos, Arhiereu cel Mare. Micile deosebiri — gesturi sau practici tradiționale, se pot rezolva cu ușurință cu duhul blîndeții și al dragostei că sîntem de aceeași credință.

„Vă îndemn părintește să stăruim cu toții, „făcînd cereri, rugăciuni, mijlociri, mulțumiri pentru toți oamenii“ (I Timotei 2, 1—3), așa cum s-au rugat totodată strămoșii noștri în această catedrală în frunte cu toți ierarhii ce-au slujit aici, păstrînd cu sfințenie credința cea adevărată, îndemnînd totodată ca tot poporul român să nu-și uite limba și credința în care s-a născut și a trăit pe aceste meleaguri istorice și scumpe nouă, unde s-a zămislit poporul român acum două mii de ani primind în același timp și sf. Botez, numindu-se creștini.

„Sînt fericit că Dumnezeu m-a rînduit să slujesc în aceste locuri și să port numele de Hunedoreanul, pe unde am trudit cu ani în urmă apărînd cu toată puterea glia lăsată de strămoșii noștri, în timpul celui de al doilea război mondial. Descopăr acum această taină, că nimic nu-i la întîmplare. Providența divină rînduiește după atotștiința sa ca mîntuirea oamenilor să se săvîrșescă în fel și chip prin aleșii săi.

Prea Sfințitul Episcop Visarion al Aradului.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului
rostitind cuvîntarea de instalare a noului Arhiepiscop vicar.

„Aici am văzut puterea credinței a întregului neam încrezător în biruință, în dreptate, în independență, stăpîn în țara lui. Monumentele cît și obiectele de artă lăsate moștenire de strămoșii noștri, oglindesc puterea de creație a geniului românesc și credința totodată.

„Se cuvine ca înainte de încheiere, să înalț rugăciuni de mulțumire lui Dumnezeu pentru toate săvîrșite în această sfîntă zi în care am primit deplinătatea harului prin punerea mîinilor Prea Sfințiților Ierarhi ce-au invocat prin rugăciuni darul Duhului Sfînt de a se coborî peste smerenia mea și a mă sfinți în arhiereu.

„Prinos de recunoștință aduc Înaltei Conduceri de stat în frunte cu Președintele țării Nicolae Ceaușescu pentru încrederea ce mi-a acordat-o recunoscîndu-mă în funcția de vicar al Eparhiei Aradului și asigur pe Domnia Sa, că voi munci cu puteri sporite pentru progresul Bisericii strămoșești și a Patriei noastre dragi.

„De asemeni mulțumesc On. reprezentanți ai Departamentului Cultelor rugîndu-i totodată să fie interpretul sentimentelor de recunoștință față de președintele Departamentului Cultelor și a colaboratorilor săi ce m-au sprijinit în întreaga mea activitate.

„Alese și respectoase mulțumiri aduc Prea Fericitului Părinte Patriarh Iustin Moisescu, care mi-a fost părintele duhovnicesc sub a cărui ocrotire și povătuire am fost pînă acum în Eparhia Moldovei pe care a păstorit-o mai bine de 20 de ani ca mitropolit, rugîndu-l totodată ca și în viitor să mă bucur de același sprijin părintesc.

„Înalților Ierarhi liturghisitori și participanți, vii mulțumiri cu recunoștință fiască pentru osteneala ce și-au luat de a participa la această mare sărbătoare a eparhiei noastre în general și a mea în special.

„Autorităților de stat care reprezintă județele Arad și Hunedoara sincere mulțumiri și recunoștință, rugîndu-i să fie interpreții celor mai alese sentimente de recunoștință față de Domnii Președinți ai județelor.

Participanților din partea celorlalte culte deosebite mulțumiri, asigurîndu-i că mă voi strădui din tot sufletul pentru a conlucra la realizarea păcii și adevărului în întreaga lume, păstrînd cele mai bune relații de prietenie spre mărirea lui Dumnezeu ai cărui fii sîntem cu toții.

„Prea Cucernicilor Părinți din eparhia Aradului cît și din celelalte eparhii, mulțumiri și recunoștință pentru dragostea frățească ce au arătat cu această ocazie, Prea Cuvioșilor Stareți și Părinți și maici slujitori și participanți aceleași calde și sincere mulțumiri. Tuturor credincioșilor ce-au participat la această sfîntă și dumnezeiască slujbă, mulțumiri și alese sentimente de prețuire, asigurîndu-i că în smeritele mele rugăciuni voi mijloci la bunul Dumnezeu să le dea cele de trebuință atît pentru viața aceasta cît și fericirea cea adevărată — mîntuirea sufletului — rugîndu-i totodată, să mă aibă fiecare în inima sa ca un părinte și frate doritor de tot binele și să-și amintească de smerenia mea în rugăciunile ce la înalță lui Dumnezeu, potrivit cuvîntului Sf. Scripturi „Rugați-vă unul pentru altul“.

„Un pios gând închin memoriei părinților mei, trecuți la Domnul, care mi-au dat viață și-au ostenit din greu creindu-mi modeste posibilități de a mă forma, inspirându-mi mai ales credință tare și încredere în viață prin muncă și cinstire față de țara în care m-am născut.

„Rog a mi se permite ca să reîndoiesc omagiile mele de recunoștință Prea Sfințitului dr. Visarion Aștileanu, episcopul acestei eparhii, pentru dragostea părintească față de mine, asigurându-l totodată că voi fi alături de Prea Sfinția Sa și împreună lucrător în via Domnului și Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Amin !”

Ceremonia instalării Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul s-a încheiat cu polihroniu pentru Prea Fericitul Patriarh Iustin, pentru toți membrii Sfințitului Sinod și noul arhiepiscop hirotonit, pentru conducătorii iubiți ai patriei, pentru oaspeți și invitați și pentru toți cei ce au participat la mărețul praznic, în vreme ce corul catedralei și întreaga asistență au intonat îndătinatul „Mulți ani trăiască”.

În aceeași zi la ora 14, Prea Sfințitul Episcop Visarion, Consiliul Eparhial al Episcopiei Aradului au oferit o masă oficială în sala festivă, împodobită sărbătorește, a Centrului eparhial. Au luat parte Înălții Ierarhi, reprezentanți ai Departamentului Cultelor, ai autorităților de stat și ai cultelor religioase, membrii ai Consiliului și Adunării Eparhiale, angajați ai Centrului eparhial, stareți, monahi, membrii ai familiei Prea Sfințitului Gherasim și alți invitați.

În deschiderea dejunului, Prea Sfințitul Episcop Visarion a adresat un cuvînt de mulțumire și recunoștință Prea Fericitului Patriarh Iustin, On. Departament al Cultelor, ca și autorităților locale județene pentru bucuria de a fi prilejuit o asemenea zi atât de importantă pentru eparhia Aradului, pentru clerul și credincioșii ei, urînd bun venit Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanul.

În timpul mesei au urmat mai multe luări de cuvînt, cel dintîi fiind al Prea Sfințitului Episcop Vasile al Oradiei axat pe legăturile bisericești dintre eparhiile Aradului și Oradiei care, pe lângă faptul că sînt vecine teritorial, au — mai ales — „un trecut comun de suferințe și bucurii, de luptă pentru apărarea credinței strămoșești și a unității neamului...” Adresîndu-se noului arhiepiscop vicar, Prea Sfinția Sa a spus :

„Ați venit la Arad din dulcea Bucovină, de la Mănăstirea Putna, unde-și doarme somnul de veci voievodul Moldovei Ștefan cel Mare. Ați lucrat acolo ani în șir și v-ați făcut prețuit și iubit prin munca ce ați depus sub îndrumarea directă a Înalt Prea Sfințitului Iustin, azi Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Ați știut să armonizați contemplația cu activitatea practică, iubirea de Dumnezeu cu iubirea de oameni.

„Nu sînteți singurul moldovean descălecat pe meleagurile din vest ale Transilvaniei. Din părțile Putnei a venit pe aici la sfîrșitul sec. al XVII-lea harnicul copist de manuscrise liturgice în Bihor și Banat, Vasile Sturza Moldoveanul. El a făcut în părțile Bihorului un adevărat apostolat

Prea Sfințitul Arhiepiscop-vicar Gherasim Hunedoreanul vorbind la festivitatea
instalării.

cultural național, în vremurile cele mai grele. Sînt desigur și alți mesageri ai graiului și simțirii românești care au venit aici ca la frați. Nu este nici timpul nici locul a-i aminti pe toți.

„Prea Sfinția Voastră veniți în vremuri noi, cînd zidurile despărțitoare între frați și între oameni, în general, nu mai au înălțimi de netrecut și sînt biruite de un nou umanism de care sînt animate toate popoarele.

„Poporul nostru, strîns unit în jurul conducătorilor înțelepți, realizează noi trepte ale dezvoltării multilaterale a Patriei, la care sîntem chemați să ne aducem cu toții contribuția.

„Ziua de azi este pentru eparhia Aradului, pentru Prea Sfințitul Episcop Visarion, pentru Prea Sfinția Voastră o zi de legămînt cu Dumnezeu și cu țara. V-ați cununat astăzi cu clerul și credincioșii acestei de Dumnezeu păzite eparhii și sînteți chemat să însoțiți pe Prea Sfințitul Episcop Visarion cu munca și dragostea Prea Sfinției Voastre întru slujirea lui Dumnezeu și a patriei.

„Îngăduiți-mi în acest moment de cununie spirituală cu familia credincioșilor și a clerului din eparhie să Vă fac urarea : „Doamne, Dumnezeu nostru, cu mîrire și cu cinste încununază-i pe dinșii“.

În numele colegilor de la Institutul teologic a luat apoi cuvîntul *Prea Sfințitul Episcop vicar Timotei Lugojanul* care a evocat prietenia ce i-a legat în anii de studii ca și „buketul simțămîntelor frumoase ale tuturor colegilor...“ În continuare Prea Sfinția Sa a spus :

„Este desigur emoționant să privești cu un sfert de veac în urmă de cînd ne-am cunoscut, cu toții veniți de pe toate meleagurile țării, reflectînd în inic unitatea tradiției noastre ca și a vieții și culturii poporului român. Ne-am format împreună sub oblăduirea înaltei conduceri bisericești și a unor eminente profesori, dintre care unii au ajuns în fruntea ierarhiei noastre, și cu toți am dovedit rîvna pe măsura condițiilor pe care statul nostru a asigurat-o tinerilor doritori a-și realiza vocația.

„De vîrste și caractere poate diferite, ne-am regăsit cu toții în comuniunea aceluiași idealuri și strădanii spre a le realiza. Și această comuniune a dăinuit și după ce într-o zi de iunie, acum exact douăzeci de ani, am depus jurămîntul de licențiați pe evanghelia sfîntă a bisericii Institutului teologic din București. Cele învățate au prins apoi viață și însușirile deosebite între care cumpătarea în toate, rîvna realizării și evlavia au deschis Prea Sfinției Voastre drumul ce a prilejuit și popasul bucuriei noastre de azi ; și roada seminței cuvîntului lui Dumnezeu, căzută în pămîntul cel bun este cheazășia împlinirilor ce se cer în misiunea ce Vă stă înainte. Colegii și prietenii de totdeauna ai Prea Sfinției Voastre, cu justificată mîndrie sînt siguri de realizare și spre aceasta prin rostul meu Vă exprimă cele mai alese felicitări și sincere urări...“

P. On. Părinte *Francisc Olah*, protopop romano-catolic în Arad a adus salutul și urările de bun venit pentru noul arhiereu vicar din partea credincioșilor săi, exprimînd bucuria și speranța unei colaborări cît mai rodnice pentru viitor.

Dl. *Gheorghe Jitariu*, fost profesor al Prea Sfințitului Gherasim în anii școlii elementare, a evocat perioada începuturilor școlare ale Prea

Sfinției Sale ca și cea care a urmat pînă la clipa prezentă, spunînd între altele : „... Și acum, la apusul vieții mele, sînt fericit, că am putut să iau parte la oficierea înălțării pe cea mai înaltă treaptă bisericească, a Prea Sfințitului Gherasim și, folosindu-mă și azi de calitatea pe care am avut-o în decursul anilor față de Prea Sfinția Sa, îl îmbrățișez cu toată căldura ce radiază din sufletul și din inima mea, îi urez sănătate desăvîrșită și puterea de a păstori în această eparhie, în fruntea căreia se află Prea Sfințitul Visarion, a păstori zic, la înălțimea vremurilor de azi...“.

Rev. *Iosif Gönczi*, protopop reformat în Arad, a exprimat în numele protopopiatului și al său personal sincere felicitări și urările cele mai bune Prea Sfințitului Episcop Visarion și Prea Sfințitului Arhiereu vicar Gherasim, cu ocazia alegerii, hirotonirii și instalării în scaunul de arhiereu vicar al istoricei episcopii a Aradului, spunînd : „În aceste momente solemne, cuvintele psalmistului : „Iată acum ce este bun și ce este frumos... decît a locui frații împreună“, capătă într-adevăr o nouă valență și putere de trăire pentru noi toți. Acum trebuie să fim mai mult ca oricînd conștienți de marea responsabilitate ce o avem atît în fața lui Dumnezeu cit și în fața credincioșilor noștrii uniți cu toții într-un efort comun spre a ridica țara și poporul nostru pe noi trepte de prosperitate și fericire“.

P. On. *Părinte Gheorghe Hranisavlievici*, vicarul Vicariatului ortodox sîrb din Timișoara, a dat expresie simțămîntelor pe care clerul și credincioșii ortodocșilor sîrbi le nutresc împreună cu toți fiii Bisericii Ortodoxe Române din cuprinsul Mitropoliei Banatului, a Episcopiei Aradului în această zi de aleasă sărbătoare. În încheierea cuvîntării sale a spus următoarele : „Avem convingerea că Episcopia Aradului și Hunedoarei sub înalta păstorire a Prea Sfințitului Părinte Episcop Visarion și a Prea Sfinției Voastre ca Arhiereu-vicar va cunoaște alese împliniri pe toate laturile vieții bisericești și cultural sociale care se vor răsfrînge binefăcător și asupra dezvoltării și întăririi relațiilor cu celelalte culte în cadrul ecumenismului românesc“.

Dl. *Traian Grec*, președintele comunității baptiste din Arad a adus felicitările și urările credincioșilor baptiști pentru noul arhiereu vicar. Evidențîind largă libertate religioasă de care se bucură cultele religioase din țara noastră, a continuat : „Azi, conducătorii cultelor din țara noastră stăm la aceeași masă, ne strîngem mîinile cu aceeași dragoste creștină, contribuind prin aceasta la unitatea de nezdruccinat a întregului nostru popor“.

Rabinul *Lerner Baruch* a salutat pe noul arhiereu vicar în numele comunității evreiești din Arad și al său personal. „Ridic paharul, a spus vorbitorul, în cinstea și sănătatea Prea Sfințitului Episcop Visarion, a Prea Sfințitului Arhiereu vicar Gherasim, a Înălților Ierarhi și a tuturor distinșilor oaspeți, făgăduind solemn că vom face totul spre a răsplăti, prin lucrarea noastră, în calitatea pe care o avem fiecare, părinteasca grijă a Conducerii de Stat față de cultele și credincioșii noștri, precum și sprijinul înțelegător de care ne bucurăm din partea conducerii județului și municipiului nostru“.

P. C. Arhidiacon *Ioan Ivan*, de la Mănăstirea Neamț a evocat anii petrecuți în acest așezămint de Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul, unde „la Seminarul teologic, Prea Sfințitul Gherasim a funcționat și ca profesor. În calitate de coleg de catedră precum și de ostenitor la tipografia centrului mitropolitan și de trăitor în marea lavră Neamț, aduc aici, acum, omagiul tuturor celor ce l-au cunoscut și cu care a lucrat...”.

Au rostit apoi scurte cuvântări ocazionale, dar plin de aleasă și delicată simțire, P. C. *Părinte Teodor Bodnar* și P. C. *Părinte Rinaldo Vasiliu*, ca unii ce l-au cunoscut și prețuit pe Prea Sfințitul Gherasim în anii de activitate la Neamț și Putna, aducând și urările de bine a credincioșilor din aceste locuri.

A luat apoi cuvântul reprezentantul Departamentului Cultelor, care în numele președintelui Departamentului Cultelor, Domnul Ion Roșianu cit și în numele delegaților autorităților de stat prezente la festivitate, a adus cele mai calde felicitări Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar Gherasim cu prilejul instalării sale.

Prea Sfinții Episcopi Visarion și Antonie Ploieșteanul au toastat pentru Prea Fericitul Patriarh Iustin și pentru Președintele Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu cu a căror aprobare, sprijin și caldă înțelegere a putut avea loc un asemenea eveniment, atât de mareț și important pentru viața Bisericii.

La sfârșit Prea Sfințitul Gherasim Hunedoreanul a rostit următoarea cuvântare :

„Una dintre virtuțile creștine este recunoștința. Ea este recomandată de Mîntuitorul, de Sfinții Apostoli, de toți sfinții. De aceea cuvîntul meu nu va fi altul decît să aduc sincere mulțumiri și întreaga mea recunoștință organelor competente, începînd cu Prea Fericitul Părinte Iustin care a binevoit să mă trimită în aceste părți ale țării noastre dragi unde, cu peste douăzeci de ani în urmă am fost și am luptat pentru acest pămînt românesc.

„Totodată, cu aceste mulțumiri adresate Prea Fericitului Patriarh Iustin, țin să mulțumesc din suflet Conducerii de stat pentru că a binevoit, așa cum spuneam și în biserică, să aprobe, să confirme, să aibe încredere în slabele mele puteri, astfel încît și pe viitor să duc acea muncă, așa cum am putut să o duc și în alte părți.

„O deosebită mulțumire țin să aduc Departamentului Cultelor, care totdeauna a fost alături de mine și m-a ajutat ca să-mi desfășor munca ce mi-a fost încredințată și să o duc la bun sfîrșit, pentru mărirea Bisericii și a patriei noastre dragi.

„Țin să mulțumesc în chip deosebit Prea Sfințitului Episcop Visarion datorită căruia mă găsesc aici, pentru că Prea Sfinția Sa a mijlocit pe lângă Prea Fericitul Părinte Patriarh și obținerea încuviințării de a veni să-mi desfășor activitatea în acest colț de țară.

„Mulțumesc distinșilor reprezentanți ai organelor de stat ale județelor Arad și Hunedoara, unde voi munci de acum înainte și rog pe domniile lor să transmită din partea mea Domnilor președinți ai Consiliilor popu-

lare județene respective încredințarea că voi îndeplini întru totul făgăduințele făcute aici în fața Dvs. și în felul acesta să avem bucuria ca lucrarea noastră să fie încununată de rezultate bune.

„Reprezentanților celorlalte culte, care mi-au adus elogii și mai ales promisiunea că vom lucra împreună, de asemenea le aduc toate mulțumirile și îi asigur că și eu mă voi strădui asemenea ca să fiu întru totul la înălțime.

„De aceea, aș vrea să încredințez pe trăitorii acestor meleaguri că îmi voi aduce întreg aportul la continua lor înflorire, la progresul spiritual și material al poporului.

„Vă mulțumesc tuturor pentru participarea și pentru dragostea cu care m-ați înconjurat astăzi, în această zi prea mare pentru mine și țin să închin acest pahar în cinstea tuturor, dorindu-vă să trăiți mulți și fericiți ani“.

*
* *
*

Alegerea, recunoașterea, hirotonirea și instalarea Prea Sfințitului Gherasim Hunedoreanul în demnitatea de Arhiereu vicar al Eparhiei Aradului, Ienopolei și Hălmeagului a constituit un eveniment de extremă importanță pentru viața acestei eparhii, pentru istoria Bisericii Ortodoxe Române care își adaugă un nou chivernisitor al tainelor lui Dumnezeu, slujitor al Său și al celor încredințați spre păstorie.

În bucuria trăită atât de intens în aceste momente, Prea Sfințitul Episcop Visarion al Aradului și Prea Sfințitul Arhiereu vicar Gherasim Hunedoreanul, au ținut să-și exprime întreaga gratitudine și recunoștință către Prea Fericitul Patriarh Iustin, Domnului Nicolae Ceaușescu, Președintele Republicii Socialiste România și Domnului Manea Mănescu, Prim-ministru al Guvernului Republicii Socialiste România, cărora le-au trimis telegrame omagiale.

DATE BIOGRAFICE

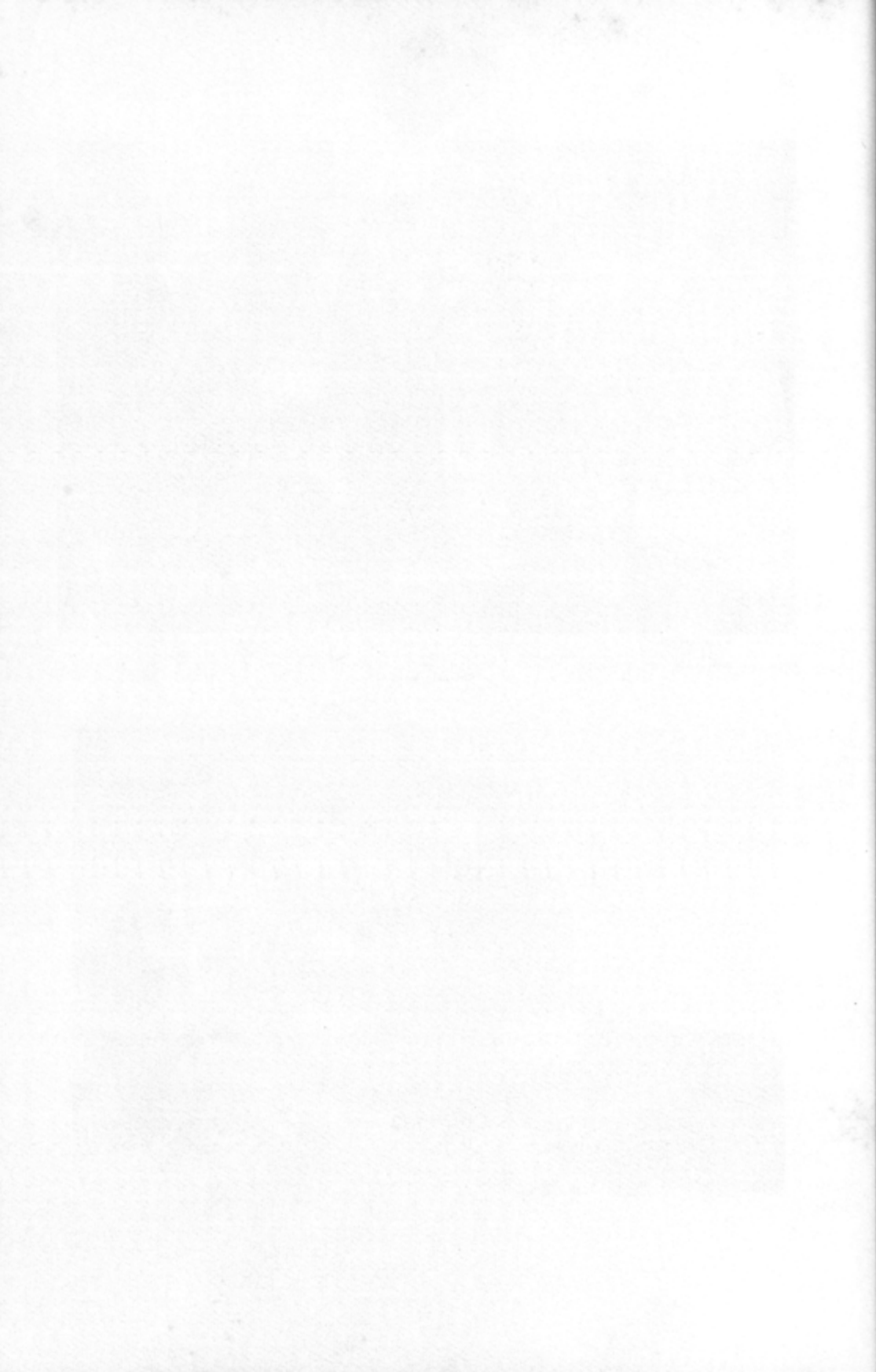
Prea Sfințitul Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul s-a născut în comuna Bogdănești, județul Suceava la 30 mai 1924, din părinții Costache și Maria Cucușel, agricultori. Al cincilea și singurul fiu al familiei, după patru surori, urmează școala primară în comuna natală a mamei sale Ciulești — astăzi Vadu Moldovei, Suceava. În 1938, după absolvirea celor 7 clase, pleacă la schitul Boureni — Iași unde învață rînduiala cîntărilor bisericești. Neavînd posibilități materiale să susțină examenenele necesare la Școala de cîntăreți de la Mănăstirea Neamț se înscrie la o școală militară de radiotelegrafiști din Iași ale cărei cursuri le urmează între anii 1942—1943 socotiți ca și ani de stagiul militar. 23 August 1944 îl găsește cu unitatea militară la Buzău, de unde pleacă în urmărirea armatelor germane

Prea Sfințitului Antonie înmînînd noului Arhiepiscop vicar însemnele arhieriei din partea Prea Fericitului Patriarh Iustin.

Noul Arhiepiscop vicar vorbind la dejunul oficial.

care se retrăgeau spre partea de vest a țării, în părțile Banatului.

La 23 aprilie 1945 se reîntoarce în satul natal de unde pleacă la mănăstirea Neamț, devenind viețuitor al obștei de aci. Este tuns în monahism la 23 martie 1946, primind numele de Gherasim. La 1 septembrie același an este hirotonit ierodiacon. În luna februarie 1949 se înscrie la cursurile Seminarului monahal Superior practicînd și meseria de culegător manual la tipografia mănăstirii în care se și califică după anul de practică. La 11 noiembrie 1952, la propunerea consiliului profesoral al Seminarului Monahal Superior, a fost hirotonit întru ieromonah.

Între anii 1953—1957 a urmat cursurile Institutului teologic universitar din București luîndu-și licența în teologie cu lucrarea : „Catalogarea și prezentarea manuscriselor românești din mănăstirea Secu“.

La 1 august 1957 este numit egumen al mănăstirii Neamț și la aceeași dată, profesor la Seminarul teologic de pe lângă aceeași mănăstire.

Stareț al mănăstirii Putna a fost numit la 1 februarie 1962 unde a activat pînă în anul arhieriei. În timpul stăreției la Putna s-a remarcat printr-o deosebit de fecundă activitate organizînd viața obștei, restaurînd obiectele de artă și întregul complex mănăstiresc : biserica, turnul tezaur, turnul „Eminescu“, clopotnița, muzeul și chiliile dinspre nord. În 1965 la propunerea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Iustin, actualul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Sfîntul Sinod îi acordă rangul de arhimandrit.

Din partea Conducerii de stat a fost distins cu medalia „25 de ani de la proclamarea Republicii“ în 1972 și medalia „30 de ani de la eliberarea României de sub dominația fascistă“ în 1974 iar din partea Asociației de Crucea Roșie din Republica Socialistă România i s-a acordat „Diploma de Evidențiat Aur“ cu prilejul Centenarului acesteia, în anul 1976.

ARHIEPISCOPIA TIMIȘOAREI ȘI CARANSEBEȘULUI

TREI DECENII DE LA REÎNFIINȚAREA MITROPOLIEI BANATULUI

Împlinindu-se 30 de ani de la reînființarea Mitropoliei Banatului, Consiliul Eparhial a stabilit ca acest eveniment important în viața Bisericii să fie sărbătorit după cuviință.

Astfel, duminică 23 octombrie a.c. în toate bisericile parohiale și mănăstirești, schituri și paraclise precum și la Seminarul teologic din Caransebeș au fost înălțate rugăciuni de mulțumire și s-a oficiat Te-Deum, slujitorii altarelor evidențiind cu un cuvânt aniversar importanța momentului. La catedrala mitropolitană din Timișoara slujba solemnă a fost oficiată de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Episcop Visarion al Aradului, Prea Sfințitul Episcop-vicar Timotei Lugojanul și Prea Sfințitul Arhiereu-vicar Gherasim Hunedoreanul, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi. După otpust Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae a rememorat etapele și eforturile prin care a trecut Biserica ortodoxă română din Banat pînă la reorganizarea ei în forma actuală, contribuția deosebită adusă de clerici și mireni, dar mai ales condițiile noi create în ultimile decenii, după 1944, în contextul cărora doleanțele înaintașilor și-au putut găsi întruparea. În alese și emoționante cuvinte s-a adresat celor prezenți Prea Sfințitul Episcop Visarion al Aradului care a adus omagiul eparhiilor săi. A urmat obișnuitul Te-Deum.

La reședința mitropolitană s-a desfășurat în continuare o recepție la care au participat cei patru ierarhi, ceilalți sfințiți slujitori, ostenitori de la Centrul eparhial, credincioși. Tuturor le-a vorbit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae mulțumindu-le pentru prezență și evocînd încă odată semnificația comemorării.

În cadrul recepției s-a distribuit proaspăt ieșita carte de sub teascurile tipografiei mitropolitane „Monografia Mitropoliei Banatului“, întocmită de cercetătorul I. D. Suciu, frescă documentată a trecutului de strădanii și jertfe pentru dobîndirea de către bănățeni a unei organizații bisericesti proprii, autonome.

Seara, în cadrul vecerniei, de față fiind Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae și Prea Sfințitul Episcop-vicar Timotei, corul catedralei mitropolitane condus de dl. Aurel Ciobanu a interpretat un buchet de imne și cîntări liturgice a căror prezentare a fost făcută de P. On. Părinte Constantin Comșulea, consilier eparhial.

ÎNCHEIERE DE AN ȘCOLAR LA SEMINARUL TEOLOGIC DIN CARANSEBES

Și în acest an, încheierea cursurilor la Seminarul teologic din Caransebeș a fost marcată de o serbare în cadrul căreia și-au adus contribuția elevii școlii sub îndrumarea cadrelor didactice.

Duminică 26 iunie a.c. în biserica cu hramul „Sf. Ioan Botezătorul” a fost oficiată sfânta liturghie de un sobor de preoți avînd în frunte pe P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ, delegat al Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae. Predica a fost rostită de P. C. Părinte Eugen Iancu, spiritualul seminarului, iar răspunsurile liturgice au fost asigurate de corul elevilor, dirijat de C. Diacon prof. Nicolae Belean.

După încheierea serviciului divin, în sala festivă a avut loc serbarea de încheierea anului școlar, deschisă prin cuvîntul C. Diacon prof. Dorin Jacotă, directorul seminarului, care a prezentat activitatea de ansamblu în anul școlar 1976—1977 și rezultatele obținute de elevi. La sfîrșit a exprimat mulțumiri Întîistătătorilor eparhiilor ai căror elevi se pregătesc în această școală teologică. Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitului Visarion al Aradului și Prea Sfințitului Vasile al Oradiei, pentru sprijinul material și duhovnicesc pe care îl acordă în vederea bunului mers al activității seminarului. Sentimente de recunoștință au fost exprimate Prea Fericitului Patriarh Iustin și forurilor superioare bisericești. De asemenea s-a referit la gratitudinea și atașamentul datorate înaltei Ocîrmuii a statului, On. Departament al Cultelor și autorităților locale de stat pentru sollicitudinea arătată.

A urmat apoi un program artistic prezentat de elevi, de corul și orchestra acestora, care a cuprins bucăți corale și instrumentale, recitări de poezii.

În numele absolvenților a vorbit Cornel Neamțu care a exprimat mulțumiri Întîistătătorilor eparhiilor care poartă de grijă școlii, direcțiunii și corpului profesoral pentru aportul adus la formarea lor religioasă și cetățenească, făgăduind că vor urma neabătut învățăturile dobîndite, că vor sluji cu demnitate și dăruire altarele ce le vor fi încredințate, Biserica și Patria.

Delegatul chiriarhal P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ a transmis arhieresti binecuvîntări din partea Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae și a felicitat atît pe profesori cît și pe elevi pentru rezultatele dobîndite la învățătură.

În încheiere, elevilor cu rezultate deosebite le-au fost acordate premii. Cu prilejul acestei festivități au fost trimise telegrame omagiale Prea Fericitului Părinte Iustin, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Domnului Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, exprimînd recunoștința absolvenților și a conducerii școlii pentru grija și atenția arătată problemelor și nevoilor acestei școli de formare teologică.

PRĂZNUIRI DE HRAMURI MĂNĂSTIREȘTI

Ca în fiecare an, ziua de 20 iulie, „Sf. Prooroc Ilie Tesviteanul”, a prilejuit sărbătorirea hramurilor unor așezăminte mănăstirești din cuprin-

sul eparhiei, potrivit rînduiei și după un program dinainte stabilit.

Astfel, la paraclisul „Sf. Ilie de la Izvor” — Vasiova credincioșii s-au bucurat de participarea Prea Sfințitului Episcop-vicar Timotei Lugojanul, care a oficiat sfînta liturghie arhierească înconjurat de un sobor de preoți, la momentul potrivit a rostit un ziditor cuvînt de învățătură în cadrul căruia, plecînd de la ideea că strădania patronului mănăstirii — Sf. Ilie — pentru promovarea vieții își are o frumoasă continuare în zilele noastre cînd Biserica și Obștea din care facem parte militează consecvent pentru aceasta, a subliniat actualitatea sfințeniei patronului mănăstirii, căruia i-a fost atribuită expresia de : „om al lui Dumnezeu”.

La sfîrșitul sfîntei slujbe o bună parte din credincioși au primit Sfînta Taină a Împărtășaniei.

O agapă oferită de viețuitorii mănăstirii a încheiat această zi de luminat praznic.

La paraclisul „Izvorul Miron” — Românești delegat chiriarhal a fost P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ care în predica ce a rostit-o în cadrul sfîntei liturghii, a vorbit despre puterea rugăciunii și efectele ei binefăcătoare pentru viața credincioșilor.

Creștini veniți să prăznuiască hramul *schitul de pe Muntele Mic* au asistat, în ziua praznicului, la slujba liturghiei oficiată de un sobor de preoți condus de P. On. Părinte Dimitrie Băloni, consilier eparhial, delegat al Întîistătătorului eparhiei. În cuvîntul de învățătură ce l-a rostit, delegatul chiriarhal a evidențiat faptul că „Proorocul Ilie propovăduia credința și dreptatea pentru toată obștea”.

Credincioșii veniți să serbeze hramul *schitului de pe Muntele Semenici* s-au împărtășit la rîndul lor de un indemn pentru a stăruî în credință și rugăciune, în săvîrșirea binelui și sprijinirea progresului, din partea delegatului Înalț Prea Sfinției Sale, P. C. Părinte Aurel Miculescu, inspector eparhial, la momentul potrivit al sfîntei liturghii.

Cu prilejul acestei sărbători și hramului, la toate cele patru așezăminte, s-a remarcat participarea pioasă a credincioșilor în cadrul slujbelor ce au avut loc atît în ziua praznicului, cît și în preziua lui, stăruința lor după cuvîntul lui Dumnezeu, manifestată prin rugăciuni și cîntări, adeseori asigurînd în comun întreaga cîntare liturgică. Preoții care au oficiat această zi de praznic au transmis Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae, prin delegații chiriarhali, recunoștința lor și a credincioșilor, pentru pămîntasca purtare de grijă arătată și cu acest prilej.

PARTICIPARE ACTIVĂ LA VIAȚA EPARHIEI

În dorința de a promova participarea credincioșilor la buna desfășurare a activității bisericești din cuprinsul eparhiei, în luna mai a.c. au avut loc în toate protopopiatele consfătuiri cu reprezentanții consiliilor și comitetelor parohiale. În cadrul lor delegații chiriarhali au prezentat informări privind activitatea de ansamblu a Bisericii Ortodoxe Române și a epar-

hiei. Totodată s-au referit la atribuțiile și sarcinile ce revin membrilor consiliilor și comitetelor parohiale, la alte probleme legate de activitatea organelor bisericești statutare.

Rezultatele acestor consfătuiri au fost puse apoi în discuția comisiei consultative de pe lângă secția administrativ-bisericească a Consiliului Eparhial ținută în ziua de 7 iunie a.c. care a reținut dorința credincioșilor de a participa tot mai activ la viața eparhiei și a parohiilor. Au fost evocate rezultatele obținute până acum, s-au pus în lumină unele neajunsuri și s-au formulat propuneri vizînd îmbunătățirea activității de viitor.

Concomitent s-au întrunit comisiile consultative de pe lângă secțiile culturală și economică la care au participat și credincioși. Ele au abordat probleme referitoare la cîntarea în comun a credincioșilor în primul caz, la pictura bisericească în al doilea caz. Cei prezenți au adîncit problemele puse în discuție și au prezentat interesante sugestii valorificate în concluziile finale.

Toate aceste întruniri demonstrează grija și preocuparea conducerii Arhiepiscopiei față de participarea credincioșilor la viața Bisericii, pentru a-și aduce contribuția în diferitele organisme ale eparhiei.

PRIMIRI ÎN RINDUL SLUJITORILOR ALTARELOR

Răspunzînd grijei conducerii eparhiale pentru completarea posturilor de preoți la parohiile vacante, tineri teologi au cerut arhieriasca binecuvîntare pentru a păși la taina hirotoniei.

Ieremia Oancea, absolvent al Institutului teologic universitar din Sibiu a fost hirotonit diacon în ziua de 30 mai 1977 iar preot în 31 mai a.c. pentru parohia *Suștra* din protopopiatul Lugoșului.

Achim Roșu, absolvent al Seminarului teologic din Caransebeș a fost hirotonit diacon în ziua de 31 mai 1977 iar preot în 1 iunie a.c. pentru parohia *Livezile*, protopopiatul Deta.

Aron Ștaier, absolvent al Institutului teologic universitar din Sibiu a fost hirotonit diacon în ziua de 13 iulie 1977 iar preot în 14 iulie a.c. pentru parohia *Ezeriș*, protopopiatul Reșița.

Ioan Prisăcean, absolvent al Seminarului teologic din Caransebeș a fost hirotonit diacon în ziua de 14 iulie 1977 iar preot în 16 iulie a.c. pe seama parohiei *Toager*, protopopiatul Deta.

Dumitru Bășulescu, absolvent al Seminarului teologic din Caransebeș a fost hirotonit diacon în ziua de 16 iulie 1977 iar preot în 18 iulie a.c. pe seama parohiei *Valea Bolvașnița*, protopopiatul Caransebeș.

Împreună cu alți preoți nou numiți sau transferați, ei s-au prezentat în fața Consiliului Eparhial întrunit în ședință plenară la 30 iunie și 17 august a.c., cînd s-au împărtășit de îndrumările Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae și ale Prea Sfințitului Episcop-vicar Timotei Lugoșanul ca și ale celorlalți membri ai Consiliului.

Noii hirotoniți au mulțumit pentru încrederea arătată și au exprimat asigurarea că vor împlini speranțele puse în ei.

DIN ACTIVITATEA CERCULUI DE STUDII

Cercul de studii s-a reunit din nou în 3 iunie și 1 iulie 1977.

La prima ședință prezidată, din încredințarea Chiriarhului, de Prea Sfințitul Episcop-vicar Timotei Lugojanul, tema dezbătută a fost: „Unificarea calendarului și sărbătorirea sfințelor Paști“. Referatului prezentat de P. On. Părinte Constantin Comșulea, consilier eparhial, i-au urmat vii discuții care au arătat felul cum problema calendarului se reflectă în proiectata ordine de zi a viitorului sinod panortodox ca și în preocupările altor foruri și organizații bisericești internaționale, inclusiv Organizația Națiunilor Unite. Au fost luate în considerare și unele aspecte liturgice legate de calendar și uniformizarea lui.

Întrunirea următoare, prezidată de Întistătătorul eparhiei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae, a avut ca subiect „Ortodoxia și mișcarea ecumenică“, aflată și ea printre temele viitorului sinod panortodox. Expunind subiectul, C. Diacon Petru Dorobanțu, redactorul revistei mitropolitane, a expus poziția Ortodoxiei față de celelalte Biserici creștine, insistând asupra relațiilor cu Bisericele vechi orientale, cu Protestantismul, cu Biserica Romano-Catolică, cu Biserica Anglicană, Veche Catolică, ș.a. În încheiere a fost relevat aportul Ortodoxiei românești în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, al reuniunilor interbisericești și interconfesionale.

Pe marginea expunerii au luat cuvântul mai mulți participanți care au pus în lumină importanța ecumenismului, strădania de a contribui la mersul înainte al lumii.

Ambele întruniri au avut darul să familiarizeze factorii de răspundere din conducerea eparhiei cu problemele aflate în atenția creștinătății zilelor noastre, să stimuleze interesul pentru proiectatul Sfânt și Mare Sinod al Ortodoxiei.

OASPEȚI LA CENTRUL EPARHIAL

Venit sa-și cerceteze coreligionarii, Robert H. Pierson, președintele Conferinței mondiale a Cultului adventist de ziua șaptea, cu sediul la Washington (S.U.A.), a făcut o vizită și Centrului eparhial din Timișoara. Oaspetele a fost însoțit de Edwin Ludescher, președintele Diviziunii euro-africane a cultului, de Dumitru Popa, conducătorul cultului în țara noastră și Grigore Deac, președinte al Conferinței adventiste din Timișoara.

În absența Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae și din înalta sa încredințare, oaspeții au fost primiți de Prea Sfințitul Episcop-vicar Timotei Lugojanul asistat de P. On. Părinte Ilie Maier, vicar administrativ și C. Diacon P. Dorobanțu, redactorul revistei „Mitropolia Banatului“.

În cadrul convorbirii ce a avut loc s-a relevat climatul de libertate religioasă în care-și desfășoară activitatea cultele din țara noastră, contactele ecumenice dintre acestea. S-a subliniat apoi atmosfera prietenească

existentă pe plan local între cultele religioase din România a căror membrii sînt fii ai aceleiași țări și popor, doritori de pace și progres.

R. H. Pierson și E. Ludescher, ceilalți insoțitori, au mulțumit pentru călduroasa primire ce li s-a făcut și au exprimat dorința lărgirii contactelor interconfesionale spre o mai bună cunoaștere și apropiere, spre dezvoltarea conlucrării în vederea sprijinirii aspirațiilor majore ale contemporaneității.

CERCETĂRI ARHEOLOGICE PRIVIND TRECUTUL MĂNĂSTIRI „PARTOȘ”

Mănăstirea Partoș, la 6 km distanță de comuna Banloc și la 36 km spre sud-vest de Timișoara, este considerată de tradiție ca datînd înainte de secolul al XV-lea. Localitatea Partoș apare în documentele vremii începînd cu anul 1333 alături de satele din împrejurimi, toate sate românești, așa cum le întîlnim și sub dominația turcească (1552—1716), sub cea austriacă și după cum au rămas pînă în zilele noastre.

Aici există numeroase obiecte de valoare artistică deosebită. Amintim între altele, ușile împărătești datînd din secolul XVII—XVIII care pot fi considerate ca o capodoperă a genului, apoi icoana *Sfîntul Nicolae*, icoana *Sfîntului Arhanghel Mihail*, datînd din anul 1740, icoana *Sfînta Fecioară cu Pruncul*, opera pictorului Nedelcu Popovici și icoana care înfățișează chipul Sfîntului Iosif cel Nou de la Partoș, în veșmînt arhieresc, lucrată de călugărul Ștefan ce își zicea Bogoslovici.

Mănăstirea Partoș este locul ales de Sfîntul Iosif pentru trăirea sa în rugăciune după retragerea din scaunul mitropolitan al Timișoarei și spre a-i fi loc de odihnă veșnică.

Fuînd în considerare volumul redus al cunoștințelor privind trecutul mănăstirii Partoș, în colaborare cu Direcția Patrimoniului Cultural Național, Centrul eparhial a întreprins în decursul lunii iunie 1977 cercetări arheologice. S-a urmărit să se clarifice mai multe probleme, cum ar fi datarea mănăstirii, precizarea eventualelor transformări suferite în decursul vremii, a descoperirii altor construcții, etc.

În urma cercetărilor arheologice efectuate pe cele trei laturi ale monumentului (nord-sud-est) de către arheologul Luminița Munteanu-Trucă, s-au descoperit fragmente de ceramică considerate ca aparținînd secolelor XII—XIII, altele despre care se presupune că fac parte din urne funerare, perioada Hallstatt (secolele XII—XV), mai multe mormînte, unul cu o monedă de aramă din secolul XVIII, cum și urme cu caracter gospodăresc. Pe latura de nord a altarului bisericii, lîngă peretele exterior și în dreptul cavoului ctitorului aflat sub solee, la circa 30 cm, s-a descoperit o criptă datînd din secolul XIX, construită îngrijit din cărămidă și dezvoltată parțial. S-a observat că există osemintele a patru persoane, rămășițe de sicrie, pe două scinduri păstrîndu-se numele Ecaterina Ioanovici și anul 1851, care s-ar putea să fi fost ultima descendentă a familiei cti-

torului Marcu Muțiu (1750), resturi de textile, ornamente vestimentare, diferite obiecte metalice ca : o pereche cercei, un inel, o verighetă, trei monezi etc.

Cercetările arheologice întreprinse în această campanie, urmînd să continue în anul viitor, vor contribui desigur la cunoașterea mai exactă a trecutului acestei așezări monahale, precum și la scoaterea la lumină a unor valori artistice și însemnate urme istorice.

TRECUȚI LA CELE VEȘNICE

În ziua de 24 mai a.c. a încetat din viață ieromonahul pensionar *Dosi-tei Popovici*, din parohia Criciova, în vîrstă de 91 ani.

Născut la 2 ianuarie 1886 în satul Crăciunești, județul Maramureș din părinții Vasile și Maria Popovici, a urmat școala primară în satul natal, după care a încercat să-și găsească de lucru, ajungînd astfel în contact cu monahii de la mănăstirea Peceřskaia din Rusia. Aici, după scurtă vreme, în anul 1910 a fost primit ca frate de mănăstire. A fost tuns în monahism și după 7 ani de ascultare a fost hirotonit ieromonah primind numele de Dositei.

A călătorit la Muntele Athos și la Locurile Sfinte iar în anul 1926 s-a reintors în țară fiind numit preot la parohia Remeți din județul Maramureș. În 1930 a fost transferat la parohia Criciova II pe care a păstorit-o cu vrednicie pînă în anul 1965 cînd s-a pensionat, continuînd însă să trăiască în parohia de care s-a legat sufletește și ducînd o viață potrivită cu chemarea sa pînă la obștescul sfîrșit.

După împlinirea celor de cuviință, legate de înmormîntarea preoților monahi, în ziua de 26 mai a.c. a fost săvîrșită sfînta liturghie și prohodul de către un sobor de preoți avînd în frunte pe P. On. Părinte Liviu Liuba, din Lugoj care a rostit și panegiricul celui decedat, exprimînd și regretul conducerii eparhiale.

Slujba a fost oficiată în prezența credincioșilor care l-au cunoscut și prețuit.

*

După o scurtă suferință, a plecat dintre noi în ziua de 25 mai a.c. preotul *Valeriu Corbuș* de la parohia Hodoni, protopopiatul Timișoara.

Preotul Valeriu Corbuș s-a născut în anul 1920 în parohia Cadăr din părinți agricultori. Școala primară a urmat-o în satul natal, după care a urmat cursurile liceului „Constantin Diaconovici Loga” din Timișoara. Studiile teologice le-a făcut la Academia teologică din același oraș.

Hirotonit preot pe seama parohiei Vucova, a slujit și în parohiile Duboz-Cadăr, Clopodia, Sîrbova și Hodoni, pe cea din urmă păstorînd-o pînă la moarte.

Slujba înmormântării a fost săvârșită în parohia natală, Cadăr, fiind prohodit de un sobor de preoți avînd în frunte pe P. On. Părinte Cornel Pleșu, protopopul Timișoarei, care a rostit și cuvîntul de pomenire a celui dispărut.

Au participat credincioși din localitate ca și de la parohiile din jur, în număr mare fiind cei din Hodoni unde a păstorit cu devotament și frumoase realizări.

•

În ziua de 9 iunie 1977 a decedat preotul pensionar *Petru Popovici* din parohia Pătaș, protopopiatul Oravița.

Născut la 5 septembrie 1901, în comuna Gaiul Mic, județul Timiș, dintr-o familie preotească din părțile vilcene, a urmat școala primară în Caransebeș, iar liceul în Lugoj. Studiile teologice și le-a desăvîrșit la Academia teologică din Caransebeș pe care a absolvit-o în anul 1925.

La data de 21 noiembrie 1926 a fost numit preot pe seama parohiei Pătaș unde a funcționat pînă la pensionare în anul 1969.

După slujba sfintei liturghii a început cea a înmormîntării, oficiată de un sobor de preoți avînd în frunte pe Nicolae Sfircă, delegat al oficiului protopopesc Oravița. Tot el a rostit panegiricul, vorbind despre preoția creștină și subliniind vrednicia defunctului care timp de 42 de ani a păstorit cu multă sîrguință parohia ce i-a fost încredințată.

La sfîrșitul prohodului a vorbit preotul Ioan Ursulescu, urmașul la altar al celui decedat.

EPISCOPIA ARADULUI, IENOPOLEI ȘI HĂLMAGIULUI

MĂNĂSTIREA PRISLOP-HUNEDOARA, ÎN ROLUL MISIUNII SALE FIREȘTI...

Într-o atmosferă deosebit de sărbătorească, plină de bucurii nepieritoare și într-un minunat cadru natural pe data de 22 mai 1977, cu prilejul tradiționalei sărbători a hramului, s-a redat rostului firesc mănăstirea Prislop-Hunedoara, ctitoria lui Nicodim cel Sfințit, situată între Hațeg, Hunedoara și Sarmizegetusa.

Măreția acestui praznic a fost relevată nu numai prin prezența Prea Sfințitului Episcop dr. Visarion Aștileanu, dar și prin faptul că prin strădania neadormită a Prea Sfinției Sale, s-a putut realiza această reînviere a mănăstirii, socotindu-l ca al treilea ctitor al ei. Au mai participat conducătorii oficiilor protopopești din județul Hunedoara : Liviu Boldura (Brad), Alexandru Hotăran (Deva), Gheorghe Iacob (Petroșani) și Avram Petric (Orăștie) ; arhimandritul Gamaliil Vaida — starețul mănăstirii-soră Cozia și ieromonahul Nicodim, venit aici de la mănăstirea Dragoslavele ; mulți preoți și credincioși, soborul protit de Prea Sfințitul Episcop Visarion — săvârșind în aer liber, sf. liturghie, răspunsurile fiind date de către un grup de maici și surori de la mănăstire.

Acest moment de renaștere a mănăstirii a fost cinstit și confirmat cu sprijinul dat și de prezența reprezentanților autorităților de stat ai județului Hunedoara, și ai Departamentului Cultelor, cu al căror sprijin mănăstirea a intrat în circuitul monumentelor istorice și de spiritualitate ortodoxă.

Potrivit unui program dinainte pregătit, în cadrul sf. liturghii au luat cuvîntul cei patru protopopi care, în cuvinte vibrante de credință și patriotism au evidențiat importanța mănăstirilor în viața poporului român : factori de cultură, unitatea culturii, limbii, credinței și neamului, factori de păstrarea limbii, dezvoltarea artelor — muzicii, picturii, sculpturii, artei miniaturale, arta țesăturilor ; mănăstirile au fost și locuri de mîngiere și reculegere sufletească. Toate acestea îndeamnă a le respecta și îngriji în continuare pentru a-și putea continua rolul lor firesc. Au fost reamintite legăturile de limbă, cultură și patriotism a românilor din Transilvania cu cei din celelalte provincii românești, Prislopul fiind una din dovezile care confirmă acest istoric adevăr, scoțindu-se în relief și un alt rol al mănăstirilor — acela de oaze ale spiritualității ortodoxe, de trăire creștină, de înnoire lăuntrică a omului, de insuflarea optimismului și bucuriei creștine generatoare de fapte bune, pentru propășirea mai binelui în

omenire, mai binele poporului nostru, bucurii care sînt nepieritoare, care dau putere și lumină. A fost de asemenea accentuat rolul bisericesc, istoric, și de păstrare a unității poporului sub toate aspectele.

Luînd cuvîntul Prea Sfințitul Episcop Visarion deapănă viața și rolul ieromonahului Nicodim cel Sfințit în istoria Bisericii Ortodoxe Române și a culturii poporului român, nu înainte de a exprima gratitudinea Prea Sfinției Sale, tuturor factorilor de stat, care au prilejuit această mare bucurie, redării mănăstirii Prislopului circuitului istoric și moral al credincioșilor din aceste părți.

Mănăstirea Prislopului — spunea Prea Sfinția Sa — este soră bună cu Cozia, cu Vodița și Tismana și în ultimă instanță și cu mănăstirea Neamțului — toate făcute cu ajutorul lui Mircea cel Bătrîn (1350—1400). Este zidită între anii 1399—1405 în stil național și bizantin. Prima perioadă a ei se întinde pînă la 1700. Între Prislop și Tismana a fost o permanentă legătură. Legătura aceasta a avut darul de a menține nestins sentimentul național al românilor din Ardeal și a menținut trează conștiința unității de singe, limbă, credință, la viețuitorii de peste munți. Poemul „Plînge-rile Silvașului” amintește despre ctitorul său Nicodim.

În sec. XVI-lea, mănăstirea a fost refăcută (1564) de către Domnița Zamfira, fiica lui Moise Vodă (1529—1530), pe vechile temelii și care este actuala mănăstire din piatră. Aci la Prislop, potrivit tradiției, a locuit Cuv. Nicodim și a scris vestita Evanghelie, pe care a făcut însemnarea: „Această Evanghelie a scris-o Nicodim în țara ungurească în anul al șaselea al prigonirii lui 6913 (=1405)”. Evanghelia se află la Muzeul Național de Istorie al Republicii Socialiste România — București.

Astfel Domnița Zamfira este a doua ctitoriță a mănăstirii Prislop.

Prislopul a fost un important centru cultural, bisericesc la începutul sec. XVI-lea și începutul celui de-al XVII-lea avînd aici școală bisericească. Se copiază cărți sirbești și românești și se aduc cărți de dincolo de munți, și aici se păstrează unitatea limbii literare și unitatea de cultură a tuturor românilor.

Se amintesc aici călugării Eftimie și Cristofor, Ioan și Teofil, care, mai tîrziu, devin episcopi și mitropoliți de Bălgrad-Alba Iulia.

În 1689 Varlaam se întitulează „arhiepiscop și mitropolit al mitropoliei Bălgradului, Vadului, Silvașului, Făgărașului și al episcopiei din țara ungurească”. Deci în sec. XVI-lea — este posibil să fi fost aci Episcopia Silvașului, cu sediul la Prislop.

Prislopul a avut o perioadă de 300 ani, de înflorire culturală.

După 1700 vin vremuri grele pentru ea. Între 1700—1762 este puternic centru de rezistență ortodoxă și românească. În 1762 Bucov o incendiază. Între 1762—1948 a fost în stăpînirea altei Biserici decît cea ortodoxă. În 1948 revine la ortodoxie.

În final Prea Sfințitul Episcop Visarion evidențiază importanța activității cuv. Nicodim și a mănăstirii Prislopului.

La 26 decembrie 1406 Nicodim încetează din viață fiind înmormîntat în altarul mănăstirii Tismana și cinstit ca sfînt.

Cuvîntul Prea Sfinției Sale se încheie cu mulțumiri cordiale și respectuoase organelor de stat județene și locale, care au prilejuit bucuria zilei, angajîndu-se ca, împreună cu clericii și credincioșii eparhiei să contribuie la propășirea generală cu toate puterile și mijloacele specifice Bisericii.

Mulți credincioși s-au împărtășit.

După sfînta liturghie a urmat tradiționala agapă în trapeza mănăstirii, în cadrul căreia a luat cuvîntul arhimandritul Gamaliil Vaida, starețul mănăstirii-soră, Cozia, care reconfirmă legăturile Ardealului cu Țara Românească și arată importanța mănăstirilor în viața culturală și spirituală a poporului, își exprimă bucuria de a participa la această sărbătoare și mulțumește tuturor.

În cuvîntul rostit, Prea Sfinția Sa a exprimat respectul și înalta cinstire față de autoritățile locale de stat, pentru tot sprijinul dat, și a toastat în sănătatea Conducătorului iubit al poporului nostru Domnul Președinte al Republicii Socialiste România Nicolae Ceaușescu, a locțiitorului de patriarh — Mitropolitul Iustin Moisescu, a Domnului Ion Roșianu, președintele Departamentului Cultelor, a Mitropolitului nostru Nicolae Corneanu și în sănătatea minunatului și eroicului nostru popor român.

În numele mănăstirii, a maicilor și surorilor din mănăstire, a vorbit Prea Cuvioasa stareță Apolinaria, aducînd mulțumiri tuturor pentru marea bucurie trăită.

PREZENTĂRI BIBLIOGRAFICE

DIAC. PETRU I. DAVID, *Premise ale dialogului anglicano-ortodox: aspectul revelației divine. Contribuția culturii teologice românești*, teză de doctorat, publicată în „Studii Teologice”, nr. 3—6/1976, 299 pp. Apărută și în extras.

În lucrarea ce o semnalăm — teză de doctorat — din care se desprinde o maturitate de gândire și temeinice cunoștințe teologice autorul vine în întâmpinarea Ortodoxiei în a răspunde încercărilor anglicanilor de apropiere față de ea și în același timp a oferi patrimoniului teologic românesc noi baze „raporturile anglicano-ortodoxe constituind — după expresia Patriarhului Justinian — preludiv al unirii Bisericilor”.

Prefața ce precede tezei de doctorat, aparținând referentului principal Pr. prof. dr. Petru Rezuș, sintetizează succint lucrarea

Introducerea tratează următoarele chestiuni: Revelația divină, fundament al religiei creștine, Puncte comune de interpretare a Bibliei și a Tradiției, Descoperirea lui Dumnezeu prin Iisus Hristos: baza dialogului interconfesional. În această chestiune autorul ține să menționeze cu drept cuvânt că singura problemă a religiei, în general, și a creștinismului în special, pe baza căreia se caută înțelegerea, apropierea și unitatea de credință, este Revelația dumnezeiască. Dacă în discuțiile premergătoare dialogului, se va pleca de la fapte, idei și realități trecute, invocându-se autorități în afara lui Hristos, rezultatele vor fi nule. Un dialog în afara granițelor Revelației divine nu are valabilitate.

Patrea întâi intitulată: *Revelația divină, specificul religiei noastre*, cuprinde capitolele: *Religia și Revelația divină*. Aci autorul ține să afirme că religia, ca orice fenomen istoric, face parte din civilizație, din propășirea omenirii. Incontestabil că religia ca apariție, dezvoltare, termen și semnificație, a fost impropriată, apreciată sau negată, — după gradul de cultură al cercetătorilor, după apartenența lor confesională sau filo-

sofică, după epocile care au generat-o sau după interesele care au susținut-o.

Se arată în continuare că religia creștină este religia minții, se vorbește despre minuirea personală (subiectivă), despre desăvârșirea naturii credinciosului, despre religia creștină, expresie a dragostei desăvârșite.

În capitolul II: *Problematica Revelației divine în Teologia actuală*, se menționează atitudini anglicane și ortodoxe, arătându-se că teologii Bisericii Ortodoxe Române și Bisericii Anglicane sînt convinși că în dialogul inițiat se va ajunge la „sporirea în toate lucrurile și în credință și în cunoaștere”, încît raporturile dintre anglicanism și ortodoxie să se poată considera cu drept cuvînt ca „preludiv al unirii Bisericilor”.

Teologia Revelației în anglicanism în comparație cu învățătura ortodoxă, se intitulează al III-lea. Aci se expune teologia anglicană și doctrina ortodoxă în legătură cu Revelația divină, analizându-se în 11 puncte învățătura dogmatică a celor două Biserici, Anglicană și Ortodoxă, punți aruncate între ele, care legitimează perspectivele promițătoare ale dialogului anglicano-ortodox. Dumnezeu este izvorul prim și conținutul Revelației, învățătura despre Dumnezeu, Sfînta Treime, Creația, Hristologia, Întruparea, Coborîrea la iad, Învierea, Înălțarea, Sfîntul Duh, Îngerii și sfinții.

În finalul acestui capitol, autorul zugrăvește formarea omului duhovnicesc, ultimul scop al Revelației divine, concludind că învățătura despre sfințenie și sfînt, precum și despre viața în Hristos este comună Bisericii Ortodoxe și Bisericii Anglicane și este un punct comun cîștigat în dialogul anglicano-ortodox.

Capitolul al IV-lea se intitulează *Izvoarele și cuprinsul Revelației divine*, în care se schitează puncte comune și diferențe între Biserica Ortodoxă și Biserica Anglicană. Atît în Ortodoxie, cît și în Anglicanismul contemporan, cauza, izvorul, principiul Revelației este numai Dumnezeu. Totuși pentru înțelegerea noastră, pentru consemnarea și

transmiterea la generațiile de credincioși a adevărului revelat, Dumnezeu a rânduit ca Descoperirea Sa să fie concretizată și precizată în documente, adică izvoare scrise: Sfânta Scriptură și pe baza transmiterii orale și trăirii spre desăvârșire, adică izvorul necris, dar tot atât de important: Sfânta Tradiție, cu întreaga predanie a Bisericii, fiindcă în Sfânta Tradiție elementul uman se îmbogățește și se diversifică prin legătura cer-pământ în așa zisa teandrie.

În continuare se face o amplă analiză asupra Bibliei sau Sfintei Scripturi, care nu este numai o „colecție de cărți”, ci un imens urcuș pentru înțelegerea lui Dumnezeu și o vastă contribuție umană pentru desăvârșirea celor care cred în Dumnezeu cel viu. De reținut este faptul că Anglicanismul nu s-a pronunțat asupra raportului dintre Revelație și inspirație, unii teologi anglicani considerând inspirația de domeniul Providenței, iar revelația ca totul independentă de inspirație. Însăși Ortodoxia — afirmă autorul — nu s-a pronunțat decisiv și de comun acord, asupra izvoarelor Revelației și în aceeași măsură rămâne deschisă problema raportului dintre Revelație și inspirație (p. 334). A se vedea în această privință opiniile și formulările lui Damalas, care se pronunță că „hotărârile celor șapte sinoade ecumenice sînt izvorul autentic al dogmelor Bisericii Ortodoxe sobornicești, deoarece sînt de acord cu Scriptura”, neglijînd să declare că Biserica este aceea care confirmă caracterul supranatural al Scripturii și care declară dogma din Scriptură și Tradiție ca absolută și cu autoritate. Această formulare neprecisă a lui Damalas, a determinat pe mulți critici eterodocși la înțelegerea eronată a doctrinei ortodoxe. Iar Mărturisirea mitropolitului Filaret al Moscovei, fost profesor la Academia Teologică din Petrograd, enunță: „Biserica Greacă recunoaște Sfânta Scriptură ca judecător suprem al disputelor despre credință, susținînd în acord cu Evrei III, 12, că toate hotărârile sinoadelor și tradițiile să fie cercetate în raport cu ea și să fie respinse în-vățăturile care nu sînt în ea. Evident că o asemenea formulare protestantă a stîrnit nedumeriri, fiind o deformare a Dogmaticii Ortodoxe. Vezi Simbolica de Hr. Andruș, tradusă în limba greacă de Prea Fericitul Patriarh Iustin, pp. 109—111.

Problema relației revelație — inspirație în teologia creștină, poate fi redusă la următoarele: între revelația divină și inspirație există un raport de strînsă corelație, dar cu

toate acestea ele nu se confundă pînă la identificare, lucru ce ar atrage după sine consecințe grave. Neajunsul principal al elaborărilor de pînă acum constă în faptul că nu a fost sesizat raportul ontologic dintre Revelația divină și inspirație și în aceeași măsură se simte lipsa angajării ei și tratării ei în perspectiva iconomiei divine a mintuirii neamului omenesc căzut în păcat. Inspirația completează înțelegerea noastră, fiind concomitent o bază psihică a Revelației divine, adică este internă cu efecte binefăcătoare pentru credincioșii care iau contact cu persoana inspirată. Pentru clarificarea problemei, autorul enumeră cîteva din formele inspirației divine: agrairea interioară pozitivă sau chemarea ființială de la spirit la spirit, vedenia, visul, extazul (pp. 335—336).

După analizarea conceptului de inspirație și a raportului revelației divine cu inspirația, a conceptului de inerență (lipsă de greșală a Sfintei Scripturi) și a raportului ei cu revelația divină, se expune canonul biblic — una din problemele ordinii de zi a Marelui Sinod panortodox — baza scriptico-documentară a avansării relațiilor ecumenice într-un dialog teologic de esență. Se enumeră Vechiul Testament, Noul Testament, apoi vorbește de cărțile apocrife.

Un loc important și amplu este rezervat Sfintei Tradiții, moștenirea vie, orală, a Bisericii, reliefindu-se aspectul dinamic al Tradiției și manifestarea lui, raportul dintre Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, rolul Bisericii în păstrarea integrală a Sfintei Tradiții ca izvoare ale Revelației divine.

După ce arată adevăratele și cunoașterea Revelației divine prin criterii logice și criterii determinante — minunile și profețiile — autorul a crezut de oportun să se oprească și asupra urmelor revelației patrimoniale. Însăși Conferința pregătitoare a Marelui Sinod Ortodox a luat în considerare principiul național ca o pondere deosebită în clarificarea celui de al treilea izvor al Revelației divine, adică contribuția fiecărui popor credincios la primirea, înțelegerea și valorificarea cuvîntului lui Dumnezeu și descoperirea Sa din Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, contribuția fiecărei Biserici Ortodoxe la consolidarea patrimoniului Ortodoxiei ecumenice. În această privință se arată diverse obiceiuri și datini, folclorul și tradițiile religioase, care niciodată nu au fost ridicate la valoarea lor ca în zilele noastre, recunoscîndu-se că poporul este făuritorul lor și lui se datorește transmi-

terea către generațiile viitoare a tezaurului sfânt, moștenit din moși-strămoși. Poporul român, întocmai ca și cel englez excelează prin tradiții folclorice, în toate compartimentele artistice, acest lucru constituind un punct comun de apropiere și înțelegere.

Partea a II-a intitulată „Dezvoltare”, receptare și etape în Descoperirea dumnezeiască cuprinde capitolele Dezvoltarea istorică și etapele Revelației, schițându-se aici Revelația primordială, Descoperirea divină făcând patriarhilor Vechiului Testament, Revelația precristină sau mozaică și Revelația desăvârșită sau creștină, precum și *Ecouri ale Anglicanismului în Ortodoxie*. Se menționează aici aspecte directe sau tangențiale ale reprezentanților mișcărilor reformatoare din Biserica Angliei dinainte sau după epoca lui Henric al VIII-lea: prereformatorii englezi, John Wiclif, rolul de mediator al umanistului român Nicolae Olahu, Jan Comenius. Apoi reformatorii interni: John Colet, Thomas More, Thomas Crammer, Hugh Latimer, Williams Tyndale, John Knox și John Wesley. Apoi reformatorii externi: Erasmus din Rotterdam, Martin Luther și Jean Calvin. Se expun în sfârșit mijloacele interne și externe de propagare ale Anglicanismului, precum și rolul patriarhilor Chiril Lucaris și Mitrofan Critopulos în relațiile anglicano-ortodoxe.

Rezultate și perspective ale dialogului anglicano-ortodox în lumina adevărului revelat este titlul părții a treia, ce tratează contactele directe între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Angliei. Se evidențiază cu lux de amănunte opera teologică a cărturarului român Nicolae Milescu, inițierea primului dialog anglicano-ortodox: Rev. Thomas Smith — Nicolae Milescu, roadele bogate ale anului 1688, cu apariția Bibliei lui Șerban în limba română, rolul savantului Dimitrie Cantemir și a fiului său Antioh Cantemir în relațiile anglicano-ortodoxe, epoca lui Constantin Brîncoveanu, vocația preotului român Damian Samoilă, apologet și student la Oxford, ucenic al savantului Benjamin Franklin și afirmarea Ortodoxiei românești în timpul domniei lui Al. I. Cuza.

Finalul lucrării, partea a patra, intitulată *De la proiecte la realizări*, cuprinde în capitolul I contactele oficiale în veacul nostru, reliefându-se problema Revelației divine în tratativele anglicano-ortodoxe de la București, 1935. Dintre cele 13 puncte de doctrinare anglicano-ortodoxe, propuse pentru discuții, Conferința Lambeth VII a hotărât să fie studiate 6 puncte: Revelația creștină,

Scriptura și Tradiția, Simbolul credinței, Doctrina despre Sfântul Duh, Varietatea obiceiurilor și practicilor în Biserică și Tainele. Despre tema Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție au prezentat referate: prof. dr. Vasile Loichiță și rev. A. J. Macdonald.

Referatul Bisericii Ortodoxe susținut de prof. univ. dr. Vasile Loichiță sublinia cunoscuta doctrină ortodoxă că Tradiția este egală cu Scriptura, iar Scriptura este interpretată oficial și autentic de Biserică prin oficiul magisterului său infailibil, pe care l-a primit de la Domnul, iar Tradiția adevărată se constată din mărturia vie de totdeauna a Bisericii, care, de pe urma harismei infailibilității ce deține, învață pe credincioși numai adevărul revelat.

În referatul său intitulat: *Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție, Cartea de rugăciuni și Cele 39 de articole*, urmărind poziția ortodoxă, Rev. Macdonald a arătat că Tradiția, de fapt, este viața Bisericii Anglicane, legiferată de Cartea comună, care nu numai vorbește, ci și poruncește respectarea Sfintei Tradiții, evident nu ca în Ortodoxie. El insistă asupra Art. VI, din Cele 39 de Articole care spune: „Sfânta Scriptură conține toate lucrurile necesare pentru mântuire” și „tot ce nu se citește acolo sau nu s-ar dovedi prin ea, nu trebuie cerut omului ca să creadă ca un articol de credință sau să fie învățat ca ceva necesar și cerut în scopul mântuirii”.

La interpelarea delegatului român că „depozitul învățăturii creștine se găsește în Sfânta Scriptură și în Sfânta Tradiție a Bisericii Domnului Hristos, care fiind condusă de Duhul Sfânt, este înzestrată cu darul infailibil, că Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție se completează reciproc și nu se contrazic, delegatul Bisericii Anglicane, Rev. A. J. Macdonald a spus cu toată hotărîrea că principiul „sola Scriptura” este străin Bisericii Angliei: „Sînt de acord că există o diferență de atitudine între Biserica Ortodoxă și Biserica Anglicană. Recunoaștem însă, că în afară de doctrina fundamentală din Sfânta Scriptură, o parte sau cea mai considerabilă, nu e fixată în Sfânta Scriptură, ci pentru noi, ca de fapt și pentru ortodocși, e fixată în Sfânta Tradiție”.

După dialogul teologic menționat, autorul se oprește la primele contacte directe care s-au făcut în vremea patriarhului Miron Cristea, care a vizitat Biserica Angliei la invitația arhiepiscopului Cosmo Lang în 1936, scoțînd în evidență prestigiul Ortodoxiei românești în Comuniunea Anglicană.

În capitolul al II-lea, consacrat *Conferințelor de înalt nivel teologic și noi întruniri*, se menționează Conferințele Lambeth din 1897, 1920, 1930, 1948, 1959 și 1968, și Conferințele Rodos. Se insistă apoi în continuarea asupra problemei izvoarelor Revelației divine în discuțiile Întâistătătorilor Bisericii Ortodoxe Române și Bisericii Angliei, reliefându-se Concluziile de la București, în 1965, Discuțiile de la Londra din 1966 și Declarația de la Geneva a patriarhului Justinian, care se referă atât la izvoarele Revelației: Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, respectând în același timp al treilea izvor, Revelația patrimonială, în numele căreia cheamă la colaborare nu numai Bisericele creștine, membre ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Geneva, ci toate religiile care apreciază pe om și demnitatea sa.

Această punte de „Apostolat social” aruncată în lumea religiilor, arată umanismul teologiei românești și experiența ei din ecumenismul local, așa cum menționa Întâistătătorul Bisericii noastre cu prilejul vizitei efectuate în Anglia: „Sintem bucuroși să amintim, că în țara noastră, din inițiativa Bisericii Ortodoxe Române, s-au realizat încă din 1949, pacea, frățietatea și colaborarea strânsă între toate cultele religioase — creștini de orice confesiune, mozaici, mahomedani — angajându-se astfel la o lucrare comună pentru zidirea păcii în lume și pentru sprijinirea eforturilor creatoare ale poporului în mijlocul căruia își împlinesc slujirea lor”.

Finalul acestei vaste lucrări, temeinic elaborat pe baza unei bibliografii bogate, și conturate de un stil select, se intitulază: *În loc de concluzii*. Aici autorul remarcă pe bună dreptate că în fluxul Mișcării ecumenice actuale, Biserica Ortodoxă stă pe un liman liniștit și cu toate vicisitudinile care s-au abătut asupra ei, nu s-a clintit, ci au întărit-o „pe stîncă”, avînd temelie Revelația divină.

Teologia Revelației în Anglicanism, în comparație cu doctrina ortodoxă, s-a dovedit destul de aproape de adevărul mintuirii, ceea ce determină dialogul la concluzii precise: reîntegrarea în har și implicit chemarea la „communio in sacris”. Cele 11 puncte ale teologiei revelaționale anglicane constituie incontestabil garanția succesiunii în credință și a succesiunii apostolice. Aceste succesiuni sînt dovada lucrării permanente sub înfrîurirea Sfîntului Duh, obiec-

tivul principal fiind desăvîrșirea credinciosului.

În vederea unității, Anglicanismul va trebui să înlăture unele practici moștenite de la Biserica Romano-Catolică și apoi se cere o serioasă cenzurare a „teologumenelor”, la modă în suportul doctrinal al Anglicanismului. Dacă Revelația divină a avut o dezvoltare istorică, cu atât mai mult se află etape precise în încercarea de a realiza unirea Bisericii Angliei cu Ortodoxia. Relațiile între cele două Biserici, sînt încurajatoare, dar se cer încă eforturi, în vederea integrării Bisericii Angliei în una, sfîntă, sobornicească și apostolească Biserică.

Conferințele Lambeth și Rodos, întrunirile Comisiilor de dialog și consultații oficiale au preluat unele aspecte din hotărârile comune anterioare. Cele două izvoare ale Revelației divine care curg pe aceeași albie, s-au dovedit existente în cele două Biserici, dar cu moduri diferite de formulare. Avansul Bisericii Ortodoxe Române în dialogul cu Biserica Angliei, este un stimulent, nu o opreliște.

Încă în ședința din iulie 1973, de la Oxford, a primei sesiuni a Comisiei ortodoxo-anglicane pentru discuții doctrinale comune, s-a hotărît ca în cursul anilor 1974—1975 să fie studiate următoarele trei teme: I. *Inspirație și Revelație în Sfînta Scriptură*, II. *Autoritatea Sinoadelor*, care a fost discutat în subcomisia de dialog anglicano-ortodox, ce a avut loc la Rîmnicul Vilcea, între 9—14 iulie 1974. În finalul dezbaterilor s-a convenit, ca pe lîngă temele propuse: Sinoadele ecumenice în general, Sinodul al 7-lea ecumenic și Filioque, să fie adîncite și clarificate următoarele probleme: în tradiția ortodoxă, cele 7 Sinoade ecumenice formează o unitate istorică, teologică și spirituală, axată pe propovăduirea credinței trinitare și hristologice a Bisericii, cu implicații esențiale pentru eclesiologie. În Anglicanism această formulare s-a crezut că a fost suficient exprimată de hotărârile primelor patru sinoade ecumenice. Sinodul al 7-lea ecumenic în tradiția ortodoxă este considerat ca făcînd parte integrantă din moștenirea sinodală, conținutul dogmatic derivînd din hotărârile sinoadelor precedente. Datorită confuziilor privind împrejurările istorice în care a avut loc, atitudinea Bisericii Angliei față de acest sinod, a înclinat să fie negativă. Astăzi, o înțelegere profundă a principiilor teologice ale iconomiei, ar putea ajuta pe creștini să aprecieze mai mult doctrina despre om și universul mate-

rial. Relația dintre Scriptură și hotărârile Sinoadelor este de importanță deosebită. Tradiția ortodoxă înțelege sinoadele ca fiind expresii supreme ale infailibilității Bisericii și în totalitatea ei. În teologia anglicană s-a vorbit în mod obișnuit despre Biserică ca fiind infailibilă. Iar problema Filioque să fie cercetată nu numai din punct de vedere istoric, ci și teologic, în corelație cu ecleziologia ortodoxă, cu doctrina despre taine și cu hotărârile sinoadelor.

A III-a temă: *Biserica autoritatea euharistică*, s-a discutat în S.U.A., țară cu vechi tradiții anglicane. Subcomisia de dialog anglicano-ortodox întrunită între 8—12 iulie 1974 la Garden City (New York), a recomandat Bisericilor din Comuniunea Anglicană reactualizarea hotărârilor Conferinței de la București din 1935. Declarația comună a acestei întruniri menționează în esență că învățătura euharistică și spiritualitatea Bisericilor, constituie un factor esențial pentru reunirea Bisericilor Ortodoxă și Anglicană. Încă în trecut a existat un acord substanțial între reprezentanții celor două Biserici, privitor la doctrina euharistică, în special asupra celor 6 puncte ale Conferinței din 1935. S-a exprimat speranța că acest acord preliminar va fi ratificat de toate provinciile anglicane.

Încheiem prezentarea sumară a acestor concluzii ale autorului, din care se desprinde un robust optimism:

„Sperăm că nu este departe ziua când eforturile celor două Biserici, Anglicană și Ortodoxă, vor da rezultatele nădăjduite, dorite de înaintași și de cei prezenti... imperativ al vremurilor noastre, ca să ne apropiem cât mai mult, să ne înțelegem cât mai bine, să ne studiem mai aprofundat și să merităm filiația harică și roadele păcii”.

Lucrarea cuprinzând un vast material, o multitudine de probleme teologice, culese cu hărnicie de albină și depozitate și cristalizate în această admirabilă sinteză doctrinară a Ortodoxiei și Anglicanismului, onorează pe autor. Ea vine în întâmpinarea acțiunii de apropiere între Ortodoxie și Anglicanism, constituind cu drept cuvânt premisele esențiale ale dialogului Anglicano-Ortodox în stadiul avansat al Comisiei mixte panortodoxe — pananglicane.

Concomitent, lucrarea este și o prețioasă contribuție pentru apropierea de celelalte Biserici creștine, pentru refacerea unității, pentru realizarea îndemnului divinului În-vățător „ca toți să fie una”, (Ioan XVII,

11), pentru înfăptuirea aspirațiilor legitime ale contemporaneității.

Pr. Victor Vlăduceanu

PROT. ION B. MUREȘIANU, *Mănăstiri din Banat*, Prefață de Înalt Prea Sfințitul dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului și o schiță istorică a vieții religioase din Banat, Editura Mitropoliei Banatului, Timișoara, 1976, 174 pp.

Citind cartea părintelui Ion B. Mureșianu, am fost tentat, fie-mi iertat paradoxul, să inversez ordinea de pe foaia de titlu și să citesc: „Schiță istorică a vieții religioase din Banat”, și, în subtitlu, „Mănăstiri din Banat”. Nu dimensiunea părților, nici motive de ordin metodologic — deși acestea ar putea fi luate în considerare — mi-au sugerat incitantul gând, ci, în primul rând, ordinea acuității problemelor.

Fericitul episcop Ioan Popasu al Caransebeșului, într-o circulară din 24 noiembrie 1865, recomandând „Istoria bisericească politico-națională” a lui Nicolae Tincu Velia, administrator protopopesco al Virșetului și asesor consistorial, printre altele, scria: „Biserica, națiunea, țara ce are istorie are și viață (...). Istoria este chivotul cel de aur, în carele se păstrează drepturile unei biserici, națiuni și țări (...) Biserica și națiunea care nu are istorie sau nu are cunoștință de ea, n-are nici așezământ, n-are nici viitor (...) Cu durere trebuie să mărturisesc că biserica noastră română drept măritoare și dulcea noastră națiune pînă astăzi nu are istorie scrisă cu deplinătate! De aceea (...) pînă cînd națiunea noastră va produce pe bărbatul cel mare și de secol dorit, carele să scrie cu deplinătate istoria bisericii și națiunii noastre, pînă atunci să ne folosim noi cu imbelșugare de acest izvor bisericesc-național mult prețios”. (Circulara este reproducută de I. D. Suci în monografia „Nicolae Tincu Velia”, anexa 11, pp. 195—196).

După mai bine de șapte decenii,arele noastre istoric Nicolae Iorga își începe „observațiile” la „Probleme bănefene” cu aceeași constatare: „Istoria Banatului nu s-a scris pînă acum”. (Observații și probleme bănefene, București, 1940, p. 3).

De la constatarea lui Nicolae Iorga au mai trecut aproape patru decenii și „bărbatul cel mare” care să scrie „cu deplinătate istoria bisericii și națiunii noastre” nu s-a arătat încă.

În răstimp s-au publicat numeroase lucrări privind „Țara Banatului”, întemeiate — unele — mai mult pe tradiție și mărturiile contemporanilor, abordind — altele — anumite tematici și etape istorice, privite dintr-un unghi sau altul, reflectând fiecare în felul său starea veacurilor. Lucrările acestea se constituie ca valoroase contribuții la istoria Banatului și așezămintelor sale spirituale. O lucrare de sinteză, expusă cronologic, bazată pe documente interne și externe, nu s-a realizat însă.

Lucrarea pe care o anunță titlul „Mănăstiri din Banat” este, așadar, precedată de o schiță istorică a vieții religioase din Banat care, în intenția autorului, reprezintă cadrul în care au apărut și au dispărut mănăstirile bănățene. Nici nu se putea altfel. Procedeul era firesc. Dar „schița” aceasta este, de fapt, un compendiu istoric, care depășește, tot ce s-a scris până acum în domeniul vieții bisericești bănățene, și asupra ei cade accentul și atenția cititorului. Dacă autorul i-ar fi dat o altă extensiune ar fi realizat, poate, lucrarea pe care o așteptăm. Dar autorul recurge la o modalitate eseistică, desigur, nu pentru a evita imensul material documentar, nici pentru a-și îngădui anumite „libertăți” și interpretări personale, ci pentru a încheia într-un spațiu cât mai restrâns o imensitate de date și realități. Expunerea, aparent fragmentată, prin alăturarea celor unsprezece capitole (eseuri), este abil condusă, cu economie de detalii, către reliefarea existenței poporului — de-a lungul veacurilor, existență marcată și prin urmele de viață bisericească superior organizată.

Autorul folosește, cum subliniază în substanțiala „Precuvintare” însuși Arhiepiscopul nostru, „izvoare autentice și chiar documente inedite”. Din multitudinea izvoarelor și varietatea datelor, autorul selectează esențialul indubitabil, din care se înnaștește cu mizăla firul istoriei multiseculare. Dar tocmai acest material, prea condensat și prea prețios, se cerea valorificat plenar pe spații mai largi și astfel autorul, cu experiența sa de peste patru decenii în perimetrul literaturii istorice, depășind disponibilitățile eseului, ar fi putut imprima lucrării o altă arhitectură, într-o opțiune decisivă.

Dar și așa „schița” părintelui Mureșianu, deși nu este, mai ales în intenția autorului, o lucrare de erudiție, ea adresându-se unui cerc cât mai larg de cititori, rămâne azi singurul ghid în istoria multiseculară a

Bisericii bănățene, care completează merituasele lucrări din deceniile trecute, dintre care, în spațiul aceluiași preocupări, merită o mențiune specială: „Monografia eparhiei Caransebeș” (1940) de Nicolae Cornean, lucrare utilă, cu o existență lungă, posibilă prin unicitatea ei, și lucrarea „Episcopia Caransebeșului până în pragul secolului al XIX-lea” de preot dr. Gheorghe Coțșman (1941), amplă și documentată, la nivelul mijloacelor unei lucrări de pionierat. De la ruinele vechiului Tibiscum, cu certe mărturii paleocreștine, firul istoric se trage, mai firav sau mai vișuros, dar neîntrerupt, până la recente ctitorii de pe înălțimile Semenicului sau muntelui Mic, atestând legături intime și trainice cu civilizațiile altor neamuri și, în același timp, o identitate etnică, o personalitate bine conturată în istorie, vie și creatoare de valori perene.

Ar fi încă multe probleme și aspecte asupra cărora ar trebui să zăbovim ca de pildă, interesanta existență a districtelor românești din Banat, problemă nelămurită încă în plinătatea ei, dar aceste probleme, rămase încă în „obscuritatea veacurilor”, credem că vor fi desluite tot de autorul de care ne ocupăm. P. C. Sa muncește de peste patru decenii, discret, dar perseverent, abordând probleme de o remarcabilă diversitate. Nu este oportună o analiză exhaustivă a lucrărilor sale, dar nu este inoportun să amintim câteva titluri edificatoare: *Horea, Cloșca și Crișan* (1935), *Din trecutul slovei bănățene* (1940), *Contribuții la istoria Bisericii bănățene* (1968), *Aspecte din trecutul Bisericii Bănățene* (1969), *Ultimie Murgu și Biserica bănățeană* (1970), *Colecția de artă religioasă veche a Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului* (1973) (prima lucrare de acest gen la noi), etc.

Cu aceeași remarcabilă grijă pentru esențial, este reconstituit și trecutul mănăstirilor bănățene. Și aici însă stăruie o nedumerire cu privire la formularea titlului. De ce „Mănăstiri din Banat” ca și cum ar fi vorba numai de unele mănăstiri? De ce nu „Mănăstirile din Banat”? Autorul s-a gândit, probabil, când a formulat titlul la mănăstirile dispărute fără urme, sau despre care, până acum, nu avem decât urme vagi, neidentificate topografic și care, firește, nu sînt tratate în monografie. Au dispărut zidurile durate de om, dar, mai trainică, a rămas tradiția care durează viața...

În orice caz, autorul tratează atît mănăstiri-

rile existente, cât și pe cele dispărute, despre care a putut afla urme certe.

Despre cele dispărute știm foarte puțin. Documentele vremii, puține și parcimonioase, neglijează viața spirituală a poporului nostru, Ortodoxia nefiind recunoscută oficial de vremelnicii asupritori. „Puținele rețineri, zice autorul, la Biserica ortodoxă română din vestul Carpaților apar în actele de cancelarie din timpul dominației feudale catolice sau protestante, doar în contextul dispozițiilor menite să o desființeze” (p. 28). Dar „peste documentele care vorbesc despre asupritori și privilegiați, peste cei 164 ani de dominație otomană ce au trecut acoperiți de tăcere, izbucnește și apare în 1716, ca un miracol în plină istorie, un întreg popor, cu graiul, cu credința străbună, stăpînul de totdeauna al pămîntului” (p. 43). Multe din creațiile spirituale însă, multe din așezările monastice au dispărut pentru totdeauna. „Toponimia și tradiția le mai păstrează amintirea”. Dar precum dintr-un os se reconstituie o specie sau dintr-un ciob se reconstituie o epocă, istoricul beneficiind de colaborarea altor „specializări” ale științei, caută urmele, le însușește, le cerne, le dă consistență și durată. Vestigiile, puține cîte s-au aflat, din multe cîte se vor afla din piatră și din lemn, din aramă și din fier, din grănit și din marmură, din aur și din argint, simple valori emblematice sau obiecte de cult, au toate același grai, deschis înțelegerii universale. Astfel părintele Mureșianu a conturat existența a nouă mănăstiri dispărute: Sf. Ioan Botezătorul — Cenad, Sf. Gheorghe — Caransebeș, Sf. Nicolae — Lușoj, Vărădia, Căvărăn, Mănăstir, Mărginea, Mrăcunea și Ilidia. Despre ele vorbesc și istoriograful străini, cu respect față de adevăr — unii —, cu lipsa acestui respect — alții —, toți atestînd existența lor și, prin ele, permanențele românești pe aceste plaiuri. Cronicarul bănățean, protopopul Nicolae Stoica de Hațeg consemnează în „Cronica” sa: „Acu, în aprilie (1775 n.n.) să rîndui un mare comision comandînd — gheralu baron Mathezen din Esse, obristern Valis și maioru baron Felner, amîndoi din Golu-binți, petervardainer husaren, hofcris-comisari, secretari, contopîști, canțeliști, ingineri, mitropolitu cu național secretaru P. Nena-dovici, fișoalu Ioan Mușcatirovici, canțelistu Marcovici, arhimandritu Ghedeon, fără rînduiți. Și gata, plecînd de la o mănăstire la alta, toate prevedea, și măsurînd, pre-tuînd, scria mănăstiri și casirui” („Cronica

Banatului, ediția D. Mioc, pp. 204—205). Mănăstirile inventariate, cu toate bunurile lor, cronicarul nu ni le spune. Sigur este că la acea vreme multe dispăruseră. „Adăpostînd între zidurile lor vîreri de mai bine, întretînînd focul sacru al dragostei de neam, cultivînd pasiunea pentru slova românească ... ele nu puteau să aibă altă soartă” Totuși înregistrarea comisiei imperiale de la 1775 ar putea aduce informații prețioase. Părintele Mureșianu folosește unele însemnări — disparate — ale cronicarului citat, dar, desigur, mai sînt încă multe însemnări necunoscute.

Mănăstirile bănățene — existente — nu au numele și renumele, faima și strălucirea așezămintelor de același fel din alte ținuturi românești. Și totuși ele nu sînt simple și tihnite locuri de popas și reculegere. Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop dr. Nicolae Corneanu, Mitropolitul Banatului, sub a cărui oblăduire apare și această lucrare, în amintita „Precuvîntare” scrie: ... „găsim necesar să arătăm că ortodocșii români bănățeni, asemenea fraților lor de pretutindeni, au văzut în mănăstiri unul din semnele dăinuirii neamului și legii lor. De aceea cînd împrejurările le-au îngăduit, pe cele distruse și părăsite le-au reactivat, altele noi au înălțat, așa încît astăzi găsim o salbă de așezări monastice dornice să continue tradițiile din vechime” (p. 7), tradiții reprezentate prin „minunate fresce, înegalate cioplitori, frumos împodobite manuscrise, pline de înțelepciune bucoavne, mișcătoarele lucruri broderii, scump plătite odoare” (p. 5).

De la ultima lucrare despre mănăstirile bănățene au trecut trei decenii („Mănăstiri bănățene” de prot. dr. V. Vlăduceanu, 1947, cea mai completă pînă la această dată). În rîstimp au apărut studii și documente noi, lucrări speciale de incontestabilă valoare. Dar nu numai date noi despre mănăstirile în ființă au apărut, ci și locașuri noi, modeste și sărace, necuprinse în lucrările de pînă acum (schitul cu hramul „Sf. Ilie” de pe înălțimile Semeniciului și schitul cu hramul „Sf. Apostoli Petru și Pavel” din Boglîtin). Se cerea deci o nouă lucrare, dacă nu mai amplă, cel puțin pusă la zi cu cercetările istoriografice.

O particularitate a mănăstirilor bănățene, evidențiată de autor, o constituie faptul că ele nu sînt ctitorii voievozilor sau boierilor. (În Banat împărații și „domnii de pămînt” le-au dăruit). Ele sînt ridicate de „mini pioase”, „prin rîvna credincioșilor”. Unele au renăscut din propria cenușă, după

lungi perioade de existență agonică, înădînd firul tradiției întrerupt vremelnic, ca „Săraca” și „Partos”, cu obîrșii care se pot urmări pînă în secolul al XIII-lea și al XIV-lea. Altele (Sf. Ilie de la Izvor — Vasiovia, Izvorul Miron-Românești, Timișeni) ca și schiturile de pe muntele Mic și Semenic sau Piatra Scrisă din Cheile Timișului, au fost ridicate în veacul nostru.

Toate aceste așezăminte, cu trecut glorios sau mai modest, au intrat în patrimoniul național, și sînt, împreună cu bisericile de lemn, „în permanentă atenție a înaltei ordinii de stat și a conducerii eparhiei, care au întreprins lucrări importante pentru restaurarea și conservarea lor” (p. 57).

La fiecare mănăstire se arată, pe lîngă un scurt și documentat istoric, așezarea topografică, depărtarea de comuna pe al cărei teritoriu se află, căile de comunicație și acces, peisajul natural, importanța turistică. O atenție deosebită se acordă lucrărilor de artă. Modestele bisericiuțe și paraclise adăpostesc creații artistice de certă valoare, picturi, sculpturi, obiecte de cult, cărți cu migală caligrafiate și tipărituri aduse din Țara Românească. Sînt scoase în evidență unele însemnări pe cărțile bisericesti (o specialitate a părintelui Mureșianu) care, prin sinceritatea lor, sînt uneori mai valoroase decît documentele (actele) ieșite din cancelariile imperiale. Cîtăm pentru exemplificare o însemnare aflată în mănăstirea — monument istoric — din Cebza: „Pe Evanghelia manuscris, crîsnicul Moise Șepețan a imortalizat într-o exprimare plastică momentele cele mai importante din revoluția de la 1848, despre Avram Iancu, despre povara impozitelor și despre un fapt în a cărui prezentare se simte bucuria obștească: „Așa dar tot din acest an au început a plăti și spăzii adevărații porțile (impozitele) asemenea cu paorii (plugarii), pră cit pămînt au ei, fiindcă tot în acest an au pierdut ei robota, dijma, porția carea mainainte luau de la supușii lor pe tot anu” (p. 128).

Întreaga lucrare beneficiază de un stil curat, aerisit. Autorul evită aglomerările și frazele terne. Expunerea sa, deși condensată, construită cu o vizibilă economie de cuvinte, este liberă, fluentă, vîdînd tehnica unui literat încercat. Chiar în absența intenției lirice, poezia este prezentă în numeroase pagini. Dar patetismul poetului, discret controlat de rigoarea cercetătorului rutinat, departe de a dilua densitatea stilului, îi conferă noi valențe literare. Este sti-

lul cu care autorul ne-a obișnuit de la prima sa lucrare.

Avem certitudinea că lucrarea va fi bine primită. Dar, din momentul apariției, ea intră „în luptă cu timpul”. „Se știe că (...) o cercelare monografică cu adevărat bună nu este valabilă decît douăzeci-treizeci de ani, după care ea intră în istoria problemei respective, fiind citată fără a mai fi citită decît de către unii specialiști mai conștiincioși” (V. Florescu, *Retorica și neoretica*, Ed. Acad. R.S.R., 1973, p. 8). Ne aflăm într-o perioadă de febrilă căutare și valorificare a documentelor istorice, dar zac încă sub colb în arhive interne și externe sau răvășite printre „documente de familie” sau, și mai rău, în mina unor posesori insensibili la astfel de valori. Pe baza noilor descoperiri se vor emite judecăți noi, se vor amenda multe din formulările de azi. Corectări, completări, firește, va suferi și monografia părintelui Mureșianu. Ea ar putea stîrni și azi păreri și poziții contradictorii. Dar oricum, sinteza pe care a realizat-o P. C. Sa, privind așezămintele spirituale bănățene, axiomatic implicate în fenomenul național, constituie un temel pentru viitoarele elaborate și pînă atunci, o călăuză la îndemina oricui, o carte de informare rapidă și exhaustivă.

Lucrarea apare, după alte unanim apreciate lucrări, în editura Mitropoliei Banatului, reluînd tradiția editorială de la centrul eparhial caransebeșan.

O mențiune specială merită excelența prezentare grafică a lucrării (tehnoredactarea și machetarea: autorul însuși; fotografiile: Gh. Comanescu și preot Ilie Maier; coperta — desenele: prof. V. Sepi, clișeele I. P. Banat —), încheiată cu un rezumat în limba engleză și un indice alfabetic.

Prot. dr. Marcu Bănescu

CALENDARUL „CREDINȚA 1977” editat de Arhiepiscopia misionară ortodoxă română din America și Canada, Detroit (Michigan), 1977, 224 pp.

Intr-o excelentă condiție editorială și tipografică almanahul „Credința” deschide prima pagină sesizînd sensul adînc, convergent de simțire și gîndire al *sărbătorii*, loc de întîlnire a generațiilor, cu „Bucuria Nașterii Domnului” (p. 3) a răposatului Paolaltă, lîngă sfintele altare ale Bisericii triarh Justinian: „... ne întîlnim iarăși la-

noastre dreptmăritoare — unde și-au plecat genunchii de-a lungul veacurilor străbunii și părinții noștri și unde se vor închina milioane copiii noștri...”

„Să ne iubim unii pe alții” (pp. 5—6), articol-indemn a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Victorin: „Toți siniteți fii ai acelui neam, cu aceeași credință, cu aceleași tradiții și obiceiuri, cu aceleași cântări bisericești, cu același mîndru port național, caracteristic regiunilor din care ați venit...” relevînd ca temelii ale unității pe „Mîntuitorul Hristos... Evanghelia... și Biserica”.

Urmează „Rînduiele bisericești”, „Calendarul” cu „Date memorabile”, fiecare lună fiind ilustrată cu o scurtă dar semnificativă reflexie din Filocalie, (pp. 9—33). O serie de liste ale ierarhilor și păstorilor sufletești pune la îndemîna cititorului date utile, (pp. 37—59).

Rubrica pastorală „Cuvînt bun”, (pp. 60—71), înmănunchiază o serie de articole din care spicuim cîteva: „Unire și înfrățire” a prot.-vicar Ioan Bușariu, temeluit în Scriptură și Tradiție, îndeamnă credincioșii parohiei „Sf. Gheorghe-Nou” să fie pătrunși de aceeași dragoste și unire ce i-a însuflețit acum 70 de ani în urmă, cînd au zidit prima biserică românească în Statele Unite.

Curgător și limpede, „Păstorii Betleemului”, cuvînt muiat în adîncimea înflăcărată a trăirii, articolul Pr. dr. D. Bodale, pornește din Betleem și dînd ocol pămîntului ne aduce pe Hristos prezent pe altarul — iesle al Bisericii.

Pr. prof. Ioan G. Coman ne prezintă concepția „Sf. Ioan Casian despre rîvna după desăvîrșire”. Sintetic și clar, autorul redă mai întîi noțiunea desăvîrșire în accepția Sf. Ioan Casian, trecînd apoi în revistă *treptele* desăvîrșirii. Enumerarea *izvoarelor* și *metodelor* de desăvîrșire încheie acest articol elegant, academic.

Centenarul Independenței de Stat a României încălzind inimile credincioșilor de peste ocean, ilustrează un grupaj de articole sub genericul „Pentru Credință și Patrie”, (pp. 72—76): „Ce vă dictează inima de român”,

„Războiul de Independență și autocefalia Bisericii Ortodoxe Române”, „Centenarul Independenței Românești 1877—1977”. Evocarea acestui moment crucial este prezentată mai întîi istoric apoi ampla reflectare a evenimentului în literatură, poezia „România de la Grîvița” a lui V. Alecsandri, încheie acest grupaj omagial.

Rubrica „Pămînt și suflet românesc”, (pp. 77—84), din care demn de menționat este articolul: „Istoria românilor din Lennard” unde autorul, N. Onufreiciuc din Inglis, Manitoba, face o succintă, dar foarte interesantă trecere în revistă a principalelor momente din viața acestei comunități românești.

Activitatea Arhiepiscopiei este oglindită în „File de cronică”, (pp. 85—96). Manifestările folclorice românești fiind deosebit apreciate au constituit un punct de atracție, Institutul Smithsonian efectuînd chiar studii de folcloristică cu acest prilej. Vizitele Înaltilor ierarhi din țară își găsesc deasemeni locul în această cronică.

Legat tot de participarea românească la Bicentenarul Statelor Unite un amplu articol redacțional: „Mari evenimente la biserică română „Sf. Treime” din Philadelphia”, (pp. 97—102), consemnează momentul emoționant pentru toți românii din America: decernarea diplomelor de participare la aceste festivități.

Urmează apoi ultima parte a „Calendarului” sub titlul: „Patronii și sprijinitorii noștri”, (pp. 103—220), destinată fotografiilor comemorative ale unor evenimente de seamă din viața parohiilor, felicitări, reclame, etc.

Conceput în autentic spirit românesc, „Calendarul Credința 1977”, prin conținutul și excelenta condiție grafică, constituie o minunată ocazie de a face cunoscute valorile culturii românești contribuînd astfel la buna conviețuire a popoarelor lumii în respect reciproc cît mai deplin.

Paul-Popescu Marian

POȘTA REDACȚIEI

Răspuns unor precizări și rectificări

P. On. Părinte Ion B. Mureșianu din Timișoara, ne cere să-i publicăm răspunsul la „precizările” și „rectificările” aparținând C. Diacon Silviu Anuichi și d-lui Viorel Țigu, publicate în revista „Mitropolia Banatului” nr. 7—9/1977, rubrica „Poșta redacției”, pe marginea articolului său : „Un document din 1767 privind aspecte ale vieții bisericești din Banat”, apărut în nr. 5—8/1976, pp 522—547 al aceleiași reviste. Satisfacem această cerere convingși că schimbul de opinii duce în ultimă analiză la clarificarea problemelor puse în discuție. Iată conținutul respectivului răspuns :

C. Diacon Silviu Anuichi afirmă că elaboratul meu „prezintă o serie de carențe și inadvertențe” decurgând în parte din faptul că „autorul nu a efectuat studiile respective în arhivele iugoslave”. Chiar dacă ne-ar fi fost tuturor util să cunoaștem „carențele” și „inadvertențele” acuzate, cred că analizarea unui document și a unei probleme nu obligă la efectuarea de studii prin vizitarea efectivă a arhivelor, atâta vreme cât mijloacele tehnice îmbie izvoarele necesare în copii autentice și valabile. Ce s-ar întâmpla dacă s-ar respinge orice elaborat doar pentru că autorul n-a consultat un document sau altui chiar în arhiva unde el se găsește depozitat ?

În cazul de față însă, documentul pe care am încercat să-l comentez plasându-l în contextul epocii și pe care l-am consultat în copia xerografiată pusă la dispoziția Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului de C. Diacon S. Anuichi însuși, nu constituie un inedit. El a fost cunoscut și utilizat deja, între alții, de regretatul Gheorghe Cotoșman în articolul „Preoți din Oltenia și Țara Românească la parohiile din Banat” (rev. „Mitropolia Olteniei”, nr. 5—6/1973, pp. 467—476), menționat de mine.

Cit privește remarcile d-lui Viorel Țigu, voi observa dintru început că ignoră prea bine știute fapte istorice atestate de un mare număr de studii și de sutele de documente, multe existente în biblioteca și arhiva Arhiepiscopiei Timișoarei și Caransebeșului și materialele publicate în paginile acestei reviste, deci cu lesnicioase posibilități de informare. Astfel se susține că „poziția confesională a Curții vieneze e necesar să fie interpretată în lumina rescriptului din 24 august 1733... întărit de un alt rescript din 2 mai 1753”. Dar cu două acte imperiale insignifiante ca volorae documentară în acest sens, nu se poate schimba istoria unui popor. Or, respectînd cu rigurozitate adevărul, între acești ani s-au dezlănțuit, la

poruncă împărătească, cele mai violente acțiuni de catolicizare atât față de românii ortodocși din Banat cât și asupra ierarhiei Bisericii sîrbe, de asemenea îndeobște cunoscute.

V. Țigu continuă : „Tot la pag. 522, părintele Ion B. Mureșianu citează așa numitul „Rescript declaratoriu“ pe care îl datează însă greșit în 1769, cînd el este din 16 iulie 1779“. Numai că anul 1769 citat de mine se referă la sinodul de la Sremski Karlovci, nu la rescript. Iată textul meu p. 522, aliniatul 2 : „Împărțirea administrativă se încadrează în organizarea de stat austriacă pînă la 1769, cînd sinodul de la Sremski Karlovci stabilește principiile fundamentale ale organizării Bisericii ortodoxe din Ungaria, cunoscute în forma acceptată de Habsburgi sub numele de „Rescript declaratoriu...“.

Aliniatul următor se vrea o întregire a documentului din 1758, bine cunoscut mie, document din care am folosit atât cît era necesar în contextul problemei tratate, acesta neconstituind obiectul elaboratului, cum precizează aliniatul 2, p. 523 : „Importanța pe care o are documentul din 1758 pentru istorie, pentru întregirea conscripției din 1767 și pentru așezarea ei într-o perspectivă mai largă, ne determină să atragem atenția asupra conținutului și să reținem anumite date“.

Totodată, mi se atribuie sub formă de citare, exprimarea „situație înfloritoare“ și se depun eforturi pentru a scoate în evidență aspecte istorice negative și a tăgădui faptele certe pe care le-am rezumat în aliniatul 2, p. 524 : „Consemnarea din 1758, confirmă documentar că în Banat pulsa o intensă viață românească religioasă și culturală, strîns legată de toate provinciile românești, cu biserici împodobite, cu preoți și școli în sate și centrele urbane, multe pentru prima jumătate a secolului XVIII, cînd Viena Habsburgilor nici nu gîndea la organizarea lor“.

Informațiile despre prigoana românilor ortodocși din părțile Făgetului în scopul catolicizării nu aparțin tradiției, cum afirmă V. Țigu, ci amintirilor încă vii între localnici, confirmate fiind de un abundent material documentar, publicat în parte.

Cît privește aprecierea că refugiile în păduri și trecerile în Țara Românească, cum și legarea lor de alte aspecte, insuficient înțelese de preopinent, erau cel puțin de prisos într-un text cu scop precis, limitat numai la elementele ce pot contribui spre înțelegerea documentului.

O eroare neglijată la corectură și omisă în erată, a făcut ca Maxim Nestorovici să apară ca episcop al Timișoarei. Corect, în acest scaun vladicesc păstorește de la 21 septembrie 1728 pînă la 25 iunie 1744, Nicolae Dimitrievici, avînd ca înaltaș pe Ioanichie Vladisavlevici (1713—1727), iar ca urmaș pe Gheorghe Popovici (1745—1757). Se afirmă totuși, că Maxim Nestorovici a păstorit credincioșii eparhiei Timișoarei în anii 1727—1728, între Vladisavlevici și Dimitrievici. (Sl. Costici, *Šematizam pravoslavne eparhije timișvarske*... Timișoara, 1925, p. 5). Observația, bine venită, a determinat îndreptarea erorii, cum și lămuririle de mai sus.

Lucrarea protopopului Slobodan Costici citată de autorul observației, la p. 35 unde se face trimitere, nu are nici un text, ci reproduce fotografia bisericii din Timișoara-Mehala.

Ultimul aliniat cu care V. Țigu își încheie precizările, e următorul : „În fine, la pp. 527—528, se vorbește de doi preoți care sînt prezentați ca pictori ce ar fi activat în Banat. Aici însă nu a lucrat nici un Constantin Ranite, ci Gheorghe și Teodor Ranite . . .” Cred că fraza mea e clară : „Ne rețin atenția două nume al preotului Constantin Ranite (Ranitoevici) originar din Rimnic, așezat în Fabricul Timișoarei și Șerban Popovici din Cîmpeni cu parohia în Nova Selo (Satul Nou) din districtul Panceovo (R. S. F. Jugoslavia), *nume întîlnite* la doi pictori cari au activat în Banat în secolul XVIII” (pp. 527—528).

COLINDE ȘI CÎNTECE DE STEA

DUMNEZEU ȘI DOMNUL.

Notația: D. Cusma

The musical notation is written on four staves in a 4/4 time signature. The melody is in a key with two flats (B-flat and E-flat). The first staff begins with a treble clef and a key signature of two flats. The music consists of eighth and quarter notes, with some measures containing rests. The lyrics are written below the notes, with horizontal lines indicating the syllables. The first staff contains the lyrics 'Dum-ne—zeu ——— și Dom —nul ———' and 'În ——— tru cei — mai ———'. The second staff contains 'd ——— ce — stei lumi Din Duhul Sfînt Sa' and 'de ——— pe ur — mă ani.'. The third staff contains 'în — tru — pat Și — din — Ma — ri — a Sa năs — cut —'. The fourth staff contains 'Mîn — tu — l — to ——— rul.'.

Mîn — tu — l — to ——— rul.

- 2 În peștera Vitleemului
Și în ieslea dobitoacelor
|| Pe vremea lui August Cezar
Și al lumii poruncitor și stăpînitor: ||

- 3 Scris-a aceasta și lui Quirinius
Carele domnia în Siria
|| Atunci ei toți mergeau
Fleștecare-n cetatea sa ca să se-nscrie: ||

4. Mers-a și Iosif cu Maria
 În cetatea sa ca să se-nscrie
 Cînd a sosit la Vitleem
 Sositu-Ia și vremea Ei ca să nască:

5 Născut-a Ea
 Pe cel întîi născut și Dumnezeu
 Noaptea păstori turme păzind
 Cu fluierile fluierînd și dănțuind:

DUMNEZEU CEL VEȘNIC.

Notăția: D. Cusma.

A

1. Dum-ne-zeu cel- veș-nic Ca-re
 le s-a- nă-scut Vi-ne- a-
 stăzi din- cer Să mîn-gî-ie pe
 tot po-po-rul- Său- Său.

B

2. În Vit-le-em se ves-

Tot pe varianta B strofele 4 și 5

4. Și ei mergînd și s-au întors
Și spurcatului
||: Celui făr'de Dumnezeu
Rușinatului Irod
Nu-i spuseră: ||

5. Cînd Fecioara pe Fiu năștea
Steaua deasupra stătea
||: Unde pe Hristos
Prea sfînta Fecioară
Maria-l veghea: ||

IA SCULAȚI, CREȘTINI, SCULAȚI.

ALLEGRETTO

Notația D. Kiriac

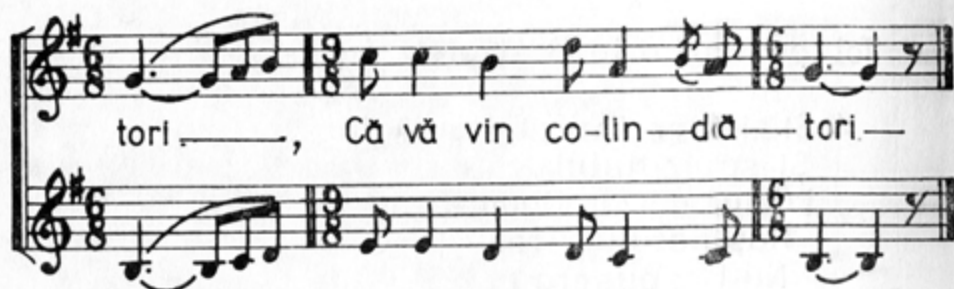
The musical score is written for two voices or instruments. It begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a time signature of 6/8. The first system consists of two staves. The top staff starts with a dynamic marking of *mf* and contains the melody. The bottom staff contains the lyrics. The second system continues the melody and lyrics. The third system introduces a new melodic line with a dynamic marking of *p* and continues the lyrics. The fourth system continues the melody and lyrics, ending with a double bar line. The lyrics are: "1. Ia scu-lați creș-tini scu-lați Ia sculați creș-tini scu-lați — Că vă vin co-lin-—dă—".

mf

1. Ia scu-lați creș-tini scu-lați Ia sculați creș-

p

tini scu-lați — Că vă vin co-lin-—dă—

2. Si v-aduc pe Dumnezeu (bis)
Să vă mîntuie de rău. (bis)
3. Dumnezeu adevărat (bis)
Soare-n raze luminat(bis)
4. Noi vă zicem să trăiți (bis)
Întru mulți ani fericiți. (bis)

ZIUREL DE ZI.

Notăția: Petru Gherman

teș — te. Me-si — a Hris-to — sul

no — stru Și Dum — ne —

ze — ul — no — stru No — uă — se na —

ște tu — tu — ro — ra — ra.

B IROD:

3. 0, voi trei — crai — un-de mer —

CRAII:

geți ? „ Mer-gem în Vit — le — em Să ne —

în — chi — năm Și cu pa — ce

în — a — poi să ne-n-toar — cem. — cem.

2. Prunc dumnezeiesc, frumos, ♦
Carele din iad ne-a scos.

3. Și la cer ne-a ridicat,
Iertându-ne de păcat.

4. Celui ce azi ne-nchinăm
Credincioșii să-i strigăm:

5. Nașterea Ta să ne fie
Tuturor spre bucurie.

* După fiecare vers se cânta refrenul:

„Ziurel de zi”

Cititorii din străinătate pot abona revista „Mitropolia Banatului”
adresându-se la ILEXIM Departamentul Export-Import Presă, P.O.
Box 136—137 — Telex : 11226, București, strada 13 Decembrie nr. 3.

C R O N I C A B I S E R I C E A S C Ă

Sesiunea Secretariatului internațional al Conferinței Creștine pentru Pace. Sesiunea anuală a Prezidiului și Comitetului Consultativ al Conferinței Bisericii Europene. Conferința mondială a oamenilor religiei pentru pace trainică, dezarmare și dreptate în relațiile dintre popoare. Jumătate de veac în slujba ecumenismului. Lucrările Comitetului pregătitor al Consultației mondiale a tineretului ortodox. Întrunire internațională a luteranilor. — — — — — 744

N O T E Ș I C O M E N T A R I I

* * * Denunțarea neonazismului — — — — — 755

V I A Ţ A B I S E R I C E A S C Ă Î N
C U P R I N S U L M I T R O P O L I E I B A N A T U L U I

* * * Zile de praznic în Eparhia Aradului: înminarea Decretului Prezidențial, hirotonirea și instalarea Prea Sfințitului Arhiepiscop vicar Gherasim Hunedoreanu — — — — — 757

A R H I E P I S C O P I A T I M I Ș O A R E I Ș I C A R A N S E B E Ș U L U I

Trei decenii de la reînființarea Mitropoliei Banatului. Încheiere de an școlar la Seminarul teologic din Caransebeș. Prăznuiri de hramuri mănăstirești. Participarea activă la viața eparhiei. Primiri în rândul slujitorilor altarelor. Din activitatea cercului de studii. Oaspeți la Centrul eparhial. Cercetări arheologice privind trecutul mănăstirii Partoș. Trecuți la cele veșnice. — — — — — 776

E P I S C O P I A A R A D U L U I
I E N O P O L E I Ș I H Ă L M A G I U L U I

Mănăstirea Prislop — Hunedoara, în rolul misiunii sale firești. — — 784

P R E Z E N T Ă R I B I B L I O G R A F I C E

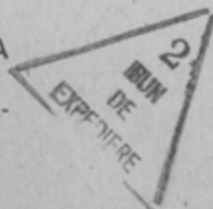
Diacon Petru I. David: *Premise ale dialogului anglicano-ortodox: aspectul revelației divine. Contribuția culturii teologice românești. Teză de doctorat* (Prot. dr. V. Vlăduceanu). Prot. Ion B. Mureșianu: *Mănăstiri din Banat, Timișoara, 1976* (Prot. dr. Marcu Bănescu). *Calendarul „Credința” — 1977* editat de Arhiepiscopia misionară ortodoxă română din America și Canada, Detroit, 1977 (Paul-Popescu Marian). — — — — — 787

P O Ș T A R E D A C Ț I E I

* * * Răspuns unor precizări și rectificări — — — — — 796

C O L I N Z I Ș I C Î N T E C E D E S T E A

Dumnezeu și Domnul. Dumnezeu cel vesnic. Ia sculați, creștini, sculați. Ziurel de zi.

52419